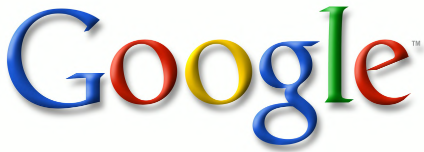
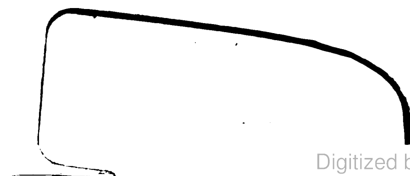

Ad xiv. saecularem sanctissimi patris Benedicti nativitatis ...

Benedict (st.)

AD XIV. SAECULAREM

SANCTISSIMI PATRIS BENEDICTI

NATIVITATIS ANNUM

PAULI WARNEFRIDI

DIACONI CASINENSIS

IN SANCTAM REGULAM COMMENTARIUM

ARCHI-COENOBII CASINENSIS MONACHI

NUNC PRIMUM EDIDERUNT

TYPIS ABBATIAE MONTIS CASINI
EODEM SAECULARI ANNO
MDCCCLXXX

PRAEFATIO

Inter Codices Casinensis Bibliothecae praecipuos, non ultimum certo tenet locum Codex 175, olim 353, qui Commentarium in Regulam S. P. Benedicti, *antiquius caeteris quae Casini habemus, continet. Codex in monasterio S. Benedicti Capuae exaratus, sub abbate Iohanne I. (915-934), sedem Petri occupante Iohanne X. (914-928), post mortem Atenulfi principis, filiis eius adhuc viventibus, nomen Commentatoris non prodit; manus vero antiqua, non recentioris temporis, sed amanuensi X. saeculi forte coaeva, titulum rubricatum emendavit, addens haec verba:* « Pauli diaconi et monachi sancti Benedicti ». *Alii duo Codices 352, et 360, quorum prior est XI. saeculi, posterior vero XII. saeculi ineuntis, idem Commentarium Paulo Diacono tribuunt.*

Petrus Diaconus, qui hos Codices prae manibus habuit, de Commentario isto frequenter loquitur. In suo libro De viris illustribus, *de Paulo disserens, haec dicit:* « Paulus Aquileiensis Patriarchii Diaconus, Regisque Desiderii notarius... composuit... in Regulam sancti Benedicti expositionem ». *In* Epithoma *sua* super Regulam *ad Imperatorem Lotharium (Cod. 257), iterum de Paulo loquitur:* « sed nos idcirco breviter hanc exponemus; quia in huius rei negotio operam dederunt Paulus Casinensis Diaconus, Rabanus Mau-

rus, Doctor Ysidorus, Stephanus ac Paulus Abbates »; *et in prologo Explanationis suae brevis in Regulam addit:* « Et quamvis a venerabilibus viris Paulo, Audoeno, Rabano, Remigio, Ysidoro, Stephano, Paulo, Smaragdo aliisque quam pluribus eiusdem sanctissimi patris Benedicti Regula sit exposita, nos tamen etc. ». *Ipse Leo Ostiensis, ante Petrum, quem, teste Mabillonio, auctoritate, merito, et gravitate longe superat, hoc commentarium Paulo Diacono tribuerat in* Chron. Mont. Cas. *Libro I, Cap. XV:* « Rogatusque a praedicto Abbate, vel Fratribus, expositionem super Regulam sancti Benedicti valde utilissimam edidit; ubi multa de veteri huius loci consuetudine necessaria testatur ». *Non ambigendum, Angelo de Nuce annuente, qui tamen commentarium de quo loquimur Paulo tribuere non vult,* « hunc ipsum codicem a Leone pellectum fuisse » (Chron. Cas. *Lib. I, cap. XV, nota* 1); *et inferius, in eadem nota:* « Quoniam tamen, Leonem de hac ipsa, quam controvertimus, expositione, locutum, mihi pro comperto est, cum illam Paulo tribuit: ideo, vel proprio aliquo praeiudicio deceptum Leonem, constanter affirmo, vel vulgato errore traductum ». *Hanc levitatis et imprudentiae notam, qua injuste, gratisque inuritur Leo, nec Leoni infligendam, nec Bernardo Casinensi Abbati, viro ingenio praestanti, et vita praeclaro, qui in suo Commentario in Regulam S. Benedicti, Paulum frequenter ad verbum citat, ut cuique legenti Codicem 440, ipsi auctori coaevum, et in Bibliotheca nostra servatum, clare patebit. In Prologo, quem Thomae Decano et Conventui Casinensi dedicat, sic se habet:* « Mirandum quod beati Patris nostri Regulam declarari petitis plenius et exponi; praecipue cum Smaragdus Abbas, Paulus, Petrusque Diaconi monachi Casinenses, si quid in ea difficultatis esse prima facie videbatur, cum diligentia explanantes, suae vobis expositionis re-

liquerunt SCRIPTURAS, QUAS IN BIBLIOTHECA MONASTERII RESERVATIS ». *In explanatione vero Bernardus Paulum* « solet citare », *ut ipse ait Martene col. 837.* « Paulus Diaconus, sic in cap. II. legitur, dicit in hoc loco quod indisciplinatus dicitur tribus modis: uno modo dicitur ille indisciplinatus, qui non intelligens aut verecundans excommunicationem etc. », *et inferius:* « Paulus Diaconus dicit: honestiores qui imitabilem vitam habent. Petrus Diaconus secutus Smaragdum dicit: honestiores, honorabiliores », *et sic saepe in Codice, ut ipsis oculis nostris vidimus. Bernardo assentit Nicolaus de S. Germano in suo Prooemio ad Regulae commentarium, quod ineunte XIV. Saeculo composuit:* « Et quamvis, Fratres in Christo charissimi, per viros utique venerabiles, et scientiarum splendore quodam modo suo tempore singulares, Beatum Ysidorum videlicet, Audoenum, Rabanum, Smaragdum, Ferreolum, Paulum Diaconum, Petrum Diaconum, nostri autem ipsius temporis Bernardum Abbatem virum dignae recordationis, Patris nostri Sanctissimi Regula ad litteram exposita fuerit, et sanctarum scripturarum testimonio comprobata; ego tamen horum omnium ultimus, et tunc Monachorum Casinensium minimus, secundum iura canonica et civilia, in quibus, et si nondum profecisse, saltem studuisse me fateor, hanc eandem Regulam dilucidare, prout et quantum ex alto mihi permissum extitit, exponere acceptavi ». *Codices, commentarium istud continentes, in Indice XVI. saec. in Vat. Bibl. asservato recensentur* (Append. Bibl. Cas. Tom. I. *pag. 83), et antiquiorem codicem citat Marus in Notis suis ad Opusculum Petri Diaconi* de Viris illustribus Casinensibus (*pag. 22). Iam tot traxisse moras taedet in citandis testibus Paulo faventibus, quibus Petrus Boherius addendus est, cum ipse Angelus (loc. cit. pag. 138*)

dicat: « Caeterum ab Ostiensi permanavit error ad Petrum Diaconum: et ab utroque ad Bernardum Cardinalem propagatus. Hi vero apertius expositionem praedictam Paulo tribuunt, laudatis ex ea plerisque locis, identitatem attestantibus. Sed et reliqui nostrates usque ad nos eidem errori subscripserunt; et praeterea Scipio et Bucelinus »[1].

Contra trium Codicum auctoritatem, Codicibus posterioris aevi suffultam, extra intusque insurgunt adversarii. Primus incedit unus ex nobis, egregius vir, de Ecclesia, deque hoc Monasterio optime meritus, Angelus de Nuce Abbas Casinensis, postea Rossanensis Archiepiscopus. Argumenta vero quae affert, ut huius Expositionis auctorem Paulum deneget, haec sunt: styli phraseosque barbarities, Paulum minime decet: nec Paulus sibi, nec Trithemius, omnesque antiqui hoc opus illi tribuerunt; auctor commentarii, contra assertionem Leonis, nullos ritus, nullasque Montis Casini consuetudines commemorat, et Abba *scripsit, dum Paulo in operibus suis vox* Abbas *usui fuit; commentator nec Italus fuit, nec Regulae autographum vidit. Angelo succedit alius impugnator, qui nonnullis rationibus, quae ad unam solam reduci possunt, scilicet a Commentario de quo agitur citari canones Concilii Aquisgranensis, sub Ludovico Pio celebrati, et proinde post mortem Pauli Diaconi, sententiam nostrae oppositam adstruit. Alius quoque nobis occurrit intestinus impugnator, D. Erasmus Gattula, celeberrimi nostri Archivi fidelis peritissimusque custos, qui in parte I.* Hist. Cas. *pag. 25, Nucaeo, Edmundoque assentit, in denegando Commentarium Paulo Diacono; sed in* Addendis et corrigendis *Tomo II, pag. 919, causae nostrae invitus favet.*

Agendi ratio Angeli erga Leonem nobis Erasmoque severior videtur; historicus enim, qui « propinato iam sibi errore, et imbibito praeiudicio » *ad opus scribendum accedit,*

qui solo titulo perlecto, imo titulo recentioris manus, de auctore Libri iudicat; et cuicumque asserenti aures facile praebet, nec laude nec lectoris fiducia dignus; certe perperam id factum » *ut verbis utamur Angeli. Sed ita non egit Leo, ut ex infra dicendis apparebit. Nunc* « tot tantisque refragantibus coniecturis » *respondemus. Stylus Commentatoris nostri, magnam redolet simplicitatem; sed Commentator, qui Regulam stylo simplici exaratam commentatur, qui Abbati et Monachis, senibus, puerulisque, sapientibus et insipientibus, doctis et indoctis loquitur, stylo ornatiori nimisque praeclaro utens, suo deesset officio. Duplex etiam elocutionis genus adhibuit Magnus Gregorius noster, qui in scriptis suis modo, ut aquila, ad nubes ascendit, modo, ut cuiusque ingenio se accommodet, ad planitiem descendit. Quod autem Paulus de Commentario a se scripto siluerit, transeat; sed quod antiquorum nullus de Commentario Pauli locutus fuerit, ut perperam asserit Nucaeus, admittere non possumus; Anonymus enim Salernitanus, qui saeculo X. floruit, de existentia commentarii Pauli Diaconi ita loquitur:* « Sed cum valde fuisset oratus *(Paulus)* a Patre ipsius Monasterii; simulque et a Fratribus, in praedicta Regula, quidquid obscurius ibidem reperire potuit, mirabili relatione in patulo protulit, Codicemque illum *super Regulam* appellari praecepit. » (Scriptores rerum italicarum *Tomo II, part. II, pag. 194). Et ipse Muratorius in nota 53 pag. sequentis ait:* « Verum non parvi hoc in loco facienda est auctoritas Anonymi nostri, nempe, ut videtur, Monachi, et quidem vetustissimi, Paulum Diaconum interpretem Regulae Benedictinae testantis. Hunc non satis novit Mabillonius.... Ego nihil statuo ». *Alia Nucaei obiectio desumitur ex eo quod Leo asserat de veteri huius loci consuetudine multa in hoc Commentario referri, dum ne Casini quidem nomen in eo*

reperitur. Sed totum Commentarium attente perlegenti clare apparebit, Paulum frequenter de veteri *huius loci consuetudine loqui. Sufficit simplex collatio Commentarii cum Consuetudinibus e Casinensi Monasterio, a S. Sturmio Fuldam Saeculo VIII. illatis, cum* Disciplina Casinensi *Petri Diaconi, et Epistola ipsius Pauli ad Carolum Imperatorem, immo cum consuetudinibus Casinensibus in ipso Codice pag. 518 et seqq. descriptis, ut lector in nostram adducatur sententiam. Videsis Marquardum Hergott* Vetus disciplina Monastica, *Parisiis 1726. pag. 1. et seqq. Si vero nobis opponatur contradictio inter Paulum in Commentario suo carnis volatilium usum prohibentem, et Paulum sive Theobaldum haec Carolo magno scribentem:* « Volatilia numquam, nisi die Natalis Domini, si est unde, usque ad dies octo comedentibus, similiter etiam Paschalis festi diebus. Sed de esu volatilium tam caute prudentissimus Pater noster in sua Regula posuit, ut si velint comedere Monachi, cum opportunum est, non subiaceant culpae: sin vero eis a suo tale edulium non praebeatur Abbate, ut quasi ex debito, hoc non possit requirere ». *loc. cit. pag. 11; respondebimus, a Paulo stricte dari in suo Commentario interpretationem Regulae, in Epistola vero quam nomine Abbatis sui scripsit, exceptionem sive consuetudinem tempore introductam indicari. Caeterum ex modo argumentationis quo utitur, apparet in Monasterio Monachos circa hanc quaestionem in diversas abiisse sententias. Eadem contradictio recurrere videtur inter Canones Concilii Aquisgranensis anni 816: Canon enim LXXVIII. aliquot diebus volatilium esum permittit, dum canones VIII. et IX. (qui tamen in Codicibus nostris non reperiuntur) tale edulium prohibent. Vide Marquardum loc. cit. pag. 22, et* Collect. Max. Conciliorum *Mansi, coll. 347, 348, Tomo XIV. Obiectio ex modo scribendi* Abba *et non* Abbas *nobis nullius*

esse momenti videtur, quia amanuensis Capuanus potuit introducere talem vocis orthographiam, et de facto, vox Abba *non in Commentario solum, sed et in aliis Codicis partibus recurrit; quin ob hoc suum auctori opus denegari possit; idem dicimus de usu vocis* mordere; *nunc enim italica, gallicaque lingua dicitur:* prendere un morso di pane, prendre un morceau de pain. *De patria auctoris nullum nobis remanet dubium: Italus fuit, et in Italia scripsit, ut infra probabitur; et si nomen* Montis Casini *ibi non reperitur, nomen Franciae, quod saepe saepius in Hildemaro occurrit, ne una quidem vice ibi legitur. De inaudita voce* Monachorum Canonicorum *loquuntur Concilia huius temporis et inter alia Aquisgranense, cuius capitula* « ita fere omnia apud nos, ait Leo Ostiensis, ac si Beati Benedicti Regula, observantur »; *neque admittimus rationes quibus innititur Angelus, ut probet a Commentarii huius auctore autographum Regulae non visum fuisse. Codex enim, qui hoc Commentarium continet, omnium Regulae exemplarium, quae Casini conservamus, antiquissimum, lectiones variantes offert inter textum Regulae, qui unumquodque Capitulum Commentarii praecedit, et ipsum textum ipsi Commentario insertum; Angelus quoque his verbis quas refert:* « bene in hoc loco iusta murmuratio habetur, maxime in Regula Sancti Benedicti quam ipse scripsit, iusta repertum est » *(Pauli* Com. *cap. XLI.) probat quod denegare contendit, iisdem enim verbis utitur Paulus in Epistola ad Carolum, loquens de panis pondere, quod ipse viderat:* « Quod pondus, sicut ab ipso Patre est institutum, in hoc est loco repertum, etc. » *Et revera nunc quoque veneramur in Sacrario nostro Casinensi Pondus illud, manibus Divi Benedicti attactum, ex aere confectum, 1052 gramm. cum dimidio constans, cuius forma ponderum Romanorum exhibet formam, tribus Romanis respondens libris. In eo legitur haec inscriptio argen-*

teis litteris caelata: † PONDUS LIBRE PANIS BEATI BENEDICTI. *De hoc pondere haec habet Petrus Diaconus in suo Commentario ad Regulam S. Benedicti Cod. 257, fol. 274:* « Pondus quoque panis, ut Paulus huius Coenobii Casinensis Diaconus in Epistola quam ad Carolum Imp. misit, testatur, quatuor librarum est... Hoc igitur pondus, temporibus Pelagii papae, incenso a Langobardis hoc Casinensi Coenobio, a Bonito Sancti Patris Benedicti discipulo, in Lateranensi Coenobio depositum, et a Papa Gregorio iuniore, qui nomen suum inibi litteris argenteis describi iusserat, per successorem suum Zachariam in hoc loco redditum, ac in vestiario Fratrum usque in hodiernum diem perdurat ». *Haec Petrus initio XII. saeculi scribebat. Bernardus autem Abbas Lirinensis, postea Casinensis anno 1263, in suo Commentario in Regulam, quod Casini composuit, de eodem loquitur pondere:* » Pondus autem panis, quod instituit Beatus Benedictus, usque hodie in Casinensi Monasterio reservatur ». *Idem Abbas hanc libram panis in tres panes divisit, ut tertia pars librae posset Monachis, quando coenabant, secundum Regulam reservari, non in pane fracto, sed integro; nam ante Bernardum tertia pars panis iuxta pondus librae propensi frangebatur et servabatur ad coenam. Eodem tempore Riccardus a S. Angelo Monachus Casinensis, Praepositus Monasterii Vallis Lucis, deinde Sanctae Mariae de Luco, in suo Commentario, cui ipse videtur nonnulla propria manu addidisse, haec asserit:* Bene fecit beatus Benedictus (*in margine:* quod addere plus posuit in arbitrio Abbatis) quia aliquibus non sufficeret quantitas istius panis sicut video de facto (*in margine:* nisi sicut audio libra haec esset maior tribus libris modernis); *et inferius:* Olim de quantitate ista fiebat unus panis et sic reservabatur tertia pars panis fracti, sed bonae memoriae Bernardus (*in margine:* Casi-

nensis Abbas) quantitatem sufficientem divisit in tres panes, ut tertia pars pro coena ex integro servaretur. *A Paulo usque ad Riccardum, et a Riccardo usque in diem hunc, nullum dubium est de veritate huius ponderis; quia ipsa Casinensi traditione non interrupta confirmatur: ponderi enim, de quo loquitur Riccardus, respondet aeneum pondus cum argentea inscriptione superius relata: pendet enim, ut asserit D. Paulus Augustinus de Ferrariis in suis notis in Regulam S. Benedicti ex vetustissimis membranis Monasterii Casinensis summa fide ac diligentia exemplatam, Neapoli 1659 typis cusam, cap. XXXIX:* « tribus libris, totidemque unciis Neapolitanis ». *Nec praetermittenda sunt quae legimus in Inventario S. Liberatoris XIV. S. ex quo apparet usum Monasterii Casinensis etiam apud alia Italiae Monasteria, saltem XIV. saeculo viguisse*: 1368. 5 Ianuarii. Inventarium S. Liberatoris de Majella, factum per Fr. Oderisium de Scando Monachum Casinensem, Praepositum S. Liberatoris, de mandato Fr. Martialis Vicarii General. in Spiritualibus Monasterii Casinensis, continens bona omnia et iura singula dicti Monasterii S. Liberatoris, in quibuscumque et ubicumque consistant, per partes et membra particulariter et distincte... Item praedictus Praepositus tenetur dare Iustitiam panis, videlicet unciarum quadraginta duarum per quemlibet Monachum, percipientem Iustitiam in Castro, numero Monachorum duodecim per diem; quae Iustitia ascendit per mensem ad tumulos grani sexdecim.

Sed alia oritur quaestio, quia non unum tantum, sed duo in Sacrario nostro pondera in hodiernum usque diem asservantur, ut ipse de Ferrariis asserit: Aeneum unum, fabrefactum, triginta novem unciarum huius Regni, cum hac in girum caelata inscriptione: Pondus librae panis B. Benedicti. Ferreum alterum infuso plumbo, magis rude,

unciarum quadraginta octo, nullam habens inscriptionem. Quorum alterum panis, alterum vini pondus fuisse vulgus opinatur; sed inepte: tum quia alterutrum illorum ad monasticam sobrietatem fuisset nimis affluens vini portio: tum etiam, quia ex cap. sequenti, et ex Epistola Theodemari, vinum non dabatur ad pondus, sed ad mensuram. Utrumque igitur credendum est fuisse Panis pondus; sed ad diversa tempora, vel personas pertinuisse. *Salva D. Pauli Augustini pace, non tam inepta nobis videtur opinio vulgi, quae tunc temporis Casini vigebat; quia licet S. Benedictus in discessu S. Mauri proferri iusserit pondus librae panis, et vasculum aeneum, vini eminam capiens, uti legitur in Vita eiusdem Sancti; licet mensura vini usque ad tempora Nicolai, ipso testante, imo usque ad tempora Trithemii, Casini fuerit servata, et nunc ibi non reperiatur; fatendum est tamen, quod ipsi Fossatenses Monachi, referente Martène, praeter vas aeneum supradictum, duo pondera plumbea ostendebant; unum panis unciarum triginta trium cum dimidia, alterum vini unciarum triginta quinque. Petrus Diaconus in suo Commentario, quod ex variis auctoribus conflavit, multa ex Smaragdo desumens, haec de emina habet:* De Emina vero in singulis singula reperi, et ideo primitus illorum hic debeo scripta inserere. Alii dicunt, quod appendat libram unam, quae facit mille centum quinquaginta septem lupinos, quae geminata sextarium facit. Alii quod habeat cyatos sex; quod sunt septingenti viginti lupini. Haec quidem iuxta illorum sententiam. In libro vero Flavii Dardani quod Cassius Myneus temporibus sanctissimi patris Benedicti de graeco in latinum transtulit, quodque ego Petrus Diaconus pene iam vetustate consumptum in hoc Casinensi Coenobio reperiens vix legere valui, hos versus ad verbum inveni descriptos:

Mna vocitant nostri, quam mynam dixere priores.

Centum haec sunt dragmae; quod si decerpseris illas,
Quatuor efficies hanc nostram denique libram ».

Notatu dignum cuique apparebit, quod Petrus non disserit de vase aeneo, sed de pondere, et Bernardus Abbas, quamvis de hac Emina loquatur, asserit tamen quantitatem vini antiquitus pondere mensuratam fuisse: haec Emina vini mensura est apud nos usque hodie reservata; *(in margine manus XIII. S. sive XIV. ineuntis addidit:* continens sex ciathos mediocres) quam veteres certo pondere mensurarunt; quod causa brevitatis hîc scribere praetermitto ». *Riccardus de Emina dicit:* quaedam mensura est; melius potest cognosci de facto quam de iure; *ipse autem addit in margine:* sed secundum consuetudinem; quae interpretatur istud; est medietas unius mensurae, quae vocatur in Abbatia Casinensi Caffisa; et consuetudo est optima legum interpres; ut Extravag. de Consuetud. Cum dilectus; *quae mensura nostro ponderi respondet, sicut Pinta de qua loquitur Nicolaus:* « Emina enim mensura est competens ad bibendum in toto prandio, quae usque hodie in Casinensi Monasterio conservatur, et facta consideratione, sicut de facto sum expertus, parum plus, aut parum minus potest recipere, quam Penctum, quod est mensura quaedam apud Romanos ». *Huic nostrae opinioni optime favet Calix eximio opere confectus, qui in celeberrimo monasterio Cremifanensi, Austriae Superioris gloria et ornamento, ut praetiosum cimelium asservatur; hunc enim Calicem ab ipso monasterii Fundatore Tassilone, VIII. saeculo oblatum, Eminae mensuram asserit Bernardus Noricus in Chron. Cremifan.* « Vas quoque cupreum, caelaturis insigne ex auro et argento ad modum vasis Carolo missi cum epistola praenotata Eminam, ut credimus, capientem in ventre pariter et in pede nobis praeparari fecit (Tassilo); in quo mensuram poculi mane

et vespere designavit. Quod usque in praesentem diem in sacrario conservatur ». *Imaginem huius Calicis ipsa luce delineatam nobis perhumaniter obtulit Illustrissimus et Reverendissimus Pater D. Sigismundus Fellocker Prior Cremifanensis, nobis asserens in parte superiore calicis 13|8 mensurae vulgo dictae* litri, *in inferiori vero 3|8 eiusdem mensurae, ad summam duo litra contineri, quod communi* pintae *viciniorum nostrorum, et mediae* caffisae *communi circiter respondet. Quidquid dicat noster de Ferrariis, pondus nostrum neque Cremifanensem calicem, neque pintam Nicolai, neque mediam caffisam Riccardi, exsuperat; et cuilibet scandalum patienti de hac quantitate vini, respondemus quod in hac materia, temporum, locorum, occupationum, corporearumque constitutionum varietatis habenda est ratio, ut ait Bernardus noster:* « in loco multum sicco, valde arido et percussione continua solis fervente, maiori egent potus humectatione, sicut patere potest in insulis quibusdam marinis, et specialiter in insula Lirinensi, in labore corporis etiam desiccatur humor. etc. »; *vinum autem, quod monachis miscebatur, non erat* « delectabillimum »; *hoc enim vini genus interdicit Paulus in Commentario suo, sed potius temperatum aqua; monent enim Fratres antiquae constitutiones nostrae* « ne bibant vinum purum »: *talis verò potionis quantitas sustinentibus pondus diei et aestus non nobis nimia videtur;* etenim 1310 gr. unum litrum cum tertia parte aequant. *Quae ait Angelus de Nuce in suis notis ad* Chron. Casin. *pag. 131. loquens de his* « duobus ponderibus Casini adhuc servatis », *et quae ipse Mabillonius testatur vidisse, huic obiectioni de quantitate horum ponderum pariter respondent. Caeterum cum ipso de Ferrariis opinamur:* « vix aliud aeque variare, quam pondera, et mensurae rerum solent ». *Ex Paulo diacono* Cap. XXXV. Comm. *qui post Missam Mixtum a Regula*

concessum sumebant, quartam partem librae, idest quantitatem panis quinque solidorum ponderi aequalem, sibi paratam in Refectorio inveniebant; solidorum vero quantitas non semper eadem fuit; unde nos parum movet differentia quinque unciarum cum dimidia, quae extat inter pondus nostrum aeneum, et pondus de quo loquuntur Constitutiones Congregationis Casinensis, Florentiae anno 1520 editae, et leguntur etiam in Cod. Cas. XV. Saec. sign. n. 558; quia ipse de Ferrariis hoc animadvertens addit: In huiusmodi nominibus ponderum et mensurarum facile aequivocari contingit: cum sub eodem nomine diversa sit saepe nominis significatio pro diversitate Provinciarum »; *et haec differentia oritur tantum ex diversitate sive immutatione valoris unciarum, quae iam tempore Pipini Regis facta fuerat, et Paulo, qui diu in Galliis moratus fuerat, certe innotuerat. Nostra autem sententia, inconsultum protulit iudicium de Ferrariis, qui, asserentibus Patribus Congregationis Casinensis XV. saeculo, et postea Haefteno et Caramuel, pondus librae panis Casinense fuisse unciarum triginta trium et semis, et Breulio libram similis ponderis in Fossatensi monasterio repertam fuisse, ait:* « sed quo fundamento id asserere potuerunt, mihi usque hodie inexploratum est. Nullum siquidem talis ponderis monumentum in hoc Monasterio reperire potui »; *si enim Cl. Vir uncias Neapolitanas cum unciis Romanis, Gallicisque contulisset, perspicue 39 uncias Neapolitanas 33 unciis Gallicis et Romanis cum dimidia respondere comperisset. Nos vero, ducta proportione arithmetica inter 39 uncias et 1052 gr.* $^1/_2$ *aenei ponderis, et 48 uncias cum 1310 gr. ferrei ponderis, certe asserere possumus utraque pondera, nunc in Sacrario nostro asservata, eadem esse de quibus locutus est de Ferrariis; imo ex collatione ponderum istorum cum Fossatensibus, videtur*

Eminam Casinensem fuisse 48 unciarum Neapolitanarum sive 35 unciarum Romanarum seu Gallicarum. Certum est, et hoc libenter fatemur, tam affluentem sive panis, sive vini quantitatem, non competere monachis qui in manuum labore non detinentur; et in hoc nobis assentiunt praedictae Constitutiones: « Cum pondus librae ut habemus in monasterio Casinensi, sit unciarum XXXIII cum dimidia, et vix tantum panem unus Frater communiter in die manducare possit, volumus consuetudinem nostram servari, ut detur panis in mensa, et addatur quantum satis fuerit... quia ut ex Monasterio Casinensi percepimus, Emina vini est multo plus quam ad necessitatem communem unius Monachi sufficiat. Ideo de vino damus unicuique quantum expedit; ita tamen ut iuxta Regulam ebrietas vel satietas non surripiat ». *In eandem abeunt sententiam omnes Regulae explanatores, qui Benedicto contradicere nequeunt, dicenti:* « Non usque ad satietatem bibamus, sed parcius ». *Transeamus ad alia, hanc quaestionem extremo digito tangentes; quia non nobis quaestio est de quantitate panis, sive vini unicuique data, nam haec quantitas non semper et ubique eadem fuit; forsitan panis Librae S. Benedicti respondens, in duas partes dividebatur ut nunc fit Casini, et tunc monachus unusquisque 16 uncias, ut placet Martène et Calmet, accipiebat. Nobis satis est, ut lector sciat quod pondus aeneum, nomine Divi Benedicti insignitum, religioso cultu asservamus, credentes illud in usu fuisse Casini, temporibus Sancti Patriarchae; non tantum ut instrumentum Librae Romanae, sed ut pondus proprie dictum et in lance reponendum; hoc enim facile probatur ex ponderibus a Divo Mauro in Galliam asportatis, et ex aliis ponderibus ab Abbate Theodemaro ad Carolum Magnum directis; alterum vero ferreum 1310 Gr. appendens, in Sacrario pariter depositum, non aequali traditioni innixum,*

magna tamen antiquitate nobilitatum, more maiorum nostrorum diligentissime custodimus, haud difficulter credentes illud esse pondus cui alludit Bernardus noster; et eo propensiores hanc amplectimur sententiam, quo evidentior nobis apparet relatio inter pondus nostrum ferreum, quod Casini duobus abhinc saeculis ut Eminae mensura habebatur, et pondus Eminae plumbeum Fossatensium, qui probabiliter illud ex monasterio Glannafoliensi acceperant. Emina etiam Suessionensis nostrae circiter respondet; ex charta enim Caroli Calvi 872 apud Du Cange, Sacerdotes quotidie accipiebant « Eminam, id est, tres libras »; *et nunc in monasterio Lambacensi asservatur vas aeneum bis dandum in die sacerdoti, ut legitur in illius inscriptione, quod sic duplicatum, si nos non fallit memoria, eidem quantitati vini respondet. Qui causam penitus dirimere cupiunt Codd. 175, 257, 440, 441, 445 etc. evolvant, notas D. Pauli Augustini de Ferrariis in Regulam, notas Angeli de Nuce in* Chron. Cas., *scriptores Casinenses, explanatores Regulae, Cap. XXXIX et XL, et praesertim Martène consulant.*

Nunc nostrum Edmundum Martène pacificis aggrediamur armis. In prolegomenis ad Regulam a se mirabili modo explanatam (Patr. Lat. *Migne, Tomo LXVI. col. 207) asserit, Hildemarum monachum Francigenam, ab Angelberto Mediolanensi Archiepiscopo in Italiam accersitum, ad Rimpertum Brixiensem Episcopum missum, in SS. Faustini et Iovitae monasterio, quod ad antiquam disciplinam reduxit, optimum omnium commentariorum in Regulam S. Benedicti composuisse, quod perperam Paulo Diacono tribuunt Leo Marsicanus, Petrus Diaconus, Bernardus Casinensis et Petrus Boherius; quia in eo citatur Concilium Aquisgranense sub Ludovico Pio, mortuo iam Paulo Diacono, celebratum. Dissentit a Trithemio qui commentarium Ruthardo Hirsau-*

giensi monacho tribuit, et a Menardo, qui illius auctorem Rutardum Monachum Monasterii Eremi B. Mariae in Helvetiis asserit; et licet codex monasterii Augiensis commentarium Basilio Abbati tribuat, nihilominus opus Hildemari, ut ipse ait, genuinum probant codices gallicani plurimi et praesertim vetustissimus Divionensis, qui hunc exhibet titulum: « Incipit traditio super Regulam S. Benedicti, quam magister Hildemarus monachus tradidit et docuit discipulis suis »; *insuper epistola Hildemari in Cap. XXXVIII. integra legitur; commentator loquitur speciali modo de festis SS. Ambrosii, Protasii et Gervasii, Naboris, Nazarii et Celsi, dioeceseos Angilberti; et consuetudines Romanae monasterii S. Pauli commentarium Hildemaro tribuunt, unde concludit quod* « nulli dubium superesse debeat quin vulgata Pauli diaconi nomine commentatio Hildemaro genuino auctori sit vindicanda ».

Libenter omnibus, quae asserit adversarius noster, assensum praebemus; dummodo nobis concedat, quod aequo animo fecisset, si codicem habuisset nostrum, et cum ipso etiam Mabillonius, commentarium ab Hildemaro, sive discipulis eius concinnatum, ab explanatione Pauli differre; et quia in commentario Hildemari citatur Concilium Aquisgranense anni 816, non autem in commentario Pauli, tela adversa retorquere possumus. In priori enim formula Professionis, quam non habet Paulus, haec apud Hildemarum occurrunt: « et post haec debet ille novitius omnes fratres osculari, et usque tertium diem coopertum caput habere. In die tertio debet auferre etc. » *(Martène loc. cit. col. 828); quae a Concilio Aquisgranensi fuerunt statuta:* « Ut monachus, professione facta, tribus diebus Cuculla coopertum habeat caput » *(Marquard loc. cit. pag. 28).*

Verba autem, quae in Commentario nostro, cap. XIV. le-

guntur: « de his quatuor diebus definitum est in Concilio, ut officium secundum Romanam Ecclesiam canatur pleniter; et non secundum Regulam Monachis », *ut Canon Concilii Aquisgranensis 816 a quibusdam perperam citantur; nobis vero, statuta huius Concilii attente perlegentibus, non occurrerunt, nec ipsi Mabillonio, ut ipse asserit in Tomo II.* Ann. Ben. *pag. 430. Fatendum est tamen hoc statutum quamdam offerre similitudinem cum Canone LXXX. alterius Concilii Aquisgranensis:* « Monachi ut cantum Romanum pleniter et ordinabiliter per nocturnale vel gradale officium peragant etc. »; *sed Concilium, vivente Paulo, anno 789 sub Carolo Magno fuit celebratum (Labbe* Con. Gener. *Tomo IX. col. 26*). *Usus sequendi Ritum Romanum in his diebus iam Casini antea vigebat (Marquard loc. cit. pag. 6)*; *sed Hildemaro, a Calmet citato in cap. XIV. commentarii sui in Regulam, non arridet Casinensis usus; ipse enim ait:* « Sicut mihi videtur, melius est, ut in istis quatuor diebus Regulare officium canatur, quam secundum Romanos ».

Licet commentarium Hildemari prae manibus non habuerimus, collatis tamen locis a Martène citatis cum Codice nostro, in hanc persuasionem adducti sumus: Hildemarum, qui facile in Italia Pauli commentarium saeculo fere medio nono invenit, multa ex eo hausisse, ut, additis Galliae Monasteriorum usibus, Traditionem super Regulam discipulis offerret. In notitia enim historica de Hildemaro (Migne Pat. lat. *Tomo CVI. col. 394) refertur hic titulus Codicis Divionensis:* « Incipit traditio super Regulam S. Benedicti, quam magister Hildemarus monachus tradidit, et docuit discipulis suis. Quocirca obsecro, cum aliquid incompositum sive inhonestum ibi inventum fuerit, non magistro sed discipulis imputetur »; *ex quo titulo, et ex Epistola Hildemari ad Ursum Beneventanum Praesulem* (Annal. Ben. *Tom. II, pag. 619*)

clare patet hoc commentarium « non ex scripto, sed ex traditione Hildemari compositum fuisse, forte a Basilio illo Abbate, cuius nomen praefert Codex Augiensis »; *conclusio vero quam ibi admittit Mabillonius, eo quod Sancti civitatis Mediolanensis citentur, nobis ex infirmo argumento deducta videtur; nominatis enim festis praecipuis totius Ecclesiae, solemnitatibusque Casinensis Monasterii, Itali viri animo naturaliter occurrit civitas, quae ritum diversum a Romano tenet ritu; insuper addere iuvat quod S. Ambrosius in sacro Monte altare speciale habuerit eiusque opera Codices nostri etiam ad VI Saeculum ascendentes offerant. Addamus quod cantus Ambrosianus apud nos usque ad medium XI saeculum perduravisse videtur; Fridericus enim natione Lotharingus, tricesimus sextus huius caenobii Abbas 1057-1058, ad Sedem Petri evectus sub nomine Stephani IX, et postea Casinum reversus* « Ambrosianum cantum in Ecclesia ista cantari poenitus interdixit »; *ut legitur in* Chron. Cas. *Lib. II. Cap. XCVII. Insuper in Monte nostro, SS. Faustinus et Iovita praecipuo cultu honorabantur, ut legitur in pag. 527 Codicis, et iterum in pagina 568 cum his verbis:* Sancta eorum cunctis legenda passio. *Idem dicendum de SS. Gervasio et Protasio quorum Passio cum sermonibus Ambrosii et Bedae tunc temporis recitabatur in Choro. E contrario opinamur quod clar. vir opinionem mutasset, si scire potuisset commentaria Pauli et Hildemari inter se differre, etsi dicat loc. cit. pag. 342, aliisque locis, commentarium praecitatum falso tribui Paulo, dum Hildemari esse potius videtur.*

Alterius in hac quaestione intestini hostis, (Addenda et Corrigenda, *Tomo II.* Hist. Casin. *pag. 219*), *in nonnullis nobiscum debellantis Angelum, eumque acriter reprehendentis, ad unicam obiectionem adversa argumenta reduci possunt, scilicet:* « In memorato commentario nihil

prorsus de consuetudinibus Coenobii Casinensis » *contineri. Salva fraterna pace, contra hanc assertionem stant et S. Sturmius, qui circa medium octavum saeculum Montem Casinum adiens, nonnullas consuetudines eorum* « qui in arce regulari pollent » *Fuldam detulit, et ipse Theodemarus in Epistola ad Carolum magnum. Videsis Marquard loc. cit. pag. 3 et 10. A Gattula etiam dissentimus in assignanda aetate titulo, in inferiori margine pag. 7 Codicis addito. Titulus enim sic se habet:* « Explicit prologus. Item expositio (*hîc tria puncta eiusdem coloris ac scriptura Codicis, invitant lectorem ad legendum verba in inferiori margine addita:* Pauli Diaconi et monachi sancti Benedicti) huius prologi ». *Cum verba addita* « vix a ducentis abhinc annis » *non sint exarata, ut asserit Gattula, sed seu ab ipso amanuensi, sive ab alio ipsi coaevo, qui Codicem passim emendavit, et non solum simplicis notae, sed tituli emendati rationem habeant, a claro Archivi Custode plane dissentimus; praesertim cum non in uno Codice tantum, sed in duobus aliis, quorum prior tempora Leonis antecedit, tituli rubricati, Paulum commentarii auctorem asserentes, certe sint eiusdem manus, quae textum titulosque exaravit. Adde insuper quod titulus Commentarii Pauli ab Anonymo Salernitano indicatus:* Super Regulam, *et ab Hildemaro desumptus:* Traditio super Regulam, *opinioni nostrae optime favet. Vide quae iam edita sunt circa hanc quaestionem in libro Cl. L. Tosti:* Storia di Monte Cassino, *Tomo I, pag. 99.*

Nunc ad argumenta intrinseca Operis deveniamus. Diximus superius, commentarium nostrum in Italia fuisse scriptum, et hoc facile ex diversis locis ex eo depromptis probari potest. In Capite LV Paulus ait: « Provincia enim est, quae Regem habet, veluti est Longobardia, Tuscia, Romania etc. »; *primum ab eo citatur Longobardorum provincia, dein-*

de Tusciae Ducatus, provincia Italiae, sic dicta tempore Regum Longobardorum (*Baudrand* Geografia *Tomo II, pag. 348*), *deinde Romania; de Francia autem ne unum quidem verbum, dum Hildemarus in eodem Capitulo* (*loc. cit. col. 794*) *de mappula loquens ait:* « Nam in Francia intelligitur pro sudore... »; *et inferius:* « tamen modo in Francia » *et sic frequenter Hildemarus V. b. Cap. 29, col. 525, Cap. 36, col. 595, cap. 43 col. 681, in quo dissentit a Paulo, et inter alia dicit:* « Nam in Francia, in meo Monasterio... »: *Paulus autem loquens de Monte Casino semper verbis generalibus utitur:* « Verum in nostro Monasterio etc. » *cap. 25. In Cap. 39, iterum a Longobardia incipit Paulus:* « Quia mos est illius terrae, et romanae, et aliarum provinciarum, mittere legumina in aquam, et cum germinata fuerint, tunc manducari ». *Quae vero asserit in Cap. 66, multum convenit cum Turre SS. Patris Benedicti, de qua locutus est S. Gregorius, vulgo* Torretta*:* « Nam in nostra Provincia, solarium habetur super portam, et oratorium ibidem ». *Idem dicendum de his verbis cap. 31:* « propter multitudinem hospitum qui pene omni hora ad Monasterium veniunt etc. »; *nobisque certissimum videtur verba sequentia cap. 60, non a Francigena, sed ab Italo commentatore fuisse scripta:* « Longinquam provinciam dicit, quae longo spatio distat, idest, quae multis miliaribus abest; veluti est Ravenna, Burgundia ». *Huic insuper nostrae sententiae favet quod vox* pistrinum (*cap. 66*) *quae in nullo Casinensi codice ms. teste Paulo Augustino a Ianua, a Martène citato, reperiatur, et consequenter a Paulo fuerit praetermissa, dum ab Hildemaro explanatur; e contrario Prologum Regulae non integre commentatur Paulus, sed tantum usque ad verba:* « qui eum sequi noluerint ad gloriam ». *Notandum nobis videtur quod apud codicem Oxoniensem* « vetustissimum omnium, ante annos

mille uncialibus litteris scriptum (Mart`ne loc. cit. col. 213) » *verba:* « Ergo praeparanda sunt... » *usque ad finem Prologi non leguntur; verba autem:* « ne videatur plus loqui quam expedit » *quae habet hic codex, quaeque non occurrunt in Textu Regulae nostrorum codicum, leguntur in commentario Pauli:* Hoc quod dicit: ne videatur plus loqui quam expedit; datur intelligi quia in tantum debet esse Monachus cautus etc. »; *Hildemarus autem, ut frequenter accidit, hîc a Paulo dissentit; addit enim:* « non est in Regula sed subauditio est. » *Cap. 6. col. 356. nota* h. *Iam diximus, saepe in codice nostro, inter textum Regulae, qui commentarium praecedit, et Regulae verba in ipsa explanatione citata, occurrere lectiones variantes, quas fideliter publici iuris in* Bibliotheca Casinensi *fecimus; nunc addendum quod septem primis capitibus Regulae, ipsoque prologo attente perlectis, ne unam quidem lectionum variantium textus Regulae ab Hildemaro explanatae cum utroque textu nostro concordantem invenimus.*

Multa ex Paulo desumpsit Hildemarus, multa addidit, et in multis a Paulo dissentit. Caeterum nonnulla citari possunt, ut assertio nostra non gratis data videatur: « Pascha, *inquit Hildemarus,* antiquitus Ecclesia quarta decima luna celebrabat, quocumque die occurreret... ». *Hic locus, ait Martène, si in rigore sumatur, foede allucinatur Hildemarus, in eo quod ait, quarta decima luna, quacunque accidisset die, antiquam Ecclesiam celebrasse Pascha, loc. cit. col. 410; in hunc errorem non incidit Paulus. Quae ait Hildemarus, in cap. 39 de esu carnium volatilium, desiderantur in eodem Capite Pauli, et differunt a controversia de eadem materia, quae agitur in cap. 36 commentarii eiusdem. Non habet Paulus verba Hildemari, quae leguntur loc. cit. cap. 40, col. 634:* « Unde Carolus rex qualiter ipsam Eminam

intelligere ac scire potuisset, misit Beneventum ad ipsum Monasterium videlicet sancti Benedicti; et ibi reperit antiquam Eminam »; *quae ut superius diximus, nunc disparuit; eam tamen, referente Calmet, Stephanus Parisiensis in suo Commentario manuscripto asserit saepius in Monte Casinensi a se conspectam fuisse. Erat vas quoddam ligneum, cui imponebatur concavum operculum, quod septies repletum, mensuram integrae aequabat Eminae, et quantitatem vini non nimiam sed sufficientem capiebat; et re vera sufficiens esse debebat, cum Paulus in expositione Prologi dicat:* « Si autem volueris solummodo ab una phiala te abstinere, vel duabus de vino; aut non vis comedere causa probandi, potes hoc facere, antequam interroges Abbatem ». *Inter se dissentiunt in cap. 45 et 54; Horologiumque Hildemari cum ipsius explanatione (cap. 48) Paulus non habet, qui in cap. 55 stylo directo loquitur, dum Hildemarus usum antiquum refert tantum:* « Abbas monebat etc. »; *utramque epistolam Hildemari frustra quaeres in nostro Codice. Huiusmodi citationibus, quas in infinitum enumerare potuissemus, et quibus apparet haec duo commentaria diversis tribui debere auctoribus, finem imponamus ne lectori taedium afferamus; iam tempus est ut ipse has paginas percurrat, in quibus multa non parvi momenti inveniet de disciplina ecclesiastica; et de consuetudinibus monasticis, quae temporibus Pauli vigebant. Ob hanc causam, nonnulla quae commentarium sequuntur in Codice, non parvifacienda quia ad disciplinam Casinenem pertinent, simul cum illo publici juris faciemus.*

LIT. CAS.

EXEMPLAR AD DIMIDIVM

LIT. GRS.

ARCHETYPI REDACTVM

REGULA SANCTI BENEDICTI

INCIPIT PROLOGUS
REGULÆ SANCTI BENEDICTI MONACHORUM

Obsculta, o fili, praecepta magistri, et inclina aurem cordis tui, et admonitionem pii Patris libenter excipe, et efficaciter comple: ut ad eum per obedientiae laborem redeas, a quo per inobedientiae desidiam recesseras. Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur, quisquis, abrenuntians propriis voluntatibus, Domino Christo vero regi militaturus, obedientiae fortissima atque praeclara arma sumis. In primis, ut quidquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici instantissima oratione deposcas: ut, qui nos iam in filiorum dignatus est numero computare, non debet aliquando de malis actibus nostris contristari. Ita enim ei omni tempore, de bonis suis in nobis, parendum est, ut non solum iratus pater suos non aliquando filios exhaeredet, sed nec ut metuendus Dominus, irritatus malis nostris, ut nequissimos servos perpetuam tradat ad poenam, qui eum sequi noluerint ad gloriam.

Exurgamus ergo tandem aliquando, excitante nos Scriptura, ac dicente: *Hora est iam nos de somno surgere:* et apertis oculis nostris ad deificum lumen, attonitis auribus audiamus, divina quotidie clamans, quid nos admonet (vox) dicens: *Hodie, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Et iterum: *qui habet aures audiendi, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Et quid dicit? *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos. Currite, dum lumen vitae habetis, ne tenebrae mortis vos comprehendant.* Et, quaerens Dominus in multitudine populi, cui haec clamat, operarium suum, iterum dicit: *Quis est homo, qui vult vitam, et cupit videre dies bonos?* Quod, si tu audiens, respondeas, Ego: dicit tibi Deus: Si vis habere veram et perpetuam vitam, *prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum. Diverte a malo, et fac bonum: inquire pacem, et sequere eam.* Et, cum haec feceritis, *oculi mei super vos, et aures meae ad preces vestras.* Et antequam me invocetis, dicam vobis: Ecce adsum. Quid dulcius nobis hac voce Domini, invitantis nos, fratres carissimi? Ecce pietate sua demonstrat nobis Dominus viam vitae.

Succinctis ergo fide vel observantia bonorum actuum lumbis nostris, per ducatum Evangelii

pergamus itinera eius, ut mereamur eum, qui nos vocavit in regnum suum, videre. In cuius regni tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis actibus curritur, minime pervenitur. Sed interrogemus cum Propheta Dominum, dicentes ei: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Post hanc interrogationem, fratres, audiamus Dominum respondentem, et ostendentem nobis viam ipsius tabernaculi, dicens: *Qui ingreditur sine macula, et operatur iustitiam; qui loquitur veritatem in corde suo; qui non egit dolum in lingua sua; qui non fecit proximo suo malum; qui opprobrium non accepit adversus proximum suum;* qui malignum diabolum, aliqua suadentem sibi, cum ipsa suasione sua a conspectibus cordis sui respuens, deduxit ad nihilum, et parvulos cogitatus eius tenuit, et allisit ad Christum; qui timentes Dominum de bona observantia sua non se reddunt elatos, sed ipsa in se bona non a se posse, sed a Domino fieri existimantes, operantem in se Dominum magnificant, illud cum Propheta dicentes: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Sicut nec Paulus Apostolus de praedicatione sua sibi aliquid imputavit, dicens: *Gratia Dei sum id quod sum.* Et iterum ipse dicit: *Qui gloriatur, in Domino glorie-*

tur. Unde et Dominus in Evangelio ait: *Qui audit verba mea haec, et facit ea, similabo eum viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra petram: venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et non cecidit, quia fundata erat super petram.* Haec complens Dominus, expectat quotidie his suis sanctis monitis factis nos respondere debere. Ideo nobis, propter emendationem malorum huius vitae, dies ad indutias relaxantur, dicente Apostolo: *An nescis, quia patientia Dei ad poenitentiam te adducit?* Nam pius Dominus dicit: *Nolo mortem peccatoris: sed ut convertantur, et vivat.* Cum ergo interrogassemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi eius, audivimus habitandi praeceptum; sed, si compleamus habitatoris officium, (erimus haeredes Regni Coelorum). Ergo praeparanda sunt corda et corpora nostra sanctae praeceptorum obedientiae militanda: et, quod minus habet in nos natura possibile, rogemus Dominum, ut gratiae suae iubeat nobis adiutorium ministrare. Et si fugientes gehennae poenas ad vitam volumus pervenire perpetuam, dum adhuc vacat, et in hoc corpore sumus, et haec omnia per hanc lucis vitam vacat implere, currendum et agendum est modo, quod in perpetuum nobis expediat.

Constituenda est ergo nobis Dominici schola servitii, in qua institutione nihil asperum, nihil grave nos constituturos speramus. Sed, et si quid paululum restrictius, dictante aequitatis ratione, propter emendationem vitiorum, vel conservationem caritatis, processerit; non illico, pavore perterritus, refugias viam salutis, quae non est nisi angusto initio incipienda. Processu vero conversationis et fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei: ut ab ipsius nunquam magisterio discedentes, in eius doctrina usque ad mortem in Monasterio perseverantes, passionibus Christi per patientiam participemur; ut et regni eius mereamur esse consortes. Amen.

EXPLICIT PROLOGUS.

INCIPIT EXPOSITIO
PAULI DIACONI ET MONACHI SANCTI BENEDICTI

Tres enim sunt ecclesiasticae disciplinae: prima phisica, idest naturalis; secunda ethica, idest moralis; tertia logica, idest rationalis. Nam phisica derivatur ab eo quod est *phisin. Phisin* grece, latine natura dicitur. Ethica autem derivatur ab eo quod est *ethin. Ethin* quippe grece, latine mores dicuntur. Logica autem derivatur ab eo quod est *logos. Logos* enim grece, latine ratio dicitur. Propter has ergo tres disciplinas ecclesiasticas, Salomon, sapientissimus omnium regum, tres libros edidit: primum librum appellavit *Parabolam*, secundum *Ecclesiasten*, tertium *Canticum Canticorum*. Primus quidem liber convenit parvulis, quia in eo saepe parvulos quasi filios alloquitur, dicens: *Audi fili mi*. Unde etiam in ipso libro frequenter mentio malarum rerum fit, idest meretricum et haereticorum, et ceterarum his similium. Secundus autem liber bene congruit maioribus, quia in ipso iam maiores admonentur vanitates mundi despicere. Unde ipse liber a vanitate inchoat dicens: *Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum et omnia vanitas*. Tertius vero liber convenit perfectis, eo quod in eo non adversa aut tristia, sed laeta reperiuntur. Istius enim Salomonis ordinem tenens beatus Benedictus, non ignarus ecclesiasticae disciplinae, dixit: *Obsculta, o fili, praecepta magistri;* idest: sicut Salomon in primo suo libro parvulos quasi filios alloquitur, ita et ipse in principio sui libri parvulum quasi filium alloquitur, dicendo: *Obsculta, o fili, praecepta magistri,* et caetera. Nam hoc sciendum est, quia quidam libri habent *Ausculta,*

quidam vero *Obsculta*. Sed sive dicas *Ausculta*, per *au*, sive *Obsculta* per *ob*, nil obstat; eo quod auscultare dicitur quasi auribus scultare, hoc est auribus audire; *Obsculta* vero est communiter audire; quia *ob* in hoc loco pro *simul* ponitur. Nunc videndum est, qua ratione sanctus Benedictus, cum dixit *fili*, praemisit *o*, cum sufficisset illi dixisse *fili* tantum; eo quod in eo nomine, quod est *fili*, vocatio intelligitur. Sed sciendum est, quia sicut solent multa nomina pro exaggeratione, idest augmentatione intellectus sui, sibi assumere quasdam adiectiones sillabarum; verbi gratia cum dicis praedíves, praepotens, excelsus, et caetera, assumpta *prae*, et *ex*, hoc est: valde dives, valde potens, et valde celsus; ita sanctus Benedictus, ut exaggeraret vocationem suam, fecisse cognoscitur, cum dixit *fili*, praemittendo *o*. Nam *o fili* duo vocativa sunt; quasi diceret: fili, fili. Filius enim multis modis dicitur, idest: natura, adoptione, imitatione, doctrina et gente. *Natura* autem et *adoptione* omnibus notum est. *Imitatione* quidem dicitur, quia illius est filius quis, cuius opera imitatur. Unde Dominus in Evangelio dicit Iudaeis: *Vos ex patre diabolo estis, quia eius opera facere vultis*. *Doctrina* vero, sicut dicuntur filii positi sub magistris; unde Apostolus dicit: *Ego vos genui per Evangelium*. *Gente* autem, sicut fuit ille dives positus in inferno Abrahae; unde eum Abraham filium vocavit dicens: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala*. Et similiter dives Abraham patrem nominavit, dicendo: *Pater Abraham*, et reliqua. Et quamquam multis modis dicatur *filius*, semper ibi pater, etiam si non sit positus, subintelligitur; eo quod filius non potest esse sine patre. In hoc autem loco sanctus Benedictus cum dicit *fili*, paternitatis affectum atque magisterii disciplinam erga te ostendit se habuisse. Te vero sua oratio, qua dicitur *fili*, manifestat ad quid adducat; idest ostendit te ducere ad paternitatis affectum, et magisterii disciplinam suscipiendam. *Praecepta* dicuntur eo quod praemium captent; dum sui servatores ex illis praemia capiant. *Magister* vero dicitur quasi magistratus, idest magis doctus; sicut dicitur *discipulus* a di-

scendo. Queritur, quare sanctus benedictus dixit *inclina*, cum potuisset dicere *aperi*. Sciendum est quod multi aperiunt aures, sed non inclinant, idest humiliant; nam ideo dixit *inclina*, quasi diceret *humilia*. Quia enim, nisi superbi aures et cuncta membra erecta haberent, nequaquam Scriptura diceret divina: *aures eorum aggrava, et oculos superborum humiliabis*, eo quod superbi semper in fastu supérbiae erecti sunt. Et hoc sciendum est, quod non ita dicuntur superbi ipsa membra superba habere, ut ipsa membra sint superba; sed quia officia membrorum superborum sunt superba, ideo membra dicuntur superba. Et quamquam caetera membra propter officia sua dicantur superba, tamen in oculis magis solet cognosci superbia. Et est sensus; cum dicit: *inclina aures*, hoc est, ad humilitatem discendam aures submitte; quia inclinare est ab excelsioribus ad humilia submitti. Iterum videndum est quare cum dicat *aures*, subiunxit *cordis*, cum sufficisset illi dixisse *aures* sine adiectione *cordis*, eo quod Scriptura divina ubi *aures* dicit, cordis aures requirit. Unde Dominus in Evangelio dicit: *qui habet aures audiendi audiat*. Ibi enim non de auribus corporeis dicit, quia omnes qui illic aderant aures corporeas habebant, et nemo illuc venisset ad audiendum, nisi aures corporis habuisset; sed quia Dominus, cognoscens ut Deus, vidit illic multos non aures cordis habuisse, ideo clamabat: *qui habet aures audiendi audiat*. Quasi diceret: illos enim alloquor, qui aures cordis habent. Nam aures exterioris hominis sonum tantum audiunt, sed non discernunt, eo quod noster homo exterior communis est cum bestiis; homo vero interior communis est cum angelis, quia ipse ad imaginem Dei plasmatus existit. Sanctus vero Benedictus, quia humilibus et simplicibus hominibus loquebatur, ne aliqua difficultas esset intelligendi de quibus auribus diceret, ideo adiecit *cordis*. Aures autem, secundum antiquorum sapientum sensum, quasi *audes* dictae sunt, eo quod audiunt; saecundum autem sensum novorum sapientum, *aures* dicuntur ab auriendo, eo quod auriunt sonum. Iterum etiam queri potest: quare sanctus Benedictus cum dixit *cordis* subiunxit *tui*,

cum illis sufficeret dixisse solummodo *cordis*? Sed ideo subiunxit *tui*, propter exaggerationem cordis, idest propter nimiam intentionem cordis. Nam ea intentione pater Benedictus dixit *tui*, qua intentione dicit Deus ad Ezechielem Prophetam: *oculis tuis;* ait enim: *fili hominis vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia quae ego ostendam tibi; quia ut ostendantur tibi, adductus es huc*. Et pulcre hic Dominus *tuis* addidit; quia oculos et aures cordis requirebat; quasi diceret: quia non possunt haec quae tibi ostenduntur oculis corporeis videri, et auribus corporeis audiri; idcirco dico tibi *tuis*, ut ea oculis propheticis videas, et auribus spiritalibus audias. Ita et sanctus Benedictus in hoc loco addidit *tui*, quasi diceret: quia ista quae ego te ammonere studeo, fili, auribus corporeis non potes audire; idcirco *tui* dico, ut ea auribus cordis intente audias.

Sequitur: *Et admonitionem pii patris libenter excipe, et efficaciter comple*. Inter admonitionem et doctrinam haec est differentia. Doctrina est ostensio rei quae debet fieri, vel quae non debet fieri; admonitio autem est exhortatio ut fiat vel non fiat hoc quod dictum est. Animadvertendum est in hoc loco quare praemisit *pii* cum dicit *patris*, cum poterat dicere tantum *patris*. Sed ideo dixit *pii* propter exaggerationem paternitatis affectus; idest ut ostenderet se nimium paternum amorem habere: sive ideo dixit *pii*, ad separationem illorum qui crudeles sunt, veluti est diabolus et omnes iniqui qui sunt membra ipsius. De hoc capite iniquorum, idest diabolo, dicit Iudaeis: *vos de patre diabolo estis*, et reliqua. Sed forte in hoc loco dicit quis: quare diabolus pater crudelis dicatur, cum ipse blanda et dulcia hominibus promittat? Cui respondendum est: quamquam diabolus blanda et dulcia promittere videatur ad praesens, tamen, quia intentio illius deceptionis atque perditionis est, ideo bene crudelis dicitur esse pater; ipse enim qui nunc est suasor dulcedinis, ille erit accusator noster ante Deum. Sunt etiam multi carnales patres crudeles in eo quod alii mittunt filios suos ad furandum, sive rapiendum, seu cae-

tera mala peragenda causa dilectionis, ut sui filii ex hoc ditiores fiant; alii autem, quamvis non mittant eos ad mala agenda, tamen quia non docent illos bona agere, aut (non) permittunt illos bona doceri, crudeles existunt. Et quid mirum si diabolus vel multi patres carnales, sicut diximus, crudeles sint, cum etiam nonnulli doctores atque praepositi sanctae Ecclesiae crudeles existant! Nam omnis qui locum tenet sacri regiminis Ecclesiae, si plus amat vel diligit terrena quam caelestia, crudelis est. In hoc enim loco, ubi dicit *patris*, sive intelligas ipsum sanctum Benedictum patrem, sive alium quemlibet doctorem in suo loco constitutum, sive etiam ipsum Dominum, nil obstat intelligi. Et est sensus, cum dicit: *admonitionem pii patris libenter excipe*, idest: si forte quemquam crudelem patrem secutus es, hortor te atque admoneo, ut deseras illum crudelem et sequaris istum qui pius est. Iterum videndum est: qua ratione, cum dixit *excipe*, praemisit *libenter*, et non dixit solummodo *excipe*? Ideo autem praedixit *libenter*, propter exaggerationem tuae devotionis, idest ut imperium *patris* atque *magistri* summa cum devotione excipias. Quia sunt multi qui imperium patris vel magistri quamquam videantur excipere, tamen non *libenter* excipiunt, eo quod non bona voluntate excipiunt illud. *Libenter* enim intelligitur sponte vel voluntarie, sive etiam *libenter* intellegitur quasi placenter. Nam quod tuam devotionem voluerit esse perfectam, ostendit in illo verbo quod posuit *excipe*. Quid enim est excipere? nisi valde accipere, hoc est aeque sive devote accipere? Rursus etiam intuendum est: quare cum dixit *comple*, praemisit *efficaciter*, cum poterat tantummodo dicere *comple?* Ideo praemisit *efficaciter*, propter exaggerationem tui operis, idest perfectionem. Nam ille voluit demonstrare, ut nil perfectionis desit tuo operi, ideo *efficaciter* dixit; quia *efficaciter* dicitur quasi cum effectu, hoc est dicere cum consumatione *comple*. *Efficaciter* vero est pleniter sive perfecte; sunt enim multi qui opus sibi iniunctum non *efficaciter*, hoc est non studiose vel perfecte complent. Nam ideo praecepit *efficaciter* imperium tibi iniunctum complere, ut non

tepide sive negligenter illud compleas. Et hoc animadvertendum est, quia egregius ordo est in hoc loco, cum prius docuit *libenter* excipere, et postmodum *efficaciter* complere.

Nunc autem quasi tu aut aliquis, cui hoc imperatur, interrogasset illum dicens: Quo sensu? aut qua ratione pater Benedicte iubes mihi ita agere? idest, ut *magistri* vel *patris* imperium *libenter* excipiam et illud *efficaciter* compleam? et ille quasi reddens causam qua ratione hoc quod hortatur ageret, dicat: vis scire, o fili, qua ratione aut quo sensu hoc tibi ita praecipiam? ideo hoc te admoneo ita agere, *ut ad eum per obedientiae laborem redeas, a quo per inobedientiae desidiam recesseras*. Sunt enim nonnulla loca in Scripturis divinis, in quibus nota persona manifestatur per pronominis officium; veluti est in hoc loco, cum dicit *eum*. Ecce *eum*, quod est pronomen relativum, positum est sine praemissione nominis. Superius enim nil mentionis fecit nominis, cui hoc pronomen respondere deberet, et tamen dicit *ut ad eum redeas*. Sed sciendum est, quia quamvis sanctus Benedictus non expressisset superius nominatim personam ad quam debeas redire, tamen quia cognovit Dei personam notam esse omnibus, et cognovit etiam omnibus notum esse genus humanum per malum inobedientiae recessisse; ideo tantummodo voluit tibi manifestare personam per istud pronomen relativum, quod est *eum*, et per officium recessionis quod subiunxit *inoboedientiam*. Quia, sicut diximus, maxime per inobedientiae malum a Deo recessimus, rursus inspiciendum est, quare bono obedientiae iunxit *laborem*, et non dixit absolute *obedientiam*. Quia enim cognovit obedientiam non posse perfici sine labore, ideo *obedientiae* iunxit *laborem*. Nam Adam pater noster, cum esset in paradiso, potuerat sine labore obedientiam Deo exhibere; nos autem e contrario, expulsi de paradiso et in hoc exilium missi, non possumus sine labore Deo exhibere obedientiam. Nunc autem quaerendum est, quare iunxit *inobedientiae desidiam?* Ideo enim beatus Benedictus dixit *per inobedientiae desidiam*, quia intellexit inobedientiam non posse esse sine desidia, eo quod desidia dicta est quasi desinentia, et ille

qui desinit implere, statim efficitur inobediens; unde non sine causa *inobedientiae* iunxit *desidiam*. Animadvertendum est enim, quia sanctus Benedictus, cum dixit *a quo per inobedientiae desidiam recesseras*, primi hominis inobedientiam tetigit, et per illius inobedientiam tetigit etiam nostram; eo quod nostra inobedientia ex illius orta est inobedientia; nam nisi ille inobediens esset, nos nequaquam inobedientes extitissemus. Nos enim per inobedientiam illius omnes aequaliter a Deo recessimus; post vero unusquisque quantum plus peccat tantum plus recedit a Deo. Et quod alii valde longe, alii autem minus longe recedamus a Deo, testis est sermo propheticus qui dicit ad Ierusalem; ait enim: *filii tui de longe venient, et filiae tuae de latere consurgent*. Per hos vero, quos dicit de longe venire, intelliguntur illi, qui de magnis et plurimis peccatis convertuntur; per illos autem, quos dixit de latere surgere, indicavit illos, qui non de multis et magnis peccatis convertuntur.

Sequitur: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur*, et reliqua. Apte et convenienter postquam allocutus est parvulum quasi filium, imperium magistri sive patris *libenter* excipere et *efficaciter* iubet complere; et postquam reddidit causam, quare ille debeat tam studiose imperium suscipere et illud devote implere, nunc subiunxit dicens: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur*. Neque enim consequens erat ut prius coepisset docere, nisi ante allocutus esset eum qui docendus erat, qualiter debuisset excipere, vel etiam percipere quod sibi iniunctum fuisset. Et hoc sciendum est; quia ille prius sub generalitatis nomine, quasi uni de multis, dixit: *Ausculta, o fili;* nunc vero postquam tu decrevisti eius auditor esse, et obtulisti te ei ad suscipiendam eius doctrinam, ideo tibi specialiter, quasi uni de multis accepto, dicit: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur*. Istud enim adverbium, quod est *nunc*, praesentis temporis est. Et pulcre in hoc loco istud adverbium *nunc*, quod est praesentis temporis, posuit, quia ab hoc coepit docere. Nunc autem videndum est; quare dicit sanctus Benedictus *meus sermo*, cum Dominus dicat: *mea doctrina non est mea?* Et iterum ad Eze-

chielem prophetam Dominus dicit: *fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel; audies ex ore meo sermonem, et annuntiabis eis ex me.* Et iterum in Evangelio Dominus: *quare non dedisti pecuniam meam nummulariis?* Iam si Domini pecunia est, restat ut doctrina Sanctorum non sua sit, sed Domini; et si praedicatio Sanctorum non sua est sed Domini, videtur nunc contrarium esse quod sanctus Benedictus dicit: *meus sermo.* Sed hoc non est contrarium, quod sanctus Benedictus *meus* dicit, quia doctrina Sanctorum et sua est et Domini; sua est per susceptionem, Domini vero est per administrationem. Nam si interrogasses ipsum patrem Benedictum dicens: cur tuum sermonem esse dicis et non Domini, pater? ille utique respondisset tibi: et Domini est, frater, iste sermo, et meus. Domini est per administrationem, meus est per susceptionem. Sicut enim doctrina intelligitur Domini esse et Sanctorum, ita etiam de virtutibus dicitur; veluti sunt hae virtutes: spes, fides, charitas, patientia et caetera. Domini quidem sunt per administrationem, sicut diximus, Sanctorum autem sunt per susceptionem. Nam quod doctrina sive virtutes et Domini et Sanctorum sunt, testatur Paulus Apostolus una eademque sententia, qua dicit: *plus omnibus laboravi, sed non ego.* Ecce Paulus dicit se laborasse, et non laborasse. In eo quod dicit *plus omnibus laboravi*, dicit se laborasse, sed per susceptionem; in eo vero quod loquitur *non ego*, manifestat se laborasse, sed per administrationem. Magna enim differentia est inter falsos et veros praedicatores: falsi quidem dicunt: *mea doctrina est;* veraces enim similiter dicunt: *mea doctrina est.* Utrumque enim verum est, et verum est quod veraces dicunt, et verum est quod falsi praedicatores dicunt; ideo enim veraces praedicatores verum dicunt *mea doctrina est*, quia per susceptionem dicunt; falsi autem ideo verum dicunt *mea doctrina* est, quia per adinventionem dicunt.

Nunc videndum est quis sensus sit in isto verbo, quod est *abrenuntians*, vel quis illo utitur. *Abrenuntians* enim intelligitur repellens ac respuens seu deiciens. Isto enim sermone utitur

sancta Ecclesia, quando intromittuntur fideles in unitatem Ecclesiae; et nisi interrogati fuerint a Sacerdotibus dicentibus sibi ita, idest: *abrenuntias diabolo et operibus eius?* et illi responderint: *abrenuntio;* et iterum: *saeculo et pompis eius?* et illi: *abrenuntio;* non intromittuntur intra sanctam Ecclesiam. Vide modo; quia sicut fideles non intromittuntur in sanctam Ecclesiam, nisi abrenuntiaverint diabolo et operibus eius, saeculo et pompis eius; ita non suscipiuntur isti a disciplina monasticae doctrinae, nisi abrenuntiaverint prius propriis voluntatibus. Nam sicut Ecclesiae studium est maxime in abrenuntiando idolorum servitutibus; ita etiam studium est monasticae disciplinae in abrenuntiando propriis voluntatibus. Ergo quia maximum studium diximus esse in abrenuntiatione propriarum voluntatum, debemus investigare quid sit propria voluntas. Ut enim propria voluntas intelligatur, interrrogandum est prius quod est proprium hominis. Si enim interroges: quid sit proprium hominis? proprium hominis est, nil a se boni habere. Quia postquam primus homo, libero arbitrio male utens, eiectus est de paradiso, nil boni proprium habuit; et quia homo nil boni proprium habeat, testatur Dominus in Evangelio qui dicit: *sine me nihil potestis facere.* In eo vero loco ubi dicit *nihil,* subaudiendum est *boni.* Et sicut in hoc loco non potest excludi bona operatio vel cogitatio; ita etiam ipsa rima bonarum cogitationum non potest excludi. Et item Psalmista dicit: *misericordia eius praeveniet me;* et Paulus Apostolus dicit: *qui operatur in vobis et velle.* His ergo exemplis testantibus, possumus nosse non solum bona opera vel cogitationes, sed etiam ipsas rimas bonarum cogitationum ab homine non esse. Ergo si nil boni habet homo a se, sed malum, tunc, cum dixit *propriis voluntatibus,* necesse est ut de vitiis intelligamus. Deinde, quia solet diabolus sub specie bonitatis hominem decipere, ideo volens beatus Benedictus utroque periculo carere suum auditorem, dixit: *abrenuntians propriis voluntatibus,* idest, non solum illa mala quae aperte suggeritur, sed etiam illa quae sub specie bonitatis occulte suadetur, debet respuere voluntatem. Secundum vero

aliorum sensum propria voluntas intelligitur etiam in bonis rebus, veluti sunt hae: vigiliae, et orationes; bonae quidem sunt, sed tunc proprie nostrae fiunt, cum eas separamus a senioribus spiritalibus vel a bonorum fratrum consensu. Verbi gratia, sicut equus, aut bos, aut aliqua res, quae omnia, cum possides communiter cum aliis, dicis noster aequus, noster bos, vel nostra res est; quod si ea non in commune possides, dicis meus equus, meus bos, aut mea res est; ita etiam oratio, nuditas, vigiliae dici possunt nostra oratio, nostra nuditas, nostrae vigiliae sunt, si ea cum consensu spiritalis patris vel bonorum fratrum exercueris. Quod si tu arbitrio proprio oraveris, vel ieiunaveris, aut vigiliis exercueris, idest sine consensu spiritalis senis vel spiritalium fratrum, tibi in proprium efficiuntur et non iam ea *nostra*, sed *mea* vocantur. Sed planius hoc quod diximus atque discrete a nobis dicendum est. Verbi gratia, si vis triduanam, aut biduanam agere, aut etiam totam quadragesimam ieiunare, et dixerit aut Abba aut spiritalis frater bonum esse, tu non debes dimittere. Aut si certe quodcumque agis, et displicuerit Abbati aut certe fratribus spiritalibus, et tu cognoveris illis displicere, non debes in tua voluntate haec quae tibi videntur bona esse persistere, dicens quia bonum est. Quod si non fuerint boni illi quibus opus tuum displicuerit, non debes dimittere illud, praeter si cognoveris pro ea ratione maius peccatum generari, quam si non exercueris illam; quia semper bona debes agere, ut tibi et aliis proficias. Nam si cognoveris maius peccatum generari in agendo quam in non agendo, dimittere pro hoc illam debes. Et hoc sciendum est, quia si eam rem spiritalem vis agere quae notabilis est omnibus, idest quae ad generalitatem attinet, non debes incipere illam priusquam interroges Abbatem. Verbi gratia, sicuti est cum vis funditus vinum non bibere, aut de pulmento non comedere, etiam et his similia; si autem volueris solummodo ab una fiala te abstinere vel duabus de vino, aut non vis comedere causa probandi, potes hoc facere, antequam interroges Abbatem.

Domino christo vero regi. Haec enim singula verba plena sunt

gravitate. Dominus enim a domo dictus est; quia sicut ille qui praeest domui, ea quae in domo sunt regit et gubernat; ita et Dominus gubernat et regit omnia quae creavit. Sciendum est, quia ubi mentionem Filii Dei audis, misterium tuae redemptionis, vel totius humani generis debes recolere, quia quamquam redemptio humani generis ad operationem sive miserationem sanctae et individuae Trinitatis referatur, tamen specialiter ad Filium refertur; quia ille sanguinem fudit pro redemptione generis humani, non Pater et Spiritus Sanctus; eo quod nec Pater assumpsit carnem, nec Spiritus Sanctus, sed solus Filius. Nunc videndum est, quare sanctus Benedictus non dixit tantum *Domino*, sed addidit *Christo*. Ideo enim addidit *Christo*, quia per istud nomen *Christi*, quod est appellativum Filii, misterium tuae redemptionis tibi voluit in memoriam revocare. Ille enim superius dixerat: *a quo per inobedientiae desidiam recesseras;* nunc autem ideo addidit *Christo*, ut manifestaret tibi, quia per eius specialiter redemptionem revocatus es. Nam ideo Christus est appellativum nomen Filii, eo quod multi fuerunt qui Christi dicti sunt. Sed quamquam cum hominibus appellativum sit, illi tamen non est appellativum cum Patre et Spiritu Sancto, quia hoc nomen ad incarnationem Filii attinet. Nam *Christus* grece, latine dicitur *unctus*. Quotquot enim antiquitus reges erant, Christi dicebantur, quia uncti erant a prophetis unctione corruptibili. Iste vero Christus unctus est non unctione corruptibili, sed unctione spiritali, idest plenitudine Spiritus Sancti; qui in Propheta dicit de semetipso: *Spiritus Domini super me, propter quod unxerit me*. Cui etiam Psalmista dicit: *propterea unxit te Deus Deus tuus in aeternum oleo laetitiae prae consortibus tuis*. Nunc etiam inspiciendum est, qua ratione sanctus Benedictus, cum dixit *Regi*, praemisit *vero*. Ideo enim dixit eum verum regem, ut separaret illum ab his qui non sunt veri reges natura, eo quod sunt alii qui non sunt veri reges natura. Nam sicut beatus Petrus Apostolus, cum dixit Domino: *Tu es Christus Filius Dei*, addidit *vivi*, ad separationem deorum mortuorum; ita sanctus Benedictus, ad separationem illorum qui non sunt veri reges

natura, praemisit *vero*, cum dixit *Regi*. Et hoc sciendum est, quia sicut illi reges, qui uncti erant unctione corruptibili, non erant veri reges natura; ita etiam lux sanctorum apostolorum non erat vera lux natura; nam Petrus lux erat, et Ioannes lux erat. De quo etiam dictum est: *erat Ioannes lucerna ardens et lucens*. Ardens erat Ioannes fide et dilectione, lucens erat verbo et actione. Et bene, sicut dixit, non erat vera lux natura, quia alius erat vera lux, qui eos illuminabat. De quo narrat Scriptura: *erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Iterum animadvertendum est quid sit *militaturus*, aut quare dixit *militaturus*, et non serviturus vel obediturus. *Militaturus* enim intelligitur certaturus vel pugnaturus, et quia voluit pater Benedictus tibi indicare accessurum ad pugnam vel laborem esse, ideo dixit *militaturus;* eo quod militare, proprie pugnare est. Et hoc sciendum est, quia illud quod Salomon multiplicibus verbis compraehendit dicens: *fili, accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia et timore, et praepara animam tuam ad tentationem;* ipsum etiam Benedictus uno eodemque sermone compraehendit, cum ait *militaturus*. Nam ille cum superius dixit *propriis voluptatibus abrenuntians*, et nunc subiunxit *militaturus*, quid aliud ostendere voluit, nisi ad pugnam et laborem te esse subiturum? quia tu iam quando propriis voluptatibus abrenuntias et alterius te voluntati submittis, quasi ad pugnam accedis. Hic etiam inspiciendum est, quia cum dixit *Christo vero Regi militaturus*, non dicit contra Christum, sed pro Christo militaturus. Verbi gratia, sicuti cum dicitur miles terrenus regi terreno militaturus, non contra regem terrenum sed pro rege (terreno) militaturus; ita etiam in hoc loco cum dixit *vero Regi militaturus*, non contra regem sed pro rege militaturus. Et quia, sicut dixi, pugnam te subiturum indicavit, ideo subiunxit *obedientiae arma*. Verbi causa, sicut isti reges terreni, cum militem suum mittunt ad pugnam, arma illi praebent; ita et pater Benedictus, quia ad pugnam te cognovit accessisse, arma te indicavit sumere, cum dicit: *fortissima atque praeclara arma sumis;* et non qualiacumque arma, sed *obedien-*

tiae. Et quare *obedientiae arma*, cum sint et aliarum virtutum arma, ut sunt arma castitatis, arma ieiunii et reliquarum virtutum? nisi quia sicut initium peccati recedendi a Deo est inobedientia, ita etiam initium convertendi ad Deum est obedientia. Et hoc sciendum est, quia sicut in exordio conversionis ab idolorum cultibus ad Deum, ab his qui percipiunt baptismatis sacramentum, requiritur abrenuntiatio daemonum et idolorum; ita etiam requiritur in exordio conversationis, ab his qui recipiuntur a monastica disciplina, abrenuntiatio propriarum voluntatum, quae est obedientia. Rursus inspiciendum est, quare indicavit te arma sumpsisse, et eadem arma quare indicavit *fortissima* esse et non fortia? Ille enim quia cognovit diabolum inimicum nostrum fortem et armatum esse, testante Domino, qui de illo ait in Evangelio: *cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quae possidet;* ideo dicit *arma*, ut te cognoscas armatum contra armatum ire; et ideo *fortissima* et non fortia, eo quod fortis non vincitur nisi a fortiore. Et pulchre, postquam praemisit *militaturus*, fecit mentionem armorum; ut te cognosceres praelium aggressum esse, quando ad hoc opus venisti. Nam sicut indecens est qui ad praeliandum pergit sine armis pergere, ita etiam inconsequens est qui hoc opus aggreditur, arma, idest virtutes, non sumere. Et est sensus: cum dicit *militaturus fortissima atque praeclara arma sumis;* idest, quia cum abrenuntiasti omnibus et meo discipulatui inhaesisti, ad praelium te cognosce venisse, et ideo te etiam cognosce *arma obedientiae* sumpsisse. Et hoc etiam notandum est, quia sicut Paulus Apostolus hortatus est suos auditores arma sumere dicens: *sumite armaturam Dei ut possitis resistere diabolo;* ita et sanctus Benedictus te suum auditorem arma sumpsisse hortatur obedientiae. Hoc etiam nosse debemus, quia hostis noster diabolus aut vincitur per similia arma, aut per similia certe et dissimilia. Per similia vincitur, cum obedientia inobedientiam superat, et humilitas superbiam vincit. Cum enim obedientia pugnabit contra inobedientiam, videt eam sibi fortiter resistere, ita ut eam per se superare non possit; tunc adhibet sibi in adiu-

torium caeteras virtutes, idest humilitates, orationes atque lacrimas; et sic faventibus sibi istis virtutibus, quae dissimilia arma sunt, obedientia superatrix inobedientiae, Domino iuvante, existit.

Sequitur: *In primis, ut quidquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici instantissima oratione deposcas.* Multi enim in hoc loco, ubi dicit *fortissima atque praeclara arma sumis,* ponunt imperativum pro indicativo, ut legatur: *obedientiae fortissima atque praeclara arma assume.* Quatenus sit sensus: *Ad te nunc meus sermo dirigitur, quisquis abrenuntians propriis voluntatibus Domino Christo vero regi militaturus, obedientiae fortissima atque preclara arma assume.* Et admoneo te in primis, ut poscas instantissima oratione perfici ab eo quicquid agendum inchoas bonum; sed sive sit indicativus sive imperativus modus, nil sensui inpendit. Hoc autem sciendum est, quia istud adverbium, quod est *in primis*, duobus modis potest intelligi, eo quod ad superiorem et inferiorem sensum potest referri; idest, si ad inferiorem sensum illud retuleris, ita intelligitur: iam enim dixerat beatus Benedictus superius sub generalitatis nomine: *Ausculta, o fili, praecepta magistri, et inclina aurem cordis tui, et admonitionem pii patris libenter excipe, et efficaciter comple; ut ad eum per obedientiae labores redeas, a quo per inobedientiae desidiam recesseras*; deinde quasi audita quis hac voce, relinquens omnia et secernens se ab aliis, assumens arma obedientiae stetisset ante illum dicens: pater Benedicte, relictis omnibus quae possedi, et assumptis armis obedientiae, quia te cognovi pium esse magistrum, ecce sto ante te; nunc autem quod vis iube ut faciam. Ille vero quasi respondens dicat: iam postquam relictis omnibus et assumptis armis obedientiae decrevisti meus esse discipulus, *ad te ergo nunc meus sermo dirigitur.* Ille autem quasi iterum interrogasset eum dicens: et quis est ipse sermo, pater, quem ad me dirigis? deinde pater Benedictus quasi respondisset dicens: *in primis* meus sermo iste est qui ad te dirigitur, fili, idest, *ut quidquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici instantissima oratione deposcas.* Et hic hoc sensu concordat pater

Benedictus cum Apostolis dicentibus Domino: *Domine adauge nobis fidem*; necnon et ipso Domino dicente: *oportet semper orare et nunquam deficere;* et Paulo Apostolo praedicante: *sine intermissione orate*. Quod si volueris istud *in primis* ad inferiorem sensum referre, ita intelligi debet: superius enim dixit sub generalitatis nomine: *Ausculta, o fili, praecepta magistri, et inclina aurem cordis tui, et admonitionem pii patris libenter excipe, et efficaciter comple*, et caetera. Sicut supra iam diximus, meus sermo qui ad te dirigitur iste est: ut *in primis quidquid bonum agendum inchoas, ab eo perfici instantissima oratione deposcas*. Sed tamen in hoc sensu videtur contrarietas esse aliqua, in eo quod dixit *in primis*, et *instantissima oratione*, idest: si *in primis* orandum est, quomodo *instantissima oratione?* cum si homo *in primis* orare debet Deum, quomodo bonum opus inchoat, ut ab eo perficiatur, videntur verba sonare quod postea non debeat orare, sed aliud agere. Deinde si *instantissima oratione*, idest invictissima, debet orare quis, ut opus eius perficiatur a Domino; tunc non *in primis* orat, sed semper. Sed istud *in primis* in hoc loco positum est pro *semper*; sicut est illud quod dicit Dominus: *in primis quaerite regnum Dei et iustitiam eius*. Nam in hoc loco *in primis* non est ordinis, sed pro *semper* positum est; ut sit sensus: *semper quaerite regnum dei*. Nunc vero reddit causam, quare quis debeat *instantissima oratione* Deum deposcere, cum subdit dicens: *ut qui nos iam in filiorum dignatus est numero computari, non debeat aliquando de malis actibus nostris contristari*. Quia enim sanctus Benedictus voluit in hoc loco ostendere dignationem Dei et dignitatem nostram; ideo dixit: *ut qui nos dignatus est in filiorum numero computari*. Dignationem Dei ostendit in eo quod dicit nos filios esse Dei, sed per gratiam, quia ille qui est omnipotens et aeternus et immortalis, condescendit nobis et se humiliando fecit se patrem nostrum, qui sumus pulvis et mortales et infirmi. Dignitatem autem nostram manifestat in ipso etiam nomine *filiorum*; eo quod nos, qui sumus mortales, et caduci et corruptibiles, sua gratia ascendimus et efficimur Dei filii, qui est omnipotens et aeternus atque

incorruptibilis. Et hoc sciendum est, quia eo modo quo pater Benedictus hic dicit nos esse filios Dei, narrat sanctus Ioannes Evangelista dicens: *quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri;* quo etiam modo loquimur in oratione dicentes: *Pater noster qui es in coelis*. Inspiciendum est nunc, qua ratione dicit sanctus Benedictus Deum *contristari*, cum Domini natura simplex sit et immutabilis, et non contristetur, nec irascatur? Sed sciendum est, quia non proprie dixit Deum *contristari*; sed figurate. Nam sanctus Benedictus cognoverat, quia quibus modis loquuntur homines inter se, hisdem etiam modis loquitur Scriptura divina de Deo vel ad Deum. Nam decem sunt modi quibus loquuntur homines inter se, et ipsis his etiam modis sicut diximus loquitur Scriptura de Deo vel ad Deum: idest, primus modus est natura, saecundus qualitas, tertius quantitas, quartus facere, quintus ad aliquid, sextus habitus, septimus situs, octavus locus, nonus tempus, decimus pati. De natura enim sive substantia loquitur, cum dicit *Deus*. De qualitate vero eius narrat, cum ait *bonus*, sicuti habes: *quam bonus israel Deus*. De quantitate vero eius, cum dicit *magnus*, ut *magnus Dominus et magna virtus eius*. Facere Dei est, uti habes: *in principio fecit Deus caelum et terram*, et iterum: *omnia quaecumque voluit Dominus fecit in caelo et in terra*. Ad aliquid Dei est, cum dicitur: *et Filius et Spiritus Sanctus;* quia quamvis secundum personas proprium sit Patri quod Pater est, et proprium sit Filio quod Filius est, et proprium sit Spiritui Sancto quod Spiritus Sanctus est; idest, nec persona Patris persona est Filii et Spiritus Sancti, nec persona similiter Filii persona est Patris et Spiritus Sancti, et iterum nec persona Spiritus Sancti persona est Patris et Filii; tamen cum dicitur Filius, respicit ad Patrem, et cum dicitur Pater, respicit ad Filium, eo quod nec Pater intelligitur sine Filio, nec Filius intelligitur sine Patre; similiter cum dicitur Spiritus Sanctus, respicit ad Patrem et Filium, quia ex utroque procedit. De habitu Dei narrat Scriptura: *abyssus sicut vestimentum opertorium eius*. Situs in Deo dicitur, sicuti habes: *qui sedes super cherubim appare*. Sed hoc sciendum est,

quia iste modus qui habitus dicitur, tribus modis constat, idest, iacere, sedere et stare. Item locus in Deo dicitur, ut est illud: *qui es in caelis;* et iterum: *si ascendero in caelum, tu illic es, et si descendero in infernum ades.* Tempus in Deo narratur, ut habes: *anni tui non deficient.* Pati vero Dei est; tristari, laetari, irasci, gaudere, oblivisci, reminisci, poeniteri et caetera. Sed sciendum est, quia quinque istorum modorum, idest, natura, et qualitas, et quantitas, et facere, et ad aliquid proprii sunt in Deo. Nam Deus proprium, quia Deus est, bonum enim et magnum proprium Dei, quia non ex accidentia illi accidit bonum esse et magnum, sed ipsum proprium quod illi est bonum, est et magnum atque perfectum. Facere enim Dei proprium est illi, eo quod ipse fecit omnia, sicut Dominus in Evangelio dicit: *Pater meus usque modo operatur et ego operor.* Reliqui vero quinque modi, idest, habitus, et situs, et locus, et tempus, et pati, non proprie dicuntur in Deo, sed abusive. Et hoc notandum est, quia natura propria est hominis et Dei: hominis, quia coepit, Dei vero, quia illam creavit. Qualitas namque et quantitas, si in malo est, tunc est proprium hominis; si autem in bono est, et Dei et hominis. Similiter facere et Dei est et hominis: Dei per dationem, hominis vero per susceptionem. Ergo decimus modus est iste, in quo sanctus Benedictus Deum tristari loquitur. Et figura est ista, quae dicitur: a propria significatione ad non propriam similitudinem. Nam hominis est proprium tristari, Dei autem non est proprium, quoniam ille immutabilis et in uno tenore semper permanet, sicut de illo scriptum est: *apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio.* Et quamvis non proprie, tamen ideo dicitur Deum tristari de malis nostris actibus, ut intelligamus nos poena esse dignos, quando ea facimus quae illi displicent. Verbi gratia: generas filium, aut adoptas aliquem in filium, et das illi hereditatem vel bona tua; deinde ille, plenus ac suffultus tuis divitiis, facit amicitiam cum inimico tuo, et erigit se contra te, faciens ea quae tibi displicent; tu autem cum vides eum plenum atque confortatum tuis divitiis contra te erigentem, statim contristaveris

aut poenitebit te, quia dedisti illi bona tua; nam nisi bona tua haberet, nequaquam potuisset ea quae tibi sunt contraria operari. Ita et in Deo tristari dicitur, quia Dominus creavit nos et adoptavit etiam in filios, tribuens nobis bona sua; deinde nos, pleni eius bonis ac suffulti, facimus amicitiam cum diabolo qui est inimicus eius, et agimus ea quae Domino displicent; deinde cum Deus hoc malum in nobis videt, dicitur tristari, non ut ille tristitiam habeat, cum nulla sicut diximus mutabilitas in Deo consistat, sed ut nobis demonstraret Scriptura, ut praefati sumus, cuius poena digni sumus facientes contra Domini praeceptum. Et hoc sciendum, quia in hoc loco, in quo sanctus Benedictus dicit Deum *tristari de malis nostris actibus*, e contrario intelligitur de bonis gaudere Deum nostris actibus, quamvis non proprie sed abusive; quia cum dicitur Deus gaudere de bonis nostris actibus, non ut ille gaudeat dicitur, sed ut nos doceat Scriptura, quia gaudio sumus digni, quando eius voluntatem studemus implere.

Ita ei omni tempore de bonis suis in nobis parendum est, ut non solum iratus pater suos non aliquando filios exhaeredet, sed nec ut metuendus Dominus, irritatus malis nostris, ut nequissimos servos perpetuam tradat ad poenam, qui eum sequi noluerint ad gloriam. Adhuc enim pater Benedictus perseverat in sua intentione, idest in illa similitudine, qua superius dixit Deum contristari, cum dicit: *Ita ei omni tempore de bonis suis in nobis parendum est, ut non solum iratus pater suos non aliquando filios exheredet, sed neque metuendus Dominus, irritatus malis nostris, ut nequissimos servos perpetuam tradat ad poenam.* Nunc quidem prius ipsa verba per ordinem inspicienda sunt. *Ita enim* pro *taliter* ponitur. *Ei* autem, idest Deo, *qui nos dignatus est in filiorum numero computare. Omni tempore*, idest non per intervallum temporis, sed iugi tempore; nam egregia admonitio est cum dicitur Deo *omni tempore* esse parendum, quia ubi dicitur servitus Dei, monetur *omni tempore* esse; hominis vero servitus non potest *omni tempore* esse, sed per intervallum temporis. Et hoc sollerter animadvertendum est; quia istud

4

omni tempore non ad exterioris hominis officium attinet, sed interioris, quia noster homo exterior non potest Dei servitium iugi tempore agere, propter diversas occupationes terrenas, quibus occupari solet, sine quibus non potest subsistere. Ad interioris vero hominis officium diximus posse attinere, quia ille interior semper potest Dei servitium exercere, eo quod quamquam, sicut diximus, noster homo diversis sollicitudinibus et curis, sine quibus non potest subsistere, occupetur, tamen ille interior per intentionem Deo semper potest servitium inpendere, idest, si eius intentio semper in Deo consistit; hoc est, ut si quidquid terrenum agit, Dei intentione agat. Unde animadvertendum est, ad illas virtutes attinere istud *omni tempore*, quae *omni tempore* possunt et debent fieri et nec ad momentum praeteriri, eo quod in interiore homine fiunt. Unde si aliquando pro aliquibus causis, quae accidere solent, non possunt in ostentatione operis fieri, tamen in intentione mentis semper possunt; et quia semper possunt, ideo semper debent fieri, eo quod sine his noster homo interior non potest salvus subsistere. Et sunt iterum reliquae virtutes, quae nec debent nec possunt semper exerceri tam in ostentatione operis quam in mente, ut sunt istae: lectio, ieiunium, silentium; unde Solomon ait: *tempus tacendi, tempus loquendi, tempus ieiunandi, et tempus manducandi*, et reliqua. Nam ideo dixi sicut in opere ita etiam in mente nec debent nec possunt semper fieri, quia istae virtutes, cum pro aliqua remelioratione dimittuntur, possunt dimitti. Verbi gratia, cum pro caritate manducas, et habes voluntatem ieiunandi, tamen non est ieiunium, sed tantum bona voluntas, quia caritas de corde puro debet procedere. Et ideo cum manducas licet velis ieiunare, bona voluntas dici potest. Et sicut non fit ieiunium cum manducas in ostentatione operis, ita nec in mente. Quod vero dicit *de bonis suis* quasi *pro bonis* dicit, quia *de* praepositio in hoc loco pro praepositione *pro* stat. Similiter *a nobis* pro *in nobis*, idest, *a* pro praepositione *in* stat, quia solet in Scripturis Divinis una praepositio pro altera praepositione poni; ut est illud: *locutus est Deus in Filio*, idest

per Filium. *Parendum* idest optemperandum, obediendum. In hoc loco ubi dicitur: *ut non solum iratus pater suos non aliquando filios exhaeredet, sed nec ut metuendus Dominus, irritatus malis nostris, ut nequissimos servos perpetuam tradat ad poenam*, addidit illam similitudinem, quam superius dixerat, Deum tristari in duas species vindictae, quarum prima species est in ultione mali filii, saecunda vero est in vindicta mali servi.

EXPLICIT EXPOSITIO PROLOGI

INCIPIUNT CAPITULA REGULÆ MONASTERIORUM

EXPLICIUNT CAPITULA

INCIPIT TEXTUS REGULÆ

Regula appellatur ab hoc quod obedientum dirigat mores.

INCIPIT CAPUT I.
DE GENERIBUS VEL VITA MONACHORUM

Monachorum quatuor esse genera manifestum est. Primum, Coenobitarum: hoc est Monasteriale, militans sub Regula, vel Abbate. Deinde secundum genus est Anachoretarum, idest Eremitarum; horum, qui non conversationis fervore novitio; sed Monasterii probatione diuturna didicerunt contra Diabolum, multorum solatio iam docti, pugnare; et bene instructi fraterna ex acie ad singularem pugnam eremi, securi iam sine consolatione alterius, sola manu, vel brachio contra vitia carnis, vel cogitationum, Deo auxiliante, pugnare sufficiunt. Tertium vero Monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum, qui nulla regula approbati, experientia magistra sicut aurum fornacis: sed in plumbi natura molliti, adhuc

operibus servantes saeculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini, aut terni, aut certe singuli, sine pastore, non dominicis, sed suis inclusi ovilibus, pro lege eis est desideriorum voluptas: cum quidquid putaverint vel elegerint, hoc dicunt sanctum: et quod noluerint, hoc putant non licere. Quartum vero genus est Monachorum, quod nominatur Girovagum, qui tota vita sua per diversas provincias ternis, aut quaternis diebus per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, et nunquam stabiles, et propriis voluptatibus et gulae illecebris servientes, et per omnia deteriores Sarabaitis: de quorum omnium horum miserrima conversatione melius est silere, quam loqui. His ergo omissis, ad Coenobitarum fortissimum genus disponendum, adiuvante Domino, veniamus.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS REGULÆ

Apte enim et congrue descripturus vitam et normam monachorum fuit dicere de generibus vel ordinibus eorum, quatenus cognosceretur auctor cuiusque vitae; quia eo verius unaquaeque ars vel disciplina tenetur, quo auctor eius ad probabilem finem venisse comprobatur. Veluti quis, cum quodlibet aedificium aedificare voluerit, primitus fundamentum ponit, ita beatus Benedictus in hoc loco facere cognoscitur, cum prius *de generibus monachorum* scripsit. *Coenobitae* enim intelliguntur communiter viventes; *Coenobitae* enim sumpserunt initium a primitiva Ecclesia Ierosolimis constituta. Narrat historia Actuum Apostolorum quia uno die credebant tria milia, et alio quinque milia, et quotquot erant possessores agrorum, vendebant praedia sua, et praetia eorum ponebant ante pedes Apostolorum, et Apostoli tribuebant unicuique quod opus erat, et sic vivebat tunc omnis illa Ecclesia, sicut perpauci nunc inveniuntur in Monasteriis; sed post excessum, idest obitum Apostolorum, coepit illa Ecclesia tepescere, et non solum praelati, verum etiam sibi subiecti, eo quod Apostoli concesserant gentibus retinendo substantiam suam ad fidem venire; nam quod Apostoli concesserant gentibus pro infirmitate, illa Ecclesia putabat etiam sibi licitum esse. Et unde hoc probatur, quod Apostoli concesserant gentibus habere substantiam, et sic venire ad fidem? Legitur in Actibus Apostolorum, cum Apostoli praedicarent Antiochiam, surrexerunt falsi apostoli adversus veraces Apostolos dicentes, quare non circumciduntur gentes cum ad fidem veniunt? Illi vero miserunt Paulum legatum Apostolorum et Barnabam Ierosolimam ad Apostolos, qui erant in Ie-

rosolimis, qui Apostoli convenerunt in unum. Et ait Petrus ad falsos Apostolos: Cur imponitis hoc iugum super nos, quod non potuerunt portare patres nostri, neque nos? sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus salvari, quemadmodum videtis. Gentibus autem ait sic: Nos enim non imponimus onus super vos, nisi tantummodo ut abstineatis vos a fornicatione, et a sanguine et suffocato. In hoc enim locó claret, quia cum substantia sua venerunt gentes ad fidem, et quamquam tenuerat Ecclesia sicut diximus, tamen erant in illa Ecclesia, in quibus erat fervor apostolicus, meminentes ordinis et vitae, qualiter Apostoli vixerant. Qui videntes hunc teporem, exibant a consortio illorum, et ibant in suburbana et secretiora loca, et prout recordabantur ea quae Apostoli docuerant, exercebant. Pro qua re ortum est genus *Coenobitarum*, et permansit hoc genus solum multis annis; et adeo permansit multis annis, ut solum usque ad tempus Antonii et Pauli perduraret. Sed sicut solet de radice bona bonus fructus procedere; ita ex hac sancta radice alter bonus fructùs processit, idest genus *Eremitarum*, quorum auctores fuerunt in Veteri Testamento Helias et Heliseus, in Novo Testamento Ioannes Baptista, Paulus et Antonius. Deinde cum religio christiana gauderet his duobus generibus, ortum est tertium genus *Sarabaitarum*, quod lingua syriaca dicitur; latina vero lingua interpretatur genus *renuitarum*, eo quod aliorum imperia vel voluntates implere nolunt; sed suo magis arbitrio, suaque dispositione cupiunt vivere. Quorum auctores fuerunt Anania et Saphira, qui tempore Apostolorum cum vendidissent possessiones suas, causa diffidentiae fraudaverunt de praetio agri, et partem posuerunt ante pedes Apostolorum, quos Petrus, quia radicitus voluit amputare hoc vitium, caeleri morte plexit. Ubi animadvertere debemus: si illi qui sua detinuerant tali poena de hoc saeculo transierunt, quali poena transeunt etiam illi qui aliena vel oblata Deo rapiunt! *Girovagi* dicuntur, eo quod in girum vadunt, idest *per diversas provincias*. Horum auctores non facile reperiuntur; nam est et aliud genus monachorum, sicut Cassianus dicit, quod

nuper surrexit, qui paucis diebus habitant in monasteriis; sed quia nolunt vitia resecare, cellas secretiores ad similitudinem *Anachoretarum* appetunt. Hi tales, quia videntur formam sanctitatis habere, idcirco non redarguuntur, et propter hoc remanent eorum vitia incurata; nam virtutes non ex occupatione vitiorum, sed ex pugnatione oriuntur.

Sequitur: *Primum genus est Coenobitarum, hoc est Monasteriale.* Inter Coenobium et Monasterium hoc interest: Coenobium attinet ad professionem et disciplinam atque locum, Monasterium vero attinet solummodo ad locum: tamen abusive Monasterium pro Coenobio ponitur. Et cum dixit *Coenobitarum*, subiunxit *Monasteriale.*

Sequitur: *Militans sub Regula vel Abbate.* Per istud *militans* ostendit beatus Benedictus laborem esse in Monasterio, eo quod istud nomen, quod est *militans*, ad laborem et certamen attinet. Nunc videndum est; quare beatus Benedictus, cum dixit *sub Regula vel Abbate*, interposuit istud *vel*, cum istud *vel* separationem facit? Nam Regula potest esse sine Abbate; Abba vero sine Regula esse non potest. Si enim alteram vitam duxerit, illius Ordinis non est Abba: sed eius cuius vitam duxerit. Regula autem potest esse sine Abbate, sicut sunt multa Monasteria quae sine Abbate subsistunt; quia quamvis Abbatem regularem non habeant, tamen Praepositum et Decanos et caeteros ordines regulares habent, quod multi Abbates Canonici non minus sunt solliciti de Regulae observatione, quam si Regulares Abbates fuissent. Istud enim *vel* duobus modis intellegi potest. Uno enim modo, forte quia beatus Benedictus plenus spiritu prophetiae significavit istud tempus, in quo sunt multa Monasteria sine Abbatibus, sicut superius diximus; aut certe posuit simpliciter *vel* pro *et.*

Deinde secundum genus est Anachoretarum, idest Eremitarum, qui non conversionis fervore novitio, sed Monasterii probatione diuturna, qui didicerunt contra diabolum, multorum solatio iam docti, pugnare. Fervore novitio intelligitur in primo fervore conversationis; hoc est dicere, non statim vadant in ere-

mum, quando incipit illis cogitatio ire in eremum. Quare? quia nesciunt utrum sint perseveraturi in hoc fervore; eo quod solet diabolus aliquando per speciem bonitatis decipere homines. Verbi gratia: videt diabolus hominem in militia positum, dat illi compunctionem et suggerit illi ut vadat in eremum; ideo hoc facere studet, ut quanto maiorem professionem Deo devoverit et neglexerit, tanto illum diabolus arctius et strictius valeat tenere. Ea intentione beatus Benedictus dixit in hoc loco, non vadant in eremum novelli; eo quod nescitur utrum perseveraturi sunt in fide, an non. Unde etiam idem ipse beatus Benedictus iubet in alio loco, propterea non debere monachum cito suscipere, sed illum uno anno probare, quia nescitur utrum perseveraturus sit in hae professione, an non.

Sequitur: *Sed Monasterii probatione diuturna.* Ac si interrogasset aliquis sanctum Benedictum dicens: et quid facere debent in principio conversionis eundi ad eremum? et ille respondisset: non posse quempiam ad eremum proficisci, nisi prius in Monasterio *diuturna*, hoc est longaeva fuerit *probatione* examinatus.

Sequitur: *Qui didicerunt contra diabolum, multorum solatio iam docti, pugnare.* Veluti cum quis vult se contra hostem exercitari, prius se excitat et discit omnia genera bellorum et ingenia, ut valeat resistere et superare hostem suum; quia si inexercitatus contra exercitatum ierit, periturum se cognoscet. Ita et monachus prius discat in Monasterio ingenia diaboli et pugnas illius, et postmodum vadat in eremum ad *singularem pugnam*. Et bene dicit *multorum solatio*, quia sicut ille qui inter suos cum aliis pugnat contra hostem suum, si forte vulneratur aut percutitur, adiuvatur vel eripitur ab illis; ita et monachus, cum in Monasterio pugnat contra diabolum, dum vulneratur aut percutitur a diabolo, adiuvatur a fratribus per orationem, consolationem atque exhortationem.

Sequitur: *Et bene instructi fraterna ex acie, ad singularem pugnam eremi, securi, sine consolatione alterius, sola manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum, auxiliante Deo, sufficiunt pugnare.* Ac si diceret: postquam docti fuerint, tunc va-

dant in eremum. Acies enim intelligitur oculorum obtutus, et acies dicitur acumen ferri. Est enim acies quae est constipata, idest constricta; et est acies, quae habet fortes bellatores. Est et acies, quae est magna; et est acies, quae non est magna; sed illa acies timetur ab hoste, quae est stipata et habet fortes bellatores. Similiter et spiritalis acies illa timetur a diabolo, quae est stipata fraterna caritate, et habet fortes bellatores, sicut est sancta Ecclesia, ad quam in Canticis Canticorum dicitur: *pulcra est amica mea, suavis et decora sicut Ierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata*. Haec vero acies quae dicitur *fraterna*, ponitur pro congregatione fratrum. *Ex* enim ponitur pro *ab*; quasi diceret: *ab acie fraterna*. Nunc videndum est, quomodo instruitur; verbi gratia, interrogat quis Priorem suum vel quemlibet, quem videt studiosum, quomodo illi nascitur conpunctio, aut quomodo vincat iram, aut quali modo sit devotus in lectione vel in oratione, aut in obedientia, et caeteris his similibus, aut si inpugnatur a cogitatione, qualiter debeat illi resistere, vel si bonam cogitationem habet, qualiter debeat cognoscere illam, utrum finem habeat bonum aut non. Prior vero vel quilibet spiritalis frater, cum dat ei aptum consilium, quomodo possit esse conpunctus, qualiter vincat iram, qualiter sit devotus in oratione, lectione et similibus huiusmodi; ecce *fraterna ex acie* ut non pereat monachus instruitur. Nam sicut contingit illi qui indoctus exit de acie castrorum et vadit contra visibilem inimicum pugnare et perit, sicut legitur in libris gentilium, quod venissent hostes contra illam civitatem, et dum non potuissent per fortitudinem illam capere, consilio accepto, dixissent ad homines illius civitatis: quid opus est ut tanta multitudo pugnet? si vultis, exeat unus ex vestris adversus singulare certamen contra unum de nostris, et post qui vicerit, illius pars sit victrix. Et cum hoc statuissent, exiit unus minus cautus de civitate, et venit in medium pontem qui erat inter civitatem et hostem; tunc obviavit ei ipse ad quem contra singulare certamen inire debuit, qui dixit ei: contra quem vadis? Respondit qui de civitate exierat: contra te, ut ineam tecum certamen, sicut dixistis. Et ille:

nostrum, inquit, placitum fuit ut unus solus de civitate exiret contra me, tu cur cum multis venisti? vide ergo quanti te sequuntur. At qui de civitate exiit, minus cautus retro respexit, et statim ab eo qui contra se venit, callide percussus interiit, et quia nescivit ingenia bellandi, deperiit; ita et monachus quasi cum multis pugnat, cum in Monasterio contra diabolum pugnat; cum vero in eremum vadit, quasi ad singulare certamen vadit contra diabolum. Deinde si minus cautus fuerit et fortis, et non cognoverit insidias diaboli sedens in Monasterio, cum in eremo fuerit superabitur a diabolo, qui multa ingenia et insidias habet. Et bene dixit *ad singularem pugnam eremi, sine consolatione alterius, sola manu vel brachio*; quia cum in Monasterio erat, potuit multorum adiutus solatio discere insidias diaboli. Cum dicit *sola manu vel brachio, sine consolatione alterius*, voluit demonstrare, quia constitutus in Monasterio habet adiutores, in eremo vero nullum adiutorem habebit. Item per *manum* operationem simplicem, per *brachium* fortitudinem operationis vult intelligi. Quia aut pugnavit monachus in eremo simpliciter, aut pugnavit fortiter, quia non omnes aggreditur diabolus aequaliter. Si fuerit fortis et sollicitus et studiosus nimis, nimiam sustinebit diaboli tentationem; si autem simplex fuerit non magnam sustinebit tentationem.

Sequitur: *Contra vitia carnis vel cogitationum, Deo auxiliante, sufficiunt pugnare.* Alia enim sunt vitia corporis, alia animae. Vitia corporis sunt, veluti sunt loquacitas, inmunditia, fornicatio, gula, et caetera. Vitia animae sunt, veluti sunt ira, superbia, invidia, et caetera his similia. Et bene dixit *Deo auxiliante*, quia homo nil boni potest agere sine Dei adiutorio. Item quod dicit *pugnare sufficiunt*, manifestus est sensus; eo quod, nisi per divinum auxilium, tantas talesque pugnas et a se ipso et a diabolo illatas monachus superare nullo modo possit.

Sequitur: *Tertium vero Monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum, qui nulla Regula approbati, experientia magistra, sicut aurum fornacis. Teterrimum*, idest nimis cavendum, timendum, seu horrendum. *Approbati*, idest ad approbationem

ducti. *Regula* attinet ad doctrinam; *experientia magistra*; sive enim dicas *Regula magistra*, sive *experientia magistra*, nil obstat intelligi.

Sequitur: *Aurum fornacis*. Aurum enim natura tam durabilis est, ut per ignem numquam deficiat. Per *aurum* enim vult beatus Benedictus bonos monachos intelligi; et quod iusti intelligantur per *aurum* testatur Salomon cum dicit: *tamquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos*. In *auro* quippe figurantur electi, in *fornace* vero tribulatio praesentis saeculi significatur. Ideo enim electi dicuntur, quia pressuras et angustias temporales patientissime tolerant. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur.*

Sequitur: *Sed in plumbi natura molliti*. Plumbi enim natura gravis est et mollis, et adeo est mollis, ut si in ignem missum fuerit, statim liquescat et plumbum deficiat. Per *plumbum* enim intelligi vult malos monachos. Bene peccatores per *plumbum* intelligi vult, quia peccatores graves sunt malitia, molles sunt in patientia. Et quod molles sunt, testatur Scriptura cum dicit: *in miseriis non subsistent*. Gravitas enim et in bono et in malo ponitur; in bono, ut est illud: *in populo gravi laudabo te*; *in populo gravi*, idest in populo perfecto. In malo, ut est illud: *vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis*. Et in bono dicitur etiam gravitas, sicuti dicimus: *homo gravis consilio*, idest per consilium. Et quod per *plumbum* peccatores intelligantur, testatur Zacharias propheta cum dicit inter caetera: *vidi duas mulieres elevantes amphoram inter terram et caelum, et erat os illi ingens, et una mulier iactavit massam plumbi in os amphorae, et dixit mihi: quo defertur haec amphora? et dixi: nescio; et dixit: haec amphora defertur ut aedificetur ei domus in terra Sennahar*. Per *amphoram* intelligitur cupiditas, et per *os ingens* amphorae intelligitur, quia cupiditas os habet patens ad concupiscendum. Et bene plumbum in os amphorae mittitur; quia impietas semper in cupiditate est. Per *Sennahar* intelligitur faetor. Pulcre in terra Sennahar domus amphorae aedificatur, quia a malis domus in faetore con-

struitur. Ille qui inter terram et caelum levatur, et nec caelum nec terram tangit, significat superbum, qui per exaltationem fratri non compatitur, et caelum non tangit per meritum.

Sequitur: *Adhuc operibus servantes saeculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur.* Fides Coenobii est nil de crastino cogitare, et quicquid agunt, non ad suam voluntatem agere, sed et proprium non debent habere. Fides vero eremitae est de crastino cogitare, et mentem suam exutam a cunctis habere terrenis, et in quantum humana inbecillitas est, debet tenere sub Christo. Sarabaitae vero habent aliquid commune per formam cum eremitis, idest, cogitare de crastino; sed in hoc discrepantur ab illis, quia si eremitae cogitant de crastino, ideo cogitant, ut mentem suam saeculo non adiungant; et non solum in crastinum, verum etiam per multorum spatia annorum mentem suam cogitando extendunt. Cum Coenobitis habent aliquid commune, idest operare manibus et laboribus se exercere, sed in hoc discrepantur ab illis, quia Coenobitae, quicquid agunt, nihil secundum voluntatem suam agunt; isti vero omnia secundum voluntatem suam faciunt. Coenobitae non laborant, ut domini sint laborum suorum; sed omnem laborem in potestate Prioris constituunt; isti vero idcirco laborant, ut domini sint laborum suorum, et ditiores fiant. Vide modo, quia quamvis habitu videantur isti tales monachi, tamen actionibus saeculares existunt. Et propterea dixit sanctus Benedictus: *Adhuc operibus servantes saeculo fidem. Qui bini, aut terni, aut certe singuli, sine pastore, non dominicis sed suis inclusi ovilibus.* De istis enim, quamvis binos aut ternos aut certe singulos dicat beatus Benedictus in Regula sua, tamen de talibus et similibus solet usque ad decem et viginti et eo amplius extendi numerus. *Sine pastore* idcirco dicit, quia aut *sine pastore* sunt, aut certe *sine pastore* videntur haberi, etiam si sub manu pastoris esse videantur, dum pastor eorum similis sit illis, et vitiis suis praebeat consensum. Nunc videndum est, quare dicat sanctus Benedictus *ovilibus* pluraliter, cum Dominus dicat: *unus pastor*

et unum ovile. Sicut enim si pastor referatur ad Christum unum pastorem; et unum ovile referatur ad unam fidem, ad unum baptismum, ad unam remunerationem aeternae felicitatis, vel ad unam Ecclesiam; ita si referatur pastor ad universos Episcopos et caeteros sanctae Ecclesiae praepositos, et multi pastores, et multa ovilia dicuntur. Et si referatur unum ovile, idest sancta Ecclesia, ad diversitatem linguarum sive ad dona Sancti Spiritus, multae Ecclesiae sunt. Unde Ioannes Evangelista, propter septem dona Sancti Spiritus, septem Ecclesiis in Apocalipsi scribit.

Sequitur: *Pro lege eis est desideriorum voluptas, cum quidquid putaverint vel elegerint hoc dicunt sanctum, et quod noluerint hoc putant non licere.* Voluntas per *n* proprie in bono ponitur, quamvis abusive et in malo ponitur. Voluptas vero proprie per *p* semper in malo ponitur. *Pro lege eis est desideriorum voluptas,* quia voluptas eorum est tantummodo lex, *cum quidquid putaverint vel elegerint hoc dicunt sanctum, et quod noluerint hoc putant non licere.* In hoc loco animadvertendum est, si boni (qui) aliquando per ignorantiam eligunt mala pro bonis errant, quanto magis isti errant qui mali sunt.

Sequitur: *Quartum vero genus est monachorum qui nominatur Girovagum, qui tota vita sua per diversas provincias ternis aut quaternis diebus per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, et nunquam stabiles, et propriis voluptatibus et gulae illecebris servientes, et per omnia deteriores Sarabaitis. De quorum omnium miserrima conversatione melius est silere quam loqui. His ergo omissis, ad Coenobitarum fortissimum genus disponendum, adiuvante Domino, veniamus. Ternis aut quaternis diebus* ideo *ospitantur per diversorum cellas,* quia consuetudo est et fuit monasteriorum, ut cum suscipiunt hospites, tribus vel quatuor diebus omnem humanitatem eis exhibere; postmodum vero, si plus steterint, sicut familiaribus ita illis necessaria praebere. Et ideo illi vitiosi quasi pro hac causa quatuor aut tribus diebus manent in diversorum cellis. *Semper vagi et numquam stabiles.* Quare? quia non placet eis regularis districtio. *Et pro-*

priis voluptatibus et gulae illecebris servientes. Voluptas enim per p, sicut supra commemoravimus, in malo ponitur; sed in hoc loco proprie pro delectatione corporis et carnis ponitur, veluti est cibus, et somnus, et alia requies. *Illecebra* vero attinet ad gulam, et ideo dictum est *illecebra*, eo quod illiciat hominem, idest suadeat, sive pertrahat in aliud peccatum. Verbi gratia, ex gula aliquando nascitur nimia saturitas, et ex nimia saturitate aliquando oritur fornicatio, et reliqua. *Et per omnia deteriores Sarabaitis.* Bene dixit *per omnia*, quia in omnibus peiores sunt Girovagi Sarabaitis, eo quod quamvis Sarabaitae mali sint, tamen Girovagi per omnia peiores existunt. Verbi gratia, Sarabaitae sibi cellas aedificant et manent in eis, Girovagi non aedificant cellas, sed discurrunt per diversa loca. Sarabaitae labore manuum suarum vivunt, Girovagi labore aliorum. Illi non dant aliis malum exemplum, isti autem qui currunt per diversa loca ad suam perniciem multos alios male vivendo exemplo suo perdunt. Illi, quia in uno loco stant et non vident bona exempla, non tam graviter iudicantur; isti, qui vident bona exempla et nolunt illa imitari, atrocius damnabuntur. Sarabaitae nescientes malum agunt; isti autem sciunt malum esse discurrere per loca, sed propter gulam non emendantur. Et forte dicit aliquis, similem habent Sarabaitae cum Girovagis fortitudinem dum renuunt voluntati aliorum obedire et suam volunt constituere; tamen quia ad peiorem finem tendunt Girovagi quam Sarabaite, respondendum est idcirco peiores sunt Sarabaitis Girovagi, quia ad peiorem finem tendunt. *De quorum*, subaudiendum est Girovagorum, *miserrima conversatione melius est silere quam loqui.*

Nunc videndum est, quare dixit: *melius est silere quam loqui?* quia eorum vitam pessimam esse cognovit. Ideo enim tacere voluit de hac re beatus Benedictus, ne hoc factum aliis in exemplum veniret. In hoc loco ubi dicit *his* subaudiendum est tribus generibus, idest *Eremitarum. Sarabaitarum atque Girovagorum. Omissis*, idest dimissis. *Fortissimum genus Coenobitarum.* Nunc videndum est; quid sit melius inter Coenobita-

rum et Anachoretarum genus, cum superius praetulit genus Anachoretarum, eo quod dixit Monachos de Coenobio exire ad eremum. Nam praedicatorum consuetudo est semper de minoribus ad maiora praedicare auditores suos exire; nam si non cognoscunt meliora ad quae debent progredi, nequaquam hortantur eos illuc exire. Et nunc dicit *fortissimum genus Monachorum Coenobitarum*. Iam quando dicit *fortissimum*, praetulit istud Coenobitarum genus super omnia Monachorum genera. Et licet superius dedisset consilium, ut postquam quisque bene edoctus et instructus est in Monasterio, si sic oportet, eat in eremum, hoc non moveat quemquam, quia non hoc affirmative dixit, quasi melius sit de Monasterio exire et in eremum proficisci, sed per suspendium; quasi diceret aliis verbis: si causa contingit fratri bene docto et instructo in Monasterio, ut forte qualibet ex causa ibi habitare non queat, cum voluntate abbatis extra collegium fratrum solus in eremo vivat. Et forte alio modo, quia cognovit beatus Benedictus quod in Monasterio plurimi salvantur, in eremo vero perpauci. Et ideo laudavit hoc Coenobitarum genus plus quam Anachoretarum, dicendo *fortissimum*.

Explicit huius Capituli Expositio

CAPUT II.
QUALIS DEBEAT ABBA ESSE

Abbas, qui praeesse dignus est Monasterio, semper meminere debet, quod dicitur, et nomen maioris factis implere. Christi enim agere vices in Monasterio creditur, quando ipsius vocatur pronomine, dicente Apostolo: *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater.* Ideoque Abbas nihil extra praeceptum Domini quod absit debet docere, aut constituere, vel iubere: sed iussio eius, vel doctrina fermentum divinae iustitiae in discipulorum mentibus conspergatur. Memor semper Abbas, quia doctrinae suae, vel discipulorum obedientiae, utrarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit discussio. Sciatque Abbas, culpae pastoris incumbere, quidquid in ovibus paterfamilias utilitatis minus potuerit invenire. Tantundem iterum erit liber, ut si inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa, et morbidis earum actibus universa fuerit cura exhibita, pastor earum in iudicio Domini absolu-

tus, dicat cum Propheta Domino: ***Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, et salutare tuum dixi***, ipsi autem contemnentes, spreverunt me. Et tunc demum inobedientibus curae suae ovibus poena sit eis praevalens ipsa mors.

Ergo, cum aliquis suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina suis praeesse discipulis: idest omnia bona, et sancta factis amplius, quam verbis ostendat: ut capacibus discipulis mandata Domini verbis proponat; duris vero corde, et simplicioribus, factis suis divina praecepta demonstret. Omnia vero, quae discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda: ne aliis praedicans, ipse reprobus inveniatur. Ne quando illi dicat Deus peccanti: ***Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et proiecisti sermones meos post te***. Et, qui in fratris tui oculo festucam videbas, in tuo trabem non vidisti? Non ab eo persona in Monasterio discernatur. Non unus plus ametur, quam alius; nisi quem in bonis actibus, aut obedientia invenerit meliorem. Non convertenti ex servitio praeponatur ingenuus; nisi alia rationabilis causa existat. Quod, si ita, iustitia dictante, Abbati visum fuerit, et de cuiuslibet ordine id faciet:

sin alias propria teneant loca: quia, sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, et sub uno Domino aequalem servitutis militiam baiulamus: *quia non est apud Deum personarum acceptio.* Solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores ab aliis in operibus bonis, et humiles inveniamur. Ergo aequalis sit ab eo omnibus caritas, una praebeatur omnibus secundum merita disciplina.

In doctrina sua namque Abbas Apostolicam debet illam semper formam servare, in qua dicit: *Argue*, *obsecra*, *increpa*: idest, miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta; dirum magistri, pium Patris ostendat affectum: idest, indisciplinatos, et inquietos debet durius arguere: obedientes autem, et mites, et patientes, ut in melius proficiant, obsecrare. Negligentes autem, et contemnentes, ut increpet, et corripiat, admonemus. Neque dissimulet peccata delinquentium: sed mox, ut coeperint oriri, radicitus ea, ut praevalet, amputet; memor periculi Heli Sacerdotis de Sylo. Et honestiores quidem, atque intelligibiles animos prima, vel secunda admonitione verbis corripiat: improbos autem, et duros, ac superbos, vel inobedientes, verberum, vel corporis castigatione in ipso initio peccati coherceat, sciens scriptum: *Stultus verbis*

non corrigitur: et iterum: *Percute filium tuum virga, et liberabis animam eius a morte.*

Meminere debet semper Abbas, quod est; meminere, quod dicitur, et scire, quia, cui plus committitur, plus ab eo exigitur: Sciatque quam difficilem, et arduam rem suscipit regere animas, et multorum servire moribus. Et alium quidem blandimentis, alium vero increpationibus, alium suasionibus, et secundum uniuscuiusque intelligentiam, ita se omnibus conformet, et aptet, ut non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur; verum in augmentatione boni gregis gaudeat. Ante omnia, ne dissimulans, aut parvipendens salutem animarum sibi commissarum, plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis, et terrenis, atque caducis: sed semper cogitet, quia animas suscepit regendas, de quibus et rationem redditurus est. Et ne causetur de minori forte substantia, meminerit scriptum: *Primum quaerite Regnum Dei, et iustitiam eius, et haec omnia adiicientur vobis.* Et iterum: *Nihil deest timentibus eum.* Sciatque quia qui suscipit animas regendas, paret se ad rationem reddendam. Et quantum sub cura sua Fratrum se habere scierit numerum, agnoscat pro certo, quia in die Iudicii ipsarum omnium animarum est redditurus Domino rationem, sine du-

bio addita, et suae animae. Et ita timens semper futuram discussionem Pastoris de creditis ovibus, cum de alienis ratiociniis cavet, redditur de suis sollicitus; et cum de monitionibus suis emendationem aliis subministrat, ipse quoque efficitur a vitiis emendatus.

EXPLICIT REGULA

INCIPIT EXPOSITIO EIUSDEM REGULAE

Egregium enim ordinem tenuit beatus Benedictus in hoc loco, eo quod prius dixit *de generibus vel vita Monachorum*, et postmodum subiunxit de essentia Abbatis; veluti cum quis aliquod aedificium construere vult, prius fundamentum ponit, ita et beatus Benedictus facere comprobatur; cum prius postquam dixerat quatuor esse Monachorum genera, *qualis debeat esse Abba* subiungit; quia quid aliud debuit in primis describi nisi caput, cum descripturus erat caetera membra? Et bene postquam coenobitalem vitam elegit, de Abbate qui est caput dixit, quia capite firmo et sano caetera membra vigebunt: *Abba qui praeesse dignus est*, idest qui dignus est superesse. In hoc enim loco animadvertendum est, quia non dixit absolute *praeesse*, sed *praeesse* cum adiectione *dignus*. Ista enim adiectio quae est *dignus* admonet illum Abbatem, ut interiora cordis sui consideret, ut cognoscat utrum hoc honore sit dignus an non. Quod si se cognoverit dignum esse, referat gratias largitori suo; et si se invenerit indignum, humiliet se. Deinde humilitate suscepta et eiecta superbia, ad hoc laboret et conetur, ut dignus inveniatur, quatenus sibi et auditoribus suis proficiat. Et non solum illum hortatur et admonet istud considerare, verum etiam bona discipulis suis cogit eum indicare, quatenus cum discipuli bona opera approbare magistrum cognoverint, imitentur et arctius teneant, ut non perdant; et non solum exemplo boni operis suos discipulos ad imitandum debet conformare magister, verum etiam per praedicationis doctrinam a malis actibus cohibere, et nec plus nec minus quam oportet, sed secundum competentiam et congruentiam agere studeat, et unicuique se praebeat aptum.

Sequitur: *Semper meminere debet Abba quod dicitur.* Idest, semper recordari debet hoc, quod ab aliis dicitur, idest *Abba*; quia si semper recordatus fuerit, potest implere quod sequitur.

Et nomen maioris factis implere. In hoc loco, ubi dicitur *maioris*, subaudiendum est dignitatis vel officii aut personae. Nunc videndum est, quomodo debet Abba *nomen maioris factis implere.* Ita enim implet factis *nomen maioris*, si sicut est primus ad incedendum, ad sedendum, ad loquendum, ad aliquid ordinandum, ad disponendum, seu distribuendum, vel in caeteris eiusmodi; ita debet esse primus in humilitate, in ieiunio, in silentio, in lectione, in caritate. Ut enim Abba gregem sibi commissum in corporalibus rebus antecedit, ita et in spiritalibus rebus debet antecedere.

Sequitur: *Christi enim agere vices creditur in Monasterio.* Nunc videndum est quomodo agat Christi vices in Monasterio. Si Christi vices agere creditur in Monasterio Abba, debet sicut Christus cum suis discipulis, ita et ille cum grege sibi commisso ambulare. Christus enim descendit de caelis et elegit Apostolos, et hos elegit, quos amaret, sicut ipse ait: *sicut dilexit me Pater, et Ego dilexi vos;* et alio loco dicit: *omnia quae audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Et iterum Apostoli ideo elegerunt Dominum, ut diligerent illum et obedirent ei. Nam quod ideo elegerunt Dominum testatur Dominus cum dicit illis: *ipse enim Pater amat vos; quia vos me amatis, et credidistis mihi, quia a Deo exivi.* In hoc quod dixit *amatis*, ostendit amorem Apostolorum erga se; et in eo quod dixit *credidistis*, ostendit obedientiam Apostolorum. Vide modo; sicut Dominus elegit discipulos ut amaret et doceret eos; ita et Abba ad hoc debet eligere Monachos, si vicem agere vult Christi, ut illos diligat et doceat. Nam si alios elegerit, non vicem Christi agit in Monasterio Abba, sed alterius nescio cuius. Et iterum, Monachi ad hoc debent eligere Abbatem suum, ut ament illum et oboediant ei, sicut Discipuli Christum; nam si aliter elegerint, idest non ut Abbatem suum ament et obediant, non vice Discipulorum eligunt sibi Abbatem, sed alterius cuius nescio.

Nam idcirco praecepit sanctus Benedictus Abbati Novitium per unum annum probare, ut cognoscat Abba si ipse Novitius possit eum amare et obedire ei; similiter ille Novitius debet providere per unum annum Abbatem, quem amet et obediat. Nam si Abba, sicut diximus, non elegit Monachos, ut in dilectione et doctrina habeat illos, non Abba Christi sed diaboli est Abba. Similiter illi Monachi, qui non obediunt Abbati, aut diligunt eum, non enim illum in vice Christi habent patrem. Cum enim dicit *Christi enim vices agere creditur in Monasterio*, subaudiendum est *ab aliis*.

Sequitur: *Quando ipsius vocatur pronomine, dicente Apostolo: accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba, Pater*. Vide modo; sicut Paulus dicit illum spiritum adoptionis Domini accepisse, in quo clamant Deum patrem, ita Monachi quasi spiritu adoptionis accipiunt Abbatem, quem sibi in vicem Christi elegerunt patrem, in quo clamant illum patrem. In hoc quod dicit *pronomine*, ostendit dignitatem Christi in Monasterio Abbatem habere. Dignitatem dixi, quantum ad hominem attinet; quantum vero ad Deum, dignatio Dei est; eo quod Deus condescendendo nobis fecit se patrem. *Patrem nostrum*, sicut iam superius diximus, nomen est dignitatis. Deinde quia sanctus Benedictus dixit rem grandem, cum dixit Abbatem vicem Christi agere in Monasterio, idcirco affirmavit hoc testimonio Pauli, quod dicit: *Accepistis spiritum adoptionis*, et reliqua. Paulus enim hoc iam baptizatis dicebat, quia Deo cum caritate et cum timore serviebat. Et hoc sciendum est, quia narrando Paulus dixit quia non spiritum servitutis acceperunt, sed spiritum adoptionis filiorum. *Abba* haebraica et syra lingua est; graeca vero et latina *pater* dicitur. Quia cognovit beatus Paulus Apostolus suas epistolas gentes lecturas esse, ideo dixit *Abba, Pater*, ut unaquaeque gens in sua lingua haberet hoc nomen.

Sequitur: *Ideoque Abba nihil extra praeceptum Domini quod absit debet docere aut constituere vel iubere*. Istud enim *ideo* ad superiorem sensum respicit, ac si diceret: Abba Christi vicem

agere creditur, propterea non debet docere vel constituere aut iubere *quod absit*, idest, quod numquam sit extra praeceptum Domini. *Docere* enim attinet ad doctrinam, quae est in Scripturis divinis; ac si diceret: nihil aliud debet docere, nisi quod in textu Regulae seu in Scripturis divinis invenitur. Sic enim beatus Hieronymus dicit: *Cave prudens lector superstitiosam intelligentiam, ut non accomodes Sacras Scripturas tuo sensui; sed tuum sensum Sacrae Scripturae accomoda. Constituere* vero attinet ad locum, qui constituitur in Monasterio, si recte et honeste constituatur. Potest etiam fieri, si ita constituuntur, ut non honeste et recte constituantur, ut ad salutem animae in illis aliqua contrarietas generetur; nam si ita constituuntur, ut fratres qui ibi laborant aut quidquid agunt, possint sine contrarietate animae laborare, recte et honeste et secundum Domini praeceptum constituuntur. Verbi gratia, loci sunt, quos affectus alii vocant. Hi sunt isti loci, ubi fratres operantur manibus, aut lavantur quando in nocte polluti fuerint, aut ubi legunt, aut aliquid agunt, sicut diximus. *Iubere* vero attinet ad imperium, sicut imperat abba Monacho in aliquem locum ire, aut aliquid agere. Talia enim iussa contra praeceptum Domini sunt, si in his praeceptis scandalum animae reperitur.

Sequitur: *Sed iussio eius vel doctrina, fermentum divinae iustitiae, in discipulorum mentibus conspergatur.* Nunc videndum est, quare sanctus Benedictus superius dixit tria: *docere, vel constituere aut iubere;* et hic dixit duo, idest *iussio*, et *doctrina*. Ideo non dixit *constitutio*, quia constitutio attinet, sicut dixi, ad constitutionem locorum, quae pertinet ad exteriorem hominem; eo quod ibi noster exterior homo corporaliter agit, unde salus animae possit reperiri. *Doctrina* vel *iussio* ad cordis aures attinet, idest interioris hominis, eo quod per illum homo exterior percipit verbum. *Fermenti* enim vis est saporem farinae ad se trahere. *Fermentum* enim aut in malo aut in bono ponitur; ponitur in malo, ut est illud: *Expurgate vetus fermentum, sicut estis azini. Fermentum* enim in hoc loco ad conversationem veteris Adae attinet. Adam enim fermentum fuit

in genere humano, quia sicut ille corruptus fuit, ita traxit et corrupit genus humanum; sed Deus misertus humanae naturae misit aliud fermentum in terram, hoc est Flium suum, qui faceret novam conspersionem, et traheret omnia ad suum saporem. Sicut ipse dixit: *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me*. In hoc enim loco ubi dicit *omnia*, subaudiendum est *electa*. Et propterea Paulus dicit: *Expurgate vetus fermentum*, idest: expellite a vobis veteris Adae conversationem, ut possitis suscipere novi Adae, qui est Christus. Beatus vero Benedictus, quia superius dixerat Abbatem Christi vicem agere, idcirco dicit nunc: *iussio eius vel doctrina, fermentum divinae iustitiae, in discipulorum mentibus conspergatur;* ac si diceret: quia vicem Christi agit, debet trahere ad suum saporem omnem massam Monachorum, sicut Christus traxit omnia ad se per patientiam, per humilitatem, per doctrinam, et caeteras virtutes. Ubi dicit *fermentum*, subaudiendum est: sic sit quasi fermentum divinae iustitiae.

Sequitur: *Memor semper Abba, quia doctrinae suae vel discipulorum obedientiae, utrarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit discussio*. Egregius enim ordo est in hoc loco, in eo quod superius admonuit Abbatem, ut doctrina eius et iussio talis sit, quale fermentum divinae iustitiae in mentibus discipulorum; et nunc subiunxit dicens: *Memor semper Abba;* quia et Abba de doctrina sua et Monachi de obedientia sua reddituri sunt rationem in die iudicii. Et ob hoc dixit solummodo Abbati memorem esse, ut ille sollicitus sit de doctrina sua, et discipulos suos reddat sollicitos de obedientia sua. Altero vero modo, idcirco dixit solummodo Abbatem memorem esse debere, eo quod ille tam de sua doctrina quam de obedientia discipulorum suorum redditurus est rationem Deo in die iudicii. Et sicut dixit de obedientia discipulorum utrum sit perfecta an inperfecta obedientia, ita et doctrina Abbatis utrum sit perfecta an inperfecta doctrina. Nunc iterum videndum est, quare dixit *semper*, cum dixit *memor abba*. Ideo dixit *semper*, quia voluit beatus Benedictus ut numquam a corde Abbatis discussio ista

recedat. Et iterum quaerendum est, quare dixit *tremendo*, cum sufficisset illi dicere: *in die iudicii facienda erit discussio*. Ideo dixit *tremendo*, ut tremorem inferret legentibus et audientibus hanc legem. Et quia voluit ut Abba hanc discussionem manifestius et plenius cognosceret, idcirco hoc exemplum pastoris subiungere studuit. Ait enim: *Sciat Abba culpe pastoris incumbere quidquid in ovibus paterfamilias utilitatis minus potuerit inveniri*. Ac si diceret: sciat Abba quia sic in tremendo suo iudicio paterfamilias, qui est Dominus, inquiret Abbatem de monachis sibi commissis per omnem discussionem, sicut paterfamilias inquirit diligenter pastorem ovium suarum. Verbi gratia, inquirit eum: quare mortua est ovis mea? quare lupus rapuit illam? quare non fuit bene cooperta? quare cum infirma fuit, non medicasti illi? vel quare forsitan flagellasti illam? et caetera his similia. Quod si pastor potuerit illi mittere rationem de infirma vel mortua ovium, tunc liberabitur, si vero non potuerit, poenae subiacebit. Ita et Dominus faciet cum Abbate. Paterfamilias, sicut diximus, est Dominus, pastor vero est Abba; oves autem intelliguntur Monachi, tempus cum missurus est rationem Abba, intelligitur vita futura, in qua debet Abba mittere rationem de cura vel sollicitudine Monachorum suorum. Et bene dixit: *quidquid in ovibus paterfamilias utilitatis minus potuerit invenire;* idest, non solum de spiritali negligentia, verum etiam de temporali eorum necessitate missurus erit rationem. Quod si non potuerit mittere rationem tam de spiritali quam temporali eorum necessitate, tunc condemnabitur. Et hoc animadvertendum est, quia non liberabuntur Monachi, cum Abba condemnatus fuerit; sed Monachi contemnabuntur iuxta meritum suum, Abba vero duplici poena luet, idest, una pro sua negligentia, altera quia illius negligentia non recta egerunt Monachi. Si autem potuerit mittere rationem, quia non sua negligentia perierunt Monachi tunc liberabitur, sicut in subsequentibus manifestat. Ait enim: *Tantum iterum erit liber, ut si inquieto vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa*. Vide modo quia sicut prius terrorem incussit Abbati de

ratione mittenda, ita nunc laetificare eum studet cum dicat *tantum iterum erit liber;* et cum dicit *liber*, subaudiendum est a vinculis negligentiae Monachorum. Animadvertendum est in hoc loco, quia *inquietus* et ad animam et ad corpus attinet, eo quod est inquietudo animi, est et inquietudo corporis; et per inquietudinem corporis ostenditur inquietudo animae, et ex inquietudine animae procedit inquietudo corporis. *Inquietudo*, idest non quietudo. Inquietudo corporis est, cum Monachus vacat de loco in locum; inquietudo animae est, cum audit signum et tardius currit, vel cum negligenter agit ea quae sibi iniuncta fuerint. Et bene inquietudo animae dicitur, quia non est in suo statu, in quo debuit esse; sed quasi iam vacat, cum a sua rectitudine cadit in negligentiam.

Sequitur: *Omnis pastoris fuerit diligentia attributa.* Nunc videndum est quare dixit *omnis*, cum dixit *diligentia*. Ideo dixit *omnis*, ut non solum Abba debeat de diligentia spiritali studium habere, sed etiam de necessitate eorum temporali. Ideo enim dixit *omnis*, cum dixit *diligentia*, quia ad spiritalem et temporalem diligentiam attinere voluit. Ad temporalem, sicut est domus, locus, cibus, potus, vestimentum et reliqua; quia si solummodo de spiritali diligentia et non de temporali sollicitus fuerit, nil adiuvat. Et iterum nil adiuvat, si solummodo de temporali necessitudine eorum sollicitus fuerit sine spiritali. Sed tamen plus debet de spiritali diligentia studiosus esse, quam de temporali. *Attributa*, idest impensa.

Sequitur: *Morbidis earum actibus fuerit universa cura exhibita.* Morbidi actus sunt opera negligenter facta. Et hoc animadvertendum est, quod iste morbus, idest infirmitas, ex infirmitate procedit animae; quia sicut corpus habet infirmitates suas, idest febrem et reliqua his similia, ita habet anima suas infirmitates, idest iram, furorem, indignationem et caetera his similia. Et quantum plus fuerint opera negligenter facta, tantum ex maiore infirmitate animae descendunt. Quod si maiora vitia fuerint quasi poene mortem, infirmitates maiores intelliguntur. Nam si videris fratrem negligentem, cognosce eius ani-

mam esse infirmam. Et hoc animadvertendum est, quia unum significat istud quod hic dixit *universa fuerit cura exhibita*, et illud quod superius dixit *omnis diligentia attributa*. Et ob hoc hic illud replicavit, ut cognosceres causam exaggerationis verborum.

Sequitur: *Pastor earum in iudicio Domini absolutus dicat cum Propheta Domino. Absolutus*, subaudiendum est, a vinculis negligentiae discipulorum suorum. *Dicat* positum est pro *dicet*.

Sequitur: *Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare tuum dixi. Iustitia* enim in hoc loco pro generali iustitia posita est, quae ad omnes virtutes attinet, veluti est illud Prophetae: *Indicabo tibi, o homo, quid Dominus Deus tuus requirat a te, iudicium et iustitiam et ambulare sollicitum cum Deo tuo.* Quasi errat genus humanum a Deo; idcirco dicit *indicabo tibi. Iudicium* vero est discernere inter bonum et malum. *Iustitia* autem est recedere a malo, et facere bonum. *Ambulare sollicitum* dixit *cum Deo tuo*, ut sollicite custodiat bonum quod agit. *Veritas* vero attinet ad Deum, quia ipse dixit: *ego sum via, veritas et vita.* Et iterum attinet ad specialem virtutem, de qua dicit Apostolus: *veritatem loquimini unusquisque cum proximo suo;* ac si diceret: nolite mentiri. *Salutare* enim attinet ad Christum, de quo dictum est: *salutare tuum da nobis.* Et iterum *salutare* potest referri ad praecepta divina, quia salutaria sunt; et est sensus cum dicit *iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare tuum dixi;* idest dixi illis recedere a malo et facere bonum, et praecepta tua indicavi illis, nec non et teipsum illis manifestavi.

Sequitur: *Ipsi autem contemnentes spreverunt me. Contemnentes*, idest non obedientes, *spreverunt*, idest reiecerunt, repulerunt. Tunc contemnit quis, quando non vult audire praeceptum; spernit autem, quando ea quae audit, forte postea de corde suo repellet. Quia aliud est ad domum non sinere intrare, aliud, postquam susceptum habet, de domo sua et sensu reicere. Cum dicit *ipsi autem contemnentes spreverunt*, idest noluerunt audire, et si audierunt, a cordibus suis ea quae dixi expulerunt.

Sequitur: *Et tunc demum inobedientibus curae suae ovibus poena sit eis praevalens ipsa mors. Tunc demum*, idest deinde. Verbi gratia, tunc non obediunt curae suae oves, cum praeceptis divinis, quae salutem hominibus se observantibus praebent, non obediunt. Vel tunc non obediunt saluti suae oves, cum sibi servitium aut compassio, sive per infirmitates sive per sanitates, impressa fuerit, ut ad meliora proficiant, non solum in melius non proficiunt, sed etiam in peius perveniunt, *sit poena* sua *praevalens eis ipsa mors*. Ita enim construitur ista dictio, idest *tunc sit*, hoc est, fiat *poena*, subauditur sua, *ipsa praevalens mors*; *praevalens*, idest valde valens; ut sit sensus cum dicit: *Tunc demum inobedientibus curae suae ovibus poena sit praevalens ipsa mors*. Idest, quantum maius studium vel maiorem curam non habuerunt erga salutem suam, tam spiritalem quam etiam corporalem, tantam maiorem poenam habebunt.

Sequitur: *Ergo cum aliquis suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina suis praeesse discipulis*. Istud enim *ergo* ex superioribus pendet, ubi beatus Benedictus dicit: *memor semper Abba, quia doctrinae suae vel discipulorum obedientiae, utrarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit discussio*. Ac si diceret: si ita est, ut ille Abba tam de sua doctrina quam de obedientia discipulorum suorum redditurus sit rationem; *ergo qui suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina suis praeesse discipulis*. Sunt enim multi, qui dicunt solummodo esse doctrinam in verbis, et iterum sunt alii qui dicunt solummodo esse doctrinam in operibus. Beatus ergo Benedictus, quia cognovit utrumque esse necessarium, idest doctrinam quae in verbis fit, et doctrinam quae in operibus, idcirco dixit *duplici doctrina*, idest doctrina quae fit in verbis, et doctrina quae in operibus

Sequitur: *Idest omnia bona et sancta factis amplius quam verbis ostendat*. Nunc animadvertendum est, quare praemisit *omnia*, cum dixit *bona et sancta*. Ideo dixit *omnia*, cum nihil excludit. Debet enim hoc eligere Abba, non quod ipse voluerit, sed quod in divinis Scripturis repererit, secundum auctoritatem divinarum Scripturarum. In hoc enim loco, quo dicit *factis am-*

plius quam verbis ostendat, utrumque vult sanctus Benedictus, idest doctrinam verborum et operum. Sed quia sunt multi qui non possunt utrumque peragere, idest doctrinam verborum et operum, idcirco dixit *factis amplius*. Ac si diceret, utrumque debet peragere, sed quamvis utroque modo debet praeesse, tamen magis factis. Quod si periculum est in illis qui solummodo verbis praesunt, quanto magis illis, qui nec verbis nec opere. Nam quod utrumque necessarium sit, idest doctrina verborum et doctrina operum, habemus exempla in exordio Actuum Apostolorum; legitur enim de Domino Iesu *quae cepit Iesus facere et docere*. Vide modo, quia prius dixit *facere*, et postmodum *docere*. Et iterum: *Erat autem Iesus docens in sinagogis eorum, quasi potestatem habens, non sicut Scribae eorum*. Sermo Scribarum non habet potestatem, quia non complent opere quod verbis dicunt; sermo autem Domini potestatem habet, quia prius opere complebat, et postmodum verbis docebat. Unde unusquisque membrum eius, si caput suum vult sequi, hoc quod verbis praedicat, opere compleat; et quod utrumque sit necessarium, testatur beatus Gregorius papa cum dicit: *Cuius vita despicitur, restat ut praedicatio contemnatur*. Et beatus Hieronymus dicit: *Servo Dei utrumque est necessarium, idest sermo et operatio*.

Sequitur: *Ut capacibus discipulis mandata Domini verbis proponat, duris corde vero et simplicioribus factis suis divina praecepta demonstret*. In hoc enim loco cum dicit *ut capacibus discipulis mandata Domini*, et reliqua, reddit causam quare debeat Abba duplici doctrina suis praeesse discipulis; ac si diceret, aliis praeesse debet verbis, aliis autem operibus. Et bene dixit *capacibus discipulis* mandata Domini verbis proponere, quia sunt aliqui subiecti, qui in quibusdam operibus praeeunt Abbatem suum, et idcirco inconsequens est, ut Abba, quos gaudet habere praeeuntes, velit habere consequentes. Et forte dicit aliquis: quare superius dixit *factis amplius*, et nunc dicit *verbis?* Ideo dixit *verbis*, quia sunt multi qui quamvis propter aliquod impedimentum non possunt complere opere, quod verbis praedicant,

tamen devotione complent. Unde, quia ipsam perfectiorem devotionem non possunt operibus manifestare, idcirco verbis manifestant. *Duri corde* sunt, qui intelligunt et nolunt complere; *simpliciores* sunt, qui non intelligunt et non possunt; et bene dixit istis *praecepta divina factis* ostendere, quod sive illi qui intelligunt et nolunt operari, sive illi qui non intelligunt et nolunt facere, in eius actione legant, quod agere debeant.

Sequitur: *Omnia vero, quae discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda.* Ac si diceret: quidquid docuerit discipulis esse contrarium, ipse non agat. Tunc enim indicat non agenda in suis factis, cum ipse illa non agit.

Sequitur: *Ne aliis praedicans ipse reprobus inveniatur.* Nunc reddit causam, quare debeat ille Abba in suis factis indicare non agenda contraria discipulis, cum dicit *ne aliis praedicans ipse reprobus inveniatur;* ac si diceret: idcirco debet ille Abba non agere ea, quae discipulis docuerit non agere, ut non inveniatur reprobus. Istud, quod nunc dicit, *ne aliis praedicans ipse reprobus inveniatur*, de Paulo Apostolo sumpsit. Dixerat hoc Paulus Apostolus Corinthiis, tempore quo pseudoapostoli surrexerunt et dicebant Corinthiis Paulum Apostolum falsum Apostolum esse, et non vidisse Dominum, et non vera praedicasse, et seducebant multos Corinthios, et separabant a praedicatione Pauli. Paulus Apostolus, cum hoc cognovisset, idcirco dixit illis: *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes*, et reliqua. Et pervenit usque ad illum locum ubi dicit: *Castigo corpus meum, et servituti redigo, ne cum aliis praedicavero, ipse reprobus inveniar.* Ac si diceret: miror vos Corinthi; quae suscepistis voluntarie insipientes, cum sitis sapientes? In me potestis cognoscere, quia illi falsi et stulti sunt. Si ego idcirco corpus meum castigo et servituti illud redigo, ne reprobus inveniar, ergo illi reprobi sunt, qui falsum dicunt, et nolunt complere quod verbis praedicant.

Sequitur: *Nequando illi dicat Deus peccanti: Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et proiecisti sermones meos post te: Ne-*

quando, idest ne quando, ne aliquando. *Peccanti*, idest dicenti et non facienti. Apte et congrue dicit nunc *quare tu enarras iustitias meas*, et caetera, quia dederat superius de bonis praedicatoribus exemplum, et nunc subiunxit de malis alterum exemplum. *Iustitia* enim in hoc loco pro generali iustitia ponitur, quae ad omnes virtutes attinet, veluti est illud: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Testamentum* autem in hoc loco tam de Veteri quam de Novo Testamento dicitur. Testamentum Vetus ideo dicitur, quia ad veterum hominum conversationem attinet. Novum Testamentum ideo dicitur, quia novis hominibus datum est, et quia ad novum hominem attinet. Sic enim dicit beatus Gregorius papa: *Novus homo venit in mundum, nova praecepta dedit mundo. Disciplina* autem est omnium mandatorum Dei custodia. Et est sensus, cum dicit *quare tu enarras iustitias meas, et assumis*, et reliqua, quasi diceret: o peccator, quare tu audes vel praesumis per tuum os mea praecepta dicere, cum tu non facis ea quae dicis? Nunc enim animadvertendum est, quomodo potest quis sermonem Dei retrorsum reicere, cum ille sermo non est corporalis sed materialis. Potest enim reici, verbi gratia, cum illam rem quam amamus et diligimus ante oculos nostros ponimus, et quamvis ante oculos nostros ponimus, et quamvis ante oculos nostros non sit, tamen oculo cordis illam intendimus. Et rem quam non diligimus, post dorsum reicimus, et quamvis in praesentia sit, tamen oculos cordis ab illa avertimus. Ita et spiritaliter tunc quis praeceptum et sermonem Domini post se proicit, cum non vult illum implere. Sicut est illud: *Verterunt ad me dorsum et non faciem*. Quid est quod dicit Dominus? Quomodo enim potest quis dorsum in faciem Domini ponere, cum Dominus ubique sit et undique? Ille dorsum in faciem Domini ponit, qui illum non diligit, nec sermonem eius opere complet.

Sequitur: *Et qui in fratris tui oculo festucam videbas, in tuo trabem non vidisti?* Hoc autem Dominus in Evangelio dicit; ait enim: *ypocrita prius eice trabem, quae est in oculo tuo, et tunc prospicies educere festucam de oculo fratris tui*. Per *trabem* in-

telligitur inveterata ira. Bene per *trabem* intelligitur inveterata ira, quia sicut arbusta vel virgultum, per augmentationem temporis, adeo sumunt robur et fortitudinem, ut arbores sint; ita et inveterata ira, per augmentationem temporis, adeo sumit robur et fortitudinem, ut merito nomine *trabis* nuncupetur. Per *festucam* vero intelligitur ira quae ad tempus est. Et hoc animadvertendum est, quia per iram inveteratam vult intelligi omnia peccata maiora; per iram vero ad tempus vult intelligi minora peccata. Et est sensus, cum dicit *qui in oculo fratris tui festucam videbas, in tuo trabem non vidisti*? idest: quare prius, o ypocrita, non eiecisti maiora peccata? idest iram et reliqua de oculo cordis tui, cum alium de minoribus peccatis arguebas?

Nunc vero quasi aliquis interroget sanctum Benedictum dicens: ecce, pater Benedicte, dedisti exemplum de bonis et malis praedicatoribus, nunc rogo ut dicas quid agendum sit Abbati. Ille vero respondens dicat: *non, quod absit, ab eo persona in monasterio discernatur*. Hoc inferius manifestat cum subdit: *non unus plus ametur quam alius*. Hoc est, non personam in Monasterio discernere; quod est, non unum plus amare quam alium. Et reddit causam, quem debeat eligere, cum subdit: *nisi quem in bonis actibus aut obedientia invenerit meliorem*. Istud enim quod dicit *aut obedientia invenerit meliorem*, tribus modis intelligitur; uno enim modo intelligitur ita: si enim velis ut istud *aut* habeat suum vigorem, idest suam distinctionem, *in bonis actibus* intelligitur obedientia sapienter facta et studiose. *Obedientia* vero ponitur pro obedientia simpliciter acta. Verbi gratia, sunt duo fratres, unus sapiens et intelligibilis et alter simplex, et iniungitur aliquod opus sapienti et simplici. Ille sapiens agit illam obedientiam sapienter et studiose; simplex autem, sicut intelligit, peragit illam obedientiam. Et propterea, quia sapiens agit sapienter, vocatur eius obedientia actus bonus. Et in isto simplici, quia peragit simpliciter suam obedientiam, vocatur eius obedientia simpliciter tantum obedientia. Altero modo intelligitur: si velis ut istud *aut* habeat vigorem suum, *bonis actibus* ponitur pro actibus spiritalibus, veluti sunt lacri-

mae, ieiunium, orationes, mortificationes, et reliqua. *Obedientia* autem ponitur simpliciter pro alio opere exercitii; et tunc *bonis actibus* pro spiritalibus actibus, et *obedientia* pro simplici obedientia, idest exteriore labore, posita esse intellegendum est.

Sequitur: *Non praeponatur ingenuus cuilibet ex servitio convertenti*. Ac si diceret: si servus venerit prius et liber postea, propter libertatem illius non debet praeponi servo, quia servus est. Et tamen dicit quando debeat praeponi, si illum Abba superponere voluerit servo, cum subiungit: *nisi alia rationabilis causa existat* Istud enim quod dicit *rationabilis causa*, duobus modis potest intelligi. Uno enim modo intelligitur *rationabilis causa* de illa, quam superius dixerat *in bonis actibus et obedientia invenerit meliorem*; quod magis ad hoc attinet. Altero autem modo intelligitur *rationabilis causa*, quantum ad humanam aestimationem attinet Verbi gratia, est Monasterium, in quo omnes sunt graeci et nullus illorum est latinus, nisi forte unus et ipse ordine ultimus est; hic necesse est, ut si venerit hospes qui graece non scit loqui, et voluerit cum Abbate loqui, in superiori promoveri debet loco; quatenus tacentibus aliis fratribus, qui solummodo graece loqui sciunt, latine possit cum latino hospite loqui iuxta Abbatem sedentem. Non enim potest fieri, ut minimus illorum frater, sedendo in ultimo, respondeat hospiti latino, tacentibus aliis fratribus; sed, sicut dixi, iuxta humanam rationem rationabilis causa est, ut ille licet minimus, quia potest hospiti respondere, promoveatur superius et sic loquatur hospiti. Similiter rationabilis causa est, ut de omnibus actibus ita fiat. Et iterum rationabilis causa est, ut frater qui bene potest cantare, promoveatur in choro, et lector in illo loco, ubi necessitas cogit lectionis promoveatur. Hoc animadvertendum est, quia si frater promoveatur propter illud quod beatus Benedictus superius dixit, idest *bonis actibus et obedientia*, in omnibus locis promoveri debet, idest in Refectorio, in Capitulo et reliqua. Sed ille vero, qui pro cantu vel lectione aut lingua aut artificio promovetur, tantum in illis promoveatur locis, ubi necessitas cogit solummodo. Et animadvertendum est, quia etiam

pro illo, quod superius ait sanctus Benedictus, non facile promoveatur, nisi alicuius utilitatis fuerit. Hoc etiam notandum est, quia ille in omnibus promoveri debet, qui vita bonus est, idest qui sanctam conversationem habet, qui zelum Dei habens aliis proficere potest, et adiutor est Prioris. Quod si vita fuerit negligens et sapuerit artem, hoc est cantum vel quid aliud, ibi promoveri debet, ubi solummodo necessitas est, hoc est in Choro, aut ubi necessitas est illius artis, quam sapit; in reliquis vero locis ordinem suum sequatur. Si autem fuerint duo, qui aequales sunt de bona conversatione, tamen si unus ex illis est artifex, veluti est cantor, ille pro cantu promovendus est in Choro, et non solum in Choro, sed etiam in omnibus locis, hoc est in Refectorio et in omnibus.

Sequitur: *Quod si iustitia dictante Abbati visum fuerit, et de cuiuslibet ordine, id faciat*. Ac si diceret: si sic *visum fuerit, dictante*, hoc est ammonente *iustitia*, ut dignus sit frater promoveri, promoveat illum. *Iustitia* autem in hoc loco pro speciali iustitia ponitur. *Iustitia* enim dicitur, quasi habeat iuris statum, eo quod unicuique ius suum tribuit. Ius dicitur meritum. Nunc animadvertendum est, quare dicit *de cuiuslibet ordine*, cum adhuc de *ordine* non dixit. Mos enim est sanctorum praedicatorum anticipare ea quae dicturi sunt, quod maxime Evangelistae faciunt, idest proponenda supponere, et supponenda praeponere. *De cuiuslibet ordine* cum dicit, ostendit unum ordinem esse de his qui laici venerint in Monasterium, alterum ordinem Sacerdotum, alium Monachorum peregrinorum. De Infantulis non dicit. De istis ordinibus potest praeponere et supponere per rationabilem causam. Clerici possunt praeponi et Praesbyteri et Monachi peregrini.

Sequitur: *Sin alias propria teneant loca*. Hoc est, nisi propter istam rationabilem causam nullus promoveatur. Si enim propter honorem aut libertatem saeculi Abba quempiam promoverit, non est Abba Dei, sed saeculi aut diaboli.

Sequitur: *Quia sive servus sive liber, omnes in Christo unum sumus*. Nunc reddit causam, quare debent propria loca tenere,

cum dicit *quia sive servus* et reliqua. Hoc quod nunc dicit beatus Benedictus *sive servus* et reliqua, sensum Apostoli Pauli exprimit. Dixerat enim Paulus Apostolus: *Quicumque enim in Christo Iesu baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudaeus, neque Graecus; non est servus, neque liber; non est masculus, neque foemina; sed omnes vos unum estis in Christo.* Cum enim dicit *unum estis*, subaudiendum est *corpus*. In hac quippe regeneratione spiritali non est sexus, hoc est, sicuti foemina baptizatur, ita et masculus, et omnes *unum sumus*, idest unum corpus; non sunt duae conditiones, hoc est sicuti servus baptizatur, ita et liber; sicuti Iudaeus, ita et Graecus; sed omnes solummodo secundum meritum discernuntur. Non enim propter sexum, non propter conditionem, non propter sapientiam, aut propter potentiam discernuntur, sed solummodo propter meritum. In regeneratione hac carnali et secundum sexum discernuntur, et secundum conditionem, et secundum potentiam. Vide modo, quia sicut in regeneratione spiritali non discernitur apud Deum quisquam propter aliquid, sed tantum propter meritum, ita et Abba in Monasterio, quia vicem Christi agit, non debet per aliquam causam discernere, nisi tantum propter meritum.

Sequitur: *Et sub uno Domino aequalem servitutis militiam baiulamus.* Hoc est, aequaliter nos Deus creavit, ut aequaliter illi servire debeamus; nam istam conditionem servi homines invenerunt. Servi enim vocantur a serviendo.

Sequitur: *Quia non est apud Deum personarum acceptio.* Nunc reddit causam, quare omnes unum sint in Christo, cum dicit: *quia non est apud Deum personarum acceptio.*

Sequitur: *Solummodo in hac parte apud Deum ipsi discernimur, si meliores ab aliis in operibus bonis et humiles inveniamur.* Perseverat adhuc beatus Benedictus in intentione monstrandi discretionem electionis personae, cum dicit *solummodo in hac parte* et reliqua. Quia superius dixerat Abbatem vicem Christi agere in Monasterio, ideo nunc docet illum qualiter Christus elegit unumquemque, ut ille sicut Christus facit, similiter faciat. *Solummodo* idest tantum; *in hac parte* subaudien-

dum est Dei; in hoc quod dicit *dei partem*, subintelligitur pars esse saeculi. Bene dixit in *hac parte tantum discernimur, si meliores ab aliis et humiles inveniamur*; quia, sicut iam diximus, solummodo propter meritum discernimur; nam in saeculi parte discernimur sexu, aetate, conditione et reliquis. Animadvertendum est, quia istud quod hic dicit, *ut meliores ab aliis in operibus bonis et humiles inveniamur*, et illud quod superius dixit, *in bonis actibus et obedientia invenerit meliorem*, unum significat. Videtur esse contrarietas in eo quod hic dixit *humiles*, et illic dixit *obedientia;* sed si subtiliter consideretur, non est contrarium, quia istae tres virtutes, idest charitas, humilitas et obedientia, adeo sibi sunt concatenatae et coniunctae, ut una sine altera esse nequeat; nam ubi charitas est, ibi humilitas et obedientia; et ubi humilitas, ibi charitas et obedientia; et ubi obedientia, ibi charitas et humilitas est. Unde nostri doctores, quia istas tres virtutes inseparabiliter sciunt esse coniunctas, pennato animali assimilaverunt, eo quod sicut illud animal pennatum non potest recto solummodo corpore sine duabus alis subsistere, ita non potest charitas, quae solummodo est corpus virtutum, sine his duabus virtutibus recta existere.

Sequitur: *Ergo aequalis sit ab eo omnibus charitas*. Istud enim *ergo* ad superiorem sensum respicit, ubi dicit: *non unus plus ametur*. Et est sensus cum dicit: *ergo aequalis sit ab eo omnibus charitas*, quia Abba dum vicem Christi agit, non debet unum plus amare quam alium. In hoc enim loco videtur sibimet sanctus Benedictus contrarius esse in eo quod hic dicit: *aequalis sit ab eo omnibus charitas*, et superius dixit: *nisi quem in bonis actibus aut obedientia invenerit meliorem*. Inferius enim dicturus est: *alium blandimentis, alium vero increpationibus, alium suasionibus, secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam ita se omnibus conformet et aptet*. Secundum superiorem sensum, plus debet diligere bonum quam malum; et secundum inferiorem sensum, unicuique, secundum qualitatem vel intelligentiam suam, debet se conformare et aptare. Quomodo enim potest aequaliter omnibus charitatem praebere? non est enim contrarium hoc, sed

discretum doctorem quaerit. Discretus enim doctor scit duobus modis esse charitatem; uno modo, solummodo in corde, altero vero modo, in corde et opere. Secundum unum modum, in quo charitas solummodo in corde est, servat hunc locum in quo dicit: *aequalis sit ab eo omnibus charitas*, eo quod aequaliter optat omnes, idest bonos et malos, ad paradisi gaudia pervenire. Secundum alterum modum, in quo charitas fit in corde et opere, observat sensum superiorem, in quo dicit bonos plus amare quam malos. Quod autem dicit inferius: *secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam ita se omnibus conformet et aptet*, debet scire, quia bonos plus diligere debet quam malos, et debet retribuere unicuique secundum meritum suum. Potest etiam charitatem omnibus aequaliter praebere, idest solummodo omnibus bonis, non malis. Verbi gratia, invenit Abba bonos; nam istos, qui aequaliter sunt boni, si non aequaliter dilexerit, non est aequus Abba, et magis iniquitatem agit quam aequitatem. Potest etiam alio modo et bonos et malos aequaliter diligere, secundum quod charitas fit in corde et opere; quia necesse est ut in bonis charitas in corde et opere teneatur, malis vero tantum in corde.

Sequitur: *Una praebeatur in omnibus secundum merita disciplina*. Quid est quod dicit, ut *una disciplina omnibus secundum merita praebeatur*, cum inveniuntur mali, non unum meritum, idest non unam culpam habere? Verbi gratia, sunt quatuor fratres in Monasterio, qui sunt reperti in vitio gulae, idest habent consuetudinem ire in Refectorio, et aliquid cibi vel potus percipere, et tamen unus ex illis est pro hoc iam excommunicatus et publice correptus et bis secrete admonitus; alter vero solummodo gradus tres habet; et alius solummodo bis secrete admonitus est; alius autem solummodo semel admonitus est. Numquid debet unam disciplinam omnibus istis praebere? non, sed debet ille Abba in istis inspicere tempus, ut qui saepius correpti sunt, maiorem disciplinam suscipiant, quam illi qui non saepius correpti sunt, et intentionem uniuscuiusque, qua intentione hoc malum fecerit. Nam si omnibus istis aequaliter unam disciplinam praebuerit, sine dubio non bene agere manifestabitur. Nam

potest omnibus aequaliter una disciplina praeberi isto modo; verbi gratia, si quatuor mali fuerint inventi, in aequalitate temporis et augmentatione positi, istos omnes aequali disciplina debet Abba multare.

Sequitur: *In doctrina sua namque Abba apostolicam debet illam semper formam servare, in qua dicit: argue, obsecra, increpa. Forma* enim dicitur ab informando, eo quod unamquamque rem, cui impressa fuerit, ad similitudinem sui reddit. Et bene disciplinam *apostolicam formam* nominavit, quia si disciplina Abbatis fuerit talis, illam ad similitudinem eius exhibebit. Nam hoc quod dicit *argue, obsecra* Paulus Apostolus cuidam discipulo suo, non est hic laborandum, eo quod inferius idem beatus Benedictus exponit dicens: *miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta. Miscere* enim duobus modis intelligitur. *Miscere* dicitur ministrare, veluti cum dicimus: miscuit vinum, idest ministravit. Et iterum *miscere* dicitur simul mittere, veluti cum dicimus: miscuit aquam vino; idest simul in unum misit aquam et vinum. Tunc enim miscet Abba tempora temporibus, cum tempore dandi disciplinam, videns fratrem propter nimium furorem aut malitiam suam solummodo non posse eam disciplinam suscipere illud tempus, aliud tempus expectat, in quo tranquillo animo valeat eius disciplinam suscipere; et cum hoc facit Abba, tunc miscet tempus tempori. In hoc enim loco, ubi dicit *terroribus blandimenta*, subaudiendum est *miscens*. Istud enim, quod dicit *terroribus blandimenta*, in distinctione personarum non est difficile; eo quod malis debet terrorem ingerere, bonis autem blandimenta. Sed cum in una eademque persona debet fieri, valde est difficile. Vide modo, quia hoc quod beatus Benedictus dicit *terroribus blandimenta*, Dominus per Moysen dicit: *non accipies in loco pignoris a fratre tuo molam inferiorem et superiorem*. Per debitorem intelligitur peccator, per molam inferiorem intelligitur timor, et per molam superiorem intelligitur blandimentum. Ita debet temperare suam praedicationem, ut nec semper ingerat suo auditori timorem, eo quod si semper fuerit territus desperavit, et si semper fuerit blanditus non corrigitur.

Sequitur: *Dirum magistri pium patris ostendat affectum*. Sunt enim alii libri, qui habent *diri magistri pii patris ostendat affectum*. Secundum superiora verba ita construitur, hoc est: ostendat aliquando dirum affectum magistri, aliquando ostendat pium affectum patris. Secundum inferiora verba construitur ita: aliquando ostendat diri magistri affectum, aliquando ostendat pii patris affectum; ac si diceret: aliquando se debet ostendere sicut dirum magistrum, aliquando vero sicut pium patrem. *Dirum* intelligimus severum et crudelem; idest *indisciplinatos et inquietos debet durius arguere*. Usque nunc beatus Benedictus quasi massam suae dispositionis fecit de arguendo et obsecrando atque increpando; quod superius dixit in unum compraehendit. Nunc autem singillatim quod dixerat exponit; idest *indisciplinatos et inquietos debet durius arguere. Indisciplinatus* enim tribus modis dicitur: uno enim modo dicitur *indisciplinatus* ille, qui non intelligens aut verecundans excommunicationem, cupidine quoque peccati iterum labitur in illud peccatum. Altero modo *indisciplinatus* dicitur ille, qui intelligens aut verecundans excommunicationem, consuetudine tamen peccati iterum licet nolens labitur in illud peccatum. Tertio vero modo *indisciplinatus* dicitur ille, qui sive intelligat sive non intelligat, sive verecundetur sive non verecundetur, post culpam dicit se nolle suscipere disciplinam. Hic talis expellendus est de Monasterio. Ita tamen fiat, ut si maior venit de saeculo et vult iterum reverti ad saeculum, concedatur ei. Nam si in illo Monasterio crevit et didicit ordinem Monachorum, et vult ad peiorem conversationem ire, et Abba hoc perpenderit quia ita est, non debet expelli ut ad peiorem conversationem vadat, sed debet mitti in carcerem et ibi tamdiu stare, donec cupiat manere in Monasterio et suscipiat eius disciplinam. Si vero cum secrete admonitus fuerit frater ille indisciplinatus, et dixerit se nolle hanc disciplinam suscipere, debet is qui eum admonuit hoc annuntiare Abbati. Abba vero debet eum secrete ad se vocare et ei dicere: quare non suscepisti hoc quod tibi iste frater dixit? Si vero ille dixerit: mea culpa, eo quod male egi, debet illi remitti.

Et si iterum in eodem peccato inventus fuerit, debet publice admoneri; nam si coram Abbate, quando eum Abba, sicut superius dixi, admonuit, dixerit persistens in prava sua voluntate: non hoc suscipio; non iste talis secrete, sed publice corripiatur. Et si cum publice correptus fuerit, dixerit: nolo suscipere hanc disciplinam, tunc abiiciatur de Monasterio.

Sequitur: *Inquietos*. Sicut est inquetudo corporis, ita est inquietudo animae. Inquietudo corporis est vacatio de loco in locum; inquietudo mentis instabilitas est. *Inquietus* quatuor modis dicitur: est inquietus mente et corpore; item est inquietus mente et quietus corpore; istum enim non potest quis arguere, eo quod non agnoscitur, quia est ypocrita. Est iterum quietus mente et inquietus corpore; iste bonus est, et idcirco non debet argui, quia causa obedientiae est inquietus corpore. Ille vero qui est inquietus mente et inquietus corpore, dividitur in duobus modis. Est inquietus mente et inquietus corpore causa obedientiae; et est alter inquietus corpore et inquietus mente, sed tamen ex delectatione mentis obedit, et idcirco non potest argui, quia velamento obedientiae suam inquietudinem aliis excusat obedire. Istorum obedientia non est sana; nam si sana, idest propter Deum, fuisset, aliis etiam obedientiam exhiberent. Alii sunt *obedientes*, qui solummodo quatuor aut tribus fratribus obediunt causa adulationis aut alia qualicumque, et tamen Abbati aut caeteris Prioribus, vel etiam aliis nolunt obedire. Istorum obedientia non est sana, quia non ob charitatem Dei obediunt; nam si ex charitate Dei obedissent, aliis obedientiam exhibuissent. Isti non sunt obsecrandi sicut superiores, sed durius arguendi. Item sunt alii *obedientes*, qui causa caritatis Dei sicut Abbati aut caeteris Prioribus, ita et omnibus fratribus obediunt. Isti solummodo sunt obsecrandi: *Mites* duobus modis dicuntur: uno enim modo dicuntur *mites* qui praeceptis Dei non resistunt, et suis vitiis resistunt et contradicunt. Et sunt alii *mites*, qui cum legunt aut audiunt Scripturas divinas obscure dictas, non detrahunt, eo quod obscure dicta sint; sed quod intelligere non possunt, suae culpae deputant. *Patientes*

dicuntur quia patiuntur, et tranquillo animo sufferunt. *Patientes* enim duobus modis dicuntur: uno enim modo dicuntur *patientes*, quia dura et aspera ab Abbate aut ab aliquo Priore causa timoris patienter videntur sufferre; tamen si ab aliis minoribus sibi dure aliquid ingestum fuerit, statim resistunt. Isti non sunt rogandi, sed potius arguendi. Item sunt *patientes* qui sicut Abbati non resistunt, ita etiam propter charitatem Dei aliis fratribus non resistunt. Isti quippe rogandi sunt. Patientia tribus modis exercetur: aut a Deo, aut ab hoste, aut ab homine. A Deo flagella, ab hoste tentamenta cogitationum, ab homine damna rerum et iniurias. Initium patientiae est, cum audit quis iniurias vel patitur adversa, dulcibus verbis respondit; sed si argumentationem habet cum solummodo tacet, et tamen habet exinde in corde aliquid, patientia non est, sed sola delusio. Perfecta patientia est, cum sicut tacet in ore, ita etiam in corde.

Sequitur: *Negligentes autem et contemnentes ut increpet et corripiat admonemus. Negligentes* duobus modis dicuntur: uno enim modo dicitur *negligens*, cum audit quis imperium magistri, et tamen per negligentiam non implet. Est tamen alter qui audit, et si statim non implet, tamen postea implet. Et est alius, qui si implet, negligenter implet, hoc est non studiose. *Contemnentes* duobus modis dicuntur, unus est qui in principio parvipendit obedientiam, tamen postea implet. Alter est, qui sicut parvipendit imperium in principio, ita etiam perseverat, non complens, in ipsa despectione. *Increpare* est cum dicit: quare fecisti hoc malum? vel quare non fecisti hoc? *Corripere* est manifestare et indicare ad quod malum tendit, vel cui bono contrarius est.

Sequitur: *Neque dissimulet peccata delinquentium.* In hoc dicto beatus Benedictus Abbatem voluit informare et sollicitum reddere; quia nullus Praepositus sanctae Ecclesiae debet dissimulare peccata subditorum suorum. Nunc animadvertendum est, quare beatus Benedictus dixerat absolute: *neque dissimulet peccata delinquentium?* Sunt enim multi, qui aut causa adulationis

aut timoris aut etiam causa ignorantiae, eo quod nesciunt, interitum animarum dissimulant; istorum dissimulationes horrendae sunt et detestandae. Et sunt alii, qui dissimulant peccata delinquentium aut causa adiutorii aut loci. Isti tales, si videantur coram hominibus dissimulare, tamen coram deo non dissimulant. Sed in hoc loco, ubi dixit beatus Benedictus absolute *neque dissimulet peccata delinquentium*, hoc solummodo subaudiendum est, idest, quantum ad Deum attinet non debet dissimulare.

Sequitur: *Sed mox ut coeperint oriri, radicitus ea ut praevalet amputet.* Bene dixit *mox*, quia cognovit beatus Benedictus, quod peccatum si per augmentationem temporis crescere visum fuerit, aut vix et cum magno labore, aut certe numquam possit eradicari. Unde Dominus ad Iob dixit de diabolo: *stringit caudam suam, sicut cedrus.* Ac si diceret: tale est vinculum diaboli in novissimo hominis, quasi cedrus fortissimus. Et idcirco dixit *radicitus*, idest a radice, quia nisi a radice non fuerit eradicatum, et si videatur amputari, tamen occasione aliqua pullulabitur. Sicut enim frustra laborat agricola in amputandis ramis, cum vult arborem evellere, et casso labore consumitur, nisi in radice laboraverit, eo quod tempore suo pullulabit, ita et doctor aut Abba frustra laborat in amputandis ramis, cum vult eradicare vitia, nisi in occasionibus peccandi amputandis laboraverit; quia si ad tempus videntur amputari, tamen tempore suo, occasione accepta, statim pullulabunt. Verbi gratia: sunt duo vel tres fratres in vitio gulae detenti, qui vadunt in Refectorium ante horam, et manducant et bibunt; postea si Abba in istis laboraverit et non in Cellarario, cassabitur eius labor, quia si ad tempus videatur amputare et emendare, tamen si Cellararius vitiosus fuerit, si non dabit illis qui emendantur, tamen dabit aliis; unde si radicitus vult emendare, Cellararium, si indignus est, evellat. Si enim evellerit Cellararium, tunc *radicitus* amputat vitium; ita et in caeteris causis debet evellere vitium *radicitus*. Si non fecerit, idest si a radice non evellerit, praevaricator huius praecepti est. Nunc vero, quia voluit beatus Benedictus osten-

dere quam ingens periculum instat in non servando formam apostolicam quam dixerat, *argue, obsecra, increpa,* et in non servando suum consilium, quod dixit, *neque dissimulet peccata delinquentium*; ideo posuit exemplum Heli; ait enim *memor periculi Heli sacerdotis de Silo*. Heli sacerdos fuit Israelitarum, qui cum senuisset, et reliqua require in libris Regum. Hic autem cum audisset arcam Domini captam, cecidit de sella retro, et fractis cervicibus mortuus est. Iste enim qui cecidit retro, significat omnes qui in peccatis suis moriuntur, et illos qui in poenitentia moriuntur, dicit in faciem cadere; quia sicut ille qui retro cadit, non videt quo cadit, et qui cadit in faciem, videt quo cadit, ita ille qui in peccatis suis moritur, non videt peccata sua.

Sequitur: *Et honestiores quidem atque intelligibiles animo prima vel secunda admonitione verbis corripiat.* Nunc quasi interrogasset aliquis sanctum Benedictum dicens: ecce, pater Benedicte, quia dedisti exemplum de Heli, nunc optamus ut dicas qualiter debeat Abba istud periculum vitare. Ille vero quasi respondens dicat: *honestiores quidem atque intelligibiles animo prima vel secunda admonitione verbis corripiat, improbos autem et duros ac superbos, vel inobedientes, verberum vel corporum castigatione, in ipso initio peccati coherceat. Verbera* attinent solum ad flagellum, *castigatio* corporis attinet non solum ad flagellum, sed ad excommunicationem et ad ieiunia nimia in hoc loco. Et bene dixit *prima vel secunda admonitione verbis honestiores corripiat*, quia adeo sunt *honestiores*, donec ad publicam correptionem non venerint. Postquam publicam correptionem acceperint, desinunt esse *honestiores; improbi* non statim dicuntur, donec per sex gradus probati et ducti fuerint. Qui postquam per sex gradus ducuntur, bene *improbi* dicuntur, quia si non *improbi* essent, antea emendari potuerant. Quorum primus gradus est, prima et secunda admonitio secreta; secundus, publica correptio; tertius, excommunicatio; quartus, nimia ieiunia; quintus, flagellum; sextus, oratio; et cum istos gradus acceperint, *improbi* sunt. *Duri* sunt, qui, sive excommunicentur sive flagellentur,

non emendantur, sed hoc quod volunt faciunt, et non timent excommunicationem aut flagellum. Et propterea dixit *in ipso initio peccati*, idest postquam *improbi* facti sunt, tunc si peccaverint aut certe flagellentur, aut excommunicentur. Verbi gratia, si vult Abba, postquam illos improbos cognoverit, potest eiicere foras Monasterium; si vero eiecerit illos foras hostium Monasterii, tunc debet consilium accipere cum fratribus, ut revocentur; quod si revocati fuerint, tunc in ultimo loco, sicut Regula dicit, constituantur. Deinde si in ipso peccato, pro quo eiecti sunt, inventi fuerint, quasi primitus venissent in Monasterio, ita illos per sex gradus ducat sicut antea. Quod si noluerit illos Abba eiicere foras Monasterium, sed retinuerit illos, tunc postea, si in ipso peccato inventi fuerint, non debet illos per sex gradus adducere, sed tantum aut flagellentur, aut excommunicentur. Et hoc non debet Abba pro omnibus peccatis facere, sed pro illis in quibus inventi sunt *improbi;* nam pro aliis per sex gradus debent duci. Et hoc animadvertendum est; quia cum pro peccato admoniti fuerint, et postea si post medium annum aut integrum fecerint illud peccatum, unde admoniti vel excommunicati fuerint, quasi non fecissent illud peccatum, ita debet in primo gradu illos admonere. *Honestiores* quidem sunt, qui imitabilem vitam habent. *Honestiores* non possunt esse sine intelligibili animo. *Intelligibiles* autem possunt esse sine honestate; quia quamvis sapiant et intelligant, tamen non sunt religiosi in actu et incessu et verbis, sicut sunt *honestiores*.

Sequitur: *Sciens scriptum: stultus verbis non corrigitur. Et iterum: percute filium tuum virga, et liberabis animam eius a morte*. Hoc autem expositione non indiget, quia soluta distinctio est, et obscuritatem nullam habet.

Sequitur: *Meminere debet semper Abba, quod est; meminere, quod dicitur, et scire; quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur*. Cum dicit enim iterum *meminere*, subaudiendum est *debet*. Istud quod subsequitur *quod dicitur*, non est dubium quod subaudiendum sit *ab aliis*. *Meminere debet quod dicitur*, hoc est Abba, idest Pater. Nam cum dicit, *meminere debet semper Abba*

quod est, dubium videtur quid subaudiendum sit. Si enim dixisset *quid est*, subaudiendum esset quia homo est; sed cum dicit *quod*, subaudiendum est quia praelatus est; ac si dicat: non solum debet meminere quia praelatus est, sed etiam meminere debet quia ab aliis dicitur hoc nomine. Et hoc animadvertendum est, quia ista verba inferiora, idest *et scire qui cui plus committitur plus ab eo exigitur*, manifestant et indicant superiora verba, hoc est *meminere debet semper Abba, quod est; meminere, quod dicitur;* ac si dicat: idcirco debet Abba quod est praelatus, idest pater, meminere, et meminere quod etiam ab aliis dicitur, ut sciat et cognoscat *quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur*. Et bene dixit *cui plus committitur, plus ab eo exigitur*. Sicut enim Papa Gregorius dicit: *Lectio sancti Evangelii sollicite considerare nos admonet, ne dum nos plus caeteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi gravius inde iudicemur. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum, et secundum quod quisque accepit, rationem reddere compellitur*. Sed de hac re idem beatus Papa Gregorius dicit: *tanto quippe ab unoquoque nostrum venturus iudex exigit, quantum dedit*.

Sequitur: *Sciatque quam difficilem et arduam rem suscepit. Difficilis* est res, quae vix potest fieri; *ardua* vero est, subtilis et laboriosa atque studiosa. Paene unum significat *ardua* cum *difficile;* ac si diceret: cognoscat Abba quia *difficilem et arduam rem suscepit*; hoc est quae vix potest fieri et nimis cum studio et labore. Nam quare sit difficile, idem beatus Benedictus manifestat, cum subdit dicens *regere animas;* ac si diceret: ideo est difficile, quia animas regit. Corpora vero regere, difficile non est; animas autem regere, difficile est; nam quod difficile sit regere animas, subdit. Ait enim: *et multorum servire moribus*. Istud *et* pro idest est positum; ac si dicat: *regere animas est multorum servire moribus*. Si unius enim hominis mores sequi difficile est, quanto magis multorum. Hanc autem difficultatem in seipso homo potest argumentare et cognoscere. Si homo mores suos non potest ad unum tenorem deducere, qui aliquando sunt

irascentis, aliquando tristantis, nec ad unam regulam temperare, quanto magis aliorum. Et quod quis aliorum debeat *servire moribus*, habes exemplum. Dicit enim Paulus: *gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, idipsum invicem servientes*. Non enim de gaudio terreno et de luctu terreno dicit, sed de spiritali. Ille enim gaudet cum gaudentibus, qui se cum laetantibus laetum praebet; et ille flet cum flentibus, qui se tristem tristantibus exhibet. Et illi idipsum invicem sentiunt, qui dolorem aliorum suum esse sentiunt, per caritatem in invicem. Verbi gratia, venit quis cum laeto animo de spiritali processu ad Abbatem; ille vero si laetum se praebet illi, tunc servit eius moribus; si autem non se praebet laetum illi, tunc non servit eius moribus. Illo vero sedente cum fratre, ipso momento intrat alter cum tristi animo de spiritali casu aut defectione; ille si non expulsa a se laetitia, quam habebat, se praebuerit illi tristem, iam non servit moribus eius. Et iterum si intraverit alius cum laeto animo, debet ille se iterum laetum de spiritali illi praebere. Si vero laetum non se praebuerit, non servit moribus eius. Vide modo quia ideo difficile est, eo quod in uno momento debet esse et tristis et laetus, et item laetus et tristis propter diversos mores subditorum. Nam qualiter debeat regere multorum animas, manifestat cum dicit: *alium blandimentis, alium increpationibus, alium suasionibus*; in hoc loco subaudiendum est *regat*. Tunc regit *alium blandimentis*, cum illi, qui blandimentis est dignus, blandimenta tribuit; et tunc *increpationibus alium* regit, cum illi, qui dignus est increpari, increpationem tribuit; et tunc *alium suasionibus* regit, cum illi, qui suaderi dignus est, suadet. *Et secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam ita se omnibus conformet et aptet*. Iste enim locus duobus modis potest intelligi. Uno quippe modo, secundum illud quod Paulus Apostolus dicit: *factus sum omnibus omnia, ut omnes lucrifacerem*. Non enim Paulus Apostolus simulatione factus est omnia omnibus, ut omnes lucrifaceret, sed compassione. Verbi gratia, cum videbat gentilem, compatiebatur illi dicens: si ego gentilis essem, necesse mihi fuerat, ut alius mihi

evangelizaret regnum Dei, quatenus recedens ab idolorum cultu salvarer. Et si mihi cognosco necessitatem inesse, ut mihi alius ita fecisset, ego evangelizabo illi regnum Dei, et reliqua. Et ita secundum hunc sensum debet se Abba conformare unicuique et aptare. Altero vero modo intelligitur, secundum illud quod Papa Gregorius dicit; ait enim: *sit rector bene agentibus, per humilitatem socius, contra delinquentium vitam per zelum iustitiae erectus, ut bonis in nullo se praeferat, et cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat, quatenus et honore suppresso aequalem se subditis bene viventibus deputet, et erga perversos iura rectitudinis non exercere formidet*. Qualitas attinet ad meritum, intelligentia ad intellectum.

Sequitur: *Ut non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur, verum etiam in augmentatione boni gregis gaudeat.* Nunc autem reddit causam, quare debeat Abba *alium* regere *blandimentis, alium increpationibus, et alium suasionibus; et secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam* conformare vel aptare, cum subdit: *non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur*, et reliqua. Ac si diceret: non solum debet ille Abba timere, ne patiatur damnum gregis sibi commissi, verum etiam gaudere ut augmentetur et crescat ille grex. Et bene dixit *commissi*, quia non suus est ille grex, sed Domini, et sibi commissus. Unde quia suus non est sed sibi commissus, ideo debet diligenti cura illum tractare. Ille enim pastor gaudet de augmentatione gregis, cuius grex augmentatur et crescit. Et ideo dixit prius *non solum* propter damnum timere sed pro *augmentatione*, hoc est gaudio vitae aeternae gaudere. Sunt enim alii pastores, qui solummodo pro timore poenae gregem suum pascunt, ne flagellentur; et sunt alii pastores, qui non pro timore poenae, sed pro remuneratione pascunt gregem suum. Sunt iterum alii pastores sapientes et studiosi, et diligenti cura pascunt gregem suum, et sine aliqua occasione. Et sunt item alii pastores negligentes et hebetes, qui non studiose pascunt gregem suum, et tamen aliqua occasione crescit illorum grex; sed cum Dominus illorum tempore rationis reddendae venerit,

ut ratio agatur de grege, non iuxta quod videbit in gregem, idest secundum augmentationem neque secundum minorantiam gregis, sed secundum laborem aut negligentiam illis tribuit, idest studiosis pastoribus meritum laboris, negligentibus autem iuxta quod negligentes fuerunt poenam subministrat.

Sequitur: *Ante omnia ne dissimulans aut parvipendens salutem animarum sibi commissarum, plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis et terrenis atque caducis.* Nunc animadvertendum est, quare dixerit *ante omnia*, cum iam caetera dixerat. Non est ita intelligendum, ut quasi non dixisset aliqua, sed quod mos est sanctorum praedicatorum, maxime illorum qui sermonem faciunt ad populum, dicere: hortor et admoneo vos, fratres carissimi, ut *ante omnia* charitatem in invicem habeatis; et cum subiungunt multa, quae auditores sui debeant agere, iterum dicunt: *ante omnia* castitatem et humilitatem habete. Vide modo, non ob hoc dicunt ut castitatem et humilitatem ante quam charitatem et caetera habeant, sed ob hoc dicunt *ante omnia* in primo et secundo seu tertio loco, quia omnes illae virtutes aeque teneri et haberi debent. Nam et in hoc loco beatus Benedictus ita dixit *ante omnia*, et superius dixit *alia*. *Dissimulans* et *parvipendens* unum significat. Istud enim quod dicit *plus*, simpliciter intelligendum est, *ut non plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis atque caducis*, quam de *salute animarum commissarum;* quasi diceret: salutem animarum sibi commissarum incomparabiliter debet agere, sed quia piger est, ut inconparabiliter agat sollicitudinem de salute animarum sibi commissarum, quam de terrenis rebus. Sic etiam Paulus facere videtur, cum dicit: *humanum dico propter infirmitatem, sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita et nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem. Humanum*, idest possibile; ac si diceret: quia pigri estis ad bona facienda, idcirco vobis dico propter pigritiam vestram, ut sicut studiose serviatis idolis, studiose serviatis Deo, cui incomparabiliter serviendum est. Nunc videndum est, qualiter cognoscitur Abba plus agere sollicitudi-

nem de rebus transitoriis, quam de salute animarum sibi commissarum. Verbi gratia: habet Abba villam fructiferam atque fertilem; superatus amore frugum illius villae, non timet illam occasionem peccati, sed ut habeat fructum solummodo plurimum, mittit Monachum suum illuc, et cum hoc facit, plus agit curam de terrenis rebus, quam de salute animarum sibi commissarum. Item si Abba in Capitulo aut in quolibet loco plus loquitur de terrenis rebus, quam de mortificatione vel ieiunio, aut caeteris virtutibus, qualiter exerceant illas aut debeant exercere fratres, plus gerit curam de terrenis rebus, quam de salute animarum sibi commissarum. Iterum si habet Abba Monachum nobili progenie ortum, quorum parentes magnum donum conferant Monasterio, et tamen ipse Monachus malae conversationis est, et plurimis malum conversationis exemplum praebet, et Abba quia timet ne parentes eius Monachi desistant conferre illum lucrum Monasterio, evitat corripere Monachum, et dum ita agit Abba, manifestat se plus agere curam de terrenis rebus, quam de salute animarum sibi commissarum. Et iterum si habet Abba vestarium plenum divitiis, et videt fratrem necessitatem habentem, et timet ne suum vestarium minoretur, et propter hoc non succurrit fratri patienti necessitatem, aut cellam infirmorum non restaurat propter avaritiam suam, hic talis manifestatur se plus studere curam de terrenis rebus, quam de salute fratrum. Et iterum si sunt quatuor vel quinque fratres studiosi in divinis rebus, qui et se et alios adiuvant, et ille Abba habens necessitatem, quia foris non habet tales personas qui faciant laborare suas curtes, cum tollit illos omnes et mittit foras super illa loca, et in Monasterio non sunt qui custodiant caeteros, hic talis Abba convincitur plus amare terrena, quam salutem fratrum. Similiter hoc fieri potest et in aliis rebus, ut erret Abba, si parvipendit salutem fratrum suorum.

Sequitur: *Sed semper cogitet quia animas suscepit regendas, de quibus et rationem redditurus est.* Nunc animadvertendum est, quia non dixit solummodo *cogitet*, sed cum adiectione *semper;*

ideo dixit *semper*, quia Abba numquam debet ab hac cogitatione extraneus esse, etiam cum disponere rem Monasterii videtur. Vere *semper* hoc potest Abba cogitare, si omnia quidquid agit, quidquid disponit, pro salute animarum disponit vel agit. Et hoc animadvertendum est, quia non dixit de corporibus vel animalibus aut de possessionibus rationem reddere, sed de animabus, quia animas Abba suscipit ad regendum. Iterum forte dicit aliquis Abba: quia non mihi cura est de corporibus fratrum, sed de animabus, eo quod de animabus solummodo redditurus sum rationem, hic talis cognoscat in hoc loco beatum Benedictum *animas* pro toto homine posuisse, hoc est pro corpore et anima. Sicut est istud: *Introivit Iacob in Aegyptum in septuaginta et quinque animabus*. Numquid solae animae absque corporibus introierunt in Aegyptum? non; sed *animas* posuit pro toto homine, idest corpore et anima. Et iterum: *Videbit omnis caro salutare Dei*. Numquid sola caro videbit Dominum? non, sed *omnis caro*, idest omnis homo.

Sequitur: *Et ne causetur forte de minori substantia*. Iste enim locus varie a variis tractatoribus intelligitur. Alii sunt, qui intelligunt minorem substantiam causam exteriorem, quae quasi minor substantia est, cum non de spiritalibus sed de corporalibus rebus agitur; alii vero *minorem substantiam*, damnum alicuius rei Monasterii; ut sit sensus: non debet Abba causari, murmurari, querelari, si aliquid damnum illi illatum fuerit. Sed ille prior sensus utilior est, secundum istud exemplum, quod nunc subiungit beatus Benedictus dicens: *Meminerit scriptum: primum quaerite regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adiicientur vobis*. In hoc loco, *primum* non est ordinis, ut aliud ei succedat, sed dignitatis, et ponitur pro *solo;* idest; *ante omnia et super omnia*. Nunc videndum est, quomodo quaeramus regnum Dei et iustitiam eius. Verbi gratia, quaeris panem, et interrogo te: cur quaeris panem? Dicis mihi: ut possim subsistere, quatenus valeam Deo servire. Si ita quaeris panem, regnum Dei quaeris. Et iterum: quare quaeris vestimentum? Respondens dicis: ideo quaero vestimentum, ut valeam subsistere

et Deo servire studiose. Si ita est, regnum Dei quaeris, et caetera similia.

Sequitur: *Nihil deest timentibus eum.* Nunc videndum est, quare dicit *nihil deest timentibus eum*, cum videntur multi iusti fame perire et necessitate, et reliqua; sicut est illud: *Non vidi iustum derelictum, neque semen eius quaerens panem*, et reliqua. Iste enim sensus aliquando secundum litteram debet intelligi, aliquando secundum spiritalem intelligentiam. Verbi gratia, vides iustum hominem, non deest salus illi; nam si videris iustum hominem necessitatem habere corporalem, salus illi adest aeterna. Ac si diceret sanctus Benedictus aliis verbis, non contingat ut murmuret frater, quia minorem substantiam habet suum Monasterium; cognoscat enim quia magis salus illi adest in minori substantia.

Sequitur: *Sciatque quia qui suscipit animas regendas, praeparet se ad rationem reddendam.* Sunt multi libri qui habent *praeparat*, et alii sunt qui habent *praeparet*. Si *praeparat* scribitur, indicativus modus est; ac si diceret: cognoscat Abba quia ille se *praeparat ad rationem reddendam qui suscipit animas.* Si autem *praeparet* scribitur, est optantis; quasi diceret aliis verbis: scire debet quia *qui suscipit animas regendas* necesse est ut *praeparet se ad rationem reddendam.*

Sequitur: *Et quantum sub cura fratrum se habere scierit numerum, agnoscat pro certo quia in die iudicii ipsarum omnium animarum est redditurus Domino rationem, sine dubio addita et suae animae.* Haec autem sententia ita construitur: et agnoscat Abba quia pro certo redditurus est rationem Domino in die iudicii ipsarum omnium animarum, quantum numerum fratrum se scierit habere. Quasi diceret: agnoscat Abba, quia pro omnibus est rationem redditurus Domino, quantos fratres habuerit sub se. Verbi gratia, si centum fratres habuerit, pro centum, si viginti, pro viginti, et caetera his similia. In hoc enim loco quo dicit *reddita et suae animae*, subaudiendum est *rationem.* Sunt enim multi Abbates, qui et doctrina et opere studiose praesunt suis discipulis, et intentionem habent bonam; et sunt

alii, qui doctrina et opere videntur studiose p absconse male agunt. Et ob hoc dicit *addita et s sollicitus sit, timens futuram discussionem Pastori. bus. Cum enim de alienis ratiociniis cavet, reddit citus*. Ita construitur: *et redditur sollicitus de* s dum est *ratiociniis. Ita timens semper futurat storis de creditis ovibus. Ita timens*, ac si di nium est.

Sequitur: *Et cum de admonitionibus suis subministrat, ipse efficitur a vitiis emendatus.* idest per admonitiones suas; ac si diceret: reddit illum sollicitum.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM C.

CAPUT III.
DE ADHIBENDIS AD CONSILIUM FRATRIBUS

Quoties aliqua praecipua agenda sunt in Monasterio, convocet Abbas omnem Congregationem, et dicat ipse unde agitur. Et, audiens consilium fratrum, tractet apud se, et quod utilius iudicaverit, faciat. Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus; quia saepe iuniori Dominus revelat, quod melius est. Sic autem dent Fratres consilium, cum omni humilitatis subiectione, et non praesumant procaciter defendere quod eis visum fuerit: sed magis in Abbatis pendeat arbitrio, ut quod salubrius esse judicaverit, ei cuncti obediant: sed sicut Discipulis convenit obedire Magistro, ita et ipsum provide et iuste condecet cuncta disponere. In omnibus igitur omnes Magistram sequantur Regulam, neque ab ea temere declinetur a quoquam.

Nullus in Monasterio proprii sequatur cordis voluntatem; neque praesumat quisquam cum Abbate suo proterve aut foris Monasterio contendere. Quod si praesumpserit, regulari disciplinae

subjaceat. Ipse tamen Abba cum timore Dei et observatione Regulae omnia faciat: sciens, se proculdubio de omnibus iudiciis suis aequissimo Iudici Deo rationem redditurum. Si qua vero minora agenda sunt in Monasterii utilitatibus, seniorum tantum utatur consilio, sicut scriptum est: Omnia fac cum consilio, et post factum non poeniteberis.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

De adhibendis ad consilium fratribus. In apto et congruo loco hoc beatus Benedictus dicit *de adhibendis ad consilium fratribus;* quia superius informaverat Abbatem in his rebus, quae in se vel ad se attinent, idest, qualiter debeat praeesse suis discipulis doctrina et opere; nunc autem docet qualiter debeat esse in his rebus, quae extra illum sunt, hoc est, qualiter debeat disponere ea quae disponenda sunt. Nam quare hoc capitulum dixerat, manifestat illa sententia inferior qua dicitur: *Omnia fac cum consilio et post factum non poeniteberis.* Sicut enim illud capitulum: *Qualis debeat esse Abba,* creavit illam sententiam qua dicitur: *Christi enim vices agere creditur in Monasterio, dicente Apostolo: Accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba, pater;* ita istud capitulum generavit haec sententia, qua dicitur: *Omnia fac cum consilio.* Dividitur hoc capitulum in duobus modis, idest *in praecipuis,* cum dicit: *Quoties aliqua praecipua agenda sunt in Monasterio,* et reliqua. *In minoribus,* cum dicit: *Si qua vero minora agenda sunt in Monasteriis, tantum seniorum utatur consilio.* Et cum hoc fit, nihil excludit Abbati, ut aliquid sine consilio agere debeat. Nunc animadvertendum est, quare dixit *Seniorum,* et non dixit *fratrum* aut *aliquorum.* Nomen enim vacat in eo, quod dixit *seniorum,* sed innuit nobis, ut investigemus qui sint isti *seniores.* Sunt enim multi Praelati, qui dum constricti sunt ab hac sententia, ut nihil sine consilio agant, ut illos subditos interrogent, quos sciunt sibi secundum voluntatem suam dare consilium. Verbi gratia, cum volunt tres aut quatuor causas agere, interrogant illum subditum, quem sciunt sibi secundum voluntatem suam dare consilium, et de al-

tera causa interrogant alterum, de alia interrogant alium, et dum hoc faciunt, videntur cum consilio agere, et nihil agunt cum consilio. *Consilium* enim a consulendo dicitur, eo quod consulit alicui rei. Isti enim *Seniores* si non sunt, aut inveniri non possunt, tamen possunt creari. In istis enim Senioribus tres debent inquiri: fides, spes, charitas. Fides rei, qua tegant universa quae constituuntur, ut sive una ebdomada, sive mense, aut anno, aut certe usque ad mortem, si necessitas fuerit, tegere debeant, et numquam ulli homini, sive parenti sive extraneo, per nullum ingenium indicent, quo mortalis infirmitas valeat agnosci. Spes, idest praemium aeternorum gaudiorum, quo formati, si persecutio ob illam rem orta fuerit, non recedant aut fugiant, quia solet persecutio post rem aliquando oriri. Charitas, idest talis fraternitatis amor debet esse in illis, ut qui quamlibet rem sapit, velit etiam ut alius sciat, et cum tres aut quatuor locuti fuerint in unum, alii inter illos sine vocatione accedant absque verecundia. Deinde debent cogitationem habere boni et mali, ut sit sicut Dominus dicit ad Isaiam Prophetam: *Si separaveris praetiosum a vili, quasi os meum eris*. Deinde debent scire quid sit bonum et melius et optimum; quia periculum est si eligit bonum pro meliore, ubi melius potest inveniri; et iterum periculum est, si eligit melius pro optimo, ubi optimum potest inveniri; et similiter cognoscere debet quid sit malum, quid sit peius, et quid sit pessimum. Omnis enim res aut solummodo congruentias sine contrarietate, aut solummodo contrarietates sine congruentia, aut certe congruentias et contrarietates simul habet. Si enim res totas habet congruentias sine contrarietate, sine dubio bona est; quod si totas habet contrarietates absque congruentia, mala est; si autem congruentias insimul cum contrarietate habere videtur, difficilis est ad discernendum, nisi plus habuerit congruentias quam contrarietates; si autem aequaliter habuerit congruentias cum contrarietate, sicut dixi, si non potest discerni per numerum, discernenda est per pondus. Verbi gratia, quatuor habet congruentias et quatuor contrarietates; considerandum est, si plus praevalent congruentiae quam

contrarietates, tunc bona est; deinde cum hoc cognoveris, postea proba per numerum, si melior est aut optima; idest, si deficiunt contrarietates, tunc est melior, et si plus deficiunt contrarietates, tunc est optima. Nunc videndum est, quid sit *quoties; quoties* intelligitur quot vicibus. *Praecipua* est illa res, quae ad totam Congregationem attinet, et sub dubietate est, idest, quae argumentationibus non potest discerni utrum prospera sit, an nociva. Verbi gratia *praecipua* est res, cum frater Novitius in Monasterium mittitur, eo quod ad totam Congregationem attinet; quia si bonus fuerit, omnibus bonum exemplum praebet, et si malus, omnibus malum exemplum demonstrat. Et ideo, quia nescit utrum perseveraturus sit an non, necesse est ut ex hoc omnis Congregatio interrogetur. Et iterum *praecipua* est, cum frater de Monasterio expellitur pro aliquo, eo quod nescitur illius finis utrum cito veniat an tarde, forte medio anno, aut uno mense, aut forte non erit postea venturus; et ideo debet omnis Congregatio ex hoc interrogari, ut quod non potest discerni argumentationibus, merito discernatur. Et iterum beatus Benedictus indicavit de fratre, qui gravioris culpae noxa tenetur, ut ab Oratorio et a Mensa simul suspendatur, et horam, qua debeat cibum percipere, et mensuram cibi in arbitrio constituit. Et ideo, quia nescitur quot diebus ille frater maneat in illa poenitentia, aut qua hora debet manducare aut quali mensura, ab humana infirmitate non potest discerni; necesse est super hoc ut interrogetur omnis Congregatio, quatenus placabiles sint exinde fratres, ut eorum precibus quod non potest humanis rationibus discerni, Dei iudicio discernatur. Et hoc animadvertendum est, quia dum pro tali fratre interrogat Abba, ille frater pro quo interrogat non debet esse in Capitulo.

Sequitur: *Convocet omnem Congregationem*. Beatus vero Benedictus, quia voluit totam Congregationem vocari, ideo dixit *convocet*, cum adiectione *omnem*. Et hoc animadvertendum est, quia ideo dixit propter causam exaggerationis, eo quod voluit ut omnino in *praecipua* causa *omnem Congregationem* vocaret.

Sequitur: *Dicat ipse unde agitur*. Vide modo, non dixit solum-

modo definiat, aut dicat et definiat, sed dixit solum *dicat*; ac si diceret: debet dicere causam, et oculis corporis fixis in terra et oculo cordis fixo in Deo rogare Deum dicens: Domine, rogo clementiam tuam, ut per quem fratrem tibi placet, digneris hanc rem manifestare. Verbi gratia, est nobis necessitas ut hoc atque illud agamus, et ideo rogamus dilectionem vestram, ut quod unusquisque de hac re sentit, dicat. Deinde unusquisque quod sapit dicat: auctoritas vestra est interrogandi, et nobis data est licentia respondendi; hoc autem rogo, ut quod dicturus sum non procaciter esse dictum recipiatis, quia, nisi per vestram licentiam, respondere aliquid non praesumerem. Tunc debent humiliter et caute singuli dicere quod sentiunt. Et cum unus et alter, quod ei visum fuerit, Abbati responderit, tractet apud se Abba, et quod aptius consilium invenerit suscipiat, non laudans aut spernens quemquam, quia tu bene aut tu male dixisti; si autem non potuerit de illis consiliis fratrum consilium aptum reperire, tunc debet suum consilium invenire, ita tamen illis consentientibus. Verbi gratia, debet dicere: de istis vestris consiliis nullum potuimus consilium reperire, propterea cogitamus istud nostrum, quod si non forte placuerit fratribus, tunc debet illorum consilia et suum consilium discutere cum congruentiis et contrarietatibus, et quale praeponderaverit in melius, ipsum teneat.

Sequitur: *Ideo omnes diximus vocari ad consilium, quia saepius iuniori Dominus revelat quod melius est.* Nunc vero quasi interrogasset Abbas sanctum Benedictum dicens: pater Benedicte, cur dicis omnem Congregationem ad consilium vocari? grave est enim mihi omnem Congregationem vocare. Ille vero quasi respondens dicat: non tibi videatur durum, quod dixi omnem Congregationem venire ad consilium, *quia saepius iuniori Dominus revelat quod melius est;* ac si diceret, ut quod non potest argumentationibus cognoscere, per meritum discernat.

Sequitur: *Sic autem dent consilium fratres cum omni humilitatis subiectione, ut non praesumant procaciter defendere quod eis visum fuerit, sed magis in Abbatis pendeat arbitrio.* Superius ad-

monuit beatus Benedictus Abbatem, ut totam Congregationem convocaret ad consilium, et reddit causam quare debeat omnem Congregationem ad consilium vocare, idest cum dicit: *quia saepe iuniori revelat Deus quod melius est.* Nunc autem admonet Monachos qualiter debeant consilium dare; ait enim: *Sic autem dent fratres consilium cum omni humilitatis subiectione*, et reliqua. Nunc videndum est, quare de duobus verbis causa brevitatis fecit unum, cum *subiectio* et *humilitas* unum significent, sed tamen potest esse subiectio sine humilitate aliquando. Verbi gratia, potest quis subiectus esse corpore et mente rebellis, et iterum potest quis esse humilis et non subiectus, idest potest esse honestus et tamen sine subiectione. Et quia utrumque debet habere Monachus, idest humilitatem et subiectionem, ideo dixit *cum omni humilitatis subiectione. Et non praesumat procaciter defendere quod eis visum fuerit. Procaciter* enim in hoc loco pro *superbe* ponitur; *defendere* vero pro *demonstrare*. Ac si diceret: non praesumant Monachi superbe aliquid indicare. Et hoc animadvertendum est, quare non dixit *defendere* solummodo *non praesumant*, aut solummodo *procaciter*, quia multi cum iactantia et superbia defendunt. Et ideo dixit *non praesumant defendere procaciter*, ut fuisset veritas manifesta cum humilitate. *Sed magis in Abbatis pendeat arbitrio.* Subaudiendum est, non illorum qui superbe defendunt. *Pendeat*, idest consistat.

Ut quod salubrius iudicaverit, ei cuncti obediant. Salubrius in hoc loco comparativus pro superlativo positus est.

Sequitur: *Sed sicut discipulis convenit obedire magistro, ita et ipsum provide et iuste condecet cuncta disponere.* Ac si diceret: ideo admoneo Abbatem salubrius iudicare, et Monachos non superbe defendere, quia sicut illis convenit obedire, ita et Abbatem condecet cuncta provide et iuste disponere. *Provide*, intelligitur quasi porro videat, idest longe finem rei videat. Tunc enim non provide disponit, cum non secundum id quod melius est disponit, sed secundum id quod solummodo suo elegit arbitrio, etiamsi contrarium esse videatur. *Iuste*, idest iuxta meritum uniuscuiusque debet disponere.

Sequitur: *In omnibus igitur omnes magistram sequantur Regulam.* Hactenus beatus Benedictus singillatim admonuit Monachos, singillatim Abbatem; nunc autem illos et Abbatem admonet dicens: *In omnibus igitur omnes magistram sequantur Regulam.* Ac si diceret sanctus Benedictus: Monachis et Abbati non concedo ut sine Regula quidquam agant. Nunc videndum est, quomodo *omnes*, idest tam Abba quam Monachi, sequi debeant *magistram Regulam. Magistram Regulam* sequuntur, si cum auctoritate Regulae faciunt spiritalia seu temporalia. *Magistram* sequuntur *Regulam*, si illa, etiam si sint temporalia quae agunt, honeste et salvo animo agunt.

Sequitur: *Nullus ab ea temere declinetur a quoquam. Temere*, idest praesumptive, hoc est nihil, quod contrarium Regulae est, agant. *A quoquam*, subaudiendum est tam Abbate, quam et ab aliquo Monacho.

Sequitur: *Nullus in Monasterio proprii sequatur cordis voluntatem.* Nam quid sit proprii cordis voluntas, superius in Prologo iam diximus.

Sequitur: *Neque praesumat quisquam cum Abbate suo proterve aut foris Monasterium contendere.* Subaudiendum est *intus;* ut sit sensus: nullus praesumat cum Abbate proterve intus aut foris Monasterium contendere. Iste locus varie intelligitur. Alii intelligunt, sicut supra diximus, ut *proterve* subaudiatur ad intus et foris; ac si diceret: neque praesumat proterve quisquam intus cum Abbate suo, aut foris contendere, ut sit sensus: neque intus proterve aut foris proterve contendat; hoc est, sicut in Monasterio non debet contendere; ita nec foris. Alii sunt qui intelligunt *proterve*, ut ad intus attineat, quasi dicat, infra Monasterium debet contendere, sed sine protervitate, ut quasi possit infra Monasterium causam suam contendere. Sed ille primus sensus nobilior secundo.

Sequitur: *Quod si praesumpserit, regulari disciplinae subiaceat.* Quod dicit *regulari disciplinae*, sic definiendum est: ut si secreta fuerit illa defensionis culpa, secrete admoneatur semel et secundo, et reliqua usque ad sex gradus; si vero publica culpa

contentionis fuerit, publice corrigatur. Et hoc animadvertendum est, ut coram quot fratribus deliquit, coram eisdem fratribus iudicetur, si tamen eius culpa non fuerit talis, ut in Conventu coram omnibus iudicetur. Nam publica culpa est coram totis fratribus, veluti cum est in Capitulo, in Refectorio, in Oratorio et reliqua, ubi omnes insimul consuetudo est venire.

Sequitur: *Ipse tamen Abba cum timore Dei et observatione Regulae omnia faciat, sciens se procul dubio de omnibus iudiciis suis aequissimo iudici Deo rationem redditurum.* Vide modo, quam honeste hoc dixit beatus Benedictus, cum fraeno constringit Abbatem dicens, ut de omnibus suis iudiciis aequissimo iudici debeat rationem reddere.

Sequitur; *Si qua vero minora agenda sunt in Monasterii utilitatibus, Seniorum tantum utatur consilio. Minora* vero sunt, quae solummodo ad uniuscuiusque obedientiam attinent, veluti est Cellarario de vasculis, aut Vestarario de vestimentis emendis, aut certe si talis parvus locus necesse est cambiari, vel alia, sicut diximus, quae *maiora* non sunt. Haec quia potest Abba cum Senioribus discernere argumentationibus, ideo non est necesse omnem interrogare Congregationem.

Sequitur: *Sicut scriptum est: Omnia fac cum consilio, et post factum non poeniteberis.* In hoc enim loco beatus Benedictus morem doctorum tenuit, in eo quod locutus est prius aliquid, et in finem causam dixit praelocutionis. Sic etiam faciunt doctores; in primis aliquando praelocuntur, et in finem reddunt causam quam praelocuti sunt. Sic etiam idem beatus Benedictus in ipso Prologo fecit. Vide modo, quia voluit scholam Monachorum constituere, idcirco praedixit caetera, et venit in finem ad constitutionem scholae. Sic enim dicit; *Constituenda est a nobis dominici schola servitii.* Deinde similiter fecit, cum de generibus Monachorum scripsit, quia voluit ordinem Coenobitarum Monachorum describere, isto modo clausit ea quae praelocutus est. Ait enim: *His ergo omissis, ad Coenobitarum fortissimum genus disponendum, adiuvante Domino, veniamus.* Et iterum de Abbate

ita fecit; quia voluit illum sollicitum reddere tam de suis ovibus, quam etiam de se, caetera quae praedixerat isto modo conclusit. Ait enim: *Et ita timens semper futuras discussiones Pastoris de creditis ovibus, cum de alienis ratiociniis cavet, redditur de suis sollicitus*, et reliqua.

EXPLICIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI.

CAPUT IV.
QUAE SUNT INSTRUMENTA BONORUM OPERUM

In primis, Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute.
Deinde, proximum tamquam se ipsum.
Deinde, non occidere.
Non adulterare.
Non facere furtum.
Non concupiscere.
Non falsum testimonium dicere.
Honorare omnes homines.
Et quod sibi quis fieri non vult, alii ne faciat.
Abnegare semetipsum sibi, ut sequatur Christum.
Corpus castigare.
Delicias non amplecti.
Ieiunium amare.
Pauperes recreare.
Nudum vestire.
Infirmum visitare.
Mortuum sepelire.
In tribulatione subvenire.
Dolentem consolari.

A saeculi actibus se facere alienum.
Nihil amori Christi praeponere.
Iram non perficere.
Iracundiae tempus non reservare.
Dolum in corde non tenere.
Pacem falsam non dare.
Charitatem non derelinquere.
Non iurare, ne forte periuret.
Veritatem ex corde, et ore proferre.
Malum pro malo non reddere.
Iniuriam non facere; sed factas patienter sufferre.
Inimicos diligere.
Maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere.
Persecutionem pro iustitia sustinere.
Non esse superbum.
Non vinolentum.
Non multum edacem.
Non somnolentum.
Non pigrum.
Non murmuriosum.
Non detractorem.
Spem suam Deo committere.
Bonum aliquid in se cum viderit, Deo applicet, non sibi.
Malum vero semper a se factum sciat, et sibi reputet.

Diem iudicii timere.

Gehennam expavescere.

Vitam aeternam omni concupiscentia spiritali desiderare.

Mortem quotidie ante oculos suspectam habere.

Actus vitae suae omni hora custodire.

In omni loco Deum se respicere, pro certo scire.

Cogitationes malas cordi suo advenientes, mox ad Christum allidere.

Et seniori spiritali patefacere.

Os suum a malo, vel pravo eloquio custodire.

Multum loqui non amare.

Verba vana, aut risui apta, non loqui.

Risum multum, aut excussum non amare.

Lectiones sanctas libenter audire.

Orationi frequenter incumbere.

Mala sua praeterita cum lachrimis, vel gemitu quotidie in oratione Deo confiteri, et de ipsis malis de caetero emendare.

Desideria carnis non perficere; voluntatem propriam odire.

Praeceptis Abbatis in omnibus obedire; etiam si ipse aliter, quod absit, agat, memores illud dominicum praeceptum: Quae dicunt facite; quae autem faciunt, facere nolite.

Non velle dici sanctum antequam sit: sed prius esse, quod verius dicatur.

Praecepta Dei factis quotidie adimplere.
Castitatem amare.
Nullum odire.
Zelum non habere; invidiam non exercere.
Contentionem non amare.
Elationem fugere.
Et Seniores venerari.
Iuniores diligere in Christi amore.
Pro inimicis orare.
Cum discordante ante Solis occasum in pace redire.
Et de Dei misericordia nunquam desperare.

Ecce haec sunt instrumenta artis spiritalis; quae, cum fuerint a nobis die, noctuque incessabiliter adimpleta, et in die Iudicii reconsignata, illa merces nobis a Domino recompensabitur, quam ipse promisit: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus his, qui diligunt illum.* Officina vero, ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterii, et stabilitas in Congregatione.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quae sunt instrumenta bonorum operum. Cur dicit, *quae sunt instrumenta bonorum operum,* interrogandum est. Apto et congruo loco nunc beatus Benedictus in hoc capitulo, cuius clavis est, *quae sunt instrumenta bonorum operum,* eo quod superius quasi fundamentum posuit, cum *de generibus Monachorum* scripsit, deinde quasi fabricam collocavit, cum ordinem Coenobitarum scribere constituit. In hac quippe fabrica quasi caput constituit, quia descripturus erat membra, cum Abbatem ordinavit et instruxit, idest, qualiter debeat esse in his rebus, quae extra se sunt. *Instrumenta* sunt ea, quibus aliquid opus peragitur. Verbi gratia, fabri instrumenta sunt malleus, incus, forcipes, follis, rota, focina, focus. Et iterum medici instrumenta sunt flebothomus, pigmenta, ferramenta quibus incidit, herba, liber, et reliqua his similia. Scriptoris autem instrumenta penna, calamus, scamnellum, rasorium, pumex, pergamena, et caetera his similia. Ita instrumenta sunt servi Dei orationes, ieiunia, nuditates, obedientia corporalis, et caetera his similia. Et sicut faber his praedictis instrumentis perficit opus, idest spatham, aut lanceam; et sicut medicus his suis praedictis instrumentis peragit sanitatem, et scriptor librum; ita servus Dei perficit ea opera, idest fidem, spem, charitatem, et caetera his similia, ut habeat instrumenta artis spiritalis, idest, ieiunium, nuditatem, et reliqua. Non enim debet quis operari maiora propter minora, sed ideo debet operari minora, ut habeat maiora. Et hoc intuendum est, quare beatus Benedictus solummodo clavem istius capituli dixit, *quae sunt instrumenta bonorum operum,* cum in hoc capitulo non solum instrumenta inveniuntur, idest ieiunium et

13

reliqua, verum etiam ipsa plurima opera, in quibus servitus est Dei, idest charitas, spes, fides, et reliqua. Ideo dixit solummodo *instrumenta,* quia quamvis fides, spes, charitas, et reliqua non sunt *instrumenta;* tamen sine instrumentis non potest esse. Nunc videndum est, quid sequatur postquam *instrumenta* dixit. Ait enim: *In primis Dominum Deum diligere ex toto corde, et ex tota mente, et ex tota virtute.* Bene beatus Benedictus primum praeceptum esse dixit dilectionem Dei, quia et Dominus in primis ea praecepta posuit, quae ad dilectionem Dei attinent; nam cum Decalogum antiquo populo daret, ait: *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est,* et iterum: *Ne assumas nomen Dei tui in vanum,* et iterum: *Memento, ut diem Sabbati custodias.* Vide modo, quia in hoc loco Dominum imitatus est, cum in hoc capitulo primo a dilectione inchoavit, cum dicit: *In primis Dominum Deum diligere.* Nam et primum Domini mandatum in prima tabula dilectio est, item in secunda tabula primum: *Honora patrem tuum, ut longaevus sis super terram.* Forte dicit aliquis: quare beatus Benedictus primum praeceptum esse dixit dilectionem Dei, cum Paulus Apostolus dicat: *Honora patrem tuum, quod est primum mandatum in lege?* Beatus Benedictus verum dixit, quia primum mandatum est dilectio Dei; et verum est, quia et ipse Apostolus dixit: primum mandatum est dilectio Dei in decem praeceptis; et iterum, primum mandatum est honora patrem tuum in septem mandatis, quae in secunda tabula scripta sunt. Et apte beatus Benedictus in primis dixit praeceptum Dei esse dilectionem, et subiunxit dilectionem proximi. Dicit enim Papa Gregorius: *Ut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multae virtutes ex una charitate generantur.* Nunc videndum est, quod tribus modis Deum diligere debeamus, idest *ex toto corde, ex tota mente, et tota virtute;* et quia Deus Trinitas est in personis, non immerito tribus modis praecipimur Deum diligere, et propterea etiam quia Deus Trinitas est, in prima tabula tria praecepta Dominus dedit pertinentia ad dilectionem Dei. Primum mandatum cum dicit: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est,* pertinet ad Patrem; secundum mandatum,

Ne assumas nomen Domini Dei tui in vanum, pertinet ad Filium; tertium vero mandatum quod subiunxit, *Memento ut diem Sabbati custodias*, attinet ad Spiritum Sanctum. Et non est mirum, quia si anima et cor, cum unum sit, habet diversas affectiones, idest memoriam spiritus, et reliqua, ita et Deus, qui unus est secundum substantiam, trinus est in personis. Nam sicut corpus habet diversa membra, idest oculos quibus videt, aures quibus audit, manus quibus operatur, et reliqua; ita etiam anima habet diversas affectiones, idest mentem qua memorat, spiritum quo spirat, et reliqua. Et hoc animadvertendum est, quia cum dixit *diligere Dominum ex toto corde, et ex tota mente, et ex tota virtute*, nil reliquit homini; in proximi autem dilectione mensuram posuit, cum dicit *sicut seipsum*. Debet enim homo Deum diligere super se, se autem debet diligere secundum Deum, idest secundum praeceptum Dei; proximum suum debet diligere sicut se.

Sequitur: *Non occidere*. Idest, non homicidium facere. Istud enim instrumentum prohibitionis est. Et hoc animadvertendum est, quod homicidium non solum ad corporis, sed etiam ad animae occisionem pertinet. Numquid ille solummodo homicidium facit, qui hominem corporaliter occidit, idest ferro, veneno, et reliqua? verum etiam et ille homicidium facit, qui alium odit, sicut dicit Ioannes Evangelista; nec non et ille homicidium facit, qui alii malum exemplum praebet, vel etiam hortatur illud agere. Nam peius homicidium est istud: eo quod qui hominis corpus occidit, solummodo unum occidit; qui vero alium malo exemplo occidit, quousque et per quantos illud malum exemplum protenditur, semper homicidium operatur. Unde quia istud homicidium peius est, ideo maiore poenitentia emendandum est, idest, ut quot malo exemplo occidit, tot etiam bono exemplo vivificet.

Sequitur: *Non adulterare*. Adulterium proprie est, qui cum coniuge alterius agit illud peccatum; fornicatio vero ad alias feminas attinet. Sed et adulterium est non solum quod cum muliere corporaliter agitur; verum illud etiam adulterium est,

quod non solum si corporaliter non agitur, verum etiam si mente agi deliberatur.

Sequitur: *Non facere furtum.* Non ille solummodo facit furtum, qui alienam rem absconse tollit, verum etiam ille furtum facit, qui rem sibi ab Abbate delegatam, idest deputatam, alii sine licentia tribuit. Necnon etiam ille furtum facit, qui se subtrahit de servitio Dei, quantum ad minora peccata attinet; aut etiam ille furtum agit, qui aliis malum exemplum praebet per auctoritatem agere, quantum similiter ad minora peccata attinet. Verbi gratia, si hora tacendi loqueris, aut hora legendi, aut aliquid agendi te subtrahis, furtum agis, et quod aliis istud exemplum praebes, furtum facis, vel etiam si hortaris illos istud agere, peius furtum facis.

Sequitur: *Non concupiscere.* Concupiscentia enim et cupiditas proprie in malum attinet; in bono vero si ponatur, non proprie dicitur, sed abusive. De hac concupiscentia dicebat Paulus cum ait: *Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Si vero aliquam rem necessariam desideras alio nomine, debes dicere: non cuncupisco, sed volo. Verbi gratia, si desideras rem necessariam, non est concupiscentia; verum cum fraeno debes illam rem concupiscere. Verbi gratia, si vides vestem non tibi necessariam, et illam concupiscis, concupiscentia est; si autem necesse tibi est illam vestem habere, debes dicere absque damno: fratres, volo habere talem vestem, causa necessitatis meae.

Sequitur: *Non falsum testimonium dicere.* Non ille solummodo falsum testimonium dicit, qui super alium mentitur, verum ille falsum testimonium dicit, qui scit falsum esse quod audit et tacet. Quid ergo isti faciendum est, qui falsum audit et tacet, ut sibi non reputetur? Debet iste talis discretus esse, idest debet per argumentationem quam superius dixi, cognoscere congruentias et contrarietates, idest quanta bona inde fiant, vel quanta mala, propter scandalum fratris. Et si plus fuerint congruitates, debet dicere, si autem plus fuerint contrarietates, non debet dicere. Vide enim quia falsum dicis, quando loque-

ris illud, quod quamvis verum sit, tamen ad contrarietatem pertinet; verum etiam falsum testimonium dicis, quando ea quae audis, aut vides facientem, non eodem sensu interpretaris, quo dicuntur vel aguntur. Verbi gratia, vides manducantem fratrem pro infirmitate sua aut necessitate; dicis alicui fratri: ille frater non facit bene, qui manducat ante horam; falsum testimonium dicis, quia alio sensu dicis quam ille manducat; similiter de caeteris.

Sequitur: *Honorare omnes homines*. Quid est quod dicit *honorare omnes homines?* Numquid honorare possum illum, quem non video? Hic subaudiendum est: qui debeant honorari. Nam debet malus honorari et diligi, in quantum creatura Dei est; vitium autem quod habet, debet odiri. Et iterum, debent honorari mali, eo quod eorum bonum nescitur, quod in illis latet; et quia nescitur, utrum in bonum conversuri sunt.

Sequitur: *Abnegare semetipsum sibi, ut sequatur Christum*. Bene dixit *abnegare*, et non dixit *occidere*. Nunc videndum est, quomodo potest quis *abnegare semetipsum*. Tunc enim semetipsum abnegat, cum derelinquit vitium quod habuit. Verbi gratia, si superbus conversus ad Christum, et factus humilis, semetipsum abnegavit, sed quod fuit per vitium abnegavit se, non autem abnegavit se quod est per naturam, et reliqua. Duae enim viae sunt: una est veteris Adae, altera est novi Adae, idest Christi. Una est quae ducit ad infernum, altera est quae ducit ad paradisum. Deinde, tamquam si ab eo protinus causa renuntiationis quaereret aliquis, quare debet quis abrenuntiare seipsum, subiunxit: *ut sequatur Christum*. Ac si diceret aliis verbis: si iniquus non reliquerit viam veteris Adae, quae ducit ad interitum, nequaquam poterit venire ad Christum. Sed ideo debet *semetipsum abnegare, ut sequatur Christum*. Nam quasi interrogasset aliquis sanctum Benedictum dicens: cui proficit si seipsum abnegaverit? et ille subiunxit dicens: *sibi*, idest sibi proficit.

Sequitur: *Corpus castigare*. Vide modo, quia non dixit *corpus occidere*, sed *castigare*. In castigatione enim corporis, magna discretio necessaria est, ne aut minus, aut minimum castigetur;

ne cum hostem vult ferire, civem feriat. Si enim minimum castigaveris corpus, Dei servitium operari non potest substantia. Et iterum si non fuerit discrete castigatum, in praecipitium ibit. Verbi gratia, ecce quis habet servum, si illum non constrinxerit, ille murmurans erigit se contra illum; si autem constrinxerit illum, ille, iterum murmurans, melius est ut constrictus murmuret, quam dissolutus. Ita et corpus, si castigatum fuerit, murmurat, quia semper terrena cogitat; et iterum si non castigaveris, mittetur in praecipitium. Melius est ut constrictum aliquid mali cogitet, quam dissolutum in praecipitium ducatur. Ad hanc quippe discretionem potest illud attingere, quod in Evangelio legitur: *Venerunt Pharisaei et Herodiani ad Iesum dicentes: licet reddere Caesari censum, an non?* quia Pharisei dicebant, non licet, Herodiani dicebant, licet; nec illi erant Christiani, nec Herodiani; Ihesus autem dixit eis: *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo;* ac si diceret in hoc sensu, cum dicit *reddite quae Caesaris sunt Caesari,* idest reddite quae sunt corporis corpori, *et quae Dei Deo*, idest quae animae animae.

Sequitur: *Delicias non amplecti.* Vide modo, quia non dixit *delicias non manducare,* sed *non amplecti,* idest non amare. Si enim mihi deliciae appositae fuerint, possum manducare, causa hospitalitatis vel necessitatis; tantum non debeo amare, et quantitatem ibi debeo servare. Verbi gratia, si decem pulmenta apposita fuerint, tantum debeo manducare de decem, quantum ex duobus. Nam multi fuerunt, qui solummodo vilem cibum concupiscentes peccaverunt, veluti fuerunt filii Israel in deserto, qui concupierunt cepas et pepones, idest melones, et reliqua. Et iterum fuerunt alii, qui carnem manducando non peccaverunt, veluti sunt Helias propheta, et caeteri.

Sequitur: *Ieiunium amare.* Bene dixit *ieiunium amare.* Sunt enim multi, qui ieiunant, et tamen quia non amant, non ieiunant. Et multi sunt qui non ieiunant; tamen quia amant, ieiunant. Verbi gratia, si pro hospite non ieiuno et amo ieiunare, pro ieiunio ponitur. Et iterum, si invitus ieiunavero, tamen quia non amo ieiunium, non ieiuno. Hoc notandum, quia hoc quod di-

xit *ieiunium amare*, non est contrarium illi sententiae, quam superius dixit, ut cum pro hospite dimittit quis ieiunium in exteriore homine, ita etiam in cordė; quia si hoc fecerit, non amat ieiunium, quia si dimittit propter charitatem hospitis, debet amare propter hoc praeceptum.

Sequitur: *Pauperes recreare*. Hoc praeceptum ad maiores, qui potestatem dandi habent, attinet; tamen pauperes recreant et Monachi alii, si voluntatem recreandi habent, cum hortantur Priores pauperes recreare, qui habent potestatem recreandi. Aut etiam si solam voluntatem recreandi habent, pauperes recreant.

Sequitur: *Nudos vestire*. Similiter et praeceptum maxime ad Priores attinet, qui potestatem habent dandi. Possunt etiam minores *nudos vestire*, cum cohortantur maiores *nudos vestire*, qui potestatem habent. Et si solam voluntatem habent vestiendi, nudos vestiunt, quia intentionem uniusçuiusque Deus considerat.

Sequitur: *Infirmos visitare*. Cum enim ait *infirmos visitare*, non dicit illos qui extranei infirmi sunt, quia ipse sanctus Benedictus dicit inferius: *Officina vero, ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterii, et stabilitas in Congregatione*. Sed de ipsis infirmis dicit, qui in claustris Monasterii iacent, qui tamen infirmi non debent sine licentia visitari; ut verbi gratia, qui quomodo potest, et qua hora potest, aut vult intret et visitet infirmos, nisi cum licentia, aut si forte hora deputata est in Monasterio, quando possint fratres licenter visitare infirmos. Verbi gratia, mane legi debet usque secunda, deinde in Capitulo ille Abba iniungit unicuique obedientiam quam exerceat, ut qui non habent iniunctam obedientiam, veluti sunt illi, qui non habent tale aliquid commissum, ubi occupentur, ut otiosi non sint; veluti habet commissum Cellararius, et caeteri qui in variis officiis deputati sunt; his in Capitulo debet dicere Abba: ite et vos facite hoc, aut tu adiuva talem fratrem, et tu alter vade in hortum et reliqua. Praeter cum nuntiatur frater infirmus valde esse, dicat Abba in Capitulo: qui vult infirmum visitare, va-

dat hodie et visitet. Quod si frater propter obedientiam sibi iniunctam non potuit visitare infirmum, si voluntatem habuit infirmum visitandi, infirmum visitavit.

Sequitur: *Mortuum sepelire. Mortuum* enim in Monasterio dicit *sepelire;* non dicit ut extra claustra Monasterii eas et mortuum sepelias, quia sic de mortuo sicut de infirmo dixit beatus Benedictus: *Officina vero, ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterii et stabilitas in Congregatione.* Quod si infirmus tam pauper fuerit, ut non sit qui eum sepeliat et officium canat, pro hac necessitate potest fieri, si iniunctum fuerit ab Abbate quod si adsunt alii qui possunt, aut qui habent alios qui fodiant fossam, aut cantent officium, non debet ire Monachus illuc. Si vero ieris, non in mercedem tibi reputabitur a Deo, sed in vanam gloriam, quia non causa necessitatis vadis, sed alterius rei. Si autem ambulaveris viam, et inveneris hominem in illa via mortuum aut a latronibus occisum, non debes ab illo recedere, nisi prius illum sepelias, quia multi fuerunt qui istud exercendo placuerunt Deo, sicut Tobias et caeteri. Quod si non potueris illum ibidem sepelire, debes illum mortuum ponere in iumentum tuum, et portare ad locum tuum, et sic eum sepelire. Quod si hoc non poteris facere, ut non habeas iumentum, aut certe fossorium quo fodias terram, debes ire ad vicum, et invenire fossorium. Quod si non poteris ibi pro hoc facto demorare, tunc nuntia illum mortuum aliis, ut illum sepeliant. Verum poteris *mortuum* coram Deo *sepelire,* si voluntatem habeas sepeliendi, quamvis aut licentiam, aut facultates non habeas. Si vero non propter necessitatem, quam supra diximus, ieris ad mortuum, vitium est, et quia vitium est, non debes ire, nisi pro necessitate, ad sepeliendum mortuum.

Sequitur: *In tribulatione subvenire.* Iste enim sensus tribus modis intelligitur: uno enim modo subvenis in tribulatione, si fratri excommunicato, quia pro excommunicatione murmurat, aut non patienter suscepit illam poenitentiam, tu confortationem et exortationem dederis, aut pro illo oraveris, *in tribulatione subvenisti.* Altero vero modo *in tribulatione fratri subvenis,* cum

frater murmurat propter necessitatem suam quam habet, aut de vestimento aut de calciariis, et tu facis illi consolationem, ut non murmuret, aut oras pro illo, tunc tribulanti subvenis; aut certe si fratrem debilem adiuvas infra tuam oboedientiam, in tribulatione subvenis. Verbi gratia, si iniunctum est tibi lavare pannos aliquos, et venerit debilis ad te, rogans ut et sua vestimenta laves, aut adiuves lavare, et obedieris ei, in tribulatione subvenis; ita tamen debes obedire illi, ut tuam obedientiam pro hoc non dimittas.

Sequitur: *Dolentem consolari.* Hoc praeceptum duobus modis intelligitur. Uno modo consolationem tribuis dolenti, cum fratrem, qui forte pro peccato in quo cecidit dolet et desperat, consolaris et exhortaris ut non desperet se, sed agat poenitentiam. Altero modo *dolentem consolaris*, cum forte pro aliqua angustia aut damno sibi illato subveneris ei, ut a dolore sublevetur; aut certe si oraveris pro eo, ut dolorem eius Dominus temperet, *dolentem consolaris*.

Sequitur: *A saeculi actibus se facere alienum.* Actus sunt: honores, manducare, bibere, vestire, dormire. Si haec omnia, idest honores, manducare, et caetera, pro delectatione non feceris, sed pro necessitate, *a saeculi actibus te facis alienum.* Si autem pro delectatione feceris, *alienum non te facis a saeculi actibus.* In placitum vero ire pro causis agendis nullatenus Monachus debet ire; si vero ierit, *a saeculi actibus non se facit alienum.*

Sequitur: *Nihil amori Christi praeponere. Amori Christi praeponis*, cum si tempore quo signum sonuerit statim non concurreris, pigritiam tuam *amori Christi praeponis.* Similiter de aliis *amori Christi praeponis*, si quicquid agis pro amore Christi non agis.

Sequitur: *Iram non perficere. Ira* est secundum naturam commotio mentis. Verbi gratia, si aliquem agentem vides contra voluntatem tuam, cum iratus fueris, commotio mentis est. Si autem postquam commotionem cognoveris iratus perseveraveris, *iram perficis.*

Sequitur: *Iracundiae tempus non reservare*. Tunc *iracundiae tempus reservas*, qui expectas tempus in quo statuis reddere vicem.

Sequitur: *Dolum in corde non tenere*. Ille enim *tenet dolum in corde*, qui si vicem statim non potest reddere, tamen quandoque nocere illum expectat, a quo leditur; sed et si alter nocuerit eum, laetatur et gaudet in ruina illius.

Sequitur: *Pacem falsam non dare*. Ille enim *pacem falsam dat*, qui non diligit osculari.

Sequitur: *Charitatem non derelinquere*. Duobus modis *relinquit charitatem*. Uno modo *derelinquit charitatem*, idest, per intervallum temporis. Altero modo *derelinquit* funditus. Tunc enim *charitatem* in perpetuum *non derelinquit*, qui numquam habet charitatem, postquam desierit habere charitatem.

Sequitur: *Non iurare ne forte periuret*. Audistis quia dictum est antiquis: *non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua*.

Sequitur: *Veritatem ex corde et ore proferre*. Sunt enim multi, qui veritatem loquuntur in ore et corde; et sunt multi, qui loquuntur veritatem in corde, et non in ore. Illi autem qui in ore loquuntur et non in corde, ypocritae sunt; illi autem qui loquuntur veritatem in corde et non in ore, meliores sunt, quam illi qui in ore et non in corde loquuntur veritatem. Sanctus vero Benedictus utrumque vult, idest in *in ore et corde*.

Sequitur: *Malum pro malo non reddere*. In hoc enim loco beatus Benedictus secundum sensum Origenis dicit; ait enim Origenes: *peior est qui vicem reddit, quam ille qui malum in primis facit*.

Sequitur: *Iniuriam non facere, sed factam patienter sufferre*. Quod autem dicit *iniuriam non facere*, attinet ad hoc quod dicitur: *quod tibi non vis, alii ne feceris*. De hoc autem quod dicit, *sed et factam patienter sufferre*, debet respicere ille ad passionem Christi, ut melius possit iniuriam sustinere.

Sequitur: *Inimicos diligere*. Non enim debes *diligere inimicum*, quia inimicus est, sed quia homo; nam rem quam diligis, semper optas esse. Tu enim si *inimicum diligis*, quia inimicus est, in

quantum homo est diligis, in quantum vero malum est in illo, debes odire.

Sequitur: *Maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere.* Sciendum est, quia non est contrarium hoc quod sanctus Benedictus dicit, idest *non maledicere* illis sententiis, quibus reperiuntur sancti Dei maledicere, sicut est illud: *fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*; quia si sancti Dei leguntur maledicere, non malitiae voto, sed quia cognoscunt maledictionem debere habere eos quibus maledicunt; ideo sicut dixi non voto maledicunt, sed prophetantis animo. Unde non debet ille maledicere hominem, nisi qui, spiritu Dei repletus, cognoscit futura hominis, ut sit indicatio, quod dicit, magis quam optatio.

Sequitur: *Persecutionem pro iustitia sustinere*. Bene dixit *persecutionem pro iustitia sustinere*. Vide modo, quia non dixit *pro peccatis suis*, sed *pro iustitia*. Sic enim legitur in Evangelio; *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.*

Sequitur: *Non esse superbum. Superbus* dicitur qui superiora petit, hoc est, qui se existimat superiorem esse aliis, aut si maior dici vult quam est, aut certe si ea appetit, idest honorem, vel alia, quae dignus habere non est.

Sequitur: *Non vinolentum. Vinolentus* est vini aviditate deceptus. Hoc est dicere, ut non cum aviditate debeat bibere.

Sequitur: *Non multum edacem*. Non dixit *non* esse *edacem*, sed dixit *non multum* manducare.

Sequitur: *Non somnolentum*. Non dixit non debere dormire, sed dixit non multum debere dormire.

Sequitur: *Non pigrum. Piger* ad mentem et corpus refertur.

Sequitur: *Non murmuriosum*. Similiter *murmuriosus* ad mentem et corpus refertur.

Sequitur: *Non detractorem. Detractor* dicitur quasi retrotractor, idest qui post dorsum alicuius mala dicunt. Sunt enim multi, qui mala fratris dicunt aliis malo animo; et iterum sunt multi, qui dicunt mala fratris aliis fratribus bono animo. Sed illi dicuntur *detractores*, qui ob hoc dicunt mala fratris aliis, ut in peiorem locum illum habeant; isti vero, qui ideo dicunt, ut emen-

dent illos, non dicuntur *detractores*. Vide modo, quamvis non una causa sit, tamen quia una intentione non dicunt, ideo dispar est meritum.

Sequitur: *Spem suam Deo committere*. Idest, omnia sua in Deum ponere, sicut dicit psalmus: *Revela Domino viam tuam et spera in eum, et ipse faciet;* et alius psalmus: *Iacta in Deum cogitatum tuum, et ipse te enutriet.*

Sequitur: *Bonum aliquid in se cum viderit, Deo applicet non sibi; malum vero semper a se factum sciat, et sibi reputet.* Ac si diceret aliis verbis: bona si agit, non a se illa posse, sed a Deo habere cognoscat; malum vero semper a se habere et non a Deo. Quatuor sunt species superbiae. Sunt enim multi, qui dicunt bonum a se habere propter liberum arbitrium, et dicunt: habemus a nobis bonum, non possumus iam incipere bonum habere; sed tamen a Deo perficere existimant. Iterum sunt alii, qui a se bonum non posse habere, nec a se perficere existimant, sed a Deo; et tamen plus sibi quam aliis dedisse Deum istud bonum existimant. Quarta species superbiae est elatio. Elatio est vana gloria; hoc quod agit vult dicere et videri ab hominibus.

Sequitur: *Diem iudicii timere, gehennam expavescere. Dies iudicii* attinet ad discussionem, *gehenna* ad poenam.

Sequitur: *Vitam aeternam omni concupiscentia spiritali desiderare.* Nunc videndum est, quare cum dixit *vitam aeternam*, subiunxit *omni concupiscentia spiritali*; quia voluit ut cum omni studio et tota intentione vitam aeternam desideret Monachus. Haec vita temporalis multis modis potest considerari, quam fragilis, quam caduca est. Verbi gratia, considera principes praeteritos; ubi sunt modo? Videte vestem, quia cum nova est apparet bona; si autem annum transierit, aut deficit aut nihil valet. Similiter equum; equus enim dum est crassus videtur bonus, cum autem non dederis illi manducare pleniter tribus mensibus, postea videtur deformis et squalidus; inde deficit. Vide meretricem; considera in illa sputum et putredinem, quamvis videatur foris, idest pellis eius, formosa; tamen quae in illa latent, fetida et putrida sunt, et caetera his similia. Vita autem aeterna

quam bona, quam concupiscibilis sit, multis modis potest considerari. Tamen tres sunt maxime gradus, quibus considerari potest. Primus gradus est animae; debes enim animam tuam considerare. Verbi gratia, considera in ea virtutem suam; illa enim oculis videt corporeis, pedibus ambulat, manibus operatur, auribus audit. Considera iterum, unde venit et quo vadit; nam quia in consideratione Angelorum et beatorum spirituum dirigatur. Considera quantam beatitudinem, quantum splendorem, quantam flagrantiam habeat; quia unaquaeque anima sicuti sol lucet; ait enim Dominus: *Fulgebunt iusti in regno Patris mei sicut sol;* et iterum flagrantia est unius animae, quae superat odorem omnium aromatum. Ait Salomon: *Quae est ista quae ascendit per desertum sicut virgula fumi, murrae, thuris, et universi pulveris pigmentorum?* Post considerationem angelicae creaturae, debet transire in considerationem Creatoris. Veruntamen prius debet anima castigari, ne aliquam figuram aut imaginem fingat in Deo, sed credat illum esse omnipotentem, invisibilem, incircumscriptum.

Sequitur: *Mortem quotidie ante oculos suspectam habere*. Hoc est, quod Dominus dicit: *Vigilate, quia nescitis diem neque horam, quando Dominus vester venturus est.*

Sequitur: *Actus vitae suae omni hora custodire. Actus* vitae est visus, auditus, gustus, odoratus et tactus; operatio, quantum ad exteriorem hominem attinet; quantum autem ad animam attinet, est actio.

Sequitur: *In omni loco Deum se respicere pro certo scire.* Ac si diceret: debet firmiter scire, quia illum Deus omni loco respicit.

Sequitur: *Cogitationes malas cordi suo advenientes mox ad Christum allidere, et seniori spiritali patefacere.* Vide modo, quia non dixit ut *perseverantes* sint, sed *advenientes*. Quomodo potest quis *allidere cogitationes suas ad Christum?* Tunc *allidit* quis *cogitationes suas malas ad Christum*, si amore Christi illas extinguit; idest, cum malas cogitationes spernit aspiciendo ad Christum. Veluti populus israeliticus, cum mordebatur a ser-

pentibus et respiciebat ad serpentem aeneum, quem Moyses exaltavit in deserto, sanabatur; ita nunc omnis christianus, cum mala sua respuendo ad Christum respicit, sanatur. Serpentes significant malas cogitationes aut operationes; et ideo dicuntur igniti serpentes, quia morsus illorum ignitus erat; serpens aeneus, quem Moyses exaltavit, significat Christum; ille vero stipes, in quo positus erat, figurat Crucem. Et ideo dicit Dominus: *Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis;* ac si diceret: sicut propter salutem populi posuit Moyses serpentem in stipite, ut omnes, qui illum suspexerunt, salvarentur; ita propter salutem populi debet Christus crucifigi, ut omnes, qui illum aspexerint, a peccatis suis salventur. Et ideo in altitudinem positus est Christus, ut a toto mundo valeat videri. Et bene dixit, *seniori spiritali patefacere,* postquam dixit: *Cogitationes ad Christum allidere;* nam quando in corde poenitet se male cogitasse, tunc in cogitatione sua deliberat illas *seniori spiritali patefacere.* Aperte dixit *seniori spiritali,* quia spiritalis omnia diiudicat, et ipse a nemine diiudicatur. Similiter in isto seniore, cui cogitationes debent manifestari, inquirenda est fides, qua tegat sibi confessa, spes, praemium aeternae felicitatis, charitas fraternitatis, et discretio boni et mali, et melioris et optimi. Et ideo dixit, *cogitationes seniori spiritali patefacere*, quia non possunt cogitationes ab omnibus senioribus discerni, nisi ab spiritalibus, sive bona pro malis, aut mala pro bonis accipiantur.

Sequitur: *Os suum a malo vel pravo eloquio custodire. Malum eloquium,* est quod non est bonum; *pravum eloquium* plus est nocivum quam *malum.*

Sequitur: *Multum loqui non amare* Cum enim dixit: *Os suum a malo vel pravo eloquio custodire,* quasi murum posuit, ut quis talia eloquia, quae contraria sunt, non debeat loqui. Cum vero dixit, *multum loqui non amare*, frenum posuit; quasi diceret: mala vel prava eloquia non quis audeat loqui; bona autem cum freno moderationis, quia si multum bona locutus quis fuerit, in peccatum labitur.

Sequitur: *Verba vana aut risui apta non loqui. Verba vana* attinent ad insipientes, quae et stultiloquia dicuntur; *risui apta* possunt esse prospicua et sapienter dicta, et tamen quia risum movent,ideo dicuntur *risum moventia.*

Sequitur: *Risum multum aut excussum non amare.* Non dixit *non ridere*, sed dixit *non amare.* Quod dixit *multum*, attinet ad frequentiam; *excussus risus* est, qui in alto fit, et cum cachinno.

Sequitur: *Lectiones sanctas libenter audire.* Si enim cum audis lectiones, *libenter* non audieris, huius praecepti praevaricator existis. Ob hoc multi fuerunt, qui istud praeceptum minus intelligentes, dixerunt Monachum grammaticam discere non debere; sed fuerunt alii qui melius intellexerunt, dicentes debere Monachum grammaticam discere, si causam Dei vult discere.

Sequitur: *Orationi frequenter incumbere.* Quod dicit *orationi frequenter incumbere*, ratio est, quia debet orare Monachus, cum in tali obedientia est, sicut est in coquina, et reliqua. Potest enim in ipsa obedientia, ubi laborat, iactare se in terram et adorare Dominum, et tamen non debet obedientiam dimittere pro oratione; quod si locus non expetierit iactandi se in terram, potest infra conscientiam suam humiliato et flexo corde ad Deum orare, et obedientiam non dimittere pro hoc.

Sequitur: *Mala sua praeterita cum lacrimis et gemitu quotidie in oratione Deo confiteri.* Bene dixit *praeterita*, quia non vult esse praesentia. *Praeterita* enim dixit saecularia, quae ante conversionem commisit; nam non vult ut post conversionem committat. Forte dicit aliquis: cur debeo confiteri ea quae feci in saeculo, cum quando conversus sum mihi indulta sunt? Verum est quod dicit, quia in die conversionis tibi indulta sunt peccata, si tamen talis existis, qualem ista Regula docet. Et ideo dixit *cum lacrimis vel gemitu*, quia si dixerit, quia non possum plangere, tamen potest gemere. Ex quatuor causis nascitur gemitus: aut enim nascitur ex recordatione praesentis vitae incolatus, aut ex recordatione peccatorum, aut timore gehennae, aut certe amore coelestis patriae. Nunc videndum est, quomo-

do debeat Monachus quotidie *mala sua praeterita confiteri*. Si fieri potest, debet habere locum maxime de nocte destinatum, et tempus in quo sit situs, idest iacere, stare, vel sedere. Deinde cum vacationis tempus sive in nocte habet, debet ire ad illum locum; et cum vadit, ita cum timore vadat, quasi ante iudicem. Deinde cum aut sedet aut stat, ita debet dicere: Domine Deus, te credo omnipotentem, invisibilem, incircumscriptum, omnia regentem, omnia continentem, omnium creatorem, Trinitatem in Unitate. Credo te misisse Filium tuum Dominum meum Iesum Christum in terram pro salute generis humani. Haec est fides, qua in te credo. Si autem recte credo, bene; si autem minus quam oportet, obsecro ut non aspicias ad verba quae dixi, sed ad id quod volui. Deinde quasi ad Filium respiciens, dicere debes: Domine Ihesu Christe, credo te per Angelum Mariae Virgini annuntiatum, credo te secundum carnem natum, a pastoribus demonstratum, credo te octavo die circumcisum, credo te a Magis adoratum, baptizatum in Iordane, praesentatum in templo, credo a Iuda traditore traditum, a Iudaeis consputum, flagellatum, spinis coronatum, crucifixum, tertia die resurrexisse, et quadraginta diebus cum discipulis manducasse et bibisse; deinde quadragesimo die in coelos, astantibus discipulis, ascendisse; inde credo venturum iudicare vivos et mortuos. Et cum hoc dicis, prosterne te in terram, sicut in Capitulo constitutum est facere, cum timore et tremore sicut coram rege. Deinde debes dicere: Fisus sum, Domine, te dixisse: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat;* et iterum: *Gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia*. Deinde confitere peccata omnia; post confessionem vero peccatorum debes implorare sanctam Mariam, deinde duodecim Apostolos, duodecim Confessores et duodecim Virgines, et in finem sanctam Mariam implorare. Si venerint tibi lacrimae in Trinitatis confessione, ecce bonum est; quod si non venerint lacrimae in Trinitatis confessione, venient in confessione Incarnationis Filii Dei. Si autem non venerint in confessione Incarnationis Filii Dei,

venient, tibi quando ad iudicium venturum Dominum confiteris. Si ita non venerint, tunc venient in confessione peccatorum. Si tunc non venerint, tunc venient, quando sanctos imploras; et si ita non venerint, adeo debes laborare, donec veniant; et eris similis Iacob, qui cum luctasset cum Angelo, non dimisit eum, donec ei benedixit.

Sequitur: *De ipsis malis de caetero emendare. De caetero*, idest in reliquo tempore.

Sequitur: *Desideria carnis non perficere*. In hoc loco *non perficere* pro non facere positum est; idest non debet aut in deliberatione aut opere exire.

Sequitur: *Voluntatem propriam odire. Voluntas propria* est, sicuti iam diximus, *praeceptis Abbatis in omnibus obedire, etiam si ipse aliter, quod absit, agat; memor illius dominici praecepti: quae dicunt facite, quae autem faciunt facere nolite.* Si autem talis fuerit Abba, qualem docet ista Regula, idest sicut haec Regula dicit, *in omnibus* absque discussione eius praeceptis debet *obedire;* si autem non fuerit talis, sicut haec Regula dicit, sed fuerit vagus, tunc debes tu, qui es discipulus, eius imperium per congruentias et contrarietates praeponderare, sicut iam diximus, idest debes providere quale est peccatum obedire eius imperio. Deinde debes cognoscere, quid generetur per tuam inobedientiam, et si fuerit maius peccatum in eius imperio quam in inobedientia, nequaquam imperio Abbatis obediendum est; si aequale etiam fuerit, obediendum est. Verbi gratia, dicit tibi Abba: tolle istam benedictionem, et defer illam tali principi, ut adiuvet nostrum vassallum vel servum, qui habet causam cum tali homine; et tu cognoscis, quia ille Abba contra iustitiam rogat iudicem, ut contra iustitiam suus homo adiuvetur; et iterum cognoscis, quale aut quantum peccatum erit, si non obedieris; verbi gratia, si iniusto imperio Abbatis obedieris, peccatum est. Et iterum si non obedieris, generabitur tibi scandalum, quia non obedis, et deinde ob hoc adeo tibi forte erit magnum scandalum, ut de Monasterio expellaris. Ut si ante servisti Deo, forte post expul-

15

sionem non ita servies, aut forte non invenies similem locum tibi aptum, ut ita servias Deo. Et ideo melius est, ut in isto praecepto obedias Abbati, et ire ad iudicem et rogare illum sicut dixit tibi Abba; et cum ieris ad iudicem, tali tenore dic illi: Vale, rogavit te domnus Abba, ut secundum iustitiam suam iudices illi; aut certe adiuves suum hominem. Et si non vales etiam dicere secundum suam iustitiam, aut recte dic sicut Abba iussit, et postmodum age ex hoc poenitentiam, quia minus est istud peccatum, quam inobedientia, eo quod non est tale nec tantum peccatum, quia unum est peccatum; per inobedientiam vero plurima mala instabunt. Et ideo melius est ut obedias, et ex illo peccato agas poenitentiam, quam non obedias. Et tamen si potes, cum iudicem rogas debes dicere: rogavit te domnus Abba, ut illum iuste et rationabiliter adiuves. Et si subiunxerit tibi Abba: sta in illo placito cum illo iudice, ut cum forte viderit te esse in placito, vereatur te, et quia te videt ibi esse, adiuvabit nos pro nostra causa; tu autem si cognoveris contra iustitiam imperium istud Abbatis esse, non est obediendum, sed debes humiliter dicere Abbati rogando: Domine mi, promisi tibi obedientiam, sed hoc quod mihi iniungis, videtur mihi grave esse; et ideo rogo clementiam tuam, aut declines ex inde, aut alium in hunc locum dirigas. Si autem ille Abba dixerit: Volo ut vadas; iterum debes illi dicere sicut supra. Quod si perseveraverit ille Abba dicens: Volo ut vadas, tu dic illi iterum ut supra, et subiunge hoc: Videtur mihi in isto imperio, obediendo tibi, Deum gravius offendere; et ideo illuc ire, et in illo placito sedere non valeo; quia melius est tibi in isto imperio non obedire Abbati, quam Deum offendere; quia maius peccatum est in isto imperio, quam sit de inobedientia; eo quod si illic, idest in illo placito, sedero, testante et audiente me, iudicium iniuste datur.

Sequitur: *Non velle dici sanctum antequam sit, sed prius esse quod verius dicatur*. Cum dicit *sanctum*, subaudiendum est *opus;* ac si diceret: non desiderare *opus suum sanctum ab aliis dici*, idest ob hoc opus bonum facere, ut dicatur sanctum. Et in hoc

loco, cum dicit *sed prius esse quod verius dicatur*, non debet intelligere, ut quamvis fuerit, cupiat opus suum sanctum dici; sed debet ille opus sanctum facere et bonum, et cum factum fuerit, *non velle dici sanctum*. *Sed* si forte sine voluntate sua fuerit dictum, *verius dicatur*.

Sequitur: *Praecepta Dei factis quotidie adimplere*. Ac si diceret: quidquid agis quotidie, praecepta Dei debent esse. Aliter, sive intelligas Scripturas, sive non intelligas, tamen si Deum et proximum diligis, *praecpta Dei quotidie adimples*.

Sequitur: *Castitatem amare*. Bene dixit *Castitatem amare*, quia multi quamvis casti videantur, tamen non amant, et non sunt casti, eo quod tales inveniuntur castrati ab homine. Et iterum sunt alii, qui volunt agere peccatum, et non possunt, aut propter locum, aut propter Prioris coercitionem. Castus potest esse post corruptionem; hoc est, qui cognovit illud peccatum, et tamen post perpetrationem se continet; virgo est, sine corruptione, hoc est, qui illud peccatum non peregit.

Sequitur: *Zelum non habere, invidiam non exercere*. *Zelum* et in bono et in malo dicitur. *Zelum* intelligitur aemulatio, idest accensio; sed in hoc loco pro malo ponitur, ac si diceret: incitatum animum contra proximum non habere. *Invidia* autem attinet ad malam voluntatem. *Exercere* autem, attinet ad exercitationem. Nunc videndum est, si *invidia* attinet ad malam voluntatem, idest ut mala voluntas sit, quare dixit *exercere*, idest operari? Aut enim dicit *non exercere* pro *non habere*, aut certe quia voluntas operatio est apud Deum.

Sequitur: *Contentionem non amare*. Cognovit beatus Benedictus quia sunt multi qui amant contentionem, sed tamen aliquando volunt illam dimittere; et quia illam amant, et non possunt dimittere, ideo labuntur in contentionem. Et propterea dixit: *Contentionem non amare*, ut facilius possit dimittere contentionem, si illam non amaverit. *Contentio* est, si dicit tibi aliquis: quare fecisti hoc? et tu dicis: non feci. Iterum maior contentio est, si ille dixerit quia fecisti, et tu si postea dixeris non feci, aut si quocumque modo factum tuum defendere volue-

ris, contentio est, et transgressio huius praecepti. Si autem dixerit tibi quia etiam presbyter es, quia adulterium fecisti; tu debes primum humiliter dicere: non feci; si autem subiunxerit quia fecisti, tu debes dicere: praeceptum apostolicum est, servum Dei non oportere litigare. Et iterum: Regula dicit *contentionem non amare*, et ideo non ausus sum iterum respondere, ne videar contentioni deservire. Melius est enim ut eligas potius deponi, quam contendas. Nam si videaris coram hominibus depositus, tamen coram Deo non es depositus.

Sequitur: *Elationem fugere*. Non dixit corpore, sed mente. *Elatio* est, sicut iam diximus, qui vult ut opus suum in promptum habeatur.

Sequitur: *Seniores venerare*. Hoc attinet ad minores.

Sequitur: *Iuniores diligere*. Hoc attinet ad maiores.

Sequitur: *In Christi amore pro inimico orare*. Orare debes pro inimicis, ut convertantur. Et hoc sciendum est, quia *in Christi amore* ad inimici orationem attinet.

Sequitur: *Cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire*. Hoc quod dicit, de Paulo Apostolo sumpsit. Ait enim Paulus: *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Sunt enim multi, qui in isto loco secundum litteram intelligunt, ut sit sensus: non debet sol ad occasum ante ire, quam pacem cum tuo inimico facias; sed non est bonus intellectus, quia potes non solum ante solis occasum, verum etiam ante tres horas grande peccatum committere. Sed melius est, ut secundum spiritalem intellectum intelligere debeamus; ut sit sensus: non talia debes agere per tuam iram in fratre tuo, ut Christus in te extinguatur. De illo sole dicit, de quo dictum est: *Vobis qui timetis Deum, orietur sol iustitiae*.

Sequitur: *Et de Dei misericordia nunquam desperare*. Apte enim loco dixit *de Dei misericordia nunquam desperare*. Postquam dixit *pro inimicis orare*, et *cum discordantibus ante solis occasum in pace redire*, subiunxit: *et de Dei misericordia nunquam desperare*. Nam quo misericordes aliis existunt, eo misericordem Deum habere merentur.

Sequitur: *Ecce haec sunt instrumenta artis spiritalis, quae cum fuerint a nobis die noctuque adimpleta, et in die iudicii reconsignata, illa merces nobis a Domino recompensabitur, quam ipse promisit, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus his qui diligunt illum.* Quid vero sint instrumenta artis spiritalis, aut quid significent, supra iam diximus. Reliqua vero quae sequuntur, expositione non indigent.

Sequitur: *Officina vero ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterii et stabilitas in Congregatione. Officina* neutri generis sunt, et pluralis numeri, et construitur ita: Sunt vero officina ubi haec omnia, subaudiendum est instrumenta, diligenter operemur, claustra monasterii; quasi interrogasset aliquis: quid sunt officina? et ipse beatus Benedictus respondens dicit: claustra monasterii. *Claustra* enim est feminini generis, et numeri singularis. Et bene dixit *officina* plurali numero, quia diversa sunt loca in Monasterio, ubi Dei opera aguntur. Verbi gratia, aliud officium est ubi legitur, aliud ubi oratur, aliud ubi infirmis servitur, aliud ubi mortuus sepelitur. *Officinum* est ubi aliquod opus agitur; veluti est ferrario focina, sicut sunt in magna domo diversa loca, ubi aliquod artificium agitur, idest ubi agitur spata, ubi lancea, et reliqua. Et bene dixit *stabilitas in Congregatione*, quia haec omnia artificia non possunt Monachi agere, nisi fuerint in *Congregatione*. Forte dicit aliquis: volo haec aliqua agere foras; respondendum est illi: non, nisi *in Congregatione*. Sunt enim multi minus intelligentes, qui occasione peccati, arctam Claustram faciunt, minus quam debent, aut certe maiorem quam oportet; sed talem debet construere Abba Claustram et sic grandem, ubi ea quae Monachus debet agere, *in Claustra Monasterii* operetur, ubi debet consuere, vel lavare pannos, aut lectionem, et caetera his similia; quia si maior fuerit quam oportet, invenietur occasio peccandi. Similiter si arcta fuerit ad aliquid agendum, ut non possit fieri quod agendum est infra *Claustra Monasterii*, tunc facit transgressionem foras exeundo. Nam hortus non debet in Claustra esse, quia in hor-

tum nullus debet intrare, nisi ille cui commissum est. Sed tamen vicinus Monasterii debet esse, ut fratres qui ibi laborant, vel his cui commissus est, cum nuntiatur hora operis Dei, parati possint esse; vel si imconpetens hora fuerit, possint lectioni vacare et silentium tenere, vel aliud huiusmodi, sicut consuetudo est Regulae, facere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT V.
DE OBEDIENTIA

Primus humilitatis gradus est obedientia sine mora. Haec convenit his, qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant propter servitium sanctum, quod professi sunt, seu propter metum gehennae, vel gloriam vitae aeternae: mox aliquid imperatum a maiore fuerit, ac si divinitus imperetur, moram pati nesciant in faciendo; de quibus Dominus dicit: *Ob auditu auris obedivit mihi:* et item dicit doctoribus: *Qui vos audit, me audit.* Ergo hi tales, relinquentes statim quae sua sunt, et voluntatem propriam deserentes, mox exoccupatis manibus, et quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiae pede iubentis vocem factis sequuntur; et veluti uno momento praedicta magistri iussio, et perfecta discipuli opera in velocitate timoris Dei ambae res communiter citius explicantur, quibus ad vitam aeternam gradiendi amor incumbit; ideo angustam viam arripiunt, unde Dominus dicit: *Angusta via est, quae ducit ad vitam*; ut non suo

arbitrio viventes, vel desideriis suis et voluptatibus obedientes, sed ambulantes alieno iudicio et imperio, in Coënobiis degentes, Abbatem sibi praeesse desiderant. Sine dubio hi tales illam Domini imitantur sententiam, qua dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Sed haec ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, et dulcis hominibus, si, quod iubetur, non trepide, non tarde, non tepide aut cum murmurio, vel cum responso nolentis, efficiatur; quia obedientia, quae maioribus praebetur, Deo exhibetur; Ipse enim dixit: *Qui vos audit, me audit.* Et cum bono animo a discipulis praeberi oportet, quia *hilarem datorem diligit Deus.* Nam cum malo animo si obedit discipulus, et non solum ore, sed etiam in corde si murmuraverit, etiam si impleat iussionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis. Et pro tali facto nullam consequitur gratiam; imo poenam murmurantium incurrit, si non cum satisfactione emendaverit.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI.

Cum enim dicit *de obedientia*, subaudiendum est: tractemus aut disputemus. *Primus humilitatis*, et reliqua. *Humilitas* dicitur, quasi humo acclinis; nam sunt multi, qui quamvis in coelum respiciant, tunc si terram se esse existimant, humo acclines sunt. In hoc enim loco cum dicit *primus*, oritur quaestio, quare enim dixit *primus*, cum non sequitur secundus. Sunt enim multi, qui dicunt quod *primus* in hoc loco positus sit pro magnitudine vel pro solo, veluti est illud: *Primum quaerite regnum Dei*. Et alii dicunt: non potest pro magnitudine vel pro solo poni, quia inferius subsequitur sanctus Benedictus: *timorem gehennae* et *arctae viae*; quia qui timore poenae temporalis seu aeternae servit vel obedit Deo, non est perfectus, aut cui non est arcta via obedientia, non est perfectus. Sed *primus* in ordine positus, quia quamvis inferius dicit sanctus Benedictus iterum, *Primus humilitatis gradus est*, in hoc non offendit, eo quod mos sit sanctorum praedicatorum semel, bis, vel ter dicere unum eundemque sermonem. Verbi gratia, dicunt ante omnia charitatem mutuam habere, et postquam subiungunt alia, iterum repetunt ante omnia humilitatem habere, et reliqua; ita et sanctus Benedictus in hoc loco facere videtur, cum dicit: *Primus humilitatis gradus est*, et iterum inferius subiungit: *Primus humilitatis gradus*. Nunc videndum est, quare dicit *humilitas*, cum clavis istius capituli *de obedientia* dicit. Potuit enim dicere: *Primus obedientiae gradus est*, sed ideo dixit *humilitatis*, quia istae tres virtutes, idest charitas, humilitas, obedientia, adeo sunt coniunctae, ut una sine altera esse nequeat; nam ubi obedientia est, ibi est humilitas et charitas et reliqua, sicut superius di-

ximus. *Gradus* intelligitur ascensio, vel salitio. *Obedientia sine mora*. *Obedientia* dicta est quasi obaudientia, quia quae audit sermone, opere complet. Sunt enim multi, qui videntur coram hominibus *sine mora* agere obedientiam, sed coram Deo cum mora agunt, idest aut pro vana gloria, aut pro timore, aut certe pro aliqua ratione obediunt. Iterum sunt alii, qui cum omni mora coram hominibus videntur obedire, sed coram Deo *sine mora* obediunt, quia pro impossibilitate hoc faciunt: isti tales probandi sunt. Probandus est ille, qui *sine mora* obedit coram hominibus isto modo, ut securus sit Abba de illo coram Deo. Debet illum admonere, ne hoc quod facit, non pro vana gloria aut pro timore faciat. Et ut securior sit, debet illum probare in aliis operibus, si illum cognoverit studiosum esse in lectione, in mortificatione, aut in ieiunio, et reliqua; tunc potest in causa Dei etiam *sine mora* obediens esse. Quod si illum non cognoverit esse studiosum in aliis rebus, poterit etiam suspicari non eius intentionem sanam esse. In hoc loco illum, qui videtur cum mora agere obedientiam, potest isto modo Abba reprobare, idest debet cognoscere, qualis sit illa obedientia, quae illi iniugitur a Decano, aut Praeposito, vel Abbate, vel ab aliquo Priore. Et si cognoverit illam obedientiam esse rectam et bonam, tunc debet illum interrogare, quare cum mora obedit. Ille vero si dixerit: causa impossibilitatis hoc ago; iterum debet illum probare in aliis rebus, et si invenerit illum studiosum et mortificatum in aliis operibus, tunc poterit cognoscere, si causa impossibilitatis est in eo. Quod si non cognoverit eum studiosum esse in aliis rebus, tunc illum poterit suspicari desidiae causa, et non impossibilitatis, obedientiam suam studiose non agere. Et postea, prout convenerit Abba illum delinquere, potest illum regulari disciplina constringere. Verbi gratia, sunt duo fratres, qui audiunt signum pulsare, et unus ex illis est servitor infirmorum, et tempore quo audit signum, tenet infirmum, et non potest illum dimittere et currere, iste talis voluntatem haberet eundi, si non impediretur. Et quia vult et non potest, licet coram hominibus videatur cum mora agere, coram Deo non

agit cum mora. Similiter potest fieri et de eo qui hospiti servit, vel qui in alio quolibet tali officio deputatur, occurrere ad signum nullatenus possit. Iterum est alter, qui non habet aliquam obedientiam, in qua impediatur ut hora signi pulsati non valeat occurrere, et tamen occurrit pro timore ne excommunicetur. Hic autem, si videatur coram hominibus *sine mora* occurrere, tamen coram Deo cum mora agit obedientiam.

Sequitur: *Haec convenit his, qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant*. Nunc quasi interrogasset sanctum Benedictum aliquis dicens: Pater Benedicte, cui convenit obedientiam *sine mora* agere, idest sine tarditate? Ille autem quasi respondens dicit: *Haec convenit his, qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant*. Cum dicit *haec*, subaudis obedientia. *Convenit his*, idest convenit omnibus, qui nullam rem amant plus quam Christum.

Sequitur: *Propter servitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennae, vel gloriam vitae aeternae. Mox ut aliquid imperatum a maiore fuerit, ac si divinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo*. Quod dicit *propter servitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennae, vel gloriam vitae aeternae*, haec ratio est; nam si amore Christi obedit quis, non potest timore gehennae obedire. Iterum qui timore gehennae obedit, separatur ab amore Christi.

Sequitur: *Moram pati nesciunt in faciendo*. Reddit causam, quare non debeant pati, idest *propter servitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennae vel gloriam vitae aeternae*. Hoc notandum est, quia istud quod dicit: *Haec convenit his qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant*, significat eos, qui in duodecimo gradu sunt. Istud autem quod subsequitur, *propter servitium sanctum* et reliqua, ordinat et exponit, qualiter ad illam perfectionem perveniat, quae est in duodecimo gradu. Duodecimus enim gradus plenitudinem perfectionis obtinet. Sunt enim multi qui ob hoc obediunt, *propter timorem gehennae*, et non *propter servitium aut gloriam*. Gehenna intelligitur poena temporalis. Quod dicit *propter servitium sanctum*

quod professi sunt, significat propter observationem Regulae, idest stabilitatem suam et obedientiam, et conversionem morum suorum. Sunt enim quidam, qui solummodo servitium Deo *propter gloriam vitae aeternae* facere eligunt, et non propter *metum*. Nam qui tantum propter timorem poenae serviunt Deo, perfecti non sunt ad comparationem illorum, qui propter amorem haereditatis aeternae serviunt Deo. Et iterum isti non sunt aequales illis, qui propter solum amorem Dei serviunt Deo. Verbi gratia, est servus, est vassallus, est et filius; servus servit domino suo propter timorem ne flagelletur; vassallus servit seniori suo propter fidem suam, quam professus est illi servire, ut non inveniatur fallax; filius quidem dividitur duobus modis: est talis filius, qui ideo servit patri, ne exhaeredetur; iste quidem filius non est, sed mercenarius: est alter filius, qui non pro haereditate, sed solummodo ne offendat patrem, cui non est curae ut haereditatem patris habeat, sed magis vult perdere haereditatem, tantum ut patris gratiam habeat, et illius laetitia et gaudio perfruatur. Ita et Monachus, si pro timore poenae, idest ne excommunicetur aut flagelletur, Deo servit, servus est; si autem propter professionem suam, quam pollicitus est, Deo servit, idest obedit, vassallus est; si autem servit Deo pro haereditate coelestis patriae capienda, mercenarius est; si vero servit solummodo Deo, ut Domini gratiam habeat, et eius iram non sentiat, filius perfectus est. Unde debet Abba omnes generaliter admonere, ut non solummodo propter poenam, aut propter servitium quod professi sunt, sed pro solo Christi amore, Monachi Deo serviant, ut sint perfecti. Deinde singillatim unumquemque debet admonere, et debet inquirere isto modo: Frater volo, ut tali die mecum loquaris; deinde cum venerit dies, debet illi dicere: Ego opto salutem tuam, ideo quaero a te confessionem; ne verearis mihi confiteri peccata tua, quia pro salute tua quaero a te confessionem. Nam Abba talem se debet exhibere, ut omnes magis cupiant confiteri illi, quam alii. Et hoc quod audit, secrete tenere debet, et illi fratri, qui confitetur ei, dicere debet, qua intentione obediens esse debet, et qua intentione

ieiunare, aut aliud boni quid facere, ut non pro alia qualibet re, nisi pro solius amore Dei bonum opus perficiat. Quod si ille frater dixerit: parce mihi Domine, quia usque modo pro vana gloria feci talem rem; debet illi Abba dicere: frater, ego rogabo pro te, ut Dominus auferat vanitatem istam de corde tuo; et tu similiter ora Deum, ut pro solo amore Dei agas quod agis. Insuper blandis verbis debet illum admonere, ut quandocumque acciderit ei tale aliquid peccatum, *per humilem confessionem*, sicut ipsa Regula alio loco dicit, *Abbatem non celet suum*, sed bono animo et bona fiducia illi confiteatur malas cogitationes vel suas negligentias; quia Abba talis debet esse, ut bonus medicus, cui infirmus non erubescat suas infirmitates manifestare. Deinde oratione facta pro illo, debet illum iterum interrogare post aliquot dies, si transivit de corde eius talis maligna cogitatio, aut talis negligentia. Si autem ille dixerit: adhuc perseverat, debet illi dicere: frater, crede mihi,, quia pro te oravi, sed quia non fui dignus, ideo non me Dominus exaudivit; sed noli timere, et non verearis mihi tuas iterum cogitationes confiteri, vel tuas negligentias confiteri, quia non pertransierunt adhuc de corde tuo; tamdiu decerta confitendo et rogando Deum, quousque pertranseant. Et sicut antea fuit Abbati familiaris ille Monachus, ita et postea debet esse, ut gaudeat sibi confiteri. Deinde debet in Capitulo dicere isto modo, non nominando personam: Est frater quidam inter nos, qui devotus est valde, Domino iuvante; sed habet in corde cogitationes malas: opto charitatem vestram, ut pro illo dignemini orare, ut Dominus auferat malas cogitationes de corde suo.

Sequitur: *De quibus Dominus dicit: Ob auditu auris obedivit mihi*. Quasi diceret: illi *nesciant in faciendo moram pati. De quibus Dominus dicit: Ob auditu auris obedivit mihi*. Hoc quod dicit Dominus, de gentibus dicit. Quasi diceret: gentiles non me viderunt miracula facientem, non signa, sed solummodo ob auditu auris obedierunt mihi. Ita et Monachi absque discussione debent obedire; quia si discussionem fecerint, non sunt perfecti.

Sequitur: *Et item dicit doctoribus: Qui vos audit me audit, et*

qui vos spernit, me spernit. Ac si diceret: sciant auditores et intelligant; quia cum praedicatores audiunt suos, non illos audiunt, sed me audiunt. Et cum dicit, *qui vos spernit, me spernit,* constrinxit et cohercuit auditores, et timorem illis incussit; eo quod doctores et praedicatores Christi, Dei et non sua verba loquuntur. Et ideo aut Dominum audiunt, qui eius praedicatores audiunt, aut Dominum spernunt, qui praedicatores eius spernunt. Et iterum magnam consolationem dedit praedicatoribus, atque coercitionem. Coercitionem, ut dum se cognoverint audire non eleventur, quia non se in suis auditoribus, sed Dominum in illis audiunt. Et iterum consolationem illis dedit, ut si spreti fuerint ab auditoribus, non irascantur, non indignentur; quia non se spernunt, sed in illis Dominum spernunt; sicut dicit Dominus ad Samuelem: *Non te eiecerunt, sed me eiecerunt, ut non regnem in eis.*

Sequitur: *Ergo hi relinquentes statim quae sua sunt, et voluntatem propriam deserentes; mox exoccupatis manibus, et quod agebant inperfectum relinquentes; vicino obedientiae pede iubentis vocem factis sequuntur.* Nunc videndum est, quare dicit *sua,* cum Monachus nil proprii habet, et non solum pecuniam, verum etiam voluntatem in propria potestate non habet. Istud quod dicit *sua,* non ideo dicit, ut aliquid habeat Monachus, sed quod ad suam necessitatem agit vel habet, ideo dicit *sua.* Verbi gratia, sicut suit pannos suae causa necessitatis, cum imperatur et obedit statim, *sua* derelinquit. Similiter, si lavat pannos, aut aliquid suae utilitatis agit, cum ad iubentis vocem obedit, statim relinquens ea quae in manibus tenuit, *sua* derelinquit. Ita etiam spiritaliter; si legit tempore lectionis, et cum imperatur, statim dimittit lectionem, *sua* derelinquit. Similiter si orat, si psallit, et caetera his similia, cum dimittit et obedit, *sua* derelinquit. *Voluntatem vero propriam* non attinet ad delectationem. Verbi gratia, si cum imperatur, statim dimittit lectionem, *sua* derelinquit; similiter si orat, psallit, et caetera his similia, *voluntatem vero propriam* attinet ad lectionem. Verbi gratia, si cum imperatur, non delectatur iacere, sed statim surgit, *voluntatem propriam* deserit.

Similiter si sedet, aut manducat, et reliqua, et cum iubetur, deserit quod agit, *voluntatem propriam* deserit. *Mox*, idest statim; *deserentes*, idest relinquentes; *exoccupatis*, idest exvacuatis. Si verbi gratia, cum suis, et cum audis imperium, et consuendo vadis, quamvis statim vadas, tamen non exoccupatis manibus vadis, nec etiam agis quod inferius dicit: *et quod agebant imperfectum relinquentes. Inperfectum*, non perfectum, non completum; sicut Marcus fecit, qui, audita voce patris, scribens non fecit circulum O litterae, propter obedientiam. *Vicino obedientiae pede. Obedientiae* genitivus casus est; *obedientiae pede* cum dicit, de cordis pede dicit, et iste pes cordis moveat corporis pedem.

Sequitur: *Veluti uno momento praedicta magistri iussio, et perfecta discipuli opera in velocitate timoris Dei ambae res communiter citius explicantur*. Bene dixit *momento*, quia mos est Scripturae divinae, ut cum praedicat festinatione nimia esse aliquid agendum, interponet *momentum*, idest punctum, aut ad bonum, ut absque mora fiat. Ita et beatus Benedictus, quia dixit *sine mora* obedientiam esse, ideo dixit *momento*, ut non sit mora ulla; nam non potuit plus breviter comprehendere, ideo dixit *momento. In velocitate timoris Dei, ut ambae res communiter citius explicentur*. Cum dicit *ambae res*, subaudiendum est, iussio magistri, et opera discipulorum. Cum dicit *timoris Dei*, attinet ad iussionem, et ad opera discipulorum; *velociter* enim et *citius* ad opera discipulorum solummodo pertinent.

Sequitur: *Quibus ad vitam aeternam gradiendi amor incumbit. Ideo angustam viam arripiunt; unde Dominus dicit: Angusta via est quae ducit ad vitam. Ut non suo arbitrio viventes, vel desideriis suis et voluptatibus obedientes; sed ambulantes alieno iudicio et imperio in Coenobiis degentes, Abbatem sibi praeesse desiderant. Quibus* enim cum dicit, subauditur, discipulis; quasi dicatur: quibus discipulis ad vitam gradiendi amor incumbit. Et reddit causam, quare hoc dicat, idest, quia *non suo arbitrio vivunt, et non desideriis suis et voluptatibus obediunt;* et quid faciunt? *sed desiderant Abbatem sibi praeesse, desiderant in Coenobiis degere, et ambulare alieno iudicio et imperio*. Haec est *angusta via*, quam

arripiunt, dum poenitus *propriam voluntatem deserunt*, quando *non suô, sed alieno iudicio et imperio* vivunt. *Angusta via*, est via nimis districta et in initio laboriosa, non declinans ad dexteram vel sinistram. *Arbitrio*, idest discretione. *Desideriis et voluptatibus* in hoc loco unum significant, idest discretionem. *Degentes*, idest habitantes.

Sequitur: *Sine dubio hi tales illam Domini imitantur sententiam, qua dicit: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Quid est quod dicit Dominus: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me*, cum voluntas Filii non sit divisa a voluntate Patris? Ideo dixit: *Non veni facere voluntatem meam*, quia in hoc loco non de voluntate divinitatis, quam habet coniunctam cum voluntate Patris dicit, sed de voluntate carnis, idest humanitatis, quam suscepit propter nos de Maria Virgine. Filio Dei, duas naturas credimus, unam carnis, et alteram divinitatis. Cum ergo dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me;* ac si diceret: non veni facere voluntatem carnis, idest hominis, sed voluntatem divinam, quam cum Patre habeo; quia Christus ad hoc descendit, ut iniuriaretur, pateretur, crucifigeretur; sed quia caro timebat flagellari, iniuriam pati, spinis coronari, propterea dixit Dominus: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me;* idest, quamvis timeat caro, quamvis non cupiat coronari spinis, tamen ego non veni eius voluntatem facere, sed Patris, quia voluntas Patris a mea non est divisa. Altero modo intelligi potest hoc ad omnes catholicos. Homo enim ex duabus constat substantiis, idest animae et carnis; anima vult ieiunare, psallere, et operari bonum, et coelestia reliqua; caro autem vult iocari, luxuriare, et caetera his similia. Et tunc debet dicere omnis christianus: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Ac si dicat: non veni facere voluntatem meam, sed eius cuius instinctu huc veni. Deinde potest hoc etiam attinere ad Monachum. Cum enim aliquam exercet obedientiam, et est in ipsa obedientia duritia et aliqua molestia et necessitas, debet dicere: non debeo voluntatem carnis facere, idest dimittere hanc obedientiam pro aliqua molestia cor-

poris, sed per voluntatem Dei, eius, idest Abbatis, debeo facere voluntatem, qui me in hanc obedientiam misit.

Sequitur: *Sed haec ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, et dulcis hominibus, si quod iubetur non trepide, non tarde, aut cum murmurio, vel cum responso nolentis efficiatur.* Quare? *Quia obedientia, quae maioribus praebetur, Deo exhibetur.* Cum dicit *hominibus,* subaudiendum est bonis. *Trepide,* idest dubitanter; hoc est, non debet Monachus dubitationem habere, quando obedit, idest utrum possit an non possit facere. *Tarde,* idest non cito; sunt enim multi, qui in principio obedientiae se tardant, idest non cito peragunt; et sunt, qui in media obedientia se tardant; et sunt, qui in finem tardant se. *Non trepide,* idest negligenter, non studiose. Sunt multi, qui obediunt patri solummodo *trepide* et *tarde. Non tepide,* idest pigre, et non cum pleno desiderio. *Non cum murmurio,* idest quando post dorsum Abbatis murmurat. *Responso nolentis,* idest quando in conspectu Prioris respondit se obedire nolle.

Sequitur: *Quia obedientia, quae maioribus praebetur, Deo exhibetur.* Debet enim Abba Monachum admonere, et hortari illum si viderit pigrum, in secreto, dicens: vide frater, quia si discipulus obedientiam maioribus praebet, Deo illam exhibet. Et ideo non debet se credere homini obedire, sed Deo; et propterea non debet esse piger ad obediendum, quia maior merces est, et ideo debet illum Abba leniter admonere; postquam vero cognoverit ei animum esse devotum, tunc debet illi imperare, ut lucrifaciat eum, quatenus delectetur obedire.

Sequitur: *Ipse enim dixit: Qui vos audit me audit.* Et reddit causam, quare; *quia hilarem datorem diligit Deus.* Istud enim quod dicit *hilarem datorem diligit Deus,* Paulus Apostolus dixit de illo, qui eleemosynam tribuit carnalem sive spiritalem; sed beatus Benedictus discipulum dicit *hilarem,* idest laetum. Secundum sensum Pauli Apostoli, attinet ad Abbatem; idest, ut hilariter debeat docere suos auditores; secundum vero sensum beati Benedicti, attinet ad Monachum, ut Monachus laeto animo debeat obedientiam Abbati exhibere. Sunt enim, qui cum obe-

diunt, tristi animo obediunt; et sunt alii, qui cum obediunt, laeto animo obediunt, tamen parum mercedis exinde acquiritur. Verbi gratia, sunt tales, qui gaudent cum ad obedientiam coquinae vadunt, et ideo gaudent, quia antea erant districti, ut non loquerentur et non possent ire huc atque illuc vel aliud quid huiusmodi facere, et postea occasione ebdomadae loquuntur in Claustra, et vadunt in hortum, et aliud faciunt, quod delectat, sub occasione obedientiae, et ob hoc non est perfecta obedientia illorum. Et sunt alii, qui cum accipiunt obedientiam coquinae vel certe servire infirmis, qui considerant laborem huius obedientiae, tribulant. Vide modo, quia nec illis est merces perfecta qui gaudent, nec illis qui tribulant; et idcirco debet Abba hos tales singillatim admonere. Isti admonendi sunt, ut non tribulent, sed cogitent peccata sua, quam multa, quam gravia sunt; quatenus non timeant laborem, quia magna et multa sunt peccata, quae hoc labore mundantur. Illi autem qui gaudent, admoneantur ut non gaudeant terreno gaudio, sed divino; quatenus per hanc obedientiam valeant regnum adipisci coeleste.

Sequitur: *Nam cum malo animo si obedit discipulus, et non solum in ore, sed etiam in corde si murmuraverit, etiam si impleat iussionem, tamen acceptum non erit Deo, qui cor respicit murmurantis, et pro tali facto nullam consequitur gratiam; immo poenam murmurantium incurrit, si non cum satisfactione emendaverit. Immo*, idest potius, magis. Videamus qui fuerunt illi murmuratores, quorum poenas iste inobediens incurrit, et quae est poena. Murmuratores fuerunt filii Israel; poena illorum fuit ignis coelestis, hiatus terrae, morsus serpentium. Alii mortui sunt hiatu terrae, alii morsu ignitorum serpentium, alii igne coelesti.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT VI.
DE TACITURNITATE

Faciamus quod ait Propheta: *Dixi*, *custodiam vias meas*, *ut non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam*, *obmutui*, *et humiliatus sum*, *et silui a bonis*. Hîc ostendit Propheta, si a bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debere tacere, quanto magis a malis verbis, propter poenam peccati, debet cessari? Ergo, quamvis de bonis et sanctis et aedificationum eloquiis, perfectis discipulis, propter taciturnitatis gravitatem, rara loquendi concedatur licentia; quia scriptum est: *In multiloquio non effugies peccatum*; et alibi: *Mors*, *et vita in manibus linguae.* Nam loqui, et docere Magistrnm condecet; tacere et audire discipulo convenit. Et ideo, si qua requirenda sunt a Priore, cum omni humilitate et subiectione reverentiae requirantur. Scurrilitates vero, vel verba otiosa et risum moventia, aeterna clausura in omnibus locis damnamus; et ad talia eloquia discipulum aperire os non permittimus.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI.

Superius enim informaverat Abbatem, qualiter deberet praeesse in his rebus, quae ad se vel in se attinent; deinde instruxit eum, qualiter deberet disponere exteriora sua, idest res Monasterii; post vero, quia docturus erat caetera membra, dedit quae sunt instrumenta bonorum operum, in unum omnia comprehendens. Post causam instrumentorum boni operis, quia cognovit beatus Benedictus diabolum de coelo per superbiam cecidisse, et Adam a Deo per inobedientiam recessisse; idcirco in primis de obedientia et humilitate dixit. Ait enim: *Primus humilitatis gradus est obedientia sine mora.* Sunt enim multi qui dicunt, ut iste primus humilitatis gradus non pro ordine sit positus, sed pro magnitudine, quia non subsequitur secundus. Et iterum sunt alii qui dicunt, non esse verum ut pro magnitudine sit positus, sed pro ordine; quia inferius mentio fit timoris gehennae et arctae viae. Si enim non arctae viae, aut timoris gehennae inferius mentio esset, poterat esse pro magnitudine primus; sed quia inferius est mentio timoris gehennae et arctae viae, ideo in loco ordinis esse primus cognoscitur. Videntur enim cecidisse qui dicunt pro magnitudine esse positum; sed e contrario adversus hos respondent illi: quomodo potest iste primus in loco ordinis esse, cum inferius dicit sanctus Benedictus: *erigenda est scala?* Iam quando scalam dicit inferius erigendam esse, iste primus non in ordine ponitur, sed pro magnitudine. Insuper cum infra haec duo capitula, idest, primum humilitatis gradum, et alium per se proprium capitulum *de humilitate*, in medio scribitur capitulum, quod dicitur *de taciturnitate;* non convenit illi primo, cum illud primum capitulum *de obedientia et humilitate* di-

cat, et hoc sequens *de silentio*. Ad haec illis respondentes isti dicunt: de scala quam dicunt inferius dixisse sanctum Benedictum erigere, non est contrarium, quia mos est sanctorum praedicatorum dicere prius, ante omnia, sicut dicit ille qui carpit viam: in principio perficimus iter, et in medio: perficiamus iter, et usque adeo potest dicere: perficiamus iter, donec ad perfectionem veniat. Ista enim clavis quae dicitur *de taciturnitate*, contrarium non est, sed multum conveniens, quia ex humilitate et timore nascitur silentium. Sicut dicit Isaias: *custos virtutum silentium est;* nam humilitas et gravitas facit esse hominem perfectum. Humilis, quantum ad corpus attinet; et gravitas, quantum ad silentium attinet. Quia sunt multi qui humiles sunt corpore, et vani locutione, et iterum sunt graves locutione, et vagi corpore. Redeamus nunc ad initium istius capituli, in quo dicit: *Faciamus quod ait Propheta*. Bene dixit *faciamus*, se miscens cum auditoribus, ut facilius audiatur; quasi interrogasset aliquis sanctum Benedictum dicens: quid dicis? et ille respondens diceret: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Dixi*, idest statui; *vias*, idest actiones. Ac si diceret: ita custodiam operationes meas, *ut non delinquam in lingua mea.* Hoc membrum, idest lingua, valde lubricum et valde mobile est.

Sequitur: *Posui ori meo custodiam*. Bene dixit *custodiam*. Sive enim dicas *custodiam*, sive ianuam, sive ostium nil obstat; quia cognovit ille Propheta, tale esse peccatum in non dicendo dicenda tempore suo, quale in dicendo non dicenda, aut certe dicenda, et non tempore suo. Et Propheta ideo dixit *custodiam vias meas*, quasi diceret, ponam in viis meis ostium. Ostium enim aliquando clauditur, aliquando aperitur. Quapropter dixit se custodire vias suas, ut tempore suo taceat, et tempore suo quae dicenda sunt dicat.

Sequitur: *Obmutui et humiliatus sum*. Vide modo, quia *humiliatus sum* dixit, ac si diceret: non superbe tacui, sed humiliter obmutescendo silui.

Sequitur: *Hic ostendit propheta*: *Si a bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet tacere, quanto magis a malis verbis*

propter poenam peccati debet cessare. Bene dixit *interdum*. *Interdum* enim significat, tempore suo. In omni ergo verbo quod dicitur, necesse est ut causa, tempus et persona pensetur, si veram sententiam verba roborent, si hanc tempus congruum postulat, et veritatem sententiae et congruentiam temporis personae qualitas non impugnat. Ac si diceret: *si a bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet tacere*; *quanto magis a malis verbis propter poenam peccati debet cessare*. In hoc loco aliter sensit beatus Benedictus, aliter sensit Propheta. Propheta enim dixit de doctoribus; quia sunt alii doctores, qui cum vident a praedicatoribus suis non posse cohibere mala auditorum suorum, tacent ad tempus; sed cum tacent, quia vident iterum mala subditorum crescere taciturnitate sua, exardescentes zelo Dei et accensi fervore illius loquentur; et propterea subsequitur Propheta dicens: *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescit ignis, et locutus sum in lingua mea*. Ac si diceret aliis verbis: quia non potui praedicando cohibere mala subditorum, ideo tacui; sed quia, me tacente, creverunt mala subditorum, succensus fervore Dei, zelatus zelo Dei non potui cohibere spiritum meum, et ideo locutus sum. Beatus igitur Benedictus, sicut dixi, aliter intellexit, dum dixit *hic ostendit Propheta; si bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet tacere*. Vide modo, quia Propheta aliter dixit de praedicatoribus, et beatus Benedictus aliter interpretavit hunc sensum, cum ad mortificationem Monachorum illum adduxit. Non enim dicimus, ut non intellexisset pater Benedictus sensum Prophetae, sed quia voluit firmare suam sententiam, quam *de taciturnitate* dixit, ideo aliter hunc locum quam Propheta exposuit. Non enim nocet si Scriptura divina intelligitur aliter quam probata est; tantum ut in peiorem sensum non vertatur. Nam si similiter aut melius intelligitur, nil obstat. Deinde quia ad mortificationem Monachorum voluit attinere hunc locum beatus Benedictus, ideo subiunxit dicens: *Ergo quamvis de bonis et sanctis et aedificationum eloquiis, perfectis discipulis, propter taciturnitatis gravitatem, rara loquendi concedatur licentia*. Istud *ergo* superius respicit, ubi

ostendit Propheta *si a bonis eloquiis*. Ac si diceret: si ita est, idest, ut etiam a bonis eloquiis debet tacere; *ergo quamvis de bonis et sanctis* et reliqua. Ac si diceret aliis verbis: si Propheta Domini tacebat propter taciturnitatem, ergo discipulis, quamvis perfecti sunt, et quamvis de bonis et sanctis et aedificationum eloquiis, rara concedatur licentia loquendi. In hoc loco cum dicit *rara licentia* dari *perfectis* licet *discipulis loquendi de bonis et sanctis et aedificationum eloquiis*, subintelligitur, ut imperfectis discipulis vel stultis numquam loquendi licentia concedatur, praeter in necessariis suis. Nunc videndum est, qui sunt perfecti discipuli, quibus licentia concedatur loquendi. Sunt enim qui bene possunt intelligere, et sanctam conversationem habent; et sunt alii, qui non possunt intelligere, sed tamen sanctam conversationem habent; et sunt iterum, qui bene intelligunt, et tamen conversationem habent malam. Si enim possunt inveniri, illis debet dari licentia loquendi, qui et actione sunt boni, et bene possunt intelligere Quod si tales in utroque non possunt reperiri, tunc illis debet, ubi necesse est, licentia loquendi dari, qui quamvis non possunt bene intelligere, tamen bonae conversationis sunt. Nunc videndum est, quare non debeant inperfecti Monachi loqui. Alibi dicit idem beatus Benedictus: *usque ad interrogationem non loquatur* Monachus. Ista *interrogatio*, necessitas intelligitur. Ita debet ista ratio disponi, ut isto modo silentium teneatur horis incompetentibus. Debet esse constitutus locus in Monasterio; ut cum Decanus, aut Abba, aut circa, vel talis senior arguit fratrem negligentem, in ipso arguat loco; ut qui legunt vel psallunt, pro hoc non impediantur. Ideo necesse est hic locus constitutus esse in Monasterio; ut si ille qui corripitur vult dicere rationem, valeat dicere. Nam specialiter idem sanctus Benedictus *de taciturnitate* proprium capitulum scripsit, ubi dicit: *Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat Monachus, et taciturnitatem habens usque ad interrogationem non loquatur*. Et in ipsa obedientia, causa necessitatis coactus, cum loquitur sic loquatur, ut ipsa verba pauca sint, et rationabilia, et non clamosa, quia sic dicit beatus Benedictus: *Un-*

decimus humilitatis gradus est, si cum loquitur Monachus, leniter et sine risu, humiliter et cum gravitate, vel pauca verba et rationabilia loquatur, et non sit clamosus in voce. Verbi gratia, cum loquitur qui habet obedientiam in coquina, ita debet loqui *leniter*, ut etiam in claustra non sonet eius vox, sic et in omnibus obedientiis debet fieri. Si enim non habet Abba alia opera quae iniungat unicuique, debet iniungere lectionem aut psalmodiam. Si vero hiemis tempus fuerit, et propter frigus convenerint omnes in unum ad calefaciendum se, silentium debet ibi esse, et nullus debet ibi loqui, nisi ille qui obedientiam habuerit ibidem, aut si aliqua necessitas quempiam coegerit, et hoc ipsum tam caute, ut eius vox clamosa non sit. Nam debet esse ibidem Decanus aut circa, ut teneant custodiam super illos, ne ibi loquantur, nisi quod ad necessitatem attinet illius obedientiae. Similiter debent Magistri infantum adesse, si fuerint ibi infantes, qui teneant custodiam super illos infantes, ut ne motus, aut iocus, aut aliqua ibi scurrilia agant; et cum calefacti fuerint, revertantur ad obedientiam suam, idest ad lectionem, vel ad psalmodiam, aut aliquid opus quod eis iniunctum fuerit. Et hoc sciendum est, quia ille Abba debet locum deputatum habere, ubi se fratres calefaciant; et illi debent facere focum, qui ebdomadam dimiserunt. Pannos autem lavare non debent, nisi isto modo; idest illi fratres qui dimiserunt ebdomadam, in coquina debent calefacere aquam, et in quintodecimo die debent aquam illam calefacere. Et tunc debet Abba dicere in ipso die, in quo praeparatio aquae est fratribus: unusquisque hodie lavet pannos suos. Si est talis frater, qui aut propter flebotomiam, aut propter debilitatem, aut infirmitatem non potest lavare, debet dicere Decano aut Priori: non possum lavare pannos nostros. Tunc ille senior debet iungere alii fratri, ut adiuvet eum, vel, si opus est, lavet ex toto. Et hoc sciendum est, quia omnia debent esse praeparata, idest locus, conca, aqua, et sapone, et reliqua necessaria. Caeteris autem omnibus, qui possunt sibi lavare pannos suos, non alii debent lavare. Si autem propter nocturnas illusiones necessitas fuerit lavandi, omni tempore quo necesse fue-

rit, lavare debet; ita tamen, ut licèntiam petat a priore suo, et cum licentia sua lavet. Similiter etiam de hac causa, debet similiter locus esse praeparatus cum aqua, ut, cum necessitas fuerit propter illusiones nocturnas, lavet. His praemissis, reddit causam quare non debeat multum loqui, cum subiungit: *quia in multiloquio non effugies peccatum*. Verum etiam, quia etiam si bona fuerint, multi labuntur aut in detractionem aut in otiositatem.

Sequitur: *Et alibi*: *Mors et vita in manibus linguae*. Nunc videndum est, quomodo habet lingua manum vel pedem. Quamvis lingua manum non habeat, tamen manum movet; verbi gratia, si asperum verbum loquitur, unde alius irascatur, et reliqua. *Mors* enim *et vita*, potest intelligi et temporalis et aeterna, et tua et aliena: mors temporalis, quia potest homo per linguam loqui tale verbum, ut pro hoc moriatur in praesenti saeculo, aut etiam alius occidatur ex hoc; mors aeterna, quia etiam solet homo tale verbum loqui, unde in inferno ardeat aeternaliter, nisi hic per poenitentiam non corrigatur. Similiter et vita; quia potest quis tempore scandali talia verba blanda dicere, ut multi non moriantur in corpore, et ille qui dicit, ex hoc vitam aeternam habeat.

Sequitur: *Nam loqui et docere magistrum condecet, tacere et audire discipulo convenit*. *Condecet* et *convenit* unum significant. Potest enim hoc reciproce dici; idest docere et loqui magistro convenit, tacere et audire discipulum decet.

Sequitur: *Et ideo si qua requirenda sunt a Priore, cum omni humilitate et subiectione reverentiae requirantur*. Ac si diceret: cum omni humilitate et cum omni subiectione reverentiae requirantur. Et bene dixit *omni subiectione*, idest tam corporis quam animae, quia possunt multi subiecti esse mente, et non corpore. Beatus ergo Benedictus voluit utrumque ut habeat Monachus; idest et mentis et corporis subiectionem. Sunt enim multi homines, qui et humiles sunt, et non sunt tamen subditi aliis. Et non solum in pauperibus, sed etiam in divitibus et in potentibus et praelatis hoc invenitur; nam et reges et principes

18

inveniuntur mente humiles et subiecti propter Deum, licet corpore non inveniantur. Et ideo, quia beatus Benedictus perfectum esse vult Monachum, ideo dicit: et cum omni humilitate et subiectione requirat quae requirenda sunt. Hoc quod dicit: *ne videatur plus loqui quam expedit*, datur intelligi, quia in tantum debet esse Monachus cautus, et maxime in ore suo, ut absque vera ratione et legitima causa nihil loquatur.

Sequitur: *Scurrilitates vero vel verba otiosa, aut risum moventia aeterna clausura in omnibus locis damnamus*. Scurrilitas derivatur ab eo quod est scurra, idest ioculator. *Scurrilitates* sunt verba iocularia. *Otiosa* sunt illa verba, quae non habent rationem in se tam animae quam corporis; nec damnum corporis habent, sed nocent animae, quia, sicut dicit Dominus, reddituri sumus inde rationem, quia nec se nec alium aedificant. *Risum moventia* sunt illa verba, quae risum movent. *Risum moventia* et *scurrilitates* videntur unum significare; sed hoc inter se differt, quia *scurrilitates* attinent ad lasciviam; lascivia enim vicina est libidini. Illa est lascivia quae aut loquitur, aut agit aliquo modo, quae ad libidinem attinent; nam lascivia de scurrilitate nascitur. *Risum moventia* possunt ad *scurrilitates* attinere. Nam et aliter sunt *verba risum moventia*, quae ad sapientes attinent et in bono proficiunt, quia et sapientes solent, ut proficiant, eis, quibus loquuntur, verba risui apta loqui. Concordat enim haec sententia, idest *scurrilitates et verba otiosa aut risum moventia*, cum illa quae superius dicit: *os suum a malo vel pravo eloquio custodire*. *Malum eloquium* est quod nocet, *pravum* autem quod plus nocet. *Multum loqui non amare*. Tunc loqueris multum, cum si quatuor verba necessaria sunt solummodo, et tu loqueris quinque, iam multum loqueris. Sic etiam si sex aut plus, multum loqueris, si locutus fueris. Nam si decem diebus locutus fueris de illa causa quae necessaria fuerit, non est multum, quia necessaria sunt. *Verba vana* sunt otiosa verba. *Risui apta* possunt attinere ad *scurrilitates* et *ad risum moventia*. *Aeterna clausura* septimus casus est. Ac si diceret aliis verbis: scurrilitatibus et verbis otiosis aut risum moventibus *aeterna clausura* ponimus

murum, idest aeternum et perpetuum ponimus murum. Quam bene et discrete docuit beatus Benedictus! Superius enim scripsit: *Faciamus quod ait Propheta: dixi custodiam vias meas;* quasi diceret aliis verbis: ponam ostium viis meis, *ut non delinquam in lingua mea;* hoc est dicere: restringam linguam meam, ut non semper resoluta sit ad loquendum; sed tempore suo quae dicenda sunt dicantur, non semper. Hic iterum in isto loco, ubi dicit *scurrilitates et verba otiosa et risum moventia aeterna clausura in omnibus locis damnamus,* non ostium ponit, sed murum; idest *scurrilitates et verba otiosa et risum moventia* in nullis locis dicantur. *Damnamus,* idest interdicimus. Nam quid sit *scurrilitates vel verba otiosa et risum moventia aeterna clausura damnamus,* inferius manifestat cum subiungit: *et ad tale eloquium discipulum aperire os non permittimus.* Cui respondendum est, si os discipulis claudit, multo magis magistri os constringit; sic enim superius dicit de Abbate: *quae discipulis docuerit esse contraria in suis factis indicet non agenda.* Nam si ille alios docet non loqui *vana* aut *scurilitates* vel *risum moventia,* et ipse illa loquitur, non indicat quae *contraria docuerit suis discipulis in suis factis non agenda.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT VII.
DE HUMILITATE

Clamat nobis scriptura divina, fratres, dicens: *Omnis qui se exaltat humiliabitur et, qui se humilia exaltabitur*. Cum haec ergo dicit, ostendit nobis omnem exaltationem genus esse superbiae: Quod se cavere Propheta indicat dicens: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me*. Sed quid? *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavit animam meam, sicut ablactatus super matre sua, ita retribues in animam meam*. Unde, fratres, si summae humilitatis volumus culmen attingere, et ad exaltationem illam coelestem, ad quam per praesentis vitae humilitatem ascenditur, volumus velociter pervenire; actibus nostris ascendentibus scala illa erigenda est, quae in somnio Iacob apparuit, per quam ei descendentes et ascendentes Angeli monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille et ascensus a nobis intelligitur; nisi exaltatione descendere, et humilitate ascendere. Scala vero

ipsa erecta nostra est vita in saeculo, quae humiliato corde a Domino erigitur ad Coelum. Latera enim eiusdem scalae dicimus nostrum esse corpus et animam; in quae latera diversos gradus humilitatis vel disciplinae evocatio divina ascendendos inseruit.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI.

Clamat nobis Scriptura divina, fratres, dicens: Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Tunc *clamat* sacra Scriptura, quando intente admonet quidem quod Scriptura dicit: *Omnis qui se exaltat humiliabitur*; cum multi humiles tam in saeculo quam in sancta Ecclesia sunt, et non efficiuntur exaltati; ubi dicit *haec*, subaudiendum est illa Scriptura, idest: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* Ac si diceret: qualiscumque; eo quod ante egrediuntur de praesenti saeculo, quam fiant exaltati; verbi gratia: sunt multi in sancta Ecclesia humiles, qui non efficiuntur Episcopi aut Presbyteri et reliqua, ut teneant regnum sanctae Ecclesiae; et similiter in saeculo sunt multi pauperes, qui non efficiuntur divites, quia ante egrediuntur de praesenti vita; et iterum sunt multi humiles propter Deum in sancta Ecclesia, et fiunt inde Episcopi et Diaconi et tenentes regimen sanctae Ecclesiae. Et iterum videntur multi pauperes in saeculo, qui aut per parentes aut per artem aliquam aut per ingenium efficiuntur divites. Quamvis istorum pars in praesenti saeculo sit exaltata, tamen haec sententia ad futurum iudicium tendit. Sed omnes humiles propter Deum exaltabuntur, et omnes superbi humiliabuntur.

Sequitur: *Cum haec ergo dicit, ostendit nobis omnem exaltationem genus esse superbiae.* Ubi dicit *haec*, subaudiendum est illa Scriptura; idest: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* Ac si diceret: qualicumque modo se exaltaverit quis, genus superbiae est in illo.

Sequitur: *Quod se cavere Propheta indicat.* Cum dicit *quod*, subaudiendum est: genus superbiae. *Dicens: Domine, non est*

exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulari in magnis, neque in mirabilibus super me. Ille enim non ambulat *in magnis super se*, qui ea magna, quae super se sunt, non cupit facere. Et non ambulat *in mirabilibus super se*, qui miracula, quae super se sunt, non desiderat posse agere. *Sed quid?* Cum dicit *sed quid*, subaudiendum est: fecisti. Quasi Dominus interrogasset Prophetam, cum dixit: *Domine, non est exaltatum cor meum*, et reliqua; sed quid fecisti, si non exaltasti cor tuum? et reliqua. Ille vero quasi respondens sub increpatione dicit: *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam, sicut ablactatus super matre sua, ita retribues in animam meam*. Vide modo, bene dixit *super matre sua*. Si enim non subiunxisset *super matre sua*, non sibi precari videretur, quia puer, si tempore suo ablactatus fuerit, adiuvabit illum ista ablactatio matris, et non ei nocebit. Et propterea subiunxit *super matre sua;* quasi diceret: sicut periculosa est ablactatio parvulo, qui nondum potest vivere solido cibo, et portatur a matre sua ablactatus, ita mihi sit periculosa separatio tua, si ista, quae superius dixi, non feci.

Sequitur: *Unde, fratres, si summae humilitatis volumus culmen attingere, et ad illam exaltationem coelestem, ad quam per praesentis vitae ascenditur humilitatem, volumus velociter pervenire; actibus nostris ascendentibus scala illa erigenda est, quae in somnio Jacob apparuit, per quam ei descendentes et ascendentes Angeli monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille et ascensus a nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere, et humilitate ascendere. Scala vero ipsa erecta, nostra est vita in saeculo, quae humiliato corde a Domino erigitur ad Coelum. Latera enim eiusdem scalae dicimus nostrum esse corpus et animam. In quae latera diversos gradus humilitatis vel disciplinae evocatio divina ascendendos inseruit*. Istud enim *unde* superius respicit, ubi dicit: *Omnis qui se exaltat humiliabibur, et qui se humiliat exaltabitur*. *Culmen*, idest celsitudinem. *Iacob* intelligitur supplantator. Supplantator proprie dicitur ille, qui cum alio luctatur et mittit pedem suum inter crura alterius, ut ille ex hoc cadat, aut aliquod ingenium illi facit, ut ex hoc decidat. Deinde supplantator

dicitur omnis, qui per aliquod ingenium vel fraudem decipit alium. *Iacob* propterea dicitur supplantator, quia duabus vicibus supplantavit fratrem suum. Prima vice illum supplantavit, cum illi lenticulam dedit, et tulit primogenita sua. Ideo fuit supplantatio, quia parvam rem dedit, et tulit praetiosam, hoc est primogenita. Deinde supplantavit illum altera vice, cum subripuit illi benedictionem. Deinde supplantavit Angelum, quando tenendo superavit illum. Et angelus iterum supplantavit Iacob, quando tetigit femoris sui nervum. Iste Iacob cum fratrem suum supplantasset auferendo illi benedictionem, ivit in terram alienam, dimittens patrem et matrem suam; qui recumbens in via, vidit in Bethel, cum iaceret in nuda humo et caput teneret super petram, scalam stantem in terram, et cacumen eius pertingens usque ad coelum. Iste Iacob tenet figuram Monachorum; quia sicut ille supplantavit fratrem suum, ita et Monachus debet supplantare diabolum et saeculum; et sicut Iacob exiit de terra nativitatis suae et ivit in terram alienam, ita Monachus debet derelinquere terram suam, idest omnia sua. Vide modo, quia Iacob scalam vidit non in valle, sed in monte, hoc est in Bethel: Bethel interpretatur domus Dei. Nullus enim videtur sic intellexisse istam scalam, sicut sanctus Benedictus; sed varie intelligitur ista scala: nam et alio modo per scalam intelligitur Scriptura divina, et per Angelos ascensores et descensores intelliguntur praedicatores. Sed tunc ascendunt Angeli, quando divinitatem Dei praedicant, sicut Ioannes: *In principio erat verbum;* et tunc descendunt, cum de humanitate, cum idem Ioannes dicit: *et verbum caro factum est et habitavit in nobis.* Sic enim dicit: *et videbitis coelos apertos, et Angelos Dei descendentes et ascendentes super Filium hominis.* Item per Angelos ascendentes et descendentes intelliguntur sancti praedicatores, qui in sancta Scriptura ascendunt, cum in contemplatione Dei consistunt; et iterum descendunt, cum ad compassionem proximi flectuntur. Sanctus vero Benedictus, sicut dixi, per scalam vitam praesentem sensit. Sunt enim multi, qui hanc scalam non habent erectam, ut sunt qui pro necessitate sunt in Monasterio, eo

quod non habent unde foris vivant; aut certe, sicut sunt multi, quibus gravis est disciplina, et non habent ullum timorem Dei, et quia nolunt ieiunare, ideo se flebotomant frequenter, ut meliorem cibum manducent, et concedatur illis dormire, iacere. Et sunt alii, qui non solum animi habent affectionem, verum etiam desiderant coelestia; isti autem duo latera habent. Tamen qui vel unum gradum habent non sunt desperandi, quia potens est Dominus illos elevare ad coelos, aut per flagellum aut per aliquod opus misericordiae. Sunt qui *diversos gradus humilitatis vel disciplinae* habent. *Disciplina* enim attinet ad opus pietatis; veluti sunt timor, obedientia, et reliqua, quae per diversos gradus exercentur. *Humilitas* autem est in omnibus gradibus, quia nullum bonum potest esse sine humilitate.

Sequitur: *Inseruit*, idest constituit. Scientia enim virtus est. Humilitas custos est virtutis, quia quaelibet adsint bona opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Mirabilis quippe actio cum elatione non elevat, sed gravat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, in vento pulverem portat; et unde aliquid ferre cernitur, inde deterius caecatur.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS I.

Primus itaque humilitatis gradus est, si timorem Dei sibi ante oculos semper ponens oblivionem omnino fugiat, et semper sit memor omnium, quae praecepit Deus, ut qualiter et contemnentes Deum gehenna de peccatis incendat, et vita aeterna, quae timentibus Deum praeparata est, animo suo semper evolvat. Et custodiens se omni hora a peccatis et vitiis, idest cogitationum, linguae, manuum, pedum, vel voluntatis propriae, sed et desideria carnis amputare festinet. Æstimet se homo de Coelis a Deo semper respici omni hora, et facta sua omni loco ab aspectu Divinitatis videri, et ab Angelis omni hora renuntiari. Demonstrat nobis hoc Propheta, cum in cogitationibus nostris ita Deum semper praesentem ostendit, dicens: *Scrutans corda et renes Deus;* et item: *Dominus novit cogitationes hominum;* et item dicit: *Intellexisti cogitationes meas a longe: Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi.* Nam, ut sollicitus sit circa cogitationes suas perversas, dicat

semper utilis Frater in corde suo: Tunc ero immaculatus coram eo, si observavero me ab iniquitate mea. Voluntatem vero propriam ita facere prohibemur, cum dicit Scriptura nobis: *Et a voluntatibus tuis avertere:* Et item: Rogamus Deum in oratione, ut fiat illius voluntas in nobis.

Docemur ergo merito nostram non facere voluntatem, cum cavemus illud, quod dicit Scriptura: *Sunt viae, quae videntur hominibus rectae, quarum finis usque ad profundum inferni demergit.* Et cum item pavemus illud, quod de negligentibus dictum est: *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.* In desideriis vero carnis ita nobis Deum credamus semper esse praesentem, cum dicit Propheta Domino: *Ante te est omne desiderium meum.* Cavendum ergo ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est. Unde Scriptura praecipit dicens: *Post concupiscentias tuas non eas.* Ergo, si oculi Domini speculantur bonos et malos, et Dominus de Coelo semper respicit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum; et, si ab Angelis, nobis deputatis, quotidie die noctuque Domino factorum nostrorum opera nuntiantur; cavendum est ergo omni hora, fratres, sicut dicit in Psalmo Propheta, ne nos declinantes in malo et inutiles factos

aliqua hora aspiciat Deus, et parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est, et expectat nos converti in melius, ne dicat nobis in futuro: ***Haec fecisti, et tacui.***

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Primus itaque humilitatis gradus est, si timorem Dei sibi ante oculos semper ponens. Iam enim superius diximus, quid sit primus humilitatis gradus in quinto capitulo; nunc autem videndum est, quare dixit *Dei*. Ideo dixit *Dei*, quia est et timor aliorum. Timor quippe Dei in duas species dividitur; idest, in timorem servilem, et in timorem castum. Timor vero aliorum in multis speciebus dividitur; idest, timor ignis, timor aquae, timor febris, timor hominis, timor bestiarum, et reliqua huiusmodi. Videndum est nunc, quare dixit *semper*. Ideo dicit *semper*, quia cum in primis habes causa fragilitatis humanae servilem timorem, et deinde proficis in timorem castum, *semper* timorem Dei habes. Et hoc sciendum est, ut cum timorem castum habueris, non desistas illum habere. Ideo dixit *semper*, causa fragilitatis humanae; quia homo *semper* timore casto debet Deum timere, et non servili. Sed fragilitate humana faciente, non potest homo ad timorem castum pervenire, nisi per timorem servilem; velut ille qui consuit calciamentum, prius mittit setam, et postmodum linum, et setam excutit foras, linum inibi esse sinit; ita et homo cum servire Deo incipit, prius timore servili servit, et per timorem servilem pervenit ad castum. Cum dicit *ante oculos*, subaudiendum est: cordis; quia timor non est materialis res, ut ante oculos corporeos ponatur, sed affectus vel affectio mentis. Ideo cum *ante oculos* dicit, subaudiendum est cordis; cum dicit *sibi*, idest, *sibi ipsi*.

Sequitur: *Oblivionem praeceptorum omnino fugiens*. Hoc est, illud peccatum fugiat, quod oblivio est; cuius medicina est iugis meditatio, quia peccatum non creatum aut factum, sed

inventum est. Quasi diceret aliis verbis: non sit obliviosus. In hoc enim loco cum dicit *oblivionem*, subaudiendum est: illarum rerum, quae ad memoriam revocari debent; idest, timoris ignis perpetui, et gaudii coelestis patriae, et laboris praesentis vitae. Forte dicit aliquis, quare debet ad memoriam revocari timor perpetuus? Cui respondendum est: quia sicut sancti vident malos in tormentis, non ut exinde timeant ne ibi cadant, sed ut magis gratias et laudes suo Redemptori referant, sicut dicit papa Gregorius; ita et isti omnes qui de saeculi vanitate convertuntur ad Deum, casto debent timore timere, ne aliquando habundante iniquitate, refrigescat in cordibus eorum Dei charitas.

Sequitur: *Et semper sit memor omnium quae praecepit Deus.* Cum enim dicit *semper*, voluit ut *semper sis memor*. Nam sunt multi, qui memores sunt per intervallum temporis, non *semper*. Et iterum sunt alii qui sunt memores, sed tamen non *omnium*. Beatus vero Benedictus, quia noluit ut tu expertus esses, ideo dixit *semper*. Nunc videndum est, *quae praecepit Dominus*. Dominus enim praecepit non negligere bonum, et non facere malum. Praecepta autem Domini continent tria: carmen, vae, et lamentationes, sicut propheta Ezechiel dicit: *Et vidi, et ecce manus versa ad me, in qua erat involutus liber, et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scriptae erant in eo lamentationes, carmina et vae.* Beatus vero Benedictus, quia cognovit praecepta divina his tribus constare, idest carminibus et lamentationibus atque vae; ideo his tribus modis praecepta divina distinxit. In eo quod dixit: *qualiter contemnentes Deum gehennam pro peccatis incendant*, manifestavit *vae*. Et hoc quod dixit: *vita aeterna quae timentibus Deum praeparata est animo semper evolvat*, indicavit *carmen*. Et iterum in hoc quod dixit: *et custodiat se omni hora a peccatis et vitiis*, declaravit *lamentationes*. *Incidant*, idest cadant. *Animo suo semper evolvat*, idest, in animo suo semper cogitet. Deinde quasi interrogasset aliquis sanctum Benedictum dicens: a quorum peccatis et vitiis abstinebo? ille respondens dicit: *Custodiens se omni hora a peccatis et vitiis*,

idest, cogitationum, linguae, oculorum, manuum, voluntatis propriae, sed et desideria carnis amputare festinet. Quamvis videatur *peccatum* et *vitium* unum significare, tamen hoc modo possunt inter se differri. *Peccatum*, potest attinere ad non agere bonum; *vitium* autem, potest attinere ad facere malum. In eo cum dixit *cogitationum*, interiorem hominem admonet; et in eo cum dixit *linguae, oculorum, manuum, vel pedum*, exteriorem docet. Et cum subiunxit *voluntatis propriae*, interiorem hominem iterum admonet. Et cum subsecutus est: *sed et desideria carnis amputare festinet*, iterum exteriorem hominem docet; quia mos est sanctorum Prophetarum modo interiorem, modo exteriorem hominem docere.

Sequitur: *Aestimet se homo de caelis a Deo semper respici omni hora, et facta sua in omni loco ab aspectu Divinitatis videri, et ab Angelis omni hora renuntiari.* Quia admonuerat nunc exteriorem hominem, nunc interiorem hominem, ideo subiungit: *Aestimet se homo de coelis*, et reliqua; ut hoc timore perterritus maiori custodia se contineat. *Aestimet*, idest intelligat, cognoscat. Nunc videndum est, quomodo Angeli omni hora opera nostra nuntiant. Unusquisque enim homo habet bonum et malum Angelum; malum quippe a die nativitatis, bonum autem Angelum similiter secundum quorundam opinionem a die nativitatis, secundum quosdam vero a die baptismatis. Nonnulli dicunt a die discretionis boni et mali unumquemque hominem bonum Angelum habere; Deus enim est super omnia, et subtus omnia, et circa omnia, et infra omnia; Angeli enim intra Deum currunt. Deinde cum unusquisque nostrum coeperit in bono proficere, iam bonus Angelus gaudet de bonis nostris, et, quod absit si in malo, tristatur de nostris malis. Ipsum enim gaudium quia notum est Deo, vel ipsa tristitia quia nota est Deo, ipsius gaudii vel tristitiae notitia Deo dicitur. Ideo Angeli nostra facta dicuntur annuntiare.

Sequitur: *Demonstrat nobis hoc Propheta, cum in cogitationibus nostris ita Deum semper praesentem ostendit dicens.* Cum dicit *demonstrat*, hoc subaudiendum est quod superius dixit,

homo semper a Deo respici. Cum dicit *ita*, quasi diceret, sic *Deum praesentem ostendit*, sicut superius dixi. Quasi diceret: si Deus semper praesens est in cogitationibus, ergo opera nostra et in omni loco et in omni hora semper aspicit.

Sequitur: *Scrutans corda et renes Deus*. *Scrutans*, idest, *intelligens*. Per *corda* enim intelliguntur cogitationes; per *renes* autem intelliguntur ipsae rimae cogitationum.

Sequitur: *Et item: Dominus novit cogitationes hominum*. Idem enim beatus Benedictus voluit iungere quod Propheta subiunxit, quia voluit bonas et malas cogitationes a Deo intelligi; nam Propheta subiungit *quoniam vanae sunt*. Sed quia de vanis cogitationibus tantum dicit, videtur quaestio esse. Quid est quod Propheta dicit: *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt?* Numquid solummodo homo cogitationes vanas et non bonas habet? Quando bona meditatur ut Deo placeat, cogitationes bonae sunt. Cogitatio vero bona est, haec cogitatio quae ad Deum attinet; sed Propheta ideo dixit *hominum quoniam vanae sunt*, ac si diceret: quantum ad homines attinet, vanae sunt; nam quantum ad Deum attinent, bonae sunt et non vanae; quoniam homo nil boni habet a se, sed si aliquid boni habet, a Deo habet. Et iterum potest quaeri: si homo a se habet malas cogitationes, numquid diabolus non suggerit homini malas cogitationes? dicit enim papa Gregorius: *tribus enim modis peccatum perpetratur: suggestione, delectatione, consensu*. Ergo verum est, quia et homo malas cogitationes a se habet, et verum est, quia suggestio, sicut idem Gregorius dicit, a diabolo fit. Cum enim homo in primis mala cogitat, et diabolus cognoscit cogitationes illius, iterum subministrat ad illam cogitationem, et auget illi illam cogitationem subministrando, et efficitur cogitatio hominis diaboli per participationem. Similiter et subministratio diaboli fit hominis, participando ei per deliberativam consensionem. Et hoc sciendum est, quia cum cognoscit diabolus cogitationem hominis, non aliter cognoscit nisi per signa, sicut in collatione Patrum legitur, quod diabolus aliquando suggerit homini malam cogitationem, hoc est, antequam contingat eum co-

gitare. Et homo cum suscipit eius cogitationem cognoscendo, tunc effigitur diaboli cogitatio hominis cogitatio per susceptionem. Et cum ita fit, contigit ut diaboli suggestio fiat hominis, et hominis cogitatio fiat diaboli.

Sequitur: *Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi.* Quid est quod dicit *cogitatio hominis confitebitur tibi?* Numquid cogitatio, lingua carnea loquendo confitebitur Deo? non; sed quia cogitatio nota est Deo, dicitur Deo confiteri.

Sequitur: *Nam, ut sollicitus sit circa cogitationes suas perversas, dicat semper utilis frater in corde suo: tunc ero inmaculatus coram eo, si observavero me ab iniquitate mea.* Cum dicit *sollicitus sit circa cogitationes*, subaudiendum est ut non exeant in deliberationem. Nunc videndum est, quid sit quod dicit *inmaculatus.* Homo enim non est *inmaculatus* in hac praesentia, sicut dicit beatus Augustinus, nisi in fine. Ideo dixit *in fine,* quia aut in tribulatione, aut in infirmitate purgantur aliqua. Et propterea intelligitur cum dicit *inmaculatus ero coram eo, si observavero me ab iniquitate mea,* idest, ab hac maculata cogitatione mea, cum illam poenitendo extinxero, et non dimisero exire in deliberationem. *Ero inmaculatus coram eo,* sed *tunc*, idest, in fine vitae meae, ut quod in praesenti vita pro fragilitate mea non possum *inmaculatus* esse, *ero tunc*, idest in fine vitae meae, quando *inmaculatus* debeo inveniri.

Sequitur: *Voluntatem vero propriam facere prohibemur, cum dicit Scriptura nobis: et a voluptatibus tuis avertere.* Voluntatem enim in hoc loco de mala et de bona dicit.

Sequitur: *Et item: rogamus Deum, ut fiat voluntas illius in nobis.* Subaudiendum est *nostra*. Sic enim dicit beatus Augustinus: *pro nulla re tam fixe Deus orandus est, quomodo propter vitam aeternam.*

Sequitur: *Docemur ergo merito nostram non facere voluntatem, cum caveamus illud quod dicit sancta Scriptura: sunt viae quae putantur ab hominibus rectae, quarum finis usque ad profundum inferni demergit. Merito*, idest recte et rationabiliter. Istud quod dixit: *sunt viae quae videntur rectae*, et reliqua, de bonis volun-

tatibus dicit; scilicet, ut nil debeat Monachus secundum suam definitionem facere. Verbi gratia, si vult ieiunare Monachus de vino, ut non bibat nisi per intervallum temporis, aut vult ieiunare biduanam aut triduanam, aut alia agere quae generaliter ad congregationem non attinent, et scandalizaverint alii fratres boni ex hoc, et dixerint illi quia non bonum est hoc quod agis, quia aut deficies, aut in quod periculum pro hoc decides; ille non debet in hac voluntate persistere, ut amplius illud agat. Nam bona generalia quantum plus potest, tantum agere debet, ut aliis et sibi proficiat. Si autem illud bonum, quodcumque fit singulare, dixerint illi boni fratres non agere hoc bonum quia periculum tibi generavit, non debet persistere in agendo illud bonum, sed secundum illorum voluntatem agere debet. Nam si boni et spiritales fratres fuerint, non prohibebunt illud agere bonum, sed magis hortabuntur, nisi intellexerint nasci posse inde scandalum. Et iterum, si infirmus fuerit, et dixerint spiritales fratres propter infirmitatem tuam manduca talem cibum, unde ille forte non habuit consuetudinem manducandi, non debet in voluntate sua persistere, sicut dixi, sed acquiescere spiritalium fratrum consiliis; quia illi non dant malum consilium, praeter si falluntur, pro eo quia homines sunt.

Sequitur: *Et cum cavemus illud, quod de negligentibus dictum est: corrupti sunt et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.* Hoc quod dicit *corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis*, de malis voluntatibus dicit, idest, quae ad vitia attinent. Cum dicit *corrupti sunt et abominabiles facti sunt*, quasi diceret: abominabiles facti sunt de corruptione, sive in deliberatione, sive in operibus. Postquam corruptus fuerit quis de bono in malum, abominabilis fit Deo.

Sequitur: *In desideriis vero carnis ita nobis Deum credamus semper esse praesentem, cum dicit Propheta Domino: ante te est omne desiderium meum.* Quamvis beatus Augustinus de bono desiderio intelligat Prophetam hoc dixisse, tamen beatus Benedictus de bono et de malo desiderio dicit.

Sequitur: *Cavendum est ideo malum desiderium, quia mors*

secus introitum delectationis posita est. Unde Scriptura dicit: post concupiscentias tuas non eas. Cavendum, idest, vitandum, fugiendum. *Secus*, idest, iuxta. *Post concupiscentias tuas non eas*, idest, concupiscentias tuas in deliberatione ne sinas exire.

Sequitur: *Ergo si oculi Domini speculantur bonos et malos, et Dominus de coelo semper respicit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum; et si ab Angelis nobis deputatis, quotidie, die noctuque Domino factori nostro opera nostra nuntiantur*. Istud enim *ergo* superius respicit, ubi dicit: *Aestimet se homo de coelis a Deo semper respici omni hora, et facta sua in omni loco*, et reliqua. Ac si diceret: si ita est ut Dominus respiciat super filios hominum semper, ut videat si est intelligens aut requirens Deum; et si ab Angelis nobis deputatis quotidie, die noctuque Domino factori nostro opera nostra nuntiantur, ergo cavendum est malum desiderium. Mos est sapientum, aut in capite dicere sententiam rei quasi materiam, et postmodum dividere per species, aut in primis dividere per speciem, et postmodum subiungere materiam sententiae, sicut in hoc loco sanctus Benedictus facere comprobatur, cum prius divisit sententiam per speciem, dum dicit *aestimet se homo*, et reliqua, et nunc subiunxit materiam sententiae cum dicit: *ergo si oculi Domini speculantur bonos et malos*, et reliqua. Istud quod dicit *si est intelligens aut requirens Deum*, ita intelligitur: si videtur esse intelligens et non requirit Deum, non est intelligens; quia ille intelligit Deum, qui eum requirit; nam istud *aut* pro *et* positum est.

Sequitur: *Cavendum ergo est omni hora, fratres, sicut dicit Propheta, ne nos declinantes in malum et inutiles factos, aliqua hora aspiciat Deus, et parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est, expectat nos converti in melius, ne dicat nobis in futuro: Haec fecisti, et tacui*. Istud ergo quod dicit *cavendum ergo est omni hora*, ad illud *ergo* respicit ubi dicit: *ergo si oculi Domini speculantur bonos et malos*, quia mos est sapientum illud verbum replicare in fine sententiae, quod in capite dicit, ne sententia oblivioni tradatur. Cum dicit *haec fecisti et tacui*, quasi diceret:

propter patientiae causam, cum haec mala fecisti, expectavi ut converteres. *Tacui* enim ponitur pro eo quod est non praecinivi, non condemnavi.

Explicit expositio eiusdem capituli.

GRADUS II.

Secundus humilitatis gradus est, si propriam quis non amans voluntatem desideria sua non delectetur implere; sed vocem illam Domini factis imitetur dicentis: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Item dicit Scriptura: *Voluntas habet poenam, et necessitas parit coronam.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit in hoc loco beatus Benedictus, in eo cum dixit prius primum gradum humilitatis esse timorem Dei, et omni se custodire hora; et postmodum secundum gradum humilitatis esse subiunxit, propriam quis non amare voluntatem; quia cum homo causa timoris gehennae venit ad Monasterium, quasi in primo gradu consistere cognoscitur, et non longe a terra existere. Deinde cum intrat in Monasterium, suscipit eum abrenuntiatio propriarum voluntatum. Cum dicit *propriam voluntatem*, de bonis rebus dicit; quia nihil Monachus, etiam in bonis rebus per suum arbitrium debet agere, sicut iam diximus. *Desideria* autem pertinent malis rebus, quae ad carnem attinent.

Sequitur: *Sed vocem illam Domini factis imitetur dicentis: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Quid est quod dicit Dominus: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me,* cum Patris et Filii una sit voluntas? In Domino enim Ihesu Christo duas naturas credimus, idest humanitatis et divinitatis. Unde ipse Dominus aliquando secundum divinitatem loquitur, aliquando secundum humanitatem. Secundum divinitatem, ut est illud: *Ego et Pater unum sumus;* secundum humanitatem, ut est illud: *Pater maior me est,* et istud quod hic dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.* Propositum quippe divinitatis erat redimere mundum per passionis misterium; carnis voluntas erat formidare timore passionis, et timebat crucifigi et pati. Et ideo secundum voluntatem carnis dicebat: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me;* ac si diceret: non veni facere voluntatem meam, sed meam.

Idest: non veni facere voluntatem hominis suscepti, sed divinitatis, qua decrevi per passionis misterium redimere mundum. Hoc quippe bene congruit Monacho; duae quippe affectiones sunt in uno homine, carnis videlicet et animae. Debet enim Monachus, cum aliquid durum aut contrarium in Monasterio viderit, dicere: *non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me;* idest, non veni implere voluntatem carnis, sed Dei, cuius instinctu huc missus sum, quia ipse me misit hic. Et iterum altero modo oportet intelligi; verbi gratia, si aliquod opus durum vel contrarium Monacho imperatur ab Abbate, debet Monachus dicere: *non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me;* idest: non veni facere voluntatem carnis, hoc est, quod mihi leve et suave est; sed Abbatis, qui vice Christi me misit in hanc obedientiam. *Voluptas habet poenam, et necessitas parit coronam. Voluptas* enim hic in bono ponitur; qui vult Deo servire pro hoc habet pugnam contra delectationes carnis, et iste labor vel pugna, quam adversus carnem habet ille qui Deo placet, poena est illi necessaria in hoc praesenti saeculo, et ex hac poena necessitatis generabitur illi corona in futuro. Item altero modo potest intelligi ita. *Voluntas habet poenam;* idest, voluntas fragilis, quae ad carnem pertinet in praesenti, sustinebit poenam in aeternum; et e contrario *necessitas parit coronam;* idest, necessitas tribulationis et angustiae, quae est in hac vita praesenti, parit, hoc est generat, coronam, idest praemium in vitam aeternam. Si enim per *P voluptas* scribatur, proprie pro delectatione ponitur, et intelligitur ita: *Voluptas habet poenam, et necessitas parit coronam;* idest, qui se videt in habundantia divitiarum, et non resistit superbiis et luxuriis atque fornicationibus, ista voluptas, idest ista delectatio, quae est in praesenti, efficitur ei poena necessaria in futuro. Et contra hoc, sicut iam diximus, et *necessitas parit coronam,* idest *necessitas* tribulationis et angustiae, quae est in hac vita praesenti, *parit,* hoc est generat, *coronam,* idest praemium in vitam aeternam. Si autem resistit superbiis et luxuriis, vel cuilibet delectationi carnali ipsa necessitas poenae, quam in hoc saeculo sustinet, generabit

illi vitam aeternam. Verbi gratia, licitum est Monacho eminam vini bibere, et libram panis manducare; si ille intra hanc mensuram quaerit delectabillimum vinum, veluti est mantinum, et reliqua huiusmodi, et in ipsa mensura tam pulmenti quam panis quaerit apparatos cibos ultra mensuram Monachorum, ista voluptas, idest ista delectatio carnalis, illi poenam generat futuram. Si autem conservaverit se ab ea, corona generatur illi in futuro. Altero modo, si per *N* scribatur *voluntas*, intelligitur ita: *voluntas habet poenam*, idest si suis voluntatibus acquieverit, hoc est si suas voluntates voluerit implere, et noluerit obedire alienis voluntatibus, ex hoc generatur illi poena; quod si voluerit suas voluntates adimplere, ex hoc generatur ei, quantum ad praesentem vitam attinet, poena; sed ista poena necessaria pariet illi coronam perpetuam.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS III.

Tertius humilitatis gradus est, ut quis pro Dei amore omni obedientia se subdat majori, imitans Dominum, de quo dicit Apostolus: *Factus obediens usque ad mortem.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congrue subiunxit beatus Benedictus tertium gradum esse, si quis se omni obedientia subdat maiori, quia iam, postquam suis abrenuntiat voluntatibus, consequens est ut aliorum se subdat imperiis. Istud enim quod dicit *ut omni obedientia se subdat maiori*, duobus modis potest intelligi, quamvis ad unum finem referatur. Uno modo intelligitur ita, idest, quidquid ei imperatum fuerit, obediat. Altero vero modo intelligitur ita, idest, ut in omni obedientia cupiat super se habere maiorem, quia non venit imperare, sed imperari. Et forte dicit aliquis: quare cum iam dixit primum gradum esse obedientiam sine mora, hic dicit obedientiam esse tertium gradum? Bene dixit illic primum gradum esse obedientiam, et hic tertium, quia maior est ista obedientia, quam gradus continet tertius, quam ea quae primus, eo quod potest quis obediens esse Abbati vel Priori, tamen iuniorem cupit habere sub se. Verbi gratia, est Cellararius obediens, et in hac obedientia cupit habere sub se iuniorem, et non cupit subditus esse alii: in primo gradu est talis obedientia. Quod si cupit se magis sub alio esse et non super alium, in maiori et in meliori gradu consistit. *Factus obediens usque ad mortem.* Quod dicit *factus obediens usque ad mortem*, numquid Dominus Iesus post mortem non fuit obediens cum surrexit, cum ascendit in coelos? et iterum, non erit obediens cum venerit iudicare vivos et mortuos? sed in hoc loco cum dicit Paulus *factus obediens usque ad mortem*, non fuit eius intentio de longitudine temporis, sed de magnitudine obedientiae, quia nulla obedientia est maior, quam illa pro qua quis moritur, sicut dicit Dominus de charitate: *Maiorem hac di-*

lectionem nemo habet, et reliqua. Istud *usque* pro tribus modis potest poni. Ponitur aliquando pro infinito, sicut dicit Psalmista: *regnavit usque in finem*. Et iterum ponitur pro finito, sicuti dicitur: *usquequo veniam, tu sede hic;* et sicut in Actibus Apostolorum legitur: *Et eritis mihi testes in Ierusalem, et in omni Iudaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.* Item ponitur pro magnitudine rei, sicut superius dicit *factus obediens usque ad mortem*. Sic et Monachus usque ad mortem debet esse obediens, idest, tantum debet esse obediens, ut si necesse fuerit quod propter obedientiam etiam per mortem transeat, non recedat. Et hoc sciendum est, quia non de morte animae dicit, sed de morte corporis sine morte animae. Similiter et hoc notandum est, quia cum mittit Abba Monachum in obedientiam, et non cognoverit esse periculum intrare in loco vel in via latronum aut alicuius rei, et ille Monachus cognoverit illud periculum, debet Abbati suo manifestare illud periculum, non inobedientiae causa, sed solummodo ut sciat, quod ille Abba forte non vult ut eat aut stet in illo periculo. Aut certe si cum vadit in viam, et est in media via, et cognoverit periculum instare in illo loco, debet reverti et nuntiare Abbati illud periculum, quod evadere non potuit, quatenus hoc ille Abba cognoscat. Debet enim Monachus, cum obedit, ad intentionem respicere, non ad verba. Nam sunt multi simplices Abbates, aut etiam sapientes, qui cum mittunt Monachum suum causa profectus Monasterii longe, et dicunt illi quae, aut qualiter debeat agere, et Monachus volens obedire, ierit ad locum, et non invenerit aut tempus aut locum ut ita peragat, sicut imperatum est illi, non debet ad verba quae audivit intendere, sed ad intentionem Abbatis, idest, quod suus Abba vult, quia melior est illa obedientia, quae ad intentionem Abbatis respicit, quam illa quae ad verba. Abba autem, si talem obedientiam iniungit fratri, in qua videt periculum mortis inesse, aut est valde servus Dei, et recognoscit per suam sanctam operationem et orationem atque oboedientiam suam, posse fratrem cavere periculum mortis, aut certe est stultus vel invidus; stultus, in eo quod impe-

rat obedientiam mortis; aut certe invidiam habet adversus fratrem, et ob hoc illi iniungit, si cognoverit periculum inesse in hac obedientia, ut moriatur frater. Hoc notandum est, quia ille Abba debet mortem imperare, qui merito suo potest salvare.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS IV.

Quartus humilitatis gradus est, si in ipsa obedientia, duris et contrariis rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis injuriis, tacita conscientia patientiam amplectatur, et sustinens, non lassescat vel discedat, dicente Scriptura: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Item: *Confortetur cor tuum, et sustine Dominum.* Et ostendens fidelem pro Domino universa etiam contraria sustinere debere, dicit ex persona sufferentium: *Propter te morte afficimur tota die: aestimati sumus ut oves occisionis.* Et securi de spe retributionis divinae, subsequuntur gaudentes, et dicentes: *Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* Et item alio loco Scriptura: *Probasti nos, Deus; igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum: induxisti nos in laqueum: posuisti tribulationes in dorso nostro.* Et, ut ostendat sub Priore debere nos esse, subsequitur dicens: *Imposuisti homines super capita nostra.* Sed et praeceptum Domini in adversis et

iniuriis per patientiam adimplentes, qui percussi in maxilla praebent et aliam; auferenti tunicam, dimittunt et pallium; angariati milliario, vadunt duo; cum Paulo Apostolo falsos fratres sustinent, et maledicentes se benedicunt.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI.

Haec sententia ita construitur: *Est quartus humilitatis gradus si amplectatur duris et contrariis rebus*, *vel etiam quibuslibet iniuriis inrogatis*. Vis scire quomodo? idest, *tacita conscientia*. Sunt enim alii libri qui habent *patientiam*, sed non bene, quia istud verbum, quod est *amplectatur*, servit dativo casui, sicuti sunt: *duris et contrariis rebus et iniuriis*. Quasi diceret: *amplectatur duris et contrariis rebus*, et reliqua. Hoc est: non fugiat duras aut contrarias res, et iniurias in ipsa obedientia, sed amplexetur illas. Forte dicit aliquis: non debet Abba duras res et contrarias, et iniurias imperare, vel committere subditis suis. Verum est quia non debet, eo quod alibi beatus Benedictus admonet illum dicens: *sive secundum Deum. sive secundum saeculum sit opus quod iniungit*, *discernat et temperet;* et tamen Monachus, quia mortuus debet esse mundo, ideo veluti mortuus in sepulcro, ita debet in Monasterio conversari. Vide modo quia mortuus in quamcumque partem volvitur non murmurat, aut quidquid illi feceris non contradicit; tamen si male contrectaveris eum, peccas. Nam Abba numquam debet iniuriare Monachum, nec stultum illum vocare, propter illud quod Dominus dicit: *Si quis dixerit fratri suo racha*, et reliqua; tamen, si dixerit, Monacho non licet Abbati aliquid dicere, sed obedire sicut diximus. Sed in his verbis potest illum arguere. Verbi gratia, si dure illum arguere voluerit, isto modo faciat: *quare fecisti hanc rem?* Si vero durius plus arguere voluerit, dicat: *Frater*, *male fecisti*, *et non bene fecisti*, *et ob hoc dignus es disciplinari*. Nunc videndum est, quae sunt *dura* vel *contraria*. *Dura* sunt illa, quae ad materiem rei attinent; verbi gratia, si-

cuti est petram levare, aut alicuius inmensae magnitudinis molem portare, vel quippiam quod inpossibile est agere, quod vix aut nullatenus perfici potest. *Contraria* sunt quae ad voluntatem attinent, quando hoc quod sibi imperatur non ei placet. Possunt quidem esse dura sine contrarietate, quia sunt multae res, quae graves sunt, et magnae magnitudinis; quas tamen Monachus, qui bonus est et voluntarius in obedientia, bono animo suscipit eas, et amabiles illi sunt ad perficiendum, si vires tantum illi ad perficiendum fuerint. Et iterum possunt contraria sine duris esse. Verbi gratia, quamvis leve sit opus ad peragendum, tamen quia pravae voluntatis est Monachus vel forte pusillanimis, contrarium illi est. *Inrogatis*, idest, illatis.

Sequitur; *Non lassescat vel discedat*. Lassescere enim, si ad corporis vires refers, impossibile esse videtur; quia nullus Monachus invenitur, qui in illis obedientiis quae laboriosae sunt, non lassescat; et propterea melius est ut ad vires animae hoc attineat. *Discedat* autem attinet ad corpus et animam; nam est lassescere sine discedere, et discedere sine lassescere. Verbi gratia, potest quis lassescere et non discedere, quia sunt multi, quibus gravis obedientia videtur, quamvis parva sit; tamen ne excommunicentur, non audent discedere. Et iterum sunt alii fratres, quibus levis imperatur obedientia, sed tamen, quia levis videtur illis ea obedientia, et non videtur alicuius magnitudinis, pro levitate vel acedia sua dimittunt illam obedientiam, et vadunt per claustra vel per alia loca. Illud quod dicit: *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit*: ad *discedere* attinet solum, vel et ad *discedere* et ad *lassescere*. Et bene dixit *qui perseveraverit usque in finem*, idest, qui perfecerit in opere usque constituto tempore. Et hoc quod dixit: *Confortetur cor tuum et sustine Dominum*, attinet ad hoc quod dixit *non lassescat*. Et quia admonuit Monachos contraria sustinere, et voluit hoc confirmare, ideo haec exempla subiungere curavit dicens: *et ostendens fidelem pro Domino universa etiam contraria sustinere debere, dicit ex persona sufferentium*. Cum dicit *dicit*, subaudiendum est: Scriptura divina; *sufferen-*

tium, idest sustinentium. *Propter te morte afficimur tota die, aestimati sumus ut oves occisionis*. Ista enim vox, Martyrum est, quae loquitur ad Dominum. Quapropter *tota die*, idest non momentaneo, sed toto tempore suae vitae morte afficiuntur, idest mortificantur. *Oves occisionis* bene dixit, quia sicut ovis non resistit cum ad mortem ducitur, ita nec Martyres resistunt pati pro Christi nomine; et boni Monachi simpliciter viventes non resistunt toto tempore vitae suae duris et contrariis imperiis. Nunc vero hoc quod subditur: *et securi de spe retributionis divinae, subsequuntur gaudentes et dicentes: sed in his omnibus superamus propter Eum qui dilexit nos*, de Domino ipsi Martyres dicunt, cohortantes se invicem. Cum dicit *in his omnibus*, subaudiendum est: mortificationibus. *Superamus*, idest, usque ad mortem perseveramus. *Et item alio loco Scriptura dicit: Probasti nos inquit, Deus, igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum*. Ac si diceret; sicut argentum purgatur igne a suis escoriis, ita et sanctum suum Dominus purgat a suis malitiis igne tribulationis, vel pressurae. *Induxisti nos in laqueum*. *Laqueum* enim quod nominat, intelligitur carcer, vel aliqua strictura; et ista omnia vox est Martyrum. Hoc etiam attinet ad Monachum, quia sicut ille qui iacet in carcere aestimat se, et intelligit pro peccatis suis intus esse retrusum, et optat etiam tempus in quo exeat de carcere, et vadat ad parentes suos et ad proprietatem suam; ita et Monachus debet se existimare in carcere esse, quia claustra Monasterii velut carcer est, et in hoc loco pro laqueo intelligitur; et debet etiam expectare tempus, in quo exeat anima de corpore suo, exeat ad loca sua et proprietatem suam, hoc est in paradisum, quod est locus noster, et ad cives et parentes suos, hoc est Angelos. *Posuisti tribulationes in dorso nostro*, vox Martyrum est; ac si diceret: posuisti flagellum super corpus nostrum. *Et ut ostendat sub Priore nos esse debere, subsequitur dicens: imposuisti homines super capita nostra*, et ista vox Martyrum est, quia super caput suum habuerunt principes, idest qui potestatem habuerunt amputare capita eorum. Attinet autem et ad Monachos,

quia tam corporis, quam etiam voluntatis potestatem habent super eos Abbates. *Sed et praeceptum Domini in adversis et in iniuriis per patientiam adimplentes, qui percussi in maxilla praebent et aliam, et auferenti tunicam, dimittunt et pallium; angariati miliario vadunt duo; cum Paulo Apostolo, falsos fratres sustinent, et persecutiones sustinent, et maledicentes se benedicunt.* Si enim Paulus Apostolus falsos fratres et persecutiones sustinuit, qui dilectus Dei fuit, et praedicator gentium; quanto magis debes tu sustinere falsos fratres, et persecutionem, et maledicentes te benedicere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS V.

Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa, per humilem confessionem Abbati non caelaverit suo. Hortans nos de hac re Scriptura dicens: *Revela Domino viam tuam, et spera in eum.* Et item dicit: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia ejus.* Et item dicit Propheta: *Delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitias meas non operui. Dixi pronuntiabo adversus me iniustitias meas Domino: et tu remisisti impietatem cordis mei.*

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Aptum enim et congruum ordinem tenuit beatus Benedictus in hoc loco, cum dicit quintum gradum esse confessionem peccatorum, et cogitationum. Quia dixerat rem grandem atque valde arduam, in eo quod prius dixerat primum gradum esse timorem Dei, eo quod iste timor servilis trahit hominem ad Monasterium, et quod cum homo timet poenam perpetuam venit ad Monasterium, ista sana est conversio. Nam sunt multi qui non causa timoris poenae, sed aut causa necessitatis vitae, et potestatis timore veniunt ad Monasterium, et quamvis istorum conversio non sit sana, idest recta, tamen quandoque miserante Domino fit recta, idest, incipit a timore, et vadit per hos gradus usque ad dilectionem; et iterum sunt alii, qui non causa timoris poenae perpetuae, aut necessitatis alicuius rei, sed solliciti de dilectione Dei, quia sicuti in saeculo sunt boni, ita pro amore Dei veniunt in Monasterium. Deinde post timorem, subiunxit abrenuntiationem propriarum voluntatum; deinde subiunxit obedientiam. Iterum dicit: *Si in ipsa obedientia duris et contrariis rebus*, et reliqua, in eo subiunxit istum quintum gradum, ubi de confessione dicit, ut si aliquid propter magnitudinem rei quam dixit excessisset, in hoc gradu confiteretur. Quasi diceret sanctus Benedictus: quia rem magnam et arduam dixi, ideo dico nunc de confessione, ut qui in magnis et arduis constitutus, in murmure aut certe in aliquo deliquit, confessione sanetur. Nunc autem summopere pensandum est, qualiter intelligendum sit hoc quod hic dicit: *Omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala absconse a se commissa per humilem confessionem Abbati non caelaverit suo*; et in inferiori capitulo

dicit: *Si animae vero causa peccati fuerit latens, tantum Abbati aut spiritalibus fratribus patefaciat, qui sciat curare sua, et aliena vulnera non detegere, aut publicare;* valde videtur esse contrarium in eo quod dicit *Abbati*, et inferius dicit *Abbati, et Senioribus spiritalibus*. Sunt alii qui intelligunt, quia cogitationes malas possit Monachus aut Abbati, aut Senioribus spiritalibus patefacere prout vult, et opus malum a se absconse commissum solummodo Abbati debeat confiteri; et sunt alii qui dicunt: non est verum, quia in inferiori capitulo dicit: *aut Abbati aut fratribus spiritalibus* tam cogitationes, quam opera confiteri. Deinde respondent isti, qui dicunt, ut opus solummodo Abbati confiteatur quis, non est verum, quia in illo capitulo inferiori solummodo de cogitationibus dicit, et non de opere, sicut vos dicitis. Et iterum respondent illi: si illic solummodo de cogitationibus est intelligendum, quare hic dixit in isto quinto gradu, etiam cogitationes malas Abbati esse confitendas? Deinde respondent isti: Non est contrarium, quia istae cogitationes, et causa latens peccati, in unum congruunt, eo quod mos est sanctarum Scripturarum *latens causa* pro cogitationibus ponere. Verbi gratia, perrexisti aut dedisti alicui sine licentia absconse fialam vini, quid tibi agendum est pro hac negligentia? tu forsitan respondes mihi: confitebor hoc aut Abbati, aut spiritali fratri; et ego dico: quare? et tu inquis: quia beatus Benedictus dicit inferius: *si animae vero peccati causa fuerit latens, tantum Abbati, aut spiritalibus Senioribus patefaciat*. Dico et ego tibi: non dicit tibi beatus Benedictus de opere commisso, sed de cogitationibus; quia de opere absconse commisso, in isto quinto gradu dicit; ait enim: *Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitationes*, et reliqua. Bene dixit, quia in inferiori capitulo de cogitatione, non de opere dicit. Forte tu dicis: si solummodo de cogitationibus *causa latens* est intelligenda, quare hic in isto quinto gradu, sicut dicit de cogitationibus, sic etiam de malis absconse commissis dicit? Dico tibi, quia beatus Benedictus de cogitationibus in illo inferiori capitulo dicit; quia cogitatio est peccatum latens, secundum morem Scripturae divinae. Quando enim so-

lummodo cogitatio sola est sine deliberationis consensu, potest Abbati aut spiritali fratri confiteri; si autem cogitando delectatur, et delectando ad consensum deliberationis perducitur, soli Abbati confitendum est. Tres quippe mortuos Dominus suscitavit: filiam Archisynagogi in domo iacentem; suscitavit iuvenem filium viduae extra portam latum; suscitavit Lazarum sepultum quatriduanum. Intueatur unusquisque animam suam. Si peccat moritur; peccatum mors animae est. Si aliquando in cogitatione delectasti, quod malum est, si consensisti, peccasti; consensio illa occidit te, sed intus est mors, quia cogitatio nondum processit in factum. Suscitavit et illam puellam, quae nondum erat foris elata, sed in domo mortua iacebat; et quasi peccatum intus iacebat. Si autem non solum malae delectationi consensisti, sed etiam ipsum malum fecisti, quasi mortuum tuum extra portam extulisti; iam sicut filius viduae foris es, et mortuus elatus es. Tamen et ipsum Dominus suscitavit, et reddidit viduae matri suae. Si peccasti, poeniteat te. Resuscitat te Dominus; et reddit te Ecclesiae matri tuae. Tertius mortuus est Lazarus. Est genus mortis inmane, quae *mala consuetudo* appellatur. Aliud est peccare, aliut peccandi consuetudinem facere. Qui peccat et continuo corrigitur, cito revivescit; consuetudine non est sepultus. Qui autem peccare consuevit, sepultus est, et bene de illo dicit *foetet*, quia incipit habere pessimam famam, tanquam odorem teterrimum. Tales sunt omnes consueti sceleribus, perditi moribus. Istos tres mortuos suscitavit Dominus; de quarto autem mortuo dixit: *Sine mortuos sepelire mortuos suos*. Mortui mortuum sepeliunt, cum mali malos adulando in securitate peccati obruunt. Nunc videndum est, quare cum dicit *confessionem*, permiscuit *humilem*. Pro duobus modis. Uno enim modo dixit *humilem*, quia vult, ut ita sordide mala tua debeas annuntiare et manifestare Abbati, sicut illa fecisti. Nam sunt multi, qui causa suae turpitudinis nolunt illas cogitationes vel peccata commissa ita sordide manifestare Abbati, sicut ipsa sunt, sed fallunt illa verbis et operiunt, et dicunt: ideo hoc facimus, ne ille Prior vereatur audire. Isti tales nesciunt recognoscere suam

turpitudinem, et mittunt culpam in illo Priore. Et iterum sunt alii, qui ita ut faciunt sordide, ita illa sordide dicunt Abbati, et tamen optant, ut ille Abba non intelligat ita, quia ideo sic dicunt, ut ille non credat tales cogitationes eos cogitare, sed causa humilitatis putet illos talia dicere. Isti tales, et illi superiores, non per *humilem confessionem* confitentur peccata sua, cum isto modo confitentur. Item sunt alii, qui solummodo ut cogitant sordide, ita sordide manifestant Abbati suo, et ita volunt ut Abba intelligat, sicut manifestant sordide; isti perfecti sunt. Item sunt alii, qui sicut sordide cogitant, ita sordide manifestant, et volunt etiam plus dicere quam possunt, eo quod tales cogitationes aliquando tam male et tam sordide veniunt, ut verbis explicari nequeant; et ideo volunt, ut non solum ita intelligat Abba suus, sicuti manifestant, verum etiam volunt ut plus intelligat; isti plus sunt quam perfecti. Item altero modo *humilis confessio* est, quae cum lacrimis aut suspiriis fit.

Sequitur: *Hortat nos de hac re Scriptura divina dicens: Revela Domino viam tuam et spera in eum.* Quia beatus Benedictus, ut credatur illi de confessione sua facienda, ideo haec exempla subiungere studuit. Nunc videndum est, quare Propheta dicit: *Revela Domino viam tuam*, cum Domino omnia nuda et aperta sunt. Non ideo dicit tibi revelare *viam tuam*, idest actionem et cogitationem, ut ille per tuam revelationem cognoscat, cum scriptum sit, sicut superius dictum est de illo: *scrutans corda et renes Deus*. Sed ideo dicit: *Revela Domino viam tuam*, idest poenitentiam actuum vel cogitationum tuarum Domino manifesta, hoc est, emendationem peccatorum tuorum Domino revela, idest, coram Domino praeterita plange, et lugenda noli committere.

Sequitur: *Et spera in eo*. Cum dicit *spera in eo*, subaudiendum est: de peccatis tuis, quae illi confiteris. Noli desperare te confiteri, sed spera de remissione peccatorum tuorum in Domino. Propheta autem subsequitur dicens: *Et ipse faciet*, subaudiendum est: misericordiam tibi de peccatis tuis.

Sequitur: *Et iterum dicit: Confitemini Domino, quoniam bo-*

nus, quoniam in saeculum misericordia eius. Nosse enim debes, quia *Confitemini Domino* verbum aequivocum est; id et in laude, et in confessione paeccatorum ponitur. In laude, ut est illud: *Confiteor tibi, Domine, Pater coeli et terrae.* Hic *Confiteor* pro laude ponitur; ac si diceret: laudo te, Pater, Domine coeli et terrae. Pro confessione vero peccatorum ponitur, sicut est illud: *Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini.* In hoc enim loco pro confessione peccatorum ponitur; quasi interrogasses Prophetam dicens: quare debeo Domino confiteri? Ille autem quasi respondens dicat: *quoniam bonus est.* Iterum quasi interrogasses illum: Quomodo est bonus? ille autem respondens dicit: *quoniam in saeculum misericordia eius. Saeculum* quod nominat, de praesenti saeculo dicit, quia in praesenti saeculo est *misericordia;* in futuro vero tantum iudicium; sicut alibi ipse Propheta canit: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine.*

Sequitur: *Et item Propheta ait: Delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitias meas non operui. Et item: Dixi pronuntiabo adversus me iniustitias meas Domino; et tu remisisti impietatem cordis mei. Delictum* et *iniustitia* pro uno modo ponitur. *Pronuntiabo,* idest annuntiabo. Ille enim abscondit peccatum, qui nec peccatum suum punit, nec vult ut Deus puniat.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS VI.

Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate vel extremitate contentus sit Monachus; et ad omnia quae sibi injunguntur, velut operarium malum se judicet et indignum, dicens sibi cum Propheta: *Ad nihilum redactus sum, et nescivi: ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Postquam beatus Benedictus posuerat superius *in ipsa obedientia dura et contraria debere sustinere* Monachum, et *ut non lassescat vel discedat*, et *omnes cogitationes cordi suo advenientes, et absconse a se malum commissum debere Abbati suo confiteri*, recte nunc dicit sextum humilitatis gradum esse, *ut Monachus sit contentus omni vilitate et extremitate;* et adeo sit mortificatus, *ut in ipsa obedientia, dura et contraria sustinens, non lassescat vel discedat;* et sic *omnes cogitationes suas vel mala sua opera absconse a se commissa Abbati suo confiteatur*, possit, Domino iuvante, *omni vilitate vel extremitate esse contentus.* Nam nequaquam poterit *omni vilitate vel extremitate esse contentus*, nisi prius non erubuerit peccata sua confiteri. Nunc videndum est, quid sit *vilitas*, vel *extremitas. Vilitas* autem attinet ad cibum, vel potum, sive vestimentum, vel ad habitationem, seu ad despectionem, vel obedientiam. *Extremitas* autem attinet ad ordinem vel accessum; idest cum quis a nemine praeponitur, vel a nemine vocatur aut reveretur, sed pro nihilo ducitur vel habetur. Istud enim *vel*, quod interposuit inter *vilitatem* vel *extremitatem*, simpliciter pro *et* posuit. Et ideo dixit *omni*, ut non solum in hoc loco sit extremus vel vilis, sed in *omni*. Possunt enim multi viles esse et non extremi; item possunt alii extremi esse et non viles; verbi gratia, possunt quidam viles esse in cibo et potu et vestitu et in caeteris, sed tamen honorati volunt esse in ordine, hoc est nolunt esse extremi. Isti tales non sunt perfecte mortificati. Et iterum possunt alii esse extremi, sed non possunt esse viles; et isti tales non sunt perfecte mortificati. Verbi gratia, si Abba iusserit Praeposito ut sedeat in novis-

simo loco, et ille, si inde tristis factus fuerit, praevaricator praecepti huius rei est; et quia praevaricator huius praecepti est, non est Monachus. Et bene dixit *omni vilitate* et *omni extremitate*, quia si solummodo affectu corporis, volente et resistente affectu animi, quamvis pugnet et certet, nec cognoscatur, non est *omni vilitate et extremitate contentus*. Et iterum si affectu corporis et animi restiterit, et causa timoris humani solummodo hoc sustinuerit, non est *omni vilitate et extremitate contentus*. Isti autem peiores sunt illis, qui nec corporis nec animi affectu sunt viles et extremi, quia hypocritae sunt.

Sequitur: *Et ad omnia quae sibi iniunguntur, velut operarium malum se iudicet et indignum*. Vide modo quia non dixit *ad quaedam*, sed *ad omnia*. In hoc loco cum dixit *omnia*, non excludit aliquid, sed in omnibus obedientiis, tam honestis quam vilissimis, tam maximis quam parvissimis, necessaria etiam si iubeatur mundare, aut aliquid rustice operari, ita se debet aestimare, sicut ille qui a furca redimitur et de carcere eruitur; et sicut ille qui a furca redimitur, cum aliquid ei imperatur a suo domino, qui eum redemit, non audet dicere aliquid suo domino, si aliqua vilissima opera imperatur agere, ita non debet Monachus aliquid dicere Abbati suo, cum aliquid ei imperatur; et etiam si vilissimum sit opus quod illi imperatur, indignum se debet aestimare in tali obedientia, idest non esse dignum tam adhuc honestam facere obedientiam, sed peiorem vel viliorem.

Sequitur: *Dicens sibi cum Propheta: Ad nihilum redactus sum et nescivi*. Cum dicit *dicens sibi*, subaudiendum est: cordi suo, hoc est illi cogitationi, quae surgit in corde suo, dicens: non debes talem obedientiam exercere, quia valde vilis est et inhonesta, sed meliorem obedientiam debes agere. Hoc autem quod dixit: *ad nihilum redactus sum*, ad omnes homines attinet, eo quod homo postquam expulsus est de paradiso in hoc exilium, *ad nihilum redactus est*; et non est ad nihilum ita redactus per substantiam, ut nihil sit, sed quia bonum, quo fruebatur in paradiso, perdidit, quasi ad nihilum redactus est. Deinde nunc cum aliquid agit bonum, debet dicere: *Ad nihilum redactus*

sum et nescivi, idest, tibi Deus meus gratias ago, quia hoc quod ago, non meo merito ago, sed tuo dono; quia meo merito, et mea exigente culpa, expulsus sum de paradiso in hoc exilium, et propterea *ad nihilum redactus sum et nescivi. Nescivi* autem cum dicit, subaudiendum est precari, vel rogare ut ad hoc bonum surgerem, ut hoc bonum agerem. Et hoc potest ad Monachos attinere in eo, cum se aestimat pro nimia vilitate et extremitate, quam pro Christi nomine suscepit, quasi ad nihilum esse redactum, non per substantiam ad nihilum redactum, sed per ablationem honoris aut dignitatis aut alicuius bonitatis. *Et nescivi* cum dicit, subaudiendum est rogare vel precari, quasi diceret aliis verbis: Gratias tibi ago, Deus meus, quia cum nescivi te rogare, ut ad hanc humilitatem et vilitatem venirem, tu propter tuam misericordiam ad hoc me perducere dignatus es.

Sequitur: *Ut iumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.* Quis hoc dixit? purpuratus hoc dixit; in solio sedebat qui hoc dixit; in eminentiori loco sedebat qui hoc dicebat; Rex erat qui hoc dixit. David enim, quamquam Rex esset, tamen Dei iumentum se esse aestimabat; eo quod Deum sessorem habebat, qui ad illius nutum terrena disponebat. Et bene dixit *et ego semper tecum,* idest, ideo tecum sum, quia mihi cuncta tua placent. In hoc enim loco, cum David rex se aestimabat iumentum Dei, cognoscitur quia superbia solet aliquando esse sub penuria necessitatum et sub cilicio; et e contrario humilitas sub gemmis et in vestibus regiis. Bene hoc attinet ad Monachos; quia sicut iumentum, quod ducitur a suo domino, vadit, et si non dederit illi manducare ille non quaerit, et in quam partem trahitur vadit et non resistit, et si ligaverit illum suus dominus, usque ad mortem ibi permanet; ita et Monachus sicut iumentum debet esse, idest, quo illum duxerit suus Abba, non debet resistere, sed ire; quamcumque obedientiam illi iniunxerit debet suscipere, et non debet non solum in ore, sed nec in corde murmurare, et ad libitum Abbatis sui debet omnia peragere. Deinde debet gratias agere Deo dicens: Gratias ago tibi, Deus, quia tuum iumentum dignatus es me facere, quia te

habeo sessorem; et in vice tua habeo super me Abbatem, Praepositum, Decanos et reliquos Priores. *Et ego semper tecum*, subaudiendum est *sum*. Iumentum enim si sine rectore vadit, in praecipitium vadit; ego autem si te habuero rectorem, non vado in praecipitium. Vide modo, cum multi Monachi sunt in Monasterio, verbi gratia si centum, si plus, et de his omnibus Monachis quaere si potes vel unum invenire, qui per omnia ad nutum Abbatis sui sicut iumentum eat, et ad nutum cuiuscumque Senioris sui. Et hoc animadvertendum est, quia pro omnibus his, quae in istis gradibus continentur, si illa Monachus non vult agere, debet constringi, et regularem disciplinam suscipere, propter illud quod inferius dicit sanctus Benedictus: *vel in aliquo contrarius existens sanctae Regulae.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS VII.

Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem et viliorem, non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu, humilians se, et dicens cum Propheta: *Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis: exaltatus sum, et humiliatus, et confusus.* Et item: *Bonum mihi, quod humiliasti me, ut discam mandata tua.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia beatus Benedictus iam dixerat in sexto humilitatis gradu, omni vilitate et extremitate contentum esse debere Monachum, recte nunc in septimo humilitatis gradu asserit: *Si omnibus se inferiorem et viliorem, non solum sua lingua pronuntiet Monachus, sed etiam intimo cordis credat affectu.* Et sicut in ostentatione operis, ostendit se vilem et extremum, ita etiam *intimo cordis affectu credat,* non lingua sua solummodo pronunciet se esse *inferiorem et viliorem* propter Deum, sed *inferiorem,* idest deteriorem merito suo. Bene et vigilanter addidit in hoc loco sanctus Benedictus, cum dicit *intimo cordis affectu,* idest, ut ne quis pro vana gloria se faciat vilem et extremum. Nunc videndum est, quomodo possit Monachus se *inferiorem et viliorem omnibus* credere. Difficile hoc videtur, in eo cum sint alii Monachi mortificati et perfecti, et e contrario sint alii mali homines, verbi gratia adulteri, homicidae, fures et reliqua. Quomodo ergo possunt isti boni se aestimare esse inferiores et viliores illis malis? Vere possunt, si ita consideraverint iudicia Dei inconprehensibilia, et finem suum et illorum malorum, necnon etiam peccata latentia in se, et bona latentia in malis. Iudicia quippe Dei considerent, quia sunt multi qui visi fuerunt mali, et in fine comprobati sunt boni, sicut Paulus Apostolus; et e contrario multi visi fuerunt boni, et in fine inventi sunt mali, sicut Iudas et caeteri. Iudicium Dei ad finem attinet, et hoc est terribile, cum multi boni qui videntur mali et destinati sunt ad vitam, et iterum mali qui videntur boni et destinati sunt ad mortem. Haec iudicia admirabatur David cum dicebat: *Venite et videte opera Dei, quam terribilis in consiliis super filios*

hominum, in eo quod, sicut diximus, Dei iudicio occulto boni destinantur pro malo merito aliquando, quod comprehendi non potest, ad mortem, et mali occulto Dei iudicio per eius misericordiam praedestinantur ad vitam. Debent ergo isti, quorum initium bonum esse videtur, finem suum et finem illorum malorum considerare, ne forte, quamvis videntur esse boni, in fine inveniantur mali; et illorum finem debent considerare, quia quamvis illi sint mali, forte in fine invenientur boni; debent considerare quia forte in se sunt latentia peccata, quae non cognoscunt, forte in alio latentia bona, quae in publico non apparent, quae quamvis sibi sint incognita, tamen Deo incognita non sunt.

Sequitur: *Humilians se et dicens cum Propheta: Ego autem sum vermis et non homo.* Istud quod dicit *Ego sum vermis et non homo*, vox Christi est. Bene Christus vermi comparatur, quia sicut vermis non nascitur de coitu, ita et Christus non est natus de coitu, sed de sancta Virgine. Et cum dicit *non homo*, ac si dicat Christus: de virgine natus sum, non de coitu.

Sequitur: *Opprobrium hominum et abiectio plebis.* Christus enim pro salute nostra *opprobrium* fuit *hominum* et *despectio plebis.* Hoc autem bene attinet ad Monachum, quia Monachus vermem debet se aestimare; quia sicut in creaturis rerum nil extremius verme, ita et Monachus omnibus hominibus se esse viliorem aestimare et credere debet, et opprobrium et despectionem plebis se esse credere, idest ita vilissimum et indignissimum, sicuti res est quae despicabilis valde est.

Sequitur: *Exaltatus sum, et humiliatus, et confusus. Exaltatus sum*, in eo quod honoratus fui in hoc saeculo per superbiam; *humiliatus* nunc, quia subditus sum aliis; *et confusus*, quia verecundor de peccatis quae gessi Monachus.

Sequitur: *Bonum mihi quod humiliasti me, ut discerem mandata tua.* Ista enim vox afflictorum et oppressorum est. Illi autem dicunt Deo: Gratias agimus tibi, Domine, quia incolumes fuimus et non discebamus mandata tua; nunc vero afflicti, cognoscimus peccata nostra, et discimus rogare te. Ad Monachos ve-

ro attinet; in eo quod Monachi, quia sub potestate aliorum consistunt, afflicti sunt et dicunt: Gratias tibi agimus, Deus, quia cum fuimus in saeculo, non cognoscebamus nec discebamus mandata tua; nunc autem in potestate aliorum redacti, et in Monasterio positi, audiendo, legendo, exempla bona videndo, discimus mandata tua. In hoc loco animadvertimus, quia beatus Benedictus aliquantulum recessit a sensu divinarum Scripturarum, et aliquantulum reversus est ad eundem sensum divinae Scripturae. In eo recessit, quia afflicti, quorum ista vox est, ab aliis sunt afflicti; et quamvis pro Christi nomine sustineant illas passiones, veluti Martyres, tamen non sic videntur sponte afflicti, quomodo Monachi; Monachi autem sponte redacti sunt in Monasterium atque missi. Et in eo loco videtur sanctus Benedictus concordare cum sensu divinarum Scripturarum: quia sicut afflicti et Martyres referunt gratias Deo, sicut iam diximus, ita et Monachi referunt Deo gratias, dicentes: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, quia tuo instinctu, et te inspirante, venimus in Monasterium, et ibi constituti discimus mandata tua.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS VIII.

Octavus humilitatis gradus est, si nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterii Regula, vel majorum cohortantur exempla.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Hactenus beatus Benedictus docuit praecepta mortalitatis, quantum ad mortificationem interioris hominis attinet; nunc autem, quia plus non potuit interiorem hominem insequi, vertit se ad exteriorem hominem; et illud docet agere, *quod communis Monasterii Regula, vel quod hortantur maiorum exempla;* nam in primo, et in secundo, et in tertio, et in quarto, et quinto, et sexto, atque septimo gradu interiorem maxime hominem docuit. Ideo enim dixi nunc exteriorem hominem in isto gradu octavo docere, quia beatus Benedictus in hac Regula adeo constrinxit interiorem hominem ad mortificationem, ut ultra non possit doceri. Exteriorem autem hominem non adeo constrinxit, eo quod in aliis Regulis Sanctorum maior districtio corporis invenitur, quam in praesenti Regula, velut de vino et reliquis; et propterea beatus Benedictus *Regulam communis Monasterii* praecepit servare, et *maiorum exempla.* Nam si attentius consideras, bene postquam dixit, ut Monachus *omnibus se credere deberet inferiorem et viliorem non solum lingua sed etiam corde,* postea subiunxit: *ut nil ageret, nisi quod communis Monasterii Regula, vel maiorum cohortantur exempla;* quia ille, qui ita est mortificatus, ut omnibus se intimo cordis credat esse inferiorem et viliorem, nullam sectam, nihilque aliquid novit agere, *nisi quod* Regula iubet. In hoc autem quod dicit *nil,* nihil excludit, ut aliquid agere debeat Monachus ad suum libitum; nam maiorem vim habet istud quod dicit: *Nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterii Regula, vel maiorum cohortantur exempla.* Istud enim *communis* genitivus casus est. Nunc videndum est, de qua Regula dicat. Sunt Monasteria aliqua, in quibus

aliorum Regula observatur, verbi gratia Columbani et reliquorum. Numquid de illorum regula dicit? non, sed de hac Regula dicit, quam ipse sanctus Benedictus depinxit, vel quae secus se, idest iuxta se reliquit, vel quae per eandem Regulam possunt intelligi; nam sunt multae res, quae per Regulam intelliguntur, quamvis non pleniter inde Regula dicat; verbi gratia dicit Regula de ebdomadariis coquinae: *Intrantes autem et exeuntes usque ad Missam sustineant*. Vide modo, quia Regula non dicit ut die dominico Missam canant; sed per hoc quod dixit *usque ad Missam sustineant*, intelligendum est Missam canere die dominico voluisse. Et maxime in iudiciis potest hoc intelligi, cum dicit: *Si quis autem frater contumax, aut superbus, aut murmurans, aut in aliquo contrarius existens*, et reliqua, intelligendum est in omnibus spiritalibus iudiciis eum similiter iudicari voluisse. Nunc videndum est quae sunt *exempla maiorum*, quae suos auditores post consummationem Regulae docet agere. Illa enim sunt exempla, de quibus in ultimo capitulo dicit, idest Regula Basilii, Collationes Patrum, atque instituta, et vita antiquorum Monachorum. Haec, quamvis non plus interiorem hominem quam haec Regula constringunt, tamen exteriorem hominem plus constringunt. Animadvertendum est nunc, quia in hoc loco, in quo dicit beatus Benedictus: *Nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterii Regula, vel maiorum cohortantur exempla*, varie a variis intelligitur. Sunt enim alii, qui dicunt in isto octavo gradu dixisse beatum Benedictum, non in Monasterio Monachum debere agere *maiorum exempla*, sed ad eremum ire, et ibi adiuvante Domino *maiorum exempla* peragere; et iterum sunt alii, qui dicunt, non est verum ut ad eremum dixisset Monachum pergere, et ibi facere *maiorum exempla*, sed in Monasterio; quia primum capitulum, in quo de Eremitis dicit, narrantis est; ultimum vero capitulum, in quo dicit: *Regulam autem hanc descripsimus*, et reliqua, humiliantis est; et iste octavus gradus docentis est. Et iterum e contrario respondent alii: verum est quod dicimus, ut in eremum dixisset sanctus Benedictus pergere Monachum, et ibi agere ea quae *maiorum*

cohortantur exempla, et non in Monasterio, eo quod quamvis verum sit primum capitulum narrantis, tamen iste octavus gradus et ultimum capitulum concedentis est, non docentis et humiliantis, sicut vos dicitis. Iterum e contrario respondet alia pars: quomodo potest hoc esse verum, ut in eremum dicat sanctus Benedictus ire Monachum, cum alibi dicit: *Sciat se lege Regulae constitutum, quod ei ex illa die non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de sub iugo Regulae;* et iterum: *Promittat de stabilitate sua, et conversione morum suorum, et obedientia coram Deo et sanctis eius;* et iterum: *Officina vero, ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterii, et stabilitas in Congregatione;* et iterum; *Ut ab ipsius numquam magisterio discedentes, in eius doctrina usque ad mortem in Monasterio perseverantes, passionibus Christi per patientiam participemus?* E contrario respondet alia pars: nos cum ad eremum imus, non facimus contra Regulam, quia auctoritas est, sicut iam diximus, in istis duobus capitulis, idest in octavo gradu, et in ultimo capitulo; nec de Monasterio egredimur, quia ad singulare certamen properamus, cum ad eremum imus, et ista minora in illis maioribus comprehendimus, si eremiticam duxerimus vitam; et ob hoc isti melius dicunt, qui causa melioris intelligunt exire.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS IX.

Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat Monachus, et taciturnitatem habens, usque ad interrogationem non loquatur, monstrante Scriptura: *Quia in multiloquio non effugitur peccatum:* et *quia vir linguosus non dirigitur super terram.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia beatus Benedictus, sicut diximus, in septem gradibus docuit interiorem hominem, et in octavo misit exteriorem ad *communis Monasterii Regulam*, aut *ad maiorum exempla*; nunc vero in isto gradu incipit compositionem facere exterioris hominis, et ab isto nono usque duodecimum hominem exteriorem docet. Forte dicit aliquis: quare non prius docuit exteriorem hominem, et postmodum interiorem, cum aptum fuisset ut exterior homo prius doctus fuisset, et postmodum interior; eo quod minor est exterior, quam interior? Cui respondendum est: quamquam hoc aptum esset, tamen aptius fuit quod fecit; eo quod exterioris hominis compositio, sine interioris doctrina, nil valet; nam per interioris hominis doctrinam exterior noster homo componitur. Et hoc notandum est, quia non est mirum, si beatus Benedictus prius aliquando dixit maiorem gradum, et postmodum minorem; quia sicut ille qui scalam facit non semper custodit, ut prius ponat minorem gradum, et postmodum maiorem; sed prout potest et evenit illi, aliquando prius ponit maiorem, et postmodum minorem, et aliquando prius minorem, et postmodum maiorem, ut ad perfectionem possit pervenire; ita et beatus Benedictus in hac scala facere comprobatur, et maxime ab isto nono coepit hoc facere usque ad duodecimum gradum. Summopere enim animadvertendum est, quare beatus Benedictus dicit nunc *usque ad interrogationem* Monachum non debere loqui. Si enim sicuti sonat ita intelligitur, sine aliqua subauditione, videtur difficile esse; eo quod nec fuit, nec erit, nec est qui possit hoc observare, maxime cum ipse alibi dicat: *Si qua requirenda sunt a Priore, cum omni humilitate et sub-*

iectione reverentiae requirantur; et iterum: *Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa per humilitatis confessionem Abbati non caelaverit suo.* Quomodo ergo loqui debet Monachus necessaria, vel peccata sua confiteri, et quomodo non loquatur nisi usque ad interrogationem, videtur sibimetipsi esse contrarium. Tamen si subtilius attendatur, non est contrarium, sed discretum doctorem requirit. Discretus enim doctor subaudit in hoc loco, cum dicit *usque ad interrogationem non loquatur,* necessitatis suae causa et alienae tam corporis quam animae. Ideo dixit *alienae,* propter illud quod scriptum est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Iam si proximum meum debeo diligere sicut me, ergo consequens est, ut sicut mea necessaria requirere debeo tam corporis quam animae, proximi etiam requiram. Forte dicit aliquis: quare necessitatem corpoream fratris requirere sicut meam debeo? Si enim debeo peccatum fratris quasi meum dolere, et tamquam meum per meam exhortationem debeo de emendatione eius gaudere, ergo pro amore fraternitatis debeo etiam pro necessitate fratris suggerere Abbati. Verbi gratia, suggero Abbati dicens: Pater, talem negligentiam vidi in illo fratre; rogo pro tua misericordia, ut illam emendare digneris. Ita etiam pro necessitate fratris temporali debeo Abbati suggerere. Verbi gratia, dicis ad Abbatem: Pater, vidi illum fratrem talem necessitatem habere, et nescio si hoc sponte patiatur, an pro negligentia illius qui debet illi tribuere. Vos potestis cognoscere, quur hoc patiatur. Forte dicit aliquis: Quomodo interrogat necessitas quemquam? quia dixisti: subaudiendum est: necessitatis suae et alienae tam corporis quam animae. Libere enim hoc fit. Sic enim intelligitur Dominum dixisse ad Moysen tacentem: *cur clamas ad me?* et tamen Moyses non clamabat, sed tacebat. Quia enim necessitatem habebat, ipsa necessitas ad Dominum clamabat.

Sequitur: *Monstrante Scriptura: In multiloquio non effugies peccatum.* Istud enim *multiloquium* duobus modis intelligi debet et potest. Uno modo intelligitur secundum sensum divinarum

Scripturarum *In multiloquio non effugies peccatum*, quia per multa eloquia, etiam si bona sunt, labitur homo in peccatum, idest, aut in detractionem, aut in aliquod aliud peccatum. Secundum vero sensum sancti Benedicti intelligitur *In multiloquio non effugies peccatum*, idest, quia si plus fuerint verba unum aut duo, quam necesse est et oportet, peccatum est ipsum verbum unum aut duo, quamvis bona sint; et quia superfluum est, ideo peccatum est.

Sequitur: *Et quia vir linguosus non dirigetur super terram.* Similiter et istud quod dicitur *linguosus*, duobus modis intelligitur; uno enim modo intelligitur secundum sensum Scripturae divinae. *Linguosus* est ille, qui mala verba loquitur; et etiam si unum solummodo verbum studio male loquens dixerit, *linguosus* est. *Dirigetur*, idest prosperabitur. In quam terram iste *linguosus non dirigetur?* In illam quippe terram, de qua scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium*; non enim in istam terram maximam iste *linguosus dirigetur*, idest, prosperabitur. Alio vero modo secundum sensum sancti Benedicti *linguosus* intelligitur, etiam si bona quis locutus fuerit superflua. Et quia multa sunt et superflua, idest plus quam oportet, ipsum plus, quamvis bonum sit, *linguositas* dicitur. Animadvertendum est etiam, quia sicut errat ille qui plus aut aliter loquitur quam oportet, quamvis bonum sit, ita etiam errat, si minus loquitur quam oportet.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS X.

Decimus humilitatis gradus est, si non sit facilis ac promptus in risu, quia scriptum est: *Stultus in risu exaltat vocem suam.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Facilis intelligitur levis, citatus. *Promptus*, idest paratus. In hoc enim loco, cum dicit *non sit facilis ac promptus in risu,* non dicit ut numquam rideat Monachus, sed *non sit facilis ac promptus in risu,* quia Scriptura divina non prohibet hominem hilaritatem spiritalem habere. Ait enim: *Hilarem datorem diligit Deus;* et iterum: *Iucundus homo qui miseretur et commodat;* et iterum: *Sermo bonus super datum optimum,* et reliqua. Istud enim quod dicit: *Stultus in risu exaltat vocem suam,* ideo dicit, idest si in ridendo exaltat vocem suam, sicuti faciunt laici, qui cum cachinno et sono rident.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS XI.

Undecimus humilitatis gradus est, si cum loquitur Monachus, leniter et sine risu, humiliter, cum gravitate, vel pauca verba et rationabilia loquatur: et non sit clamosus in voce, sicut scriptum est: *Sapiens verbis innotescit paucis.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Leniter, idest humiliter; et qui sic loquitur, non solummodo ille audiat, sed cui loquitur. Sed nunc videndum est, quomodo potest quisque ita loqui, ut nemo audiat, nisi ille cui loquitur. Cum enim frater in medio claustrae est, et ego ab illo longe existo, aut forte loquor surdo, ecce illi nequaquam possum loqui, ita ut alii non audiant. Si enim talis fuerit obediéntia, quam ego dimittere non possum, debeo ad illum ire; aut ille si potest, debet ad me venire. Quod si non possum ad illum ire, aut ille ad me non potest venire, ita debeo illam vocem temperare, ut ille audiat cui loqui volo, et ultra non procedat. Et forte si alii audierint, tamen *leniter* loquor; quia pro necessitate talis locutio efficitur. Similiter et si surdo locutus fuero, necesse est ut in altum vox sonet; et tamen si magna voce ei loquor, *leniter* loquor, quia necessitate coactus taliter loquor. Similiter et si alii loquor, qui hebes est, et solummodo causa intelligendi ei grandi voce loquor, *leniter* loquor. Et hoc animadvertendum est, quia in omni locutione debeo inspicere summissum genus locutionis, et temperatum, atque vehemens; ne pro summisso genere locutionis, loquar temperato aut vehementi. Cum enim de parvis rebus loquor, summisso genere locutionis loqui debeo; veluti cum de ambulatione loquor fratri, summisso genere locutionis debeo loqui. Item temperato genere locutionis debeo loqui, cum de mediocribus rebus loquor; verbi gratia cum de ieiunio alicui loqui debeo, quia ieiunium maius est quam ambulatio, temperatò genere locutionis debeo loqui. Item vehementi genere locutionis loqui debeo illic, ubi de charitate oportet me loqui; et quia charitas maior est caeteris

superioribus virtutibus, idcirco vehementi genere locutionis debeo de illa loqui; quia sicut causa exigitur, ita debeo locutionem firmare et multiplicare. Non enim dicimus hoc, ut voce magna facias locutionem, sed quia non potest in minoribus et maioribus aequaliter intelligi, eo quod in maioribus et maximis causis necessaria sunt plura verba, in minoribus pauciora.

Sequitur: *Pauca verba et rationabilia loquatur*. *Pauca* enim *verba* sunt, si tantum loqueris, quantum causa exigit de qua dicis; quia, sicut iam diximus, erras si plus aut minus quam oportet locutus fueris. *Rationabilia* autem sunt, si vera et bona loquaris. Illud vero quod *pauca et rationabilia verba* dicit loqui, refertur ad genus locutionis quod dicitur *sapienter* et *eloquenter*; eo quod utrumque praeceptum sit, et ob hoc rite servandum; nam per utrumque non valet. Melius est ut dicat sapienter quod dicit non eloquenter quam dicat eloquenter quod dicit insipienter; Deus enim non sermonum sed inspector est cordium. *Eloquenter* attinet ad pauca verba, quia Monachus in paucis verbis debet comprehendere causam quam dicit; *sapienter* autem et *rationabiliter* ideo dicit, eo quod Monachus *bona et rationabilia verba* debet loqui. Et hoc animadvertendum est, quia utrumque praecepit beatus Benedictus, idest *sapienter* loqui et *eloquenter*. *Et non sit clamosus in voce, quia scriptum est: Sapiens verbis innotescit paucis*. Quod dicit: *Non sit clamosus in voce*, respicit ad illud ubi dicit: *leniter*. Quod dicit *sapiens*, pertinet ad hoc ubi dicit: *pauca et rationabilia verba*. Et hoc animadvertendum est, quia non est mirum si ordine praepostero loquitur sanctus Benedictus, quia mos est Scripturae divinae tali genere locutionis loqui, sicut in Pauli epistola loquitur ad Timotheum. Ait enim: *Manum cito nemimi imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi. Iam noli aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum, et frequentes tuas infirmitates. Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium; quosdam autem et subsequuntur*. Rectus enim ordo iste est: Manus cito nemini inposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Quorundam hominum peccata ma-

nifesta sunt, praecedentia ad iudicium; quosdam autem et subsequuntur. Iam noli aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum, et frequentes tuas infirmitates. Sic et in Iob legitur, ubi dicit: *Morientur et non in sapientia.* Et hoc notandum est, quia sunt multae regulae, quae non habent gravitatem, nec debent habere; quia gravitas et lenitas unum significat. Cum dicit *sine risu*, subaudiendum est: qui potest caveri; nam superius non dicit ut numquam rideat Monachus, sed ut *non sit facilis ac promptus in risu* dicit. Et hoc sciendum est, quod Monachus nullatenus debet ita loqui, et granditer ridere, ut aliis impedimentum tribuet, quia forte est frater in contemplatione, et impeditur pro hoc; sed magis ad illum debet ire, si ita longe est, ne sicut diximus, aliis impedimentum tribuat, et se ipsum dissolvat atque corrumpat; quia honestum et absque inpedimento debet esse Monasterium.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

GRADUS XII.

Duodecimus humilitatis gradus est, si non solum corde Monachus, sed etiam ipso corpore humilitatem videntibus se semper indicet, idest in opere Dei, in Oratorio, in Monasterio, in horto, in via, in agro, vel ubicumque, sedens, ambulans vel stans, inclinato sit semper capite, defixis in terram aspectibus, reum se omni hora de peccatis suis existimans, jam se tremendo judicio repraesentari aestimet; dicens sibi in corde semper illud, quod Publicanus ille Evangelicus fixis in terram oculis dixit: *Domine, non sum dignus ego peccator levare oculos meos ad coelos.* Et item cum Propheta: *Incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque.*

Ergo his omnibus humilitatis gradibus ascensis Monachus, mox ad caritatem Dei perveniet illam, quae perfecta foris mittit timorem: per quam universa, quae prius non sine formidine observabat, absque ullo labore, velut naturaliter ex consuetudine, incipiet custodire; non jam timore gehen-

nae, sed amore Christi et consuetudine ipsa bona et delectatione virtutum. Quod Dominus jam in operarium suum mundum a vitiis et peccatis Spiritu Sancto dignabitur demonstrare.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Venit beatus Benedictus ad duodecimum gradum humilitatis, in quo consummationem facit compositionis exterioris hominis, quam in nono gradu coeperat dicere. Et bene prius mortificationem interioris hominis docuit, et postmodum compositionem exterioris, quia ex perfectu interioris hominis procedit compositio exterioris. Ait enim: *Duodecimus gradus humilitatis est, si non solum corde Monachus, sed ipso corpore humilitatem videntibus se semper indicet*. Bene prius *corde* et post *corpore* dixit, nam ex mortificatione interioris hominis procedit compositio exterioris. *Corde* dixit propter Deum, *corpore* dixit propter exemplum hominibus praebendum. *Corde* dixit ne Deus offendatur, qui inspector est cordium; *corpore* dixit ne homo fallatur, quia homo non valet comprehendere qualitatem cordis alieni; tamen et per continentiam corporis, quantum ad hominem attinet, interiora solent cognosci. Sic etiam idem sanctus Benedictus superius dicit: *Praeparanda corda et corpora nostra sanctae praeceptorum obedientiae*. Bene dixit *videntibus se semper indicet*, quia necesse est ut Monachus *videntibus se* humilitatis exemplum semper praebeat. Nunc videndum est, quare dixit *semper*. Ideo dixit *semper*, quia iugiter vult ut Monachus humilitatem habeat; nam sunt multi, qui aut ex toto, aut per intervalla humilitatem deserunt. Ex toto deserunt, qui decepti a diabolo, aliquid peccatum mortale committunt; per intervalla eam deserunt, qui dure Seniori respondent, tamen per omnia non dimittunt bonum humilitatis, quia statim emendant poenitendo. *Indicet*, idest demonstret.

Sequitur: *Idest in opere, in Oratorio, in Monasterio, in horto,*

in via, in agro, vel ubicumque, sedens, ambulans vel stans, inclinato sit semper capite. Ista inclinatio capitis, si ex mortificatione interioris hominis non processerit, nil valet; nam multi sunt, qui inclinato capite sunt, sed nil in illis proficit ista inclinatio capitis; quia non ex mortificatione interioris hominis procedit. Inclinare veraciter caput est fragilem se aestimare, pulverem et cinerem se esse credere.

Sequitur: *Defixis in terra aspectibus. Defixis,* idest intentis, *aspectibus,* idest visibus, *in terram,* hoc est in seipsum, quia omnis homo terra et cinis est.

Sequitur: *Reum se omni hora de peccatis suis existimans.* Non est mirum si beatus Benedictus, in isto gradu duodecimo, hoc est in consummatione perfectionis, dicit debere Monachum se reum aestimare, cum Dominus in Evangelio similiter dicit, in eo loco ubi ait: *Cum feceritis haec omnia, dicite quia quae debuimus facere fecimus, et tamen servi inutiles sumus.* Pro duobus enim causis dixit illis Dominus hoc facere, idest ne superbiae et iactantiae locum in se darent, et ut Deum glorificent, cuius adiutorio hoc perfecerunt, non se. Nam Pharisaeus contra praeceptum evangelicum fecit in eo quod magis se quam Dominum glorificavit, cuius adiutorio egit illa bona quae numeravit.

Sequitur: *Iam se tremendo iudicio Dei repraesentari aestimet.* Nunc videndum est, quare beatus Benedictus in isto gradu consummationem perfectionis dicit esse timorem Dei, cum primum gradum a timore inchoaverit. Cognovit enim posse decidere hominem, etiam de summa perfectione, si antequam solidatus fuerit in charitate divina, idest, in casto timore, reliquerit servilem timorem; ideo etiam in isto gradu duodecimo mentionem timoris fecit, quia timor servilis adeo est necessarius, ut legat virtutem, quam operatur quis, donec firmetur et transeat in castum timorem. Verbi gratia, sicuti paries, si ante non fuerit siccatus a suo humore, et fuerit inpulsus a vento, deicitur; et arbusta, si antequam radicem fixerint in terram, percussa fuerint ab aestu caloris, arescunt; ita et homo, sicut diximus, si antequam fuerit fortis et solidatus in charitate Dei, reiecerit

timorem servilem, cum inpulsus fuerit ab aliqua aura favoris et aestu persecutionis, deicitur et labitur. Unde etiam Dominus per Moysen dicit: *Non tondebis primogenita ovium tuarum*. Hunc quippe versiculum papa Gregorius exponit dicens: *Primogenitum ovium tondere, est initium nostrae bonae conversationis manifestare et nudare.*

Sequitur: *Dicens sibi in corde semper illud, quod Publicanus ille Evangelicus fixis in terram oculis dixit: Domine non sum dignus levare oculos meos ad coelum.* Vide modo, quia valde necessarius est timor servilis. Si enim istum Publicanum elevavit et exaltavit timor, quanto magis elevaret illum Pharisaeum, si bona humiliter facere dixisset. Pharisaeus enim ille, quia non habuit istum timorem, ideo quadam nubecula iactantiae tactus et inpulsus cecidit. Unde animadvertendum est, quia qui hac voce dicit: *Domine, non sum dignus levare oculos meos ad coelum*, veraciter dicit, si ea intentione dicat, qua ille Publicanus dixit; quia nil valet si ea intentione non dixerit; nam multi sunt qui hanc dicunt vocem, sed non illis proficit, quia ea intentione non dicunt, qua ille Publicanus dixit; quia nil valet, si ea intentione non dixerit; nam multi sunt qui hanc dicunt vocem, sed non illis proficit, quia ea intentione non dicunt, qua ille Publicanus dixit. Istud enim quod dicit: *Domine, non sum dignus ego peccator levare oculos meos ad coelum*, duobus modis intelligi potest. Uno enim modo intelligitur, ut adeo se debeat homo peccatorem et reum aestimare, ut non sit dignus istos oculos corporeos ad istum coelum, quod est elementum visibile, levare. Altero modo melius intelligitur, si ita debeat mens se peccatricem et ream merito suo aestimare, ut non sit digna intentionem suam dirigere ad considerationem Sanctorum, qui *Coeli* merito dicuntur. Hoc etiam notum est, quia ille qui hac voce dicit: *Domine, non sum dignus ego peccator levare oculos meos ad coelum*, et veraciter dicit, a quatuor generibus superbiae alienus existit; nam quatuor sunt genera superbiae. Primum genus superbiae est, cum quis bonum quod habet, a se credit illud habere et non a Deo; secundum genus superbiae est, cum quis

bonum quod habet, quamvis a Deo credat se habere, tamen meritis suis hoc deputat et non gratiae Dei; tertium genus superbiae est, cum quis bonum quod habet, quamvis a Deo credat se habere, et non meritis suis, tamen plus caeteris se credit habere; quartum genus superbiae est, cum quis causa iactantiae, quod non habet dicit se habere. Vide modo, quomodo potest ille qui veraciter dicit: *Non sum dignus levare oculos meos ad coelum*, credere bonum quod habet a Deo non habere, aut si a Deo credit se habere, tamen meritis suis; vel certe si a Deo credit se habere et non suis meritis, tamen plus aliis; aut quomodo potest dicere quod non habet habere se, qui, sicut dixi, veraciter dicit: *Domine, non sum dignus levare oculos meos ad coelum?* Notandum est, quia ille Pharisaeus contra praeceptum evangelicum fecit, quod dicit: *Cum haec feceritis, dicite quia servi inutiles sumus;* eo quod se glorificavit, et in tertio genere superbiae elevavit, quia ita dixit, quasi plus aliis fecerit. Ille enim qui ita dicit, plus caeteris dicit se habere, eo quod gloriam de illa causa habet, quam plus habere se credit quam alii.

Sequitur: *Et item cum Propheta: Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque*. Quod enim superius dicit: *Non sum dignus levare oculos meos ad coelum*, attinet ad id quod dixit: *defixis in terram oculis*, et reliqua; et hoc quod subiunxit: *Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque*, attinet ad id quod dixit: *inclinato sit semper capite*. Quamvis enim *incurvatus sum et humiliatus* unum significent, tamen *incurvatus sum* attinet ad corpus, *humiliatus sum* attinet ad animam. *Usquequaque* autem significat *undique*, idest, ex omni parte, ex omni consideratione. Et hoc animadvertendum est, quia Monachus, si talem habuerit necessitatem, in qua non possit caput inclinare, sicuti est vitem potare, vel laborem in quo necessitas est caput erigere, si caput erigat, tamen mentem inclinatam debet habere. Nam ideo dixit *inclinato semper capite* esse Monachum debere, ut per humiliationem corporis designetur humilitas mentis. Nam mentis inclinatio, sine corporis inclinatione valet; inclinatio autem corporis, sine inclinatione mentis, nil valet, quia sola hypocrisis est.

Sequitur: *Ergo his omnibus gradibus ascensis Monachus, mox ad charitatem Dei perveniet illam, quae perfecta foris mittit timorem: per quam universa, quae prius non sine formidine observabat, absque ullo labore, velut naturaliter ex consuetudine, incipiet custodire; non iam timore gehennae, sed amore Christi et consuetudine ipsa bona et dilectione virtutum. quae Dominus iam in operario suo mundo a vitiis et peccatis Spiritu Sancto dignabitur demonstrare.* Istud quod dicit *Ergo,* ad omnes gradus attinet, idest respicit. Ac si diceret: *Ergo* si ita est, ut per hos gradus ascendere debeat Monachus *ad charitatem Dei perfectam, istis duodecim gradibus ascensis, mox,* idest statim, *ad charitatem Dei perveniet.* Quasi diceret: *ad illam charitatem Dei veniet, quae perfecta foras mittit timorem.* In hoc enim quod dicit *illam charitatem Dei,* subintelligitur, quia ante Monachus habebat castum timorem, sed tamen non perfecte, quia superabatur a timore servili. Hanc autem charitatem Martyres et Apostoli et maxime Prophetae habuerunt, qui Spiritu Sancto repleti, meruerunt futura cognoscere; nam, sicut illi sancti, iugiter hunc castum timorem meruerunt habere. Hoc quod sequitur: *per quam incipiet custodire,* verbum *naturaliter ex consuetudine universa, quae prius non sine formidine observabat* ita construitur, idest, *omnia quae antea,* idest ante perfectum amorem et castum *non poterat custodire,* postea *sine timore gehennae* vel laboris, *quasi naturaliter,* hoc est tamquam per naturam, *ex consuetudinem incipiet custodire.* In hoc loco cum dicit *formidine,* subaudiendum est *gehennae,* quia post perfectum et castum amorem, *non pro timore gehennae, sed amore Christi, et consuetudine bona, et dilectione virtutum* custodiet. Et bene, cum dixit *consuetudine ipsa bona,* subiunxit: *dilectione virtutum,* quia sunt multi, qui cum nesciunt vim virtutis, tantum per consuetudinem agunt illas virtutes. Verbi gratia, sunt multi qui ieiunant, et per *consuetudinem* est illis leve illud ieiunium, quamvis non sapiant ad quod bonum deducit ieiunium. Ita et de caeteris virtutibus sentiendum est. Nam iterum sunt alii, qui sciunt et cognoscunt vim ieiunii, eo quod ad vitiorum mortificationem du-

cit hominem, et ideo non solummodo delectat illos ieiunare per *consuetudinem*, verum etiam per *dilectionem* ieiunii; quia cognoscunt se ad mortificationem vitiorum pervenire per ieiunium. In hoc autem loco ubi dicit: *quae Dominus iam in operario suo mundo a vitiis et peccatis Spiritu Sancto dignabitur demonstrare*, subaudiendum est: bona quae superius diximus, hoc est, *consuetudine bona, amore Christi et dilectione virtutum*. Amor Christi et dilectio virtutum, et consuetudo bona, perficiunt omnia bona. Quae bona dignabitur Deus demonstrare in operario suo? *Operario* enim *suo*, magis per ablativum, quam per accusativum legi debet. Quali *operario suo?* mundo. Per quem *mundo?* idest per Spiritum Sanctum; quia omnis remissio per Spiritum Sanctum fit. A quibus *mundo? a vitiis et peccatis. Ex consuetudine*, idest per consuetudinem. Vitium et peccatum, quamvis ad unum finem veniant, tamen peccatum pertinet ad unam commissionem mali, vitium autem ad consuetudinariam.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT VIII.
DE OFFICIIS DIVINIS IN NOCTIBUS

Hiemis tempore, idest a Kalendis Novembribus usque in Pascha, juxta considerationem rationis octava hora noctis surgendum est; ut modice amplius de media nocte pausetur, et jam digesti surgant. Quod vero restat post vigilias, a Fratribus, qui Psalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inserviatur. A Pascha autem usque ad supradictas Novembres, sic temperetur hora vigiliarum agenda: parvissimo intervallo, quo Fratres ad necessaria naturae exeant custodito; mox Matutini, qui incipiente luce agendi sunt, subsequantur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Bene enim beatus Benedictus, postquam dixerat mortificationem interioris hominis et compositionem exterioris, hoc est post consummationem scalae, nunc *de officiis divinis* subiunxit; quia illud officium divinum est Deo acceptum, quod ab huiuscemodi viris fit. Et bene, cum dixit *officiis*, subiunxit *divinis*, quia sunt et alia officia. Ad separationem quippe aliorum temporum subiunxit *in noctibus;* nam sunt et diurna officia divina. Forte dicit aliquis: Quare sanctus Benedictus annum in duas partes divisit, idest, in hieme et aestate, cum in quatuor partes annus dividatur, hoc est, in hieme, et ver, aestate scilicet et autumno, licet antiqui in duas partes solummodo annum divisissent; dicit enim *hiemis tempore, a kalendis Novembris*? Cui respondendum est, quod sanctus Benedictus quadam ratione discretionis hoc facere studuit; non enim aliter potuit facere, qui et legem bene vivendi descripsit, et maiores hominum docere studuit, nisi tali modo hanc legem descripsisset, ut annum in duas partes divisisset. Et non solum de anno fecit hoc, quem in duas partes divisit, contra consuetudinem aliorum, qui annum in quatuor partes dividunt, verum etiam et de horis et Scripturis similiter fecit, propter rationem discretionis, necnon et confirmandi gratia ea quae dicebat. Verbi gratia, hiemis tempore fecit de horis, cum dixit: *hora secunda agatur tertia;* et aestivo tempore: *agatur nona temperius, mediante octava hora*, et reliqua. De Scripturis vero fecit, cum plurima exempla aliter in hac Regula exposuit, quam eorum est proprius sensus. Non enim ita dico, ut tam sanctus et doctus vir non intellexisset illa secundum sensum proprium divinarum Scripturarum; sed

27

credo quia Spiritu Sancto revelatus, causa firmandi ea quae dicebat, illa exempla ad alium sensum retorsit. Verbi gratia, cum *de Taciturnitate* dixit, posuit ibi exemplum istud, idest: *Dixi custodiam vias meas, ut non delinquam in linguu mea: Posui ori meo custodiam, obmutui et humiliatus sum, et silui a bonis;* et iterum: *Hilarem datorem diligit Deus*, et reliqua. Quae omnia haec, seu et reliqua, qualiter non secundum proprium sensum exposuit, superius iam dictum est. Et hoc notandum est, quia nil nocet divinam Scripturam alio sensu intelligere, quam suus proprius est, si tantum peiore sensu non intelligatur, quam proprius eius est sensus.

Sequitur: *Hiemis tempore, idest a kalendis Novembris usque in Pascha, iuxta considerationem rationis, octava hora noctis surgendum est; ut modice amplius de media nocte pausetur, et iam digesti surgant.* Cum dicit *a kalendis Novembris*, et dixit *hiemis tempore*, non est intelligendum, ut solummodo sic incipiat tempus hiemis, cum hiems postea incipiat, sed causa discretionis hoc fecit. Quia enim diviserat annum in duas partes, sicut dixi, a maiore parte nominavit hiemem, quia totum hiemem iunxit in hoc spatio, et aliquod de autumno ceperat. Et mos est Scripturarum divinarum, ut maior pars superet minorem. Similiter et de aestate fecit cum dicit: *a Pascha autem usque ad supradictas kalendas novembres*, cum non semper a Pascha incipiat aestas. Hoc etiam notandum est, quia quantum ad officium attinet, ratio et mos est Scripturae divinae, ut si kalendae Novembris fuerint die dominico, incipiendum est hoc agere, quod dixit, in die dominica. Similiter si secunda feria venerint kalendae, tertia feria atque quarta, semper dominica praeterita incipiendum est. Si vero quinta feria fuerint kalendae Novembris, vel sexta feria, aut Sabbato, non Dominica praeterita, sed illa dominica quae sequitur. Sic enim Ecclesia Romana facit, cum libros ad legendum ponit. Dicit enim in kalendis Augusti mensis ponendos libros Salomonis, et tamen non in kalendis solummodo ponunt, sed in die dominico aut ante kalendas, aut post kalendas, et tali ordine, sicut dixi, idest, usque

ad quartam feriam si venerint kalendae, ponent in praeterita Dominica; si autem post quartam feriam venerint, idest quinta feria, et sexta aut Sabbato, ponunt in Dominica sequenti.

Sequitur: *Iuxta considerationem rationis octava hora noctis surgendum est.* Quod *octava hora* dicit surgendum, tale est ac si diceret, nec antea nec postea; sed ipsa hora surgendum est. In hoc loco forte quaerit aliquis: Quàre beatus Benedictus dixit *octava horis noctis surgendum est,* cum December in nocte habeat horas sexdecim, et November horas quatuordecim? Dure videtur dicere et contrarium hoc, si numerum attendas, cum in *hora noctis octava,* aliquando est minus de media nocte, aliquando etiam solummodo media nox. Sed nec dure dixit, nec etiam sibi contrarium est, quia quamvis hoc dixerit, tamen aequinoctium custodivit, quod aequaliter habet in die et in nocte horas, idest duodecim in die, et duodecim in nocte. Et iuxta eius rationem equinoctii hoc dixit, maxime cum Dominus dicat: *Nonne duodecim horae sunt diei?*

Sequitur: *Et iam digesti surgant.* Cum enim dicit *et iam,* non est una pars orationis, sed duae, hoc est, coniunctio copulativa quae est *et,* et adverbium temporis *iam. Digesti,* idest cibis decoctis, maceratis et pene consumptis.

Sequitur: *Quod vero restat post Vigilias, a Fratribus, qui Psalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inserviatur. A pascha vero usque supradictas kalendas novembres, sic temperetur hora Vigiliarum agenda: parvissimo intervallo, quo Fratres ad necessaria naturae exeant custodito; mox Matutini, qui incipiente luce agendi sunt, subsequantur.* In hoc loco cum dicit: *Quod vero post Vigilias restat,* usque ad mane inserviatur lectioni, idest praeoccupetur a Fratribus illis, qui indigent Psalterii vel lectionum. Forte dicit aliquis Monachus: Nolo vigilare usque mane, sed dormire, eo quod non indigeo aliquid, adiuvante Domino. Cui Abba talem propositionem debet proponere, quam ille frater non possit solvère, et humilietur ex hoc ille frater. Et pro hac ratione debet Abba sapiens et doctus esse, ut possit suos Monachos pleniter docere. Cum dicit *custodito,* subaudien-

dum est *intervallo*. *Mox*, idest, statim *Matutini subsequantur, qui incipiente luce agendi sunt*. In hoc loco manifestat beatus Benedictus cum dicit: *Matutini qui incipiente luce agendi sunt*, quia omni tempore, idest tam in quotidianis, quam in dominicis et festis diebus Matutini *luce incipiente* canantur; nam si aliter fuerint cantati, idest ante lucis exordium, negligentia erit.

EXPLICIT ELPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT IX.
QUANTI PSALMI DICENDI SUNT NOCTURNIS HORIS.

Hiemis tempore suprascripto, in primis versus tertio dicendus est, *Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam:* cui subjungendus est tertius Psalmus et *Gloria:* post hunc Psalmus nonagesimus quartus cum Antiphona, aut certe decantandus. Inde sequatur Ambrosianum: deinde sex Psalmi cum Antiphonis. Quibus dictis, dicto versu, benedicat Abba: et sedentibus omnibus in scamnis, legantur vicissim a Fratribus in Codice super Analogium tres Lectiones; inter quas et tria Responsoria cantentur. Duo Responsoria sine *Gloria* dicantur. Post tertiam vero Lectionem, qui cantat, dicat *Gloriam;* quam dum incipit cantor dicere, mox omnes de sedilibus suis surgant ob honorem et reverentiam Sanctae Trinitatis. Codices autem legantur in Vigiliis Divinae auctoritatis, tam veteris Testamenti quam novi. Sed et expositiones earum, quae a nomina-

tis et orthodoxis catholicisque Patribus factae sunt. Post has vero tres Lectiones cum Responsoriis suis, sequantur reliqui sex Psalmi cum *alleluia* canendi. Post hos lectio Apostoli sequatur, ex corde recitanda, et versus et supplicatio Letaniae, idest *Kyrie eleison*. Et sic finiantur Vigiliae Nocturnae.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

In ista clavi melius est dicere *Quot*, quam *Quanti*. *Hiemis tempore, praemisso in primis versu: Deus in adiutorium meum intende, in secundo ter dicendum est: Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.* Ideo tertio dicitur, propter reverentiam sanctae Trinitatis, et quia triplex funiculus vix rumpitur. Et bene dicit: *Domine, labia mea aperies*, ac si diceret: Domine, tu aperi; quia si aperueris labia mea, *os meum annuntiabit laudem tuam*. Et hoc notandum est, quia non est contrarium huic rei, idest, *Domine, labia mea aperies*, illud quod alibi dicit: *Aperi os tuum et adimplebo illud*, quia liberum arbitrium a Domino concessum est homini.

Sequitur: *Cui subiungendus est tertius psalmus*. Ideo *tertius psalmus*, quia de somnii resurrectione dicit. Quod sequitur: *Post hunc Psalmus nonagesinus quartus*, ideo psalmus nonagesimus quartus ponitur, propter invitationem aliorum; nam ipse *Psalmus invitatorius* dicitur, eo quod invitat ad Ecclesiam venire. Nam quia consuetudo est sanctae Romanae Ecclesiae, ideo illum beatus Benedictus in tali ordine canere iussit. Duodecim vero Psalmi canendi ab Angelo tradita consuetudo obtinuit. Nam sicut narrat Cassianus, illius tunc temporis Patres in Aegypto varie psalmos ad Vigilias canebant, et erat pro hac consuetudine magna varietas; alii enim canebant quinquaginta psalmos, alii autem plus, alii vero minus. Deinde quia ista varietas erat canendi, venerunt Patres in unum, ut definirent de quantitate psalmorum. Et dum illi diu super hac definitione consulerent Deum, Angelus Domini descendit et stetit in medio eorum, et cecinit duodecim Psalmos, et evanuit ab oculis eorum. Et cum

illi hoc vidissent, cognoverunt quia a Deo institutum est, ut duodecim Psalmos cantarent ad unumquodque officium Vigiliae nocturnae. Deinde obtinuit consuetudo per Ecclesias Africanas, et Occidentales ut duodecim Psalmos cantarent ad Vigilias nocturnas. Cum vero *Expositiones earum* dicit, subaudiendum est, lectionum Veteris et Novi Testamenti. Et hoc notandum est, quia potest legi expositio Novi et Veteris Testamenti secundum auctoritatem huius Regulae, ita tamen, ut cum lectus fuerit liber Veteris ac Novi Testamenti, non debet iterum relegi, sed causa honestatis debent legere expositiones eiusdem libri, aut alterius libri, si non potuerint eiusdem libri expositionem habere. Verbi gratia, si liber Isaiae fuerit lectus, non debet iterum relegi; sed causa honestatis, secundum auctoritatem huius capituli, debent legere expositiones quas Hieronymus in Isaia fecit. Si vero non habuerint eiusdem libri Isaiae Prophetae expositiones, legant expositiones Psalmorum, aut Evangelii, aut alterius libri Novi et Veteris Testamenti. Vide modo, quia non dixit *nominatis*, sed *a nominatissimis;* quia fuerunt multi *nominati*, et tamen in eorum libris inventus est error. Et ideo dixit *a nominatissimis*, ac si diceret: illorum Doctorum legant expositiones, in quibus non invenitur error, sicut est Augustinus et Gregorius.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT X.
QUALITER AESTATIS TEMPORE AGATUR NOCTURNA LAUS

A Pascha autem usque ad Kalendas Novembres omnis, ut supra dictum est, Psalmodiae quantitas teneatur: excepto quod Lectiones in Codice propter brevitatem noctium minime legantur: sed pro ipsis tribus Lectionibus una de veteri Testamento memoriter dicatur, quam breve Responsorium subsequatur, et reliqua, ut dictum est, impleantur: idest, ut nunquam minus a duodecim Psalmorum quantitate ad Vigilias nocturnas dicantur; exceptis tertio et nonagesimo quarto Psalmo.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Inspicienda est nunc intentio sancti Benedicti, quare dixerit in aestate ad Vigilias nocturnas, pro tribus lectionibus, unam lectionem de Veteri Testamento memoriter recitari; nam ideo dixit non legere in aestivo tempore, quia omnino noluerit ut legatur, sed causa discretionis. Quomodo ergo credendum est, quod omnino noluerit lectionem legi, cum hiemis tempore legere iussit? Nequaquam enim consequens est, ut credendum sit noluisse legi in aestate, cum probetur voluisse legi in hieme, et quam devotus Deo extiterit; sed sicut dixi, causa discretionis condescendit pusillanimis, et ne murmurationis daretur occasio, ideo dixit non legere; nam quare ille dixerit non legere, manifestat inferius, cum subdit: *propter brevitatem noctium.* In hoc quippe loco, cum dicit *brevitatem noctium*, intelligitur quia maxima illis efficitur *brevitas noctium* in dormiendo, qui in die laborant. Et forte dicit aliquis: Quare non dixit usque ad kalendas Septembris, cum September et October aequales habeant noctes cum Martio et Aprile? Cui respondendum est, quia quamvis aequales videantur noctes habere, tamen maior labor est in Septembre et Octobri, quam in Martio et Aprili. Ideo maior labor est in Septembre et Octobri, quia in istis duobus mensibus instat vendemia. Non enim ligata veritas in verbis; hoc est, non debes intelligere sicut sonat, sed iuxta intentionem qua ille sanctus doctor vult dicere, sicut in hoc loco idem sanctus Benedictus facit, cum dicit, *propter brevitatem noctium* legere non debere, cum vult ut legatur. Hoc etiam animadvertendum est, quia si labor non est, et Congregatio legere voluerit propter maiorem devotionem Deo exhibendam, legat; quia intentio sancti Benedicti non fuit ut non legatur, sicut diximus, sed causa discretionis hoc dixisse cognoscitur. Si vero Congre-

gatio non omnis voluerit, ita distinguendum esse putavimus. Verbi gratia, si fuerint triginta Monachi, et quindecim fuerint studiosi et devoti, et quindecim fuerint negligentes et torpentes atque ignavi, et illi studiosi voluerint legere, isti autem torpentes et ignavi noluerint, debent isti ignavi nutriri et doceri, ut ipsi cupiant legere, sicut et caeteri studiosi; si autem non potuerint ita doceri, ut legere cupiant, non est legendum, ne occasio murmurationis detur; maxime quia tempore lectionis, cum debent vigilare, dormiunt propter pusillanimitatem suam. Iterum si isti triginta fuerint devoti omnes et sanctae conversationis, et tamen quindecim laborant in agro labore grandi, reliqui quindecim manent in Monasterio, et quamvis laborent in Monasterio, non tamen aequalis est labor, sicut illorum qui in agro laborant, sed minor; et si isti qui in Monasterio manent voluerint legere, et illi qui in agris laborant noluerint, non est legendum. Quare? quia magis est illis consentiendum qui maiori labore praeoccupantur, ne murmurandi locus eis detur, sicut dixi. Iterum si isti triginta omnes fuerint devoti et sanctae conversationis, et aequaliter omnes in agris laboraverint, et tamen quindecim sunt valde robusti, et quindecim debiles, et illi robusti voluerint legere, isti autem debiles noluerint, non est legendum, quia magis illis debilibus consentiendum est propter locum murmurationis. Si autem fuerint quinque vel sex qui noluerint legere, non sunt propter hos dimittendae lectiones; verum admonendi sunt et docendi, ut et illi consentiant. Si autem triginta fuerint, et viginti ex eis voluerint legere, decem autem non, et isti decem negligentes sunt, non studiosi, qui nolunt; illi autem viginti qui volunt legere sunt studiosi, legendum est. Verumtamen illi decem trahendi et docendi sunt, ut etiam illi consentiant; ita tamen legendum est, si illi qui nolunt, laborem non habent talem, ut ex hoc parva sit eis nox. Si autem illi decem qui nolunt, sunt studiosi et devoti, legendum est propter viginti; et hi decem non debent omnino resistere, quia magis debent timere male murmurare, quam devote pro Deo vigilare. — EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XI.
QUALITER DIEBUS DOMINICIS VIGILIAE AGANTUR

Dominico die temperius surgatur ad Vigilias. In quibus Vigiliis teneatur mensura, idest modulatis, ut supra disposuimus, sex Psalmis et versu, residentibus cunctis disposite et per ordinem in subselliis, legantur in Codice, ut supra diximus, quatuor Lectiones cum Responsoriis suis: ubi tantum in quarto Responsorio dicatur a cantante *Gloria*, quam dum incipit, mox omnes cum reverentia surgant. Post quas Lectiones sequantur ex ordine alii sex Psalmi cum Antiphonis, sicut anteriores, et Versus. Post quos iterum legantur aliae quatuor Lectiones cum Responsoriis suis, ordine quo supra. Post quas dicantur tria Cantica Prophetarum, quae instituerit Abba: quae Cantica cum *Alleluia* psallantur. Dicto etiam versu, et benedicente Abbate, legantur aliae quatuor Lectiones de novo Testamento, ordine quo supra. Post quartum autem Responsorium incipiat Abba Hymnum, *Te Deum laudamus*. Quo perdicto, le-

gat Abba Lectionem de Evangelio cum honore et timore, stantibus omnibus. Qua perlecta, respondeant omnes, *Amen.* Et subsequatur mox Abba Hymnum, *Te decet laus:* Et data benedictione, incipiant Matutinos. Qui ordo Vigiliarum omni tempore tam aestatis quam hiemis aequaliter in die Dominico teneatur; nisi forte, quod absit, tardius surgant, aliquid de Lectionibus breviandum est aut Responsoriis. Quod tamen omnino caveatur ne proveniat. Quod si contigerit, digne inde satisfaciat Deo in Oratorio per cujus evenerit neglectum.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia enim superius dixerat beatus Benedictus, in aestivo tempore unam solummodo esse lectionem legendam, nunc vero ne quis de ignorantia vel studio se excuset, et dicat quia ita tardius volo surgere in dominico die, sicut in quotidianis diebus, idem sanctus Benedictus suo loco congrue dicit: *Dominico die temperius surgatur;* ac si diceret aliis verbis: quotidianis diebus, *propter brevitatem noctium* dedi licentiam *tardius* surgere, diebus vero dominicis *temperius* praecipio surgere, idest, plus cito. Quod dicit *temperius*, non dicit propter hiemale tempus; quia hiemis tempore, si hora octava surrexerint, abunde possunt nocturnale officium perficere, etiam in die dominico, ut *incipiente luce* agendum sit Matutinum. Et hoc intuendum est, quia *temperius* solummodo respicit ad aestivum tempus, ut sic surgant iuxta numerositatem Fratrum, et prolixitatem lectionis in diebus dominicis, quatenus *incipiente luce* agantur Matutini. Et hoc similiter intuendum est, quia in nocte Nativitatis Domini non ad lucem cantari potest Matutinum, eo quod mane cantatur Missa secunda. Et similiter debent duodecim lectiones legi, et *Te Deum laudamus* cantari, et Evangelium annuntiari, et Oratio dici in Natale Domini, sicut in dominicis diebus consuetudo est. Quod vero dicit: *Qui ordo Vigiliarum omni tempore, tam aestatis quam hiemis, aequaliter in die dominico teneatur*, ita debet intellegi; non enim dicit ut ita debeant esse grandes lectiones in aestivo tempore, sicut in hiemali; sed cum dicit *aequaliter*, ac si diceret: *aequaliter* teneantur in aestivo tempore, sicut agere permittuntur in hiemali; idest, tam magnae lectiones sint, sicut octavae horae permittit spatium; nam non ante octavam

horam surgendum est. Et hoc sciendum est, quia sicut diximus, in dominico die matutinum officium *luce incipiente* agendum est, sicut in aliis diebus; quia ille inferius dicit: *Ut ait Propheta: Septies in die laudem dixi tibi. Qui septenarius sacratus numerus a nobis sic implebitur, si Matutini, Primae, Tertiae, Sextae, Nonae, Vesperae, Completoriique tempore nostrae servitutis officia persolvamus.* Unde oportet ut matutinum officium in die dominico *luce incipiente* agatur, quatenus septem laudes debitas in die dominico Domino persolvamus. Nam si *luce incipiente* non agimus Matutinum, iam non in die laudes septem Deo dicimus. Forte dicit aliquis: In quotidianis tantum diebus debeo Matutinum cantare *incipiente luce?* Cui respondendum est: valde indecens est, si omni tempore, idest, tam aestatis, quam hiemis, idest, omnibus diebus Matutinum *luce incipiente* cantamus, ut septem laudes Deo offeramus debitas, et in solo die dominico sex. Istud *temperius*, sicut dixi, ad aestivum attinet tempus, non hiemale, praeter illas noctes, in quibus officium valde prolongatur. Et hoc quod dicit: *digne inde satisfaciat Deo,* ita intelligi debet; idest, post completum Matutinum, et postquam unus exierit Ebdomadarius Coquinae, et alter intraverit, debet tamdiu incurvus stare ante altare, donec omnes Fratres egrediantur foras. Sed tamen considerandum est, quid sit *digne*, et quare dixit *digne*. Tunc enim *digne* satisfacit, si iuxta mensuram peccati, vel qualitatem peccati satisfacit. Verbi gratia, sunt quatuor Fratres, unus est qui tangit negligenter propter somnolentiam, hoc est, qui adeo dormit, ut non se excitet nisi tarde; alter est, qui non tangit propter pigritiam, hoc est, qui propter suam pigritiam, cum ad horam excitatus fuerit non surgit; alius est, qui tangere neglexerit propter nimiam potationem, quia forte vino aggravatus non potest surgere hora qua debet; item alter est, qui flebothomo usus hora qua congruit tangere, negligit; et alius est, qui vigilat nocte causa tangendi signum, et tamen timendo ante tangere, tangit postea. Unde intuendum est, quia debet considerari, si per somnolentiam, si per pigritiam, si per vinolentiam illi hoc accidit. Debet etiam considerari, qualis negli-

gentia fuit, hoc est, utrum dies erat quando surrexit, aut forte ad primam turmam, an ad secundam turmam, an ad tertiam turmam, et reliqua. Et sic iuxta qualitatem peccati, et ex quo animo fecit negligentiam, satisfaciat. *Quando vero incipit cantor Gloriam; mox omnes cum reverentia surgant.* Idest, quando incipit ille cantor dicere *Gloriam*, non debent festinanter surgere, sed honorifice et inclinato capite. Et hoc intuendum est, quia cum *Gloria* canitur, usque dum dicitur: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*, stare debet incurvus; et nec plus aut minus incurvus debet esse quis, nisi ambas super genua manus imponere debet; et qui plus vel minus fecerit, debet duci per sex gradus. Et hoc intuendum est, quia omnes aequaliter debent surgere, non unus ante, et alter post. Et hoc intuendum est, quia cum *Gloria* dicit, sive in Responsoriis parvis, sive in Psalmis, sive in Capitulo, ubicumque *Gloria* dicitur, ita inclinandum est, ut super genua manus ponere possit, sicut supra diximus, et usque ad *Spiritui Sancto* inclinandum est. Similiter etiam quando Capitula dicuntur, sive in die dominico, sive quando genua flectuntur, ita inclinari debet, sicut superius diximus, ut manus ad genua teneatur. Hoc intuendum est, quia cum dicit: *quatuor lectiones de Novo Testamento legantur*, ita intelligitur, ut octo lectiones, vis de Novo, vis de Veteri Testamento legantur; nam illae quatuor posteriores, idest, in tertia turma, omnimodo de Novo Testamento legi debent. Et hoc intuendum est, quia illas octo lectiones legere debent iuxta tempus; verbi gratia, si tempus est quando legi debent Epistolae Pauli, et caeterorum Apostolorum, aut Apocalypsis, totae octo lectiones legendae sunt de Novo Testamento, hoc est, de Epistolis, aut Apocalypsi; reliquas vero quatuor lectiones, vis de Epistolis, vis de Apocalypsi lege, aut Homilias Evangelii, aut expositiones Epistolarum, vel Apocalypsis. Si autem tempus est, quando legere debes de Veteri Testamento, octo lectiones lege de Veteri Testamento, et quatuor lectiones lege si vis aut de expositione Evangelii aut Apocalypsis, aut Epistolae; nam expositiones de Veteri Testamento non debes legere, quando debes legere Novum

Testamentum. Quasi diceret sanctus Benedictus aliis verbis, octo lectiones, vis de Novo, vis de Veteri Testamento, iuxta ordinem librorum; nam illas quatuor postremas lectiones omni modo de Novo Testamento lege. Si vero officium diei festi fuerit, hoc est nativitas Sanctorum venerit in die dominico, ita agendum est; hoc est, si fuerit praecipuus sanctus, idest, aut festivitas sancti Ioannis Baptistae, aut festivitas Apostolorum, aut sancti Martini, aut illorum qui in universo orbe praecipui habentur, plenum officium de illo Sancto debet cani; hoc est, duodecim lectiones cum duodecim Responsoriis suis, et Matutinum totum inde, idest, Psalmos et Antiphonas; nec non in diurnis horis cum Antiphonis; et Vesperam cum Psalmis et Antiphonis de ipso Sancto; Missa autem de illa Dominica canenda est mane die dominico, et maior Missa canatur de illo Sancto. Si autem non fuerit festivitas sancti Ioannis, aut sancti Petri, aut sancti Martini, aut sancti Andreae, aut alicuius praecipui Sancti, sed alterius, octo lectiones cum Responsoriis suis debent legi et cantari de dominico die; reliquae quatuor lectiones cum quatuor Responsoriis suis debent legi et cantari de illo Sancto; et totum Matutinum de illo Sancto debet cantari; Missa autem maior, si est talis Sanctus praecipuus, sicut diximus, debet cantari de illo Sancto; mane autem debet cantari de die dominico. Iam vero Tertiam, Sextam, Nonam cum *alleluia* debes cantare; Missa autem istius Sancti, qui non est praecipuus, cantanda est die dominico mane, et Missa maior cantanda est die dominico. Si enim quando canitur Matutinum de festivitate Sanctorum, si habet aliam Ecclesiam, potest iri et cantari Matutinum de dominico die.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XII.
QUOMODO MATUTINORUM SOLLEMNITAS AGATUR

In Matutinis Dominico die in primis dicatur sexagesimus sextus Psalmus sine Antiphona indirectum. Post quem dicatur quinquagesimus Psalmus cum *Alleluja:* post quem dicatur centesimus septimus decimus et sexagesimus secundus. Inde Benedictiones et Laudes, Lectio de Apocalypsi una ex corde et Responsorium et Ambrosianum et versus et Canticum de Evangelio, et completum est.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Notandum est, quia quantum aestimari potest, hac ratione dixit: *Deus misereatur nostri* in directum psallere, sicut ad Nocturnum dixit cantare: *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me*, idest, ut ad *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam* possint occurrere. *Miserere mei Deus*, sicut sanctus Benedictus dicit, cum *alleluia* debet cani. Cum dicit *dicatur centesimus septimus decimus*, subaudiendum est cum *alleluia*. In hoc quod dicit lectio de Apocalypsi, attendendum est, quia omni Dominica, sive de Adventu, sive de Nativitate Domini, sive de quotidianis dominicis, sive de Quinguagesima, sive de Pascha, sive de Quadragesima, et quid dicam? in omnibus Dominicis semper lectiones de Apocalypsi debent legere. Forte dicit aliquis, quod ad ipsum diem pertinentem lectionem debet legere. Cui respondendum est: verum est, quia ita Regula dicit, sed tamen, quia possunt inveniri in omnibus Dominicis lectiones de Apocalypsi ad omnes festivitates pertinentes, ideo debent legere secundum hanc auctoritatem Regulae semper de Apocalypsi. Similiter intelligendum est atque observandum de illa lectione, quam memoriter dicit legere de Apostolo; idest, semper illa lectio Apostoli, quae memoriter legitur, de Apostolo debet esse, secundum Regulam, sive de Adventu, sive de quotidianis, sive de Quadragesima, sive Quinquagesima, sive etiam de omnibus festivitatibus; quia in omnibus supradictis sollemnitatibus, vel festivitatibus, de Apostolo congrue lectiones possunt reperiri. Et hoc intuendum est, quia ubi dicit sive *recitanda*, sive *recitetur*, semper *ex corde* debet et memoriter dici, sive habeat scriptum in Regula *ex corde*, sive non. Et hoc intuendum est, quia in dominica die semper Psalmi cum *alleluia* cani debent; si autem de Adventu, vel de aliis sollemnitatibus sunt, antiphonae propriae, vel Psalmi debent

cani; et si antiphonae propriae non sunt, dicatur *alleluia* sine antiphonis. Si vero antiphonae fuerint de Adventu et de Sanctorum festivitatibus, possunt cantari duo Matutina, unum de Sancto, et unum de Adventu; si vero non cantaveris Matutinum de Adventu, cane illas antiphonas de Dominica in secunda feria, tertia feria, quarta feria, quinta feria, sexta feria, vel Sabbato. Forte dicit aliquis: Quare dixit sanctus Benedictus de psalmo quinquagesimo, ut cum *alleluia* debeat cantari, et non de aliis? Respondendum est ei, quia *quinquagesimus psalmus* proprie ad poenitentiam, hoc est, ad lamentum pertinet, et *alleluia* ad laetitiam. Potuerat quis dicere, ut propter hoc cum *alleluia* non debet cantari, ne inconveniens videretur sermo laetitiae cum lamentationibus sociatus; sed beatus Benedictus hunc specialiter Psalmum cum *alleluia* praenotavit canendum, ut non separatus, sed unus esset ei ordo canendi cum sequentibus, qui pene omnes alleluiatici sunt; unde et in eis non specialiter dixit *alleluia*, sed per subauditionem voluit intelligi. Et hoc intuendum est, quia non solum in diebus quotidianis potest dici *alleluia* cum antiphonis, verum etiam si in diebus dominicis antiphonas cum *alleluia* cantaverint, contrarium non est. Sciendum est, quia versus cum *alleluia* non dicimus; nam Responsorium non iam dicimus cum *alleluia*. Versus ideo non dicimus cum *alleluia*. quia non est congruum. Responsoria ideo non canimus cum *alleluia*, quia prohibuit sanctus Benedictus dicens: *Responsoria autem numquam cum alleluia canantur, nisi a Pascha usque ad Pentecosten*; et hoc sciendum est, quia *Benedictus Dominus Deus Israel* in illis dominicis diebus, in quibus alii psalmi cum *alleluia* canuntur, non debet cani cum *alleluia*, sed cum antiphona; et ipsa antiphona sive habeat *alleluia*, sive non, nil nocet. Nos tamen cum *alleluia* canimus antiphonam in *Benedictus Dominus Deus Israel*. Forte dicit aliquis: Quare iste solus cum *alleluia* cani debet, et cum antiphona? Ideo cum antiphona cani debet, quia separatus est ab aliis psalmis alleluiaticis: nam in medio sunt Hymnus, Versus, et Responsorium.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XIII.
PRIVATIS DIEBUS QUALITER AGANTUR MATUTINI

Diebus autem privatis Matutinorum solemnitas ita agatur: idest, ut sexagesimus sextus Psalmus dicatur sine Antiphona, subtrahendo modice sicut Dominica, ut omnes occurrant ad quinquagesimum, qui cum Antiphona dicatur. Post quem, alii duo Psalmi dicantur secundum consuetudinem: idest Secunda feria quintus et trigesimus quintus: Tertia feria quadragesimus secundus et quinquagesimus sextus: Quarta feria sexagesimus tertius et sexagesimus quartus: Quinta feria octogesimus septimus et octogesimus nonus: Sexta feria septuagesimus quintus et nonagesimus primus: Sabbato autem centesimus quadragesimus secundus et Canticum Deuteronomii, quod dividatur in duas *Glorias*. Nam caeteris diebus Canticum unumquodque die suo ex Prophetis, sicut psallit Ecclesia Romana, dicatur. Post haec sequantur Laudes, deinde Lectio una Apostoli, memoriter recitanda, Responsorium, Ambrosianum, versus,

Canticum de Evangelio, Letania et completum est. Plane agenda Matutina vel Vespertina non transeat aliquando; nisi in ultimo per ordinem Oratio Dominica omnibus audientibus dicatur a Priore propter scandalorum spinas, quae oriri solent: ut conventi, per ipsius orationis sponsionem, qua dicunt, *Dimitte nobis sicut et nos dimittimus*, purgent se ab hujusmodi vitio. Caeteris vero agendis ultima pars ejus orationis dicatur, ut ab omnibus respondeatur: *Sed libera nos a malo*.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Privatis, duobus modis intelligitur. Uno enim modo intelligitur *privatus*, idest alienatus; altero vero modo dicitur *privatus*, cum dicimus privatus est mihi, quod est coniunctus. In hoc vero loco cum dicitur *privatis diebus*, idest, alienatis et separatis a festivitatibus vel sollemnitatibus honore. Cum dicit: *sexagesimus dicatur sine antiphona, subtrahendo modice sicut die dominico*, reddit causam quare, idest cum subiunxit *ut omnes occurrant ad quinquagesimum*. Cum dicit *ad quinquagesimum*, quasi diceret ad initium quinquagesimi; quia sicut custoditur in nocturnis Vigiliis spatium ad occurrendum ante *Gloriam* nonagesimi quarti, ita custodiendum est in isto psalmo sexagesimo sexto, ante suam *Gloriam;* ut qui iam post *Gloriam* sexagesimi sexti psalmi occurrerit, non debet stare in suo ordine. Cum autem dicit *secundum consuetudinem*, subaudiendum est Ecclesiae illius regionis, ubi ita cantabant duos psalmos. Non enim absque ratione isti psalmi in Matutini officio deputati sunt, quia in unoquoque psalmo invenitur ratio, quae ad Matutinum attinet tam specialiter, quam etiam sub misterio. In quinto vero psalmo mentio fit Matutini, cum dicit: *mane astabo tibi et videbo;* in tricesimo quinto mentio fit lucis, sed sub misterio, in eo loco ubi dicit: *Filii hominum in protectione alarum tuarum sperabunt;* in quadragesimo vero secundo, in eo loco lucis mentio fit, ubi dicit: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam;* in sexagesimo secundo mentio fit lucis, in eo loco ubi dicit: *Defecerunt scrutantes scrutinium; accedit homo ad cor altum*, hoc est, deficiente nocte accedit homo ad cor altum, hoc est ad lucem; in sexagesimo vero quarto mentio fit lucis in eo loco ubi dicit: *Exitus*

Matutini et Vespere delectaberis; in septuagesimo vero quinto mentio fit lucis in eo loco ubi dicit: *illuminans tu mirabiliter a montibus aeternis;* in octogesimo vero septimo psalmo mentio fit lucis in eo loco ubi dicit: *In die clamavi;* in octogesimo vero nono psalmo mentio fit lucis in eo loco ubi dicit: *Mane sicut herba transeat;* in nonagesimo psalmo mentio fit lucis in eo loco ubi dicit: *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam;* in centesimo quadragesimo secundo psalmo mentio fit lucis ubi dicit: *Auditam mihi fac mane misericordiam tuam.* Simili modo potest intelligi de Canticis, quia in illis mentio fit lucis et diei. *Post haec sequuntur Laudes. Laudes* vero de illis psalmis tribus dicit, idest: *Laudate Dominum de coelis* et *Cantate Domino* et *Laudate Dominum in sanctis eius.*

Sequitur: *Deinde lectio una Apostoli.* Intuendum est in hoc loco, cum dicit *lectio Apostoli,* quia sunt multi qui dimittunt de Apostolo, et legunt de Prophetis ad ipsum diem pertinentes. His talibus, quia non pleniter intelligunt, respondendum est, quia et in Epistolis Apostolorum possunt Lectiones reperiri ad diversas festivitates attinentes; nam ille qui de Apostolo legerit, duo praecepta adimplevit: unum, quia legit ad ipsum diem pertinentem; alterum, quia de Apostolo legit sicut hic legitur. Similiter de Apocalypsis lectione intelligendum est in die dominica. Quod si festa Sanctorum venerint in dominica, de Apocalypsi legenda est lectio, quia in Apocalypsi possunt reperiri pertinentes in Sanctorum festivitatibus. *Ambrosianum* duobus modis potest intelligi: uno enim modo *Ambrosianus* intelligitur, ut divinus subaudiatur hymnus. *Ambrosianum* enim divinum intelligitur; altero vero modo intelligitur Ambrosianum, idest ab Ambrosio expositus, ubi similiter subaudiendum est hymnus. In hoc enim intuendum est, quia cum dixit *completum est,* non ideo dixit Sanctus Benedictus, ut psallendo ire non debeat, sed ne quis ibi loqui audeat; nam quare ille dixit ut non loquatur in Ecclesia, ipse manifestat cum dicit: *Agatur reverentia Deo,* et *ne Fratres impediantur.* Nam cum psallendo exeo, non loquor, sed silentium exhibeo, quia laudes Deo refero, sicut dicit: *Factum*

est silentium in coelo, et magis reverentiam Deo exhibeo. Verum si in una Ecclesia fuerint altaria, non est opus ire psallendo, quia pro uno altari ponuntur. Sed intuendum est quia si in ipsam ieris non agis contra Regulam, eo quod intentio Sancti Benedicti fuit ut diceret *completum est*, propter quod dixit: *agatur reverentia Deo*, et *non impediantur Fratres*. Si autem non psallendo ieris, non agis contra Regulam. Quia mentionem feci de psallendo ire, hoc nec hortor, nec dehortor. Videndum est quare Sanctus Benedictus dixit dominicam orationem dici *in voce*, cum Dominus inspector cordis est, et in corde requirit, et iuxta qualitatem còrdis inspicit orationem. Ideo enim praecipit *in voce* dici hanc orationem, propter versutos et simplices; nam sunt multi versuti et perversi, tenentes odium fratri in corde, nolentes dicere hanc sententiam in ista dominica oratione, idest, *dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, sed trasiliunt illam, ne se obligent magis dicendo hanc sententiam. Sed cum dicunt: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, transilientes subiungunt: *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo*. Et ob hoc voluit Sanctus Benedictus dici *in voce* hanc orationem; et reddidit causam quare *in voce* dicatur, cum subiunxit: *propter scandalorum spinas quae oriri solent*. Et prolungavit redditionem causae cum subiunxit: *ut conventi per ipsius orationis sponsionem, qua dicunt, Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, purgent se ab huiusmodi vitio*. *Conventi*, idest victi, fracti, superati; ac si diceret aliis verbis: ideo dico *in voce* dici hanc orationem, ut quia nolunt sponte se emendare, et eicere odium de corde suo, saltem audiendo superentur, et victi ab hac sententia sponsionis, *purgent se ab huiusmodi vitio*, idest, ab illo vitio quod in corde habent. Aliis vero officiis *ultima pars huius orationis in voce dicatur, ut ab omnibus respondeatur: Sed libera nos a malo*. Propter simplices dixit, ut *in voce* dicatur ultima pars dominicae orationis; qui dum simplices sunt aliqui qui non intelligunt, aut ea quae audiunt obliviscuntur, isti tales cum audiunt et non intelligunt, aut si non intelligunt, tamen obliviscuntur, reminiscan-

tur. Nunc videndum est, qua ratione dixit Sanctus Benedictus in Vespere et Matutino dominicam orationem dici solummodo, et non ad alia officia. Vesper enim finis est diei, Matutinum finis est noctis. In die enim et in nocte solet homo irasci. Et propterea dixit Sanctus Benedictus in fine diei et in fine noctis hanc orationem dominicam dici *in voce*, ut in fine diei sive noctis non aliquando transeat quis, sine reconciliatione fratris; propter illud quod scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram;* quamquam melius sit hoc secundum spiritalem intelligentiam intelligi. In aliis vero horis ideo non dixit dici *in voce* hanc orationem, propter inpossibilitatem. Verbi gratia, ecce quis irascitur fratri, et statim sonat signum ad Tertiam, vel Sextam atque Nonam. Iste talis non potest statim animum suum cohercere, ut ipso impetu furoris audiens hanc sponsionem, possit dimittere fratri, et ob hoc duobus modis esset culpabilis: uno modo quia iratus est, altero vero modo quia transgrediens praeceptum Regulae, propter furorem suum non dimittit fratri suo. Et propterea non dixit aliis horis dici orationem dominicam *in voce*, sed in Vespere et Matutino. Ac si diceret aliis verbis: ideo dicit solummodo in Vespera et Matutino dici hanc orationem, cum debeas etiam aliis horis reconciliari te fratri tuo ante Vesperum; sed iam quia non vis aut non potes propter furorem animi tui ante Vesperam vel Matutinum in pacem redire, saltem non intres ad Vesperam et Matutinum antequam in pacem redeas fratri tuo. Nunc videndum est quomodo debeat quis reconciliari fratri suo; dicit enim Scriptura divina: *Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia habet frater tuus adversus te aliquid, relinque ibi munus tuum ante altare; et vade prius reconciri fratri tuo. Munus* enim duobus modis intelligitur: uno enim modo intelligitur *munus* secundum litteram, panis et vinum quod offertur Deo: altero vero modo intelligitur spiritaliter quidquid boni operis egeris propter Deum, idest, sive obedientiam, sive orationem, sive ieiunium et reliqua. Deinde vero cum hoc agis, et ibi tibi in memoriam venerit quia peccasti in fratrem tuum, et non potes aut Missam, aut officium, aut ora-

tionem et reliqua dimittere, et ire et reconciliari fratri tuo, debes ibi in mente tua illi fratri veniam petere; hoc est, ita debes agere in mente, ut si ibi esset frater ille, et ei veniam peteres. Tamen postquam completum est illud opus bonum quod agis, et inveneris eum, debes illi veniam petere. Similiter etiam debes facere illi fratri si longe est; idest, debes illi in mente veniam petere ut dixi. Postquam vero reversus fuerit ille, etiam corporaliter debes ei veniam petere. Si autem frater tuus tibi aliquid fecit mali, non debes illi veniam petere, sed solummodo parcere ex toto corde, sicut Augustinus dicit; Hieronymus vero, et istum qui malum passus est, veniam petere dicit. Nunc videndum est quomodo debeat intelligi hoc quod dicit: *audito signo, relictis omnibus quae in manibus sunt, summa cum festinatione curratur*, cum ille spatium posuit usque ad *Gloriam* primi Psalmi; debet enim Monachus statim ut audierit signum, surgere et ire. Iste talis si non surrexerit, pro hac negligentia, per sex gradus ducendus est; si autem propter aliquod opus quod non potest dimittere, velut est pro infirmo, aut hospite, aut certe longe positus est, isti tali conceditur illud spatium; nam debet Monachus propter hoc praeceptum quod dicit *mox*, statim surgere et ire. Si vero talis fuerit obedientia, ut debeat statim reverti, veluti est in Coquina et reliqua, debet statim cum oraverit reverti in Coquinam, et parare quod necessarium est; et post hoc iterum debet reverti ante *Gloriam* primi psalmi; nam si ante non fuerit reversus, non debet in Choro stare, sicut dicit beatus Benedictus.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XIV.
IN NATALE SANCTORUM QUALITER AGANTUR VIGILIAE.

In Sanctorum vero festivitatibus, vel omnibus solemnitatibus, sicut diximus Dominico die agendum, ita agatur: excepto quod Psalmi aut Antiphonae vel Lectiones ad ipsum diem pertinentes dicantur. Modus autem suprascriptus teneatur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Attendendum est in hoc loco, cum dixit *in Sanctorum festivitatibus*, quare non dixit *omnibus*, sicut dixit in sollemnitatibus. Causa discretionis hoc fecit, quia cum dixit *festivitatibus*, subaudiendum est *praecipuis*. Et hoc intuendum est, quia in eo quod dixit *in Sanctorum festivitatibus*, subintelligendum est, ut in aliis Sanctorum festivitatibus commemoratio fiat Sanctorum, sed tamen non sicut in dominico die. Nam si in festivitatibus Sanctorum de omnibus Sanctis, sive qui Missas suas habent praecipuas, sive non praecipuas intelligatur, difficile videtur; eo quod multae erunt illae festivitates Sanctorum, sicut in libro Missarum continetur; quia in illo libro multorum Sanctorum Missae scriptae videntur; ac pro hoc aut dimittentur, aut cum nimio labore celebrabuntur; et pene nihil aliud faciendum erit propter multitudinem Sanctorum; sed sicut diximus, cum dicit *festivitatibus*, subaudiendum est *praecipuis*. Sollemnitates autem attinent ad Christi sollemnitates, quamquam de sollemnitatibus possint dici festivitates, et festivitates de sollemnitatibus; quia non sollemnitates separantur a festivitatibus Sanctorum. Sollemnitates Christi praeferuntur festivitatibus Sanctorum. Et cum dixit *in Sanctorum vero festivitatibus*, non addidit *omnibus;* cum vero dicendum fuit de sollemnitatibus, praemisit *omnibus*. Sollemnitates Christi sunt: Nativitas, Circumcisio, Apparitio, Praesentatio in Templo, Coena Domini, Veneris sanctus, sanctum Sabbatum, sanctum Pascha, Ascensio, Pentecostes. Festivitates vero Sanctorum sunt qui praecipue habentur, sicuti duodecim Apostolorum, sancti Iohannis Baptistae, sancti Laurentii, sanctae Mariae in medio Augusto, sancti Martini, sanctae Ceciliae, et Aga-

thae, et Agnetis, et sancti Benedicti, et in kalendis Novembris celebratur festivitas omnium Sanctorum. Istae omnes, quia celebrantur per totum mundum, ideo sunt praecipuae. Deinde sunt praecipuae omnium illorum Sanctorum, qui in illa civitate requiescunt, veluti sunt sancti Ambrosii, Protasii in Mediolano, et Victoris, Naboris seu Nazarii. Omnium sanctorum istorum praedictorum, sicut dictum est in dominica die, ita celebrandae sunt; idest vacandum est tota die lectioni, et manducandum est ad Sextam; et duodecim Responsoria, cum duodecim lectionibus cantanda sunt; Psalmique ad ipsum diem pertinentes, cum omnibus ad festivitatem illius Sancti pertinentibus dicendi sunt. Hoc sciendum est, quia illud Matutinum, quod dixi cantare in alia Ecclesia die dominica, non ex debito debet fieri, sed si vult. De illis Sanctis dico, qui sunt in illo Episcopatu, quos generaliter omnis civitas tota celebrat, et populus in circuitu; veluti sunt ut dixi: Ambrosius, Victor, Protasius, Gervasius, Nabor, Felix, Nazarius, Celsus, Simplicianus. In reliquis vero Sanctis, qui non sunt ibi praecipui, veluti est sanctus Romanus, et alii, de quibus non agitur sicut in die dominica, quamvis eorum Missae sunt scriptae in Libro Sacramentorum; tres solummodo lectiones cum Responsoriis suis dicantur, et Matutinum; nam caetera officia, idest Prima, Tertia, Sexta, Nona, et Vespera, et Completorium, et Nocturnum, praeter Matutinum et tres Lectiones cum Responsoriis tribus, de quotidiano agendum est; et laborandum est in illo die, et sicut in die quotidiano manducandum est iuxta tempus suum, quod definitum est in Regula, idest aut Sexta, aut Nona; Missa vero de illo sancto canenda est. Forte dicit aliquis: quare? quia iam cum Matutinum inde cantasti, iam initium esse fecisti illius Sancti. Vespera vero de illis Sanctis praedictis praecipuis ita agenda est, idest, in die praeterito ad Vesperum solummodo dicendum est Responsorium cum Gloria, et Lectio, et Hymnus, et Versus, et Antiphona in Evangelio, et Oratio. Nocturnum vero et Matutinum, et Prima, et Tertia, et Sexta, et Nona, et Vespera, et Missa ad ipsos Sanctos pertinentia dicenda sunt. Et hoc intuendum est, quia in illis diebus

in quibus non sunt praecipui Sancti, sicut supra diximus agendum est.

Sequitur: *Modus autem superscriptus teneatur. Modus* autem intelligitur quantitas. Et hoc intuendum est, quia ista quantitas ad Lectiones et Responsoria, et Psalmos attinet. Et hoc intuendum est, quia Coena Domini, et Veneris sanctus, et Sabbatum sanctum, et Pascha ad sollemnitates Christi attinent. De his quatuor diebus definitum est in Concilio, ut officium secundum Romanam Ecclesiam canatur pleniter, et non secundum Regulam a Monachis.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XV.
ALLELUIA QUIBUS TEMPORIBUS DICATUR

A Sancto Pascha usque Pentecosten sine intermissione dicatur *Alleluja*, tam in Psalmis, quam in Responsoriis. A Pentecoste autem usque in caput Quadragesimae omnibus noctibus cum sex posterioribus Psalmis tantum ad Nocturnos dicatur. Omni vero Dominica extra Quadragesimam, Cantica, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nonaque cum *Alleluja* dicantur. Vespera jam cum Antiphona. Responsoria vero nunquam dicantur cum *Alleluja*, nisi a Pascha usque Pentecosten.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Nunc videndum est qua ratione dicit: *A sancto Pascha usque Pentecosten*, cum totis illis quinquaginta diebus *Pascha* dicitur. Cum enim dici: *A sancto Pascha usque Pentecosten*, quasi diceret ab initio Paschae usque ad finem Paschae. Ideo enim dicit *sine intermissione*, quia in omnibus Psalmis, et in omnibus Versibus, et in omnibus Responsoriis vult dici *alleluia*, exceptis Completoriis. In hoc etiam loco, quare ab aliis dimittitur *alleluia* a Septuagesima, cum sanctus Benedictus *usque ad caput Quadragesimae* dicit esse canendum *alleluia?* Ideo dimittitur in capite Septuagesimae, quia mos fuit apud antiquos a Septuagesima incipere Quadragesimam. Et sunt etiam modo alii, qui ab illo tempore incipiunt Quadragesimam; et propterea, quia antiquus usus fuit, ideo praevaluit ut a Septuagesima dimitteretur *alleluia;* et qui nunc dimittunt *alleluia* a capite Quadragesimae, moderno more faciunt. Et hoc intuendum est, quia intentio sancti Benedicti est, ut si festivitas Sanctorum sit in his diebus usque in Pentecosten, semper vult ut Responsum et Psalmi et Versus cum *alleluia* dicantur. Similiter etiam intentio est sancti Benedicti, ut post Pentecosten numquam dicatur Responsum cum *alleluia*, sive sit festivitas Sanctorum, sive non. Si vero talis necessitas est, ut sine *alleluia* dicatur Responsum infra Pentecosten, ad suppletionem officii, iuxta considerationem, potest cantari sine *alleluia*, propter illud quod dicit: *ad ipsum diem pertinentes*. Si autem post Pentecosten est talis festivitas Sanctorum, ut habeat Responsum cum *alleluia*, cantetur Responsum cum *alleluia*, propter necessitatem instantem; et si non potest fieri ut dimittatur Responsum, quod sine *alleluia* non potest cantari, cantetur aliud pro eo.

Sequitur: *Omni vero Dominica extra Quadragesimam, Cantica, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nonaque cum alleluia dicantur.* Sunt autem multae Regulae, quae habent *Cantica ad Matutinos*, sed non potest stare talis locutio, quia subsequitur *Prima, Tertia, Sexta, Nona.* Melius est ergo dicere: *Cantica, Matutini.* Sunt qui intellegunt *Matutini* genitivum casum esse, ut sit sensus: *Cantica in Matutino;* quia *Cantica* pro *Psalmis* esse dicta intelligunt; sed melius est ut *Cantica* sit nominativus, similiter sit nominativus etiam *Matutini;* ut sit sensus: *Cantica* quae ad Vigilias canuntur, *Matutini* vero attinent ad psalmos matutinales.

Explicit expositio eiusdem capituli.

CAPUT XVI.
QUALITER DIVINA OPERA PER DIEM AGANTUR

Ut ait Propheta: *Septies in die Laudem dixi tibi.* Qui Septenarius sacratus numerus a nobis sic implebitur, si Matutini, Primae, Tertiae, Sextae, Nonae, Vesperae, Completoriique tempore nostrae servitutis Officia persolvamus. Quia de his diurnis horis dixit: *Septies in die Laudem dixi tibi.* Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Ergo his temporibus referamus Laudes Creatori nostro super judicia justitiae suae: idest Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorio, et nocte surgamus ad confitendum ei.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Nunc quasi interrogare videtur sanctus Benedictus, cum dicit: *Qualiter divina opera per diem agantur?* Et iterum respondisse sibi videtur, cum dicit: *Ut ait propheta: Septies in die laudem dixi tibi.* Ac si diceret aliis verbis: septies in die laudem refero Deo, ut dicit Propheta. Solet sanctus Benedictus aliquando sensum divinarum Scripturarum ad suum trahere sensum, sicut in hoc loco facere videtur, cum alii Doctores aliter hoc intelligant. Istud enim quod dicit Propheta: *Septies in die laudem dixi tibi,* secundum proprium sensum suum ita intelligitur, idest, *semper* laudem dixi tibi. Quia qui *septies in die* laudes Deo refert, *semper* illi laudes referre videtur; eo quod pene semper in laudibus Dei positus sit. Et quod *semper* laudes referebat Domino, alibi manifestat idem Propheta, cum dicit: *semper laus eius in ore meo.* Ille enim *semper* laudes refert Deo, cuius devotio *semper* in Domino consistit; sive enim dormitat, sive vigilet, *semper* laus Domini in ore eius est. Sed quia cognovit beatus Benedictus, quod non *semper* et absque intervallo possit os corporis laudem Deo referre, sicut os cordis, ideo hunc sensum Scripturae huius ad suum sensum traxit, et sic intellexit eum, ut de laude oris esset dictum, in quo iussit Deo laudes esse referendas. Et quia os corporis non potest Deum laudare, sicut os cordis, ideo constituit horas, ut saltem in his temporibus Deo omnipotenti referre laudes queat, *idest Matutinum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperam, Completoriumque, super iudicia,* idest propter iudicium. *Sacratus* enim *numerus* ideo dicitur, quia perfectus est; et *septenarius numerus* pro perfectione ponitur. In hoc loco claret, quia omnibus die-

bus est Matutinus *luce incipiente* cantandus; quia si non *luce incipiente* canatur, non septies in die laus Deo dicitur super iudicia iustitiae suae, quae incompraehensibilia sunt. Et reddit causam, cuius sunt illa iudicia, cum dicit: *iustitiae suae*, quia iudicia Domini ex iustitia procedunt. Et quia docuit etiam *in nocte* surgendum esse, ideo adhibuit hoc testimonium Scripturae divinae, ut facilius ei crederetur. Dicit enim: *Nam de nocturnis Vigiliis idem Propheta dicit: Media nocte surgebam ad confitendum tibi*. In hoc enim loco intuendum est, quare sanctus Benedictus hoc testimonium adhibuit, cum ipse non in media nocte praecepit esse surgendum, sed octava hora noctis. Cui respondendum est: quamquam sanctus Benedictus causa discretionis praeceperit octava hora noctis esse surgendum ad Vigilias, et quia licet hoc testimonium suae praeceptionis non convenit ad illud quod dicit: *media nocte surgebam ad confitendum tibi;* tamen convenit quantum ad noctem attinet; eo quod sicut dixi in nocte praeceperit esse surgendum, sicut Propheta dicit. Nam quia beatus Benedictus non habuit unde aliud adhiberet testimonium ad confirmandam suam sententiam, ideo istud adhibuit, in quo fit mentio noctis. In hoc loco solertius intuendum est, quia ille laudes Deo refert, qui hoc quod ore dicit corde cogitat. Et propterea vigilanter sanctus Benedictus subiunxit, cum dicit: *his temporibus referamus laudes Deo*, et subiunxit: *creatori nostro*. Ac si diceret: ita laudes referamus, ut creator noster cognoscatur; nam sunt multi qui videntur laudes referre, sed non referunt Deo; quia hoc quod ore dicunt, corde non intendunt. Et ideo admonendi sunt Monachi, ut cum audiunt signum, sicut dimittunt ea quae habent in manibus, ita etiam in corde dimittant; quia nil valet manibus dimittere opus, et corde gestare; nam tolerabilius est manibus gestare opus et corde dimittere, quam manibus dimittere et corde gestare.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XVII.
QUOT PSALMI PER EASDEM HORAS CANENDI SUNT

Jam de Nocturnis vel Matutinis digessimus ordinem Psalmodiae: nunc de sequentibus horis videamus. Prima hora dicantur psalmi tres singillatim, et non sub una *Gloria*. Hymnus ejusdem horae post Versum, *Deus in adjutorium*, antequam Psalmi incipiantur. Post expletionem vero trium Psalmorum recitetur Lectio una, Versus et Kyrie eleison, et Missae sint. Tertia vero, Sexta, et Nona eodem ordine celebretur Oratio: idest Versus, Hymni earumdem Horarum, terni psalmi, Lectio, et Versus, Kyrie eleison, et Missae sint. Si major Congregatio fuerit, cum Antiphonis; si vero minor, indirectum psallantur. Vespertina autem Synaxis quatuor Psalmis cum Antiphonis terminetur: post quos Psalmos Lectio recitanda est: inde Responsorium, Ambrosianum, Versus, Canticum de Evangelio, Letaniae et Oratio Dominica, et fiant Missae. Completorium autem trium Psalmo-

rum dictione terminetur. Qui Psalmi directanei et sine Antiphona dicendi sunt. Post quos Hymnus ejusdem horae, Lectio una, Versus et Kyrie eleison et Benedictiones, et Missae fiant.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Aptum ordinem tenuit sanctus Benedictus in eo quod superius narrat tempora, per quae officia divina agenda sunt, et nunc subiunxit: *Quanti Psalmi per easdem horas dicendi sint. Sinaxis* graece, latine *Conventus* dicitur, hoc est, ubi conveniunt simul Fratres. Et non solum de Vespera *Sinaxis* dicitur, sed etiam de Prima, Tertia, Sexta, Nonaque *Sinaxis* dicitur. *Congregatio* est, cum duodecim Fratres sunt. Bene duodecim Fratres sunt *Congregatio*, quia possunt illi suam legem, si docti sunt, et sibi conveniunt, implere; si autem plus sunt de duodecim Fratribus, idest aut tredecim, aut quatuordecim, aut quindecim, vel quanticumque super, *Maior* est *Congregatio*. Si autem infra duodecimum numerum fuerint, *Minor Congregatio* vocatur. In duodecimo vero numero, nec *Maior* nec *Minor*, sed *Congregatio* dicitur. In hoc loco notandum est, quia cum dicit sanctus Benedictus: *Si vero Minor Congregatio fuerit, indirectum psallantur;* non ita dicit, ut sua intentio sit ut non etiam psallantur cum antiphonis, sed propter gravitatem, ne videretur grave esse, si Minor Congregatio iuberetur psallere cum antiphonis sicut Maior. Nam Maior Congregatio potest psallere cum antiphonis, quia possunt se invicem adiuvare, nam si Minor Congregatio cum antiphonis cecinerit, non facit extra Regulam; tantum ut sine murmuratione fiat.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XVIII.
QUO ORDINE IPSI PSALMI DICENDI SUNT

In primis dicatur Versus: *Deus in adjutorium meum intende*, *Domine ad adjuvandum me festina*, et *Gloria:* inde Hymnus cujusque Horae. Deinde Prima Hora Dominica dicenda quatuor Capitula Psalmi Centesimi octavi decimi. Reliquis vero Horis, idest Tertia, Sexta, vel Nona, terna Capitula suprascripti Psalmi Centesimi octavi decimi dicantur. Ad Primam autem secundae feriae dicantur tres Psalmi, idest Primus, Secundus et Sextus. Et ita per singulos dies ad Primam, usque Dominicam, dicantur per ordinem terni Psalmi usque Nonum decimum Psalmum; ita sane, ut nonus Psalmus et Septimus decimus partiantur in binas *Glorias*. Et sic fit, ut ad vigilias Dominicas semper a Vigesimo incipiatur. Ad Tertiam vero, Sextam, Nonamque Secundae Feriae, novem Capitula, quae residua sunt de Centesimo octavo decimo Psalmo, ipsa terna per easdem Horas dicantur. Expenso ergo Psalmo Centesimo octavo decimo duobus diebus, idest Dominico et Secunda Fe-

ria, Tertia Feria jam ad Tertiam, Sextam, vel Nonam psallantur terni psalmi a Centesimo nono decimo usque Centesimum vigesimum septimum; idest psalmi novem. Quique psalmi semper usque Dominicam per easdem Horas itidem repetantur: Hymnorum, nihilominus, Lectionum, vel versuum dispositione uniformi cunctis diebus servata; et ita scilicet semper Dominica a Centesimo octavo decimo incipiatur.

Vespera autem quotidie quatuor psalmorum modulatione canatur. Qui psalmi incipiantur a Centesimo nono usque Centesimum quadragesimum septimum, exceptis his, qui in diversis Horis ex eis sequestrantur: idest a Centesimo septimo desimo usque Centesimum vicesimum septimum, et Centesimo quadragesimo secundo. Reliqui omnes in Vespera dicendi sunt. Et quia minus veniunt tres psalmi; ideo dividendi sunt, qui ex numero supradicto fortiores inveniuntur, idest Centesimus trigesimus octavus, et Centesimus quadragesimus tertius, et Centesimus quadragesimus quartus. Centesimus vero sextus decimus, quia parvus est, cum Centesimo quintodecimo conjungatur. Digesto ergo ordine psalmorum vespertinorum, reliqua, idest Lectiones, Responsoria, Hymni, Versus, vel Cantica, sicut supra taxavimus, impleantur. Ad Completorium vero quotidie iidem psalmi repetan-

tur; idest Quartus, Nonagesimus, et Centesimus trigesimus tertius.

Disposito ordine Psalmodiae Diurnae reliqui omnes psalmi, qui supersunt, aequaliter dividantur in septem noctium Vigilias, partiendo, scilicet, qui inter eos prolixiores sunt psalmi, et duodecim per unamquamque constituantur noctem. Hoc praecipue commonentes, ut si cui forte haec distributio psalmorum displicuerit, ordinet si melius aliter judicaverit; dum omnimodis id attendatur, ut omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta psalmorum psallatur; et Dominico die semper a capite repetatur ad Vigilias: quia nimis iners devotionis suae servitium ostendunt Monachi, qui minus a Psalterio cum Canticis consuetudinariis per septimanae circulum psallunt: dum quando legamus Sanctos Patres nostros uno die hoc strenue implesse, quod nos tepidi utinam septimana integra persolvamus.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quod enim dicit: *uniformem cunctis diebus servatam*, ad numerum attinet. Ac si diceret aliis verbis: quot Psalmos, quot Hymnos, quot Versus, quot Lectiones in uno die dicit, tot dicat in alio. In hoc loco ubi dicit beatus Benedictus: *Hoc praecipue commonentes, si cui forte haec distributio psalmorum displicuerit, ordinet si melius aliter iudicaverit; dum id omnimodis attendatur, ut omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta psalmorum psallatur, et dominico die semper a capite repetatur;* intuendum est, quia sunt multi qui dicunt, quia mihi concessit sanctus Benedictus, ut habeam licentiam suum officium dimittere, et alterius Ordinem cantare, si mihi displicet sua distributio Psalmorum; nunc autem quia plus mihi melius esse videtur Officium Romanum, volo istum relinquere, et facere Romanum. Et iterum sunt alii, qui respondent e contrario dicentes: non est hoc concessio quod dicit beatus Benedictus, sed humiliatio. Et respondens alterà pars dicit: non est verum ut causa humilitatis hoc dixisset, sed concessionis; nos enim probamus quia concessio est, eo quod habemus verba in manibus; vos autem non potestis probare humilitatis esse haec verba. E contra altera pars dicit: causa humilitatis dixit, quia consuetudo Doctorum sublimiorum et eximiorum est dicere, cum causa profundius definitur, quae ultra non potest definiri: si alius quis melius exponat, eius sensus sequendus est. Nunc autem ex utraque parte incertitudo est, hoc est illius, qui dicit quia concessit, similiter et istius qui dicit: non est concessio, sed humiliatio; eligendum est consilium quod sine periculo est. Nam ubi duo errores sunt, unus qui habet periculum, et alter

qui non habet periculum, ille eligendus est, qui sine periculo est. Ergo eligendum est, ut ita Officium agamus, sicut sanctus Benedictus exposuit; quia ille melius non potuit definire, quam definivit. Et ille etiam sicut exposuit, ita suo tempore in suo Monasterio Officium canebant; quia sicut dixit sanctus Gregorius: *nullatenus docuit sanctus Vir aliter quam vixit.* Nam iste qui dicit: concessio est, duabus contrarietatibus tenetur. Una contrarietate, quia non scit si concessit; altera vero contrarietate, etiam si concessit, tamen non sapit si Officium Romanum melius sit quam Regulare; et forte non est melius.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XIX.
DE DISCIPLINA PSALLENDI

Ubique credimus divinam esse praesentiam, et oculos Domini in omni loco speculari bonos et malos. Maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus. Ideo semper memores simus quod ait Propheta: *Servite Domino in timore.* Et iterum: *Psallite sapienter.* Et, *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Ergo consideremus, qualiter oporteat in conspectu divinitatis et Angelorum ejus esse; et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostrae.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

De disciplina psallendi. Disciplina a discendo dicitur, quia discitur. *Disciplina psallendi* est eruditio vel doctrina psallendi. De *oculis* Domini quaere superius. Nunc videndum est, quare sanctus Benedictus dicit: *maxime cum ad opus divinum assistimus*, cum Deus totus ubique sit. nec hic plus est, quam illic; sed sicut dixi, totus ubique est. Cum vero dicit: *maxime cum ad opus Dei assistimus;* istud *maxime* ad nos referri potest, quia nos *maxime* tempore orationis videmus nos a Deo videri. Nam propterea dedit Dominus verba orandi, et ipsa etiam verba pauca, ut nos cum ad orandum Deum assistimus, intendendo vim verborum, tranquilletur et serenetur nostra mens ad perfruendam illam lucem invisibilem, in quantum humana natura permittit. Nam nos non possumus semper Deum videre, propter diversas praeoccupationes terrenas, quibus implicatur et duplicatur nostra mens, et noster obtutus non est simplex ad Deum intuendum.

Sequitur: *Ideo memores simus quod ait Propheta: Servite Domino in timore.* Ac si diceret aliis verbis: quia nos non possumus alio tempore Deum contemplari, sicut tempore orationis; ideo cum ad illud opus divinum assistimus, simus memores quod dicit Propheta: *Servite Domino in timore.* Ac si diceret aliis verbis: tempore psalmodiae cum tremore Deo debemus assistere, sicut Propheta dicit. Sed hoc notandum est, quia iste timor non debet esse servilis, sed castus; idest, ita debemus Deo assistere, sicut filius assistit dilectissimo patri. *Et iterum: Psallite sapienter.* Bene cum dixit *psallite*, subiunxit *sapienter*; nam sunt multi qui psallunt non *sapienter*, sed insipienter. Ille enim psal-

lit *sapienter* qui, quod ore dicit, corde cogitat; nam ille qui quod ore dicit corde non cogitat, insipienter psallit. In hoc enim loco admonendi sunt cantores, ut cum psallunt, non cupiant placere voce populo, sed verbis; quia si verba placuerint illis, prospera populi cupiunt atque salutem; nam si voce sua populo solummodo desideraverint placere, non salutem illorum optant, sed vanitatem suae gloriae.

Sequitur: *Et in conspectu Angelorum psallam tibi.* Istud enim quod dicit *in conspectu Angelorum*, duobus modis intelligi potest: uno modo intelligitur, quia cum psallimus Deo, assistunt ibi Angeli, eo quod Deus non est sine suis nuntiis; altero modo intelligitur, quia si nos intendimus corde, quod ore dicimus, nostra intentio similis est intentioni Angelorum.

Sequitur: *Ergo consideremus*, et reliqua. Istud *Ergo* superius respicit; ac si diceret aliis verbis: *Ergo* si ita est, idest, si in conspectu Angelorum psallimus, *consideremus qualiter oporteat nos in conspectu Divinitatis et Angelorum eius esse*, subaudiendum est, cum timore et reverentia.

Sequitur: *Et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostrae.* Intuendum est, quia ista sententia generavit hoc capitulum quod ait: *mens nostra concordet voci nostrae.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XX.
DE REVERENTIA ORATIONIS

Si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non praesumimus nisi cum humilitate et reverentia, quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate et puritatis devotione supplicandum est? Et non in multiloquio; sed in puritate cordis et compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Et ideo brevis debet esse et pura oratio: nisi forte ex affectu inspirationis Divinae gratiae protendatur. In Conventu tamen omnino brevietur oratio; et facto signo a Priore, omnes pariter surgant.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia superius exposuit, qualiter esset psallendum, congrue nunc subiunxit: *De reverentia orationis.* Bene enim dicit: *Si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non praesumimus nisi cum humilitate et reverentia.* Et quia hoc omnibus notum est, cum quali reverentia est principi vel potenti loquendum, quare cum timore et honore et voce summissa loquitur? Quia manifestum est; si quis non cum honore et humilitate locutus fuerit principi, non solum non merebitur impetrare quod postulat, verum etiam damnum sibi acquirit. Quasi diceret aliis verbis: si homini, qui vermis et cinis est, loquitur cum honestate et humilitate, quanto magis cum humilitate et puritatis devotione supplicandum est Deo, qui est omnium creator et rector. Bene enim cum dixit *humilitate* praemisit *omni*, idest, corporis et animae; hoc est: si cum humiliamus et flectimus corpus, ita et anima flectenda est, quia nil valet una sine altera.

Sequitur: *Et non in multiloquio; sed in puritate cordis et conpunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus.* Sic enim Dominus in Evangelio perhibet dicens: *Orate autem, nolite multum loqui.* Sunt enim multi, qui putant Deum flecti posse multis verbis; multa enim verba in oratione fundere paganorum est: nam Deus inspector est cordis. Dicit enim beatus Benedictus: *non in multiloquio, sed in puritate cordis et conpunctione lacrymarum nos a Domino exaudiri credamus.*

Sequitur: *Et ideo brevis debet esse et pura oratio; nisi forte ex affectu inspirationis divinae gratiae protendatur.* Mos est Graecorum frequenter orare, et parum. Tamdiu enim debemus in oratione prostrati iacere, donec Domino iuvante cogitationes

malas comprimamus. Si autem videmus nos superari a cogitationibus, et non delectamur in oratione iacere, surgendum est, et aut legendum, aut psallendum, aut operandum est; quia aliud est psallere, aliud orare. Nam in obedientia cum fueris, non te prohibuit sanctus Benedictus a lacrymis, sed cum habueris lacrymas, debes in ipsa obedientia persistere; et cum veneris ad Oratorium ad psallendum Officium, si post Officium delectaveris, inspiratus divina gratia, potes remorari in Oratorio, et ibi lacrymas tuas fundere; ita tamen, ut Abba hoc cognoscat in te. Quia cognovit beatus Benedictus non posse humanam mentem propter infirmitatem suam divinam orationem sine perturbatione malarum cogitationum facere, ideo dixit *brevem* esse orationem debere; nam quamvis aliis temporibus patiamur perturbationes cogitationum, maxime tempore orationis hoc patimur; et quia oratio munda a vanis cogitationibus debet esse, et cum conpunctione lacrymarum, pro infirmitate tamen humana *brevis debet esse*. Et bene dixit: *nisi forte ex affectu inspirationis divinae gratiae protendatur;* ac si diceret aliis verbis: humana infirmitas in divina oratione non potest persistere sine perturbatione malarum cogitationum, nisi divina gratia inspirata fuerit. Et hoc notandum est, quia contrarium est hoc quod sanctus Gregorius dicit in homilia sua de coeco qui sedebat secus viam, idest: *et turba quae praeibat increpabat eum ut taceret,* huic sensui quo dicitur: *brevis debet esse et pura oratio.* Nam cum in oratione fantasmata patimur, tamdiu debemus persistere, donec Domino iuvante ipsa superemus fantasmata. Et si in Officio patimur superfluas cogitationes, et ibi debemus tamdiu persistere, donec Officium completum fuerit; et si ob cogitationes non licet Officium dimittere, non dicit ut tu dimittas obedientiam, et demores in oratione. In hoc notandum est; quia sicut ille contra hoc praeceptum Regulae agit, si diu in oratione iacuerit superatus a cogitationibus malis, ita etiam contra praeceptum Regulae agit ille, qui accepto divino dono orationis, quo potest diu orationem fundere sine perturbatione et interruptione malarum cogitationum, propter levitatem suam ante surrexerit;

quia Regula, sicut dicit *brevis debet esse et pura oratio* illi qui non potest diu in oratione iacere sine interruptione malarum cogitationum; ita etiam dicit illi protelasse orationem, qui hoc potest facere sine interruptione malarum cogitationum Domino iuvante, cum dicit: *nisi forte ex affectu inspirationis divinae gratiae protendatur*. Et hoc notandum est, quia ante debet esse praeparatio cordis, ut tempore orationis Deo mundam exhibere orationem valeat.

Sequitur: *In Conventu tamen omnino brevietur oratio*. Ac si diceret aliis verbis: quamquam divina gratia protelletur oratio, *tamen in Conventu omnino brevietur*. Non enim dicit de illa oratione quam Presbyter dicit, vel de Capitulis, sed de oratione uniuscuiusque, qua in Conventu unusquisque Monachus orat. Manifestatum est quanta Capitula debet Presbyter dicere, vel qualis oratio fit in Conventu; non enim dicit sicut dixi de Capitulis, vel de oratione quam Presbyter dicit, sed de oratione cuiusque Fratris, quam unusquisque apud se orat. In hoc loco animadvertendum est quod dicit: *Facto signo a Priore, omnes pariter surgant;* quia sicut dicit *pariter* surgere, ita etiam videtur intelligere *pariter* succumbere. Nunc videndum est quid sit illud signum, ad quod factum surgendum est in fine orationis. Ad illud quippe signum surgendum est quod dicit Presbyter: *Per omnia saecula saeculorum*. Et quamvis sit in Fratre inspiratio divina, nullatenus debet remanens solus iacere, aliis surgentibus. Ille Frater qui hoc donum orandi accepit, *pariter* cum aliis Fratribus debet surgere, et tamen si vult potest remanere in Oratorio, si tamen significatum fuerit Abbati ante aliquot dies eius orationis donum. Istud *signum* est ad Vigilias, ad Matutinum, ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperam, et ad Completorium similiter. Hoc sciendum est quia Regula de hoc *signo facto*, dicit: *surgendum esse*. *Signum* vero inclinandi est, cum dicimus *kyrie eleison*. Dicendo *kyrie eleison* pariter debemus inclinare. Nam et hoc Regula iubet in eo loco ubi dicit: *supplicatio letaniae;* cum enim dicit *supplicatio letaniae* datur intelligi ut dicendo *kyrie eleison*, genuflectant. Pulsato signo, si

Matutinum est, primo signo Officium incipimus, et si Prima, similiter primo signo; si vero Tertia, Sexta, Nonaque, secundo signo, item Vespera tertio signo. Sicut in fine *facto signo* surgendum est, ita etiam in principio Officii intelligi debet: *In Conventu tamen omnino brevietur oratio;* nam ubicumque fit Conventus Fratrum, nullus debet plus custodire suam orationem, quam eam quae communis est. Verbi gratia, ad Nocturnos, cum audit signum primum Frater, festinanter pergat in Ecclesiam, et oret per altaria; deinde stet in aliquo angulo, vel sedeat, ut audito secundo signo possit ibi esse; cum enim audierit tertium signum, si sedet debet surgere et venire in choro, et si stat debet venire, quia cum *Deus in adiutorium meum* Presbyter dicit, paratus debet unusquisque adesse. Non enim debet aliquis custodire, ut finito tertio signi sono veniat, sed sonus signi custodiendus est. Matutinum autem et Prima primo signo incipiuntur; Tertia, Sexta et Nona in secundo signo incipiuntur; Vespera vero iam in tertio signo facienda est inceptio. Completorium vero, cum post lectionem sonuerit signum, iacentibus in oratione Fratribus, facit Abba signum ut confiteantur; confessione vero facta, surgant et canant Completorium.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXI.
DE DECANIS MONASTERII

Si major fuerit Congregatio, eligantur de ipsis Fratres boni testimonii et sanctae conversationis, et constituantur Decani; qui sollicitudinem gerant super Decanias suas in omnibus, secundum mandata Dei et praecepta Abbatis sui. Qui Decani tales eligantur, in quibus securus Abba partiatur onera sua: et non eligantur per ordinem, sed secundum vitae meritum et sapientiae doctrinam. Quique Decani, si ex eis aliqua forte quis inflatus superbia, repertus fuerit reprehensibilis, correptus semel et iterum atque tertio, si emendare noluerit, dejiciatur, et alter in loco ejus, qui dignus est, subrogetur. Et de Praeposito eadem constituimus.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Bene, cum dicit *De Decanis*, subiunxit *Monasterii*, quia sunt plebibus Decani. *Si Maior fuerit Congregatio, eligantur de ipsis Fratres boni testimonii et sanctae conversationis, et constituantur Decani; qui sollicitudinem gerant super Decanias suas in omnibus secundum mandata Dei et praecepta Abbatis sui. Decani* ideo sunt dicti, quia super decem constituuntur. Cum vero dicit: *Si Maior fuerit Congregatio eligantur Decani*, de duobus Decaniis possunt dici Decani, et si duo dicuntur Decani, ergo Maior Congregatio est, quia viginti Monachi sunt. Decanus enim super decem Monachos constituitur; sive enim de viginti Monachis, sive de amplius dicatur, Maior Congregatio est. Nunc vero quasi interrogaret quis, unde *eligantur Decani;* ille vero respondens ait: *de ipsis fratribus*. In hoc enim loco, cum dicit *boni testimonii, et sanctae conversationis*, intuendum est quia sunt alii fratres *boni testimonii*, et non sunt *sanctae conversationis*. Verbi gratia, sunt iucundi et affabiles aliis, et in necessitate loquuntur pro aliis, et pie provident alios; et iterum sunt alii *sanctae conversationis*, et non sunt *boni testimonii*, in eo quod non sunt amabiles aliis, quia illorum sanctitas dura est, et non condescendunt aliis. Unde dicit beatus Ambrosius in Tractatu Lucae, in eo loco ubi de Zachariae iustitia dicit: *Iustitia si fuerit quaerelam habens, dura est*. Unde etiam dictum est: *Noli multum iustus esse*. Isti tales, quorum sanctitas dura est, et non condescendunt aliis, non possunt in aliis proficere.

Sequitur: *Qui sollicitudinem gerant super Decanias suas in omnibus, secundum mandata Dei et praecepta Abbatis sui*. Sunt enim alii Decani, qui volunt alios iuvare, sed tamen quia ne-

sciunt habere discretionem, nil proficiunt; et sunt alii qui discretionem bonam habent, sed tamen non sunt ardentes et desiderantes in profectu aliorum, et ideo non sunt ad hoc opus utiles. Et bene dixit: *qui sollicitudinem gerant super Decanias suas in omnibus, secundum mandata Dei*, ne tantum iuxta mandata Abbatis Decani, et non iuxta mandata Dei videantur agere; quia sunt multi qui Dei mandata parvipendentes, sua mandata volunt perfici. Et iterum bene dixit *praecepta Abbatis sui*, ne secundum libitum suum Decani quidquam agant; quia sunt alii, qui cum honore vel potestate nolunt ad imperium aliorum agere, sed secundum voluntatem suam, et propterea ne parvipenderent mandata Dei, et obtemperarent imperiis solummodo sui Abbatis, dixit: *secundum mandata Dei*. Et ne Dei mandatis quasi obtemperantes, per superbiam contemnerent praecepta Abbatis sui, subiunxit: *et praecepta Abbatis sui*. Restat ergo, ut si mandata Dei custodiant, ut praecepta Abbatis non contemnant, et sic praecepta Abbatis agant, ut a mandatis Dei non discordare videantur. In hoc loco animadvertendum est, quia sex causae quaerendae sunt in Decanis iuxta hoc capitulum: prima, si *boni testimonii* sunt, idest affabiles, et amabiles; secunda, si habent bonam et sanctam conversationem; tertia, si ardentes sunt in profectu animarum; quarta, si discretionem habeant; quinta, si Dei mandatis optemperando, praecepta Abbatis sui non contemnant, hoc est, ut per suum libitum nil aliquid faciant, nisi sicut ab Abbate eis iniunctum fuerit; sexta, si obedientes in Abbatis praeceptis, Dei mandata non negligant; illi enim Decani eligendi sunt, qui haec omnia habent, et si inventus fuerit qui haec omnia habeat, sicut hoc capitulum dicit, creandus est.

Sequitur: *Qui Decani tales eligantur, in quibus securus Abba partiatur onera sua, et non eligantur per ordinem, sed secundum vitae meritum, et sapientiae doctrinam*. Bene dixit *onera*, et non *honores*, quia aliis praeesse pondus est oneris, non decus honoris. In hoc loco intuendum est, cum dicit *securus*, quia si una de supradictis sex speciebus defuerit Decano, non potest Abba de eo securus esse, idest, si fuerit *bonae conversationis*, et ardens, et

discretus, et Dei et sui Abbatis praeceptis obtemperans, et non fuerit *boni testimonii*, idest amabilis Fratribus, non potest securus esse, quia magis rumpit quam aedificet; similiter et de caeteris speciebus potest intelligi, ut securus non sit Abba. Hoc vero quod dicit: *secundum vitae meritum et sapientiae doctrinam*, ad sex superiores species attinet; cui si una de his defuerit, *secundum vitae meritum et sapientiae doctrinam* non eligitur Decanus. Bene dixit *non per ordinem*, quia in tali ratione non est custodiendus ordo, sed etiam si ultimus fuerit, ille eligendus est, qui dignus est, sicut de Abbate dicit sanctus Benedictus. In hoc enim loco intuendum est quia ille eligendus est, qui vitam bonam et sanctam habuerit, et sapiens fuerit; iam si non potest talis inveniri qui utrumque habeat, tamen si bonae vitae fuerit, et sapiens non fuerit, ille eligendus est; quia magis eligendus est qui vitam sine sapientia habet, quam ille qui sapientiam habet, et non habet bonam vitam.

Sequitur: *Quique Decani, si ex eis aliqua forte quis inflatus superbia, repertus fuerit reprehensibilis, semel correptus et iterum atque tertio, si emendare noluerit, deiiciatur, et alter in loco eius, qui dignus est, subrogetur. Et de Praeposito eadem constituimus.* In hoc enim loco notandum est, quia Decanus cum peccat in Decania sua, aliter debet corrigi si ipse peccat; verbi gratia, invenitur Decanus de sua Decania negligens, idest, non sollicitus de suis subditis, idest, si suus subditus negligentiam fecit, et ille neglexerit emendare, iste talis debet prius secrete semel et secundo admoneri; si iterum inventus quis subditus eius in negligentiam fuerit, et ille neglexerit emendare illum, tunc corripiendus est ille Decanus publice pro hoc in ista tertia vice; quod si quarta vice eius subditus inventus fuerit in negligentia, et ille neglexerit eum emendare, ex hoc debet ille Decanus iam deiici ab illa sua Decania, et alter constitui. Si autem inventus in se fuerit negligens; verbi gratia, si fuerit gulosus, aut in aliquo vitio deprehensus, aut male respondens, iste talis pro hoc peccato admoneatur semel et iterum, iam tertia vice pubblice corripiatur, postea vero si quarta vice in ipso peccato inventus fue-

rit, deiiciatur de Decania sua; si autem in quinta vice inventus fuerit in eo peccato, tunc debet excommunicari, deinde per reliquos gradus duci. Hoc intuendum est, quia si alius Monachus inventus fuerit in peccato in quarta vice, excommunicatus debet esse; ille vero Decanus deiectus; et ubi ille Monachus flagellatur, si flagellis dignus est, ille Decanus excommunicetur. Hoc intuendum est, quia ille Circa ita debet agere; verbi gratia, si invenit Fratrem in negligentia semel, debet admonere secrete, et iterum secundo secrete; tertia vero vice debet ire ad Abbatem ille Circa et dicere: Pater, inveni talem Fratrem duabus vicibus in negligentia, et admonui illum duabus vicibus secrete; nunc vero inveni illum tertia vice in eodem peccato. Tunc ille Abba debet vocare illum Fratrem ad se, et debet illi dicere: Quare tantis vicibus in negligentia inventus non emendasti? si ille dixerit: mea culpa; tunc si voluerit Abba illi parcere, potest; si autem talis fuerit eius negligentia ut non possit parci, debet illi dicere isto modo: Frater, cras in Capitulo, si mihi non occurrerit in memoriam, tu pete veniam, ut iudicium Regulae accipias. Deinde cum venerit in Capitulo ille Frater, et petierit veniam, debet Abba dicere illi: surge, Frater. Tunc dicat illi Abba: quid venisti? aut quae est causa tua? Ille vero respondens dicat: mea culpa, pater, inventus sum in negligentia duabus vicibus, et fui inde correptus duabus vicibus, et non emendavi, et quia non emendavi, volo suscipere nunc iudicium regulare. Ille vero Abba respondens dicat: in quantum neglegentiam fecisti, nobis displicet; in quantum vero nunc petis accipere iudicium regulare, placet nobis; nunc vero vis emendare? Si ille dixerit: volo, Domino iuvante; tunc corripiat illum publice, et ille petat veniam et vadat. Postea vero si inventus fuerit in ipsa negligentia, debet ille Abba vocare ad consilium illos Seniores, quos superius diximus, et tractare quantis diebus dignus sit poenitentiae subiacere, vel qualis, aut sub qua gravi poenitentia debeat esse. Deinde cum venerit ille Abba in Capitulum cum Fratribus, debet dicere isto modo: Fratres boni, quid vobis videtur de illo Fratre, qui iam tantis vicibus correptus, non est emendatus? si placet

vobis, mihi videtur quod poenitentia tali sit dignus, et tamen quod vobis videtur dicite omnes. Si dixerit quis: maiori poenitentia quam vos dicitis dignus est; tunc Abba respondens dicat: benedicat tibi Dominus, quia zelum habes Dei, et in lege tua; sed tamen non possumus mutare aliter quam constituimus. Deinde si dixerit quis: misericordiam considerate in illo, quia infirmitate tenetur; tunc ille Abbas dicat: Suscipiat hoc iudicium quod diximus; postea vero considerabimus eius infirmitatem. Postea autem interroget ille Abba illum Fratrem, qui dixit illum culpatum Fratrem infirmum esse, hoc modo: Qua infirmitate tenetur ille frater? Si autem dixerit ille talem eius infirmitatem ut verum sit, tunc debet misericordiam facere Abba pro infirmitate; si autem ille Frater non dixerit verum, consideret Abba illius Fratris qualitatem, qui hoc dixit, et si cognoverit levem esse, corripiat illum pro hoc, ut altera vice ita non agat. Et hoc notandum est, quia si in palam fuerit culpa, semel corripi debet, et postea in secunda vice excommunicari. Quia sicut ille qui secrete peccat, bis secrete admonendus est, et tertia vice publice corripiendus, quarta iam excommunicari debet; ita et ille qui publice peccat, quasi tertiam vicem habet in prima perpetratione culpae, et excommunicari debet.

Sequitur: *Et de Praeposito eadem constituimus*. Non nocet quia praesens tempus est, cum ille de futuro dicat. Quasi diceret: nunc constituimus ut eadem sint in Praeposito, tunc videbimus quomodo fieri debeat in Praeposito, quia Decanus ter vicibus praecipitur corripi, quarta vice deiici; Praepositus quater vicibus corripi, quinta expelli. Et cum dicit: *de Praeposito eadem constituimus*, non *eadem* dicit in numero correptionis, sed in eius actione, idest, si Decanus deicitur in quarta vice, deiciatur Praepositus in quinta. Nunc videndum est qua ratione sanctus Benedictus, cum superius tam bonos iubet esse Decanos, nunc dicit: *si reprehensibilis repertus fuerit*. Pro duabus causis hoc dicit; quia sunt multi qui prius simulate sunt boni, et postquam acceperint honorem fiunt mali. Illi sunt simulate boni, qui non diligunt illud bonum quod faciunt. Item sunt

alii qui sunt prius boni, et quamvis bonum ipsum diligant, tamen postquam accipiunt honorem, non perseverant in illa bonitate, quam antea habebant. Hoc intuendum est; quia Decanorum officium est, solummodo custodire subditos; et si per suam admonitionem illos non possunt corrigere, tunc debent nuntiare Abbati; aut si Abba ibi non fuerit, illi qui in loco eius constitutus est; et Abba vel ille qui in loco eius constitutus est, debet publice eum arguere, aut excommunicare. Sicut de Decanis intelligitur, ita etiam de Circatoribus. Cum enim non est ibi Abba debet in loco eius esse Praepositus in omnibus; et si Praepositus ibi non fuerit, debet unus Decanus esse in loco eius.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXII.
QUOMODO DORMIANT MONACHI

Singuli per singula lecta dormiant. Lectisternia pro modo conversationis secundum dispensationem Abbatis sui accipiant. Si potest fieri, omnes in uno loco dormiant: sin autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum Senioribus, qui super eos solliciti sint, pausent. Candela jugiter in eadem Cella ardeat usque mane. Vestiti dormiant, et cincti cingulis aut funibus, et cultellos ad latus suum non habeant dum dormiunt, ne forte per somnium vulnerentur dormientes, et ut parati sint Monachi semper, et facto signo, absque mora surgentes, festinent invicem se praevenire ad opus Dei, cum omni tamen gravitate et modestia. Adolescentiores Fratres juxta se non habeant lecta, sed permixti cum Senioribus. Surgentes vero ad opus Dei, invicem se moderate cohortentur. propter somnolentorum excusationes.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quomodo dormiant Monachi, idest, qualiter dormiant Monachi. *Singuli per singula lecta dormiant. Lectisternia pro modo conversationis secundum dispensationem Abbatis sui accipiant. Sternia* enim duobus modis dicitur: *Lectisternia* domus est, ubi lecti sternuntur. Dicitur etiam *Lectisternia* locus ubi unus lectus stratus est. *Pro modo*, idest iuxta qualitatem; *Modus* enim pro qualitate accipitur. *Conversationis*, idest, vitae. Quasi diceret: secundum qualitatem vitae, unusquisque ita accipiat lectisternia. Inde enim inferius dicit: *Adolescentiores Fratres iuxta se non habeant lecta.*

Sequitur: *Si potest fieri, omnes in unum dormiant; si autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum Senioribus suis, qui super eos solliciti sint, pausent. Non sinit*, idest non permittit. In hoc enim loco intuendum est, quia cum dicit *solliciti sint*, praecepit illos vigilare in Dormitorio; quia nemo potest esse sollicitus, nisi vigilaverit; quia cum nos solliciti volumus esse pro aliqua re, vigilamus. Et cum dixit *Seniores*, non dixit seniores aetate solummodo, vel qui ante venerunt, sed de illis dicit *Senioribus*, qui sensu et discretione perfecti sunt.

Sequitur: *Candela iugiter ardeat in eadem Cella usque mane.* Ideo dixit *iugiter*, quia semper vult ut fiat. Per hoc quod dixit *usque mane*, usque diem vult ut *ardeat*, et die adhuc lucente debet fieri accensa. Verbi gratia si Capitulum stante die peragitur, debet fieri accensa post Capitulum, adhuc stante die, sicut in aestivo tempore fit, quando grandi hora diei peragitur Capitulum; si autem tarde completur Capitulum, idest iam incipiente nocte, debet fieri accensa illa *Candela*, dum in Capitulo

sedent, sicuti fit in hiemis tempore. Conferendum est iste locus, in quo dicitur *sollicitisint*, cum illo ubi dicit: *foris autem, vel ubi ubi custodiam habeant*. Et hoc intelligitur, ut non solum ardeat Candela in Dormitorio, verum etiam ad exitum, quia *ubi et ubi* non possunt adolescentiores Fratres custodiri, nisi fuerit, sicut dixi, Candela ad exitum; nam talis debet esse custodia infantum: decem enim infantes debent habere tres vel quatuor maiores, qui illos custodiant. Verbi gratia, si unus magister servit in coquina, vel duo, unus magister illorum cum illis debet esse, qui illos non sinat iocare, vel loqui inutiliter, vel ire quocumque; et non debent permixti ire cum aliis; et si necesse fuerit ut ad exitum, vel ad aliquem locum infans eat, cum suo magistro vadat. Nam et ideo dixi decem infantes quatuor habere magistros, ut nullus puer possit quoquam ire, vel quidpiam agere, sine suo magistro; quia si ista non fuerit *ubi et ubi custodia*, non potest esse de illis ulla securitas. Nam nihil iuvat si in aliis locis custodia fuerit et in omnibus non fuerit; verbi gratia, si solummodo in uno loco defuerit custodia, nil iuvat illa custodia, quae in aliis locis fuerit. Sic enim sanctus Gregorius dicit: *Si tota civitas fuerit clausa et munita, et solummodo unum foramen apertum fuerit, per quod hostis possit introire, tota civitas perit; quia foramen illud unum apertum fuit, per quod hostis intravit*. In hoc loco intuendum est, quia per hoc quod beatus Benedictus dicit: *Candela iugiter in eadem Cella usque mane ardeat*, et per hoc quod dicit: *Adolescentiores Fratres iuxta se non habeant lecta*, et quamvis non satis aperte, etiam per hoc quod dicit: *Singuli per singula lecta dormiant, et cum senioribus suis qui super eos solliciti sint pausent*, sodomiticum scelus vitandi causa dixit. Attendendum est quia foeditatem honestis verbis manifestavit, cum dicit singulos per singula lecta dormire, et Candelam iugiter ibi usque mane ardere, et Seniores sollicitos esse super eos debere. Et quia istud scelus valde nefandissimum est, ideo praevenit illud, ne quod absit umquam fiat. Non enim ita Paulus honestis verbis foeditatem illam manifestavit dicens: *Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum*

qui est contra naturam. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes. Et ob hoc illud non tam honestis verbis dicit Paulus Apostolus, quia manifestum erat, et quia hoc scelus valde detestabile est Deo, ideo saepius Paulus illud manifestat. Dicit etiam alibi: *Omne peccatum quodcumque peccaverit homo, extra corpus suum peccat; qui autem fornicaverit, in corpus suum peccat.* Sunt quidam qui intelligunt ita: si homo, qui habet uxorem, postea fornicaverit, in uxorem suam peccat, et hoc est *in corpus suum peccare.* Augustinus vero, in eo quod Apostolus dicit: *Omne peccatum quodcumque peccaverit homo extra corpus suum peccat; qui autem fornicaverit, in corpus suum peccat,* ita intellexit, idest: in omni peccato quo homo peccat, potest aliud etiam cogitare... si autem concumbit, *in corpus suum peccat,* hoc est contra corpus suum, quia corpus suum totum libidini submittit; et quia ita est hoc peccatum detestabile valde, ideo tam caute disponit sanctus Benedictus, ut numquam hoc peccatum perpetratum sit. Et plane si ista custodia fuerit in Monasterio, aut numquam, aut difficile hoc peccatum ibi erit perpetratum. Et hoc notandum est, quia non solum dicit illos custodire qui adolescentiores sunt aetate, vel qui pueri sunt; sed etiam illos, qui quamvis maiores sunt aetate, tamen quia minus intelligunt, et necessaria est illis custodia, cum summa diligentia custodire necesse est. Isto enim modo custodiendi sunt infantes. Post Completorium, cum iam signo facto debent exire de Ecclesia, magister illorum accendat lucernam, et vadat cum illis infantibus per omnia illa altaria, ut per unumquodque altare orent; et cum oraverint, unus magister vadat in ante, alter magister vadat in medio, tertius magister vadat retro, et vadant ad necessaria cum lumine, magistri cum ipsis infantibus; deinde collocentur infantes; et donec collocentur, semper assistant magistri qui eos custodiant. Et hoc notandum est, quia excepta magistrorum custodia, qui eos die noctuque custodiunt, alia custodia per bonos fratres vicissim in Dormitorio dum dormiunt Fratres, pro ipsis infanti-

bus facienda est nocturno tempore, idest, postquam et ipsi Magistri in lectis suis requieverint, succedat alia custodia, quandiu signum sonuerit intrandi in Ecclesiam, de his Fratribus, de quibus diximus, quorum vices est custodiendi. Illi autem quibus necessaria est custodia, numquam audeant exire foris Dormitorium, et in Basilicam ire causa orandi, aut de lecto suo descendere, nisi tantum quia non potest aliter fieri; cum opus est ire cuilibet eorum, verbi gratia ad mingendum, et ad exitum, vadat caute, et tangat unum eorum Seniorum qui vigilant, et ille accendat lumen, et vadat cum illo ad exitum; et sic lumine accenso revertatur cum illo ad lectum suum et collocet illum. Similiter et adolescentiores aetate, aut quibus necessaria custodia est sicut diximus, qui causa lavandi pollutionem vadunt, semper assistente et sciente Seniore vadant, et semper Senior vigilus insistat. Deinde ad Vigilias, signo facto, accendat Senior lumen in Dormitorio, et ex omnibus illis qui indigent custodia, non audeant unus sine altero exire foras, sed omnes se vestiant et praeparent se; et cum praeparatis, accenso lumine, vadat Magister ante, et in medio; et in fine, et ita vadant ad Ecclesiam, et in Ecclesia, astantibus Magistris, orent et psallant; et nunquam vadat quilibet infans, aut is qui indiget custodia, sine custodia, idest sine suo Magistro in Ecclesiam aut quocumque.

Sequitur: *Vestiti dormiant, et cincti cingulis aut funibus.* Qua ratione praecepit vestitos vel cinctos iacere, manifestat inferius cum subiungit: *et ut parati sint Monachi semper, et facto signo, absque mora surgentes, festinent se praevenire ad opus Dei, cum omni gravitate et modestia. Et cultellos non habeant ad latus dum dormiunt.* Quod dicit *praevenire se ad opus Dei*, ac si dicat: praeveniant se in surgendo de lecto ad opus Dei. *Funis* est quae de cannabo fit, et *Cingulus* est qui de lana fit. *Cum omni gravitate*, idest sine aliqua scurrilitate. *Surgentes vero ad opus Dei, invicem se moderate cohortentur, propter somnolentorum excusationes.* Isto enim modo se Fratres cohortari debent, idest, debet Frater ille qui sapiens est, illum Fratrem qui iuxta se iacet

excitare; nam non debet iuvenis, qui adhuc indiget disciplina, alium excitare, propter occasionem peccati. Et hoc notandum est, quia absque his, quibus licentia est excitandi alios Fratres, debet unus aut duo Seniores, accenso lumine, ire per Dormitorium, causa excitandi alios Fratres somnolentos. Verum non debet tangere Fratrem, sed solummodo axem lecti, aut aliquid huiuscemodi ut excitetur. Et hoc notandum est, quia quamvis proprie hoc capitulum de pullatione corporis non dicat, nil nocet si etiam, causa memoriae retinendi quod visum a nobis fuerit, hic scripsero. Pro sola enim pollutione, idest absque somnii crassitudine, quae sine perpetratione in somnio fit, quinque psalmi canendi sunt; eo quod sine cogitatione fit. Haec namque pollutio holocaustum dicitur, quia *pene* sine necessitate fit. Ideo dixi *pene*, quia adeo est illud peccatum subtile, ut videatur non omnimodo sine necessitate esse posse. Pro illa vero pollutione quae cum crassitudine est somnii, idest quae per perpetrationem somnii fit, decem psalmi canendi sunt. Si autem ex crapula fit et ex cogitatione, debent quindecim psalmi cani. Verumtamen consideranda est illa crapula, et illa superfluitas cibi et potus, utrum parva an magna sit. Similiter etiam cogitatio illa perpendenda est, si citata, si longinqua est. Quod si maior crapula, vel superfluitas cibi aut potus, et si longinqua cogitatio fuerit, unum Psalterium canendum est.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXIII.
DE EXCOMMUNICATIONE CULPARUM

Si quis Frater contumax, aut inobediens, aut superbus, aut murmurans, vel in aliquo contrarius existens Sanctae Regulae et praeceptis Seniorum suorum, contemptor repertus fuerit; hic, secundum Domini nostri praeceptum, admoneatur semel et secundo sccrete a Senioribus suis. Si non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus. Si vero neque sic correxerit, si intelligit qualis poena sit, excommunicationi subjaceat. Sin autem improbus est, vindictae corporali subdatur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Aptum ordinem tenuit beatus Benedictus in eo quod prius dicit *de custodia*, et nunc dicit *de excommunicatione culparum*. Quasi prevenit peccatum cum prius *de custodia* dixit; post vero *de excommunicatione culparum*. Fecit veluti medicus sapiens, qui, priusquam incidat quis in languorem, consilium dat ad custodiendum se, et cum inciderit in languorem, medicinam tribuit. *Si quis frater contumax*, et reliqua. Quid est quod beatus Benedictus superbum in specie ponit, cum scriptum est: *initium omnis peccati superbia est?* Quibus respondendum est, quia *initium omnis peccati superbia est*, contumacia et inobedientia, quantum ad rationem attinent, ex superbia procedit; sed tamen potest esse in specie superbus, ut non sit contumax, idest si iactans est, aut unum de illis quatuor generibus, quae superius in duodecimo gradu diximus, habuerit. In hoc loco intuendum est, quia istud capitulum de illa sententia Domini tractum est, in qua Dominus dicit: *Si peccaverit frater tuus in te, vade, corripe eum inter te et ipsum solum*, et reliqua. Secretum est enim, si coram quatuor vel quinque Fratribus corripueris fratrem tuum. Intuendum est in loco isto, quia sunt alia peccata, quae vocantur spiritalia, idest, quae ad animam referuntur, quamvis corpori subdantur, eo quod anima non potest sine carne perpetrare aliquid, sicut sunt ista omnia quae in hoc capitulo referuntur, idest, contumacia, inobedientia, superbia, murmuratio. In hoc loco intuendum est, quia cum dicit: *si intelligit qualis poena sit, excommunicationi subiaceat*, subaudiendum est: simplici; idest, illi excommunicationi subiaceat, quae a mensa separat Monachum. In hoc quod dicit: *vindictae corporali subda-*

tur, duobus modis intelligitur, idest, ieiuniis nimiis, aut certe flagellis. Quae omnia haec latius in tricesimo capitulo explanantur. Et sunt alia peccata, quae vocantur carnalia, eo quod ad carnem referuntur; quamvis caro non illa sola agere videatur sine anima. Verbi gratia, omne furtum, adulterium, ebrietas, fornicatio, et non solum fornicatio quae cum masculo vel cum femina fit, sed etiam quocumque modo illa fit, fornicatio dicitur, praeter in somniis, quia valde hoc peccatum detestabile est apud Deum, et caetera huiusmodi.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXIV.
QUALIS DEBEAT ESSE MODUS EXCOMMUNICATIONIS

Secundum modum culpae, excommunicationis vel disciplinae mensura debet extendi: qui culparum modus in Abbatis pendeat judicio. Si quis tamen Frater in levioribus culpis invenitur, a mensae participatione privetur. Privati autem a mensae consortio ista erit ratio, ut in Oratorio Psalmum aut Antiphonam non imponat, neque Lectionem recitet, usque ad satisfactionem. Refectionem autem cibi post Fratrum refectionem solus accipiat. Ut si verbigratia Fratres reficiunt Sexta hora, ille Frater Nona; si Fratres Nona, ille Vespera, usque dum satisfactione congrua veniam consequatur.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Qualis debeat esse modus excommunicationis. *Modus*, idest qualitas vel quantitas. *Secundum modum culpae, excommunicationis, vel disciplinae debet extendi mensura*. Ac si diceret: iuxta qualitatem vel quantitatem negligentiae, debet extendi mensura excommunicationis vel disciplinae. Et *disciplina* quamquam multis modis intelligatur, idest admonitio vel correptio et reliqua, tamen in hoc loco pro virga ponitur.

Sequitur: *Qui culparum modus in Abbatis pendeat iudicio*. Ac si diceret aliis verbis: qualitas et quantitas culpae ad Abbatis iudicium respiciat, et in eius aestimatione consistat, et ille discernat utrum levis sit culpa vel gravis. Attendendum est in hoc loco, quia non dixit ut ille Abba det iudicium de levibus culpis vel de gravibus, sed dixit solummodo, ut Abba discernat utrum sit illa culpa levis, an gravis; quia ipse sanctus Benedictus dat iudicium de levibus et gravibus; ac si diceret sanctus Benedictus aliis verbis: Abba vero solummodo discernat, utrum levis sit negligentia, an gravis, quia ego iudico de levi et de gravi. In hoc loco intuendum est, ut ille Abba culpam levem non aestimet esse gravem, et culpam gravem non aestimet esse levem, quia cum hoc fecerit, grave periculum sibi generare credat. Sicut Dominus dicit in Veteri Testamento, in Levitico, de leprosis, ut Sacerdos iudicet inter leprosum et leprosum, et inter lepram et lepram, idest iuxta qualitatem leprae; ita et sanctus Benedictus in hoc loco facere cognoscitur, cum dicit: *qui culparum modus in Abbatis iudicio pendeat*. Et ipse sanctus Benedictus constituit inferius legem excommunicatis de levibus culpis sive de gravibus. Et hoc intuendum est, quia si fuerit

peccatum spiritale, debet levem culpam eum existimare; si autem carnale fuerit, debet gravem.

Sequitur: *Si quis tamen Frater in levioribus culpis invenitur, a Mensae participatione privetur.* Ac si diceret: si iudicaverit levem esse culpam, separetur a Mensa, sicut Dominus dicit in Levitico: *Si iudicaverit Sacerdos lepram esse*, et reliqua.

Sequitur: *Privati autem a Mensae consortio ista erit ratio, ut in Oratorio Psalmum aut Antiphonam non imponat, neque Lectionem recitet, usque ad satisfactionem.* Ac si diceret aliis verbis: rationabilis causa est, ut ille qui a Mensa separatur, in Oratorio neque Lectionem recitare, aut Psalmum incipere, aut Antiphonam imponere debeat. In hoc loco subintelligitur, ut etiam Missam cantare non debeat. Nunc vero quia ille qui separatur a Mensa, exponit ipse sanctus Benedictus, quantum debeat manducare vel etiam cum quo.

Sequitur: *Refectionem cibi solus percipiat. Ut si verbi gratia Fratres reficiunt Sexta hora, ille Frater Nona; si Fratres Nona, ille Vespera, usque dum satisfactione congrua veniam consequatur.* In hoc loco intuendum est, quia non tollit illi locum in ordine, vel cibum, aut potum, praeter si ille iam ex hac excommunicatione non se emendaverit, tunc coerceatur si improbus fuerit verberibus; si vero talis fuerit persona ut non sit dignus flagellari, tunc nimiis ieiuniis castigandus erit. Locum suum non tollit, quia pro levibus culpis ita satisfacere debet, sicut ipse alibi dicit, debet tamdiu stare in loco suo, usque dum flectantur Fratres ad supplicationem Letaniae; post vero debet ire in loco in quo deputaverit Abba, et ibi prostratus iacere dum compleatur opus Dei. *Satisfactio* enim intelligitur prostratio; *venia* autem indulgentia intelligitur. Sive dicas *satisfactionem congruam* sive etiam *congruam veniam*, utrumque potest dici.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXV.
DE GRAVIORIBUS CULPIS

Is autem Frater, qui gravioris culpae noxa tenetur, suspendatur a Mensa simul et ob Oratorio. Nullus ei Fratrum in nullo jungatur consortio, neque in colloquio. Solus sit ad opus sibi injunctum, persistens in poenitentiae luctu; sciens illam terribilem Apostoli sententiam, dicentis: *Traditum ejusmodi hominem Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.* Cibi autem refectionem solus percipiat, mensura vel hora quam viderit ei Abba competere. Nec a quoquam benedicatur transeunte nec cibus qui ei datur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Is autem Frater qui gravioris culpae noxa tenetur, idest mortali vel criminali peccato tenetur, *suspendatur a Mensa simul et ab Oratorio*. In hoc loco intuendum est, quia hoc capitulum generavit illa sententia Pauli Apostoli, in qua dicit: *traditum huiusmodi hominem Satanae in interitum carnis*. In hoc loco intuendum est, quia furtum mortale est peccatum. Unde debet esse discretio ista; verbi gratia, si Frater cultellum suum, sive aliquid suum, usque ad aestimationem quatuor denariorum, alicui dederit sine licentia, furtum est rei sacratae, quia omnis substantia Monasterii sacrata est; sed quia parvum furtum est, in leviori culpa teneri debet. Et hoc intuendum est, quia perceptio cibi vel potus ante horam, criminale peccatum est, sed in hoc loco discretio debet esse. Verbi gratia: si quis Frater unam fialam vini, vel aliquid panis alicui dederit, in levioribus culpis teneri debet; si autem ipsam fialam vini, vel aliquid panis biberit vel manducaverit sine licentia, in graviori culpa teneri debet; quia Adam de uno pomo manducando, et intumescendo, damnatus est; et quia contra praeceptum fecit Domini, meruit expulsionem Paradisi. Similiter qui quocumque modo fornicationem fecerit, excepto solummodo in somnis, in graviori culpa teneri debet. Si Frater a quintodecimo anno apprehenderit parvulum, et fecerit sibi cum illo infantulo fornicationem, ille infantulus flagelletur, et castigetur pro hoc; deinde si talis eius fuerit vita bona, et plus ipse in hoc peccatum non inciderit, potest venire ad Presbyteratus honorem; ipse autem qui iam grandis est, veluti si semel et pro ebrietate hoc fecit, in leviori culpa excommunicetur; si autem bis vel ter in hoc peccatum ceci-

derit, numquam ad Presbyteratum accedat, et mittatur in graviori culpa in carcerem. Si autem iam Presbyter ceciderit in hoc peccatum, si semel et fortuitu et pro ebrietate, non in graviori culpa excommunicetur, sed solummodo diu agat poenitentiam, usque ad annos septem, et deinde cantet Missam; ita tamen, ut si postea eius vita laudabilis fuerit, vel antequam in illum peccatum inciderit. Si autem bis et ter in hoc peccatum iterum lapsus fuerit, Missam numquam debet canere, sed usque ad mortem hoc peccatum debet plangere. Si autem talis est, de quo ignorat Abba utrum certius in hoc peccatum prolapsus fuerit, et eum voluerit ad ordinem Sacerdotii promovere, debet dicere pro illo Congregationi in Capitulo: Qui aliquod vitium in illo cognoscit, pro quo non sit dignus in hunc ordinem Presbyteratus venire, dicat ex nostra auctoritate, et Dei omnipotentis zelo; si vero scierit et noluerit dicere, peccatum hoc super eum torquebitur. Et iterum debet dare inducias octo diebus, vel quantum necessarium cognoverit esse. Iam si aliquis noluerit dicere, et illius Fratris bonam vitam esse cognoverit, et apud Abbatem de illo suspicio mala non fuerit, et ille Frater non manifestaverit suum delictum, potest ordinari. Hoc intuendum est, quia si ita nutrierit infantes Abba, sicut sanctus Benedictus iubet, non potest Abba pro tali peccato immunditiae suspicionem habere de illis. De illis autem qui iam maiores venerunt in Monasterium, potest Abba habere suspicionem.

Sequitur: *Sciens illam terribilem Apostoli sententiam dicentis: traditum eiusmodi hominem Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini*. Iste enim locus varie a variis Doctoribus intelligitur. Sunt qui intelligunt, quia Paulus illum hominem in carcerem includi iussit, et ideo dixit: *traditum huiusmodi hominem Satanae*, quia *Satan* contrarius sive adversarius interpretatur. Et per *Satan* carcer intelligitur; eo quod carcer sive custodia, contraria carnis esse cognoscitur. Et sunt qui intelligunt, quia illum Paulus in potestatem Diaboli tradidit, ut Diabolus haberet illum vexandi licentiam. Et reddit causam, quare eum tradidit in potestatem Satanae, hoc est Diaboli, cum sub-

dit: *ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi*. Et in hoc loco datur intelligi, quia multi ideo in potestatem Diaboli traditi sunt, ut purgationem delictorum suorum mererentur accipere. Et sunt alii qui intelligunt illum hominem iussisse Paulum Apostolum occidi, sed iste sensus reprobus convincitur, propter illud quod in secunda Epistola ad Corinthios dicit: *si cui autem aliquid donastis, et ego; nam et ego si quid donavi; propter vos donavi in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana; non enim versutias eius ignoramus;* ac si diceret aliis verbis: cui vos indulsistis et ego indulsi; nam et ego si alicui peperci, propter vos peperci, nam modo ego non parcerem; sed quia vos indulsistis, non potui aliter facere, nisi parcere propter vos. Et reddit causam, quare propter illos indulsisse se dicit, cum subdit: *ne circumveniamur a Satana*, idest, ne nos Diabolus pro occasione zeli Dei discordantes esse faciat. Et iterum latius hoc exponens manifestat cum dicit: *non enim versutias eius ignoramus*, ac si diceret aliis verbis: non nos latet eius cogitatio; illius enim cogitatio est, ut homines discordantes sint. In hoc loco datur intelligi, ut si ille Abba indulserit, debeant etiam illi spiritales Fratres parcere, et cui illi spiritales Fratres indulserint, debeat etiam Abba parcere; ne ob hoc, quasi causa zeli Dei, discordia generetur inter illos; nam melius est fallere in misericordiam faciendo quam severitatem tenendo.

Sequitur: *Cibi autem refectionem solus percipiat, mensura vel hora quam praeviderit Abba ei competere. Competere*, idest convenire, expedire. In hoc loco intuendum est, cum dicit *mensuram vel horam*, quia debet discretionem habere Abba, et temporis qualitatem, et personae inspicere, idest, debet cognoscere, utrum sit calor vel frigus; quia haec utraque tempora non aequaliter conveniunt ieiunio. Debet cognoscere etiam qualitatem illius Fratris, quem excommunicavit, utrum sit debilis, an fortis, an alicuius infirmitatis vel fortitudinis; nam intuendum est, quia si multum quis ieiunaverit, a calore epatis contrahitur, et postea cum vult recipere cibum, ipse cibus ei nocebit. In quo loco datur intelligi, ut debeat cognoscere etiam medici-

nas; et si non cognoscit per se, debet interrogare, ut quando Fratrem de ieiunio castigat, moderate castiget.

Sequitur: *Nec a quoquam benedicatur transeunte, nec cibus qui ei datur.* Isti tali Fratri nullus debet loqui, nec etiam ille qui cibum ei tribuit. Verum in nostro Monasterio Cellararius tribuit illi cibum, nam non quisquam debet loqui ei. Et in hoc notandum est, quia ille, qui graviori culpa teneri dignus est, non debet ante corripi, aut publice, vel secrete; sed mox ut inventus fuerit in graviori culpa, excommunicandus est. Et hoc notandum est, quia si quis in tali culpa inventus fuerit, unde ad sacrum Ordinem accedere non sit dignus, non debet in minori culpa, sed in graviori poni. Et hoc notandum est, quia si quis Frater in Monasterio aliquid rapuerit vel alibi, in graviori culpa teneri debet; si autem superfluum habuerit, idest, si ea quae debet reddere apud se detinuerit, in minori culpa teneri debet. Et hoc notandum est; si quis forte commiserit tale peccatum quod videtur criminale, quod prohibet hominem ad Presbyteratus honorem accedere, si talis persona est, quae potest ad honorem Presbyteratus pervenire, non debet in graviori, sed in minori culpa excommunicari; quia si in maiori culpa excommunicatus fuerit, si Presbyter est, non debet Missam canere; si autem non est Presbyter, non potest Presbyter fieri. Et ideo debet illum, sicut dixi, in minori culpa teneri, propter illud quod scriptum est: *secundum uniuscuiusque qualitatem*, et reliqua.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXVI.
DE HIS QUI SINE IUSSIONE ABBATIS IUNGUNTUR EXCOMMUNICATO

Si quis Frater praesumpserit sine jussione Abbatis Fratri excommunicato quolibet modo se jungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, similem sortiatur excommunicationis vindictam.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Nunc videndum est, quae causa est, quare sanctus Benedictus tam absolute dicit: *Qui cum excommunicato Fratre locutus fuerit, similem sortiatur excommunicationis vindictam*, cum multi sunt qui loquuntur cum excommunicato non eadem intentione, nec eodem tenore. Verbi gratia, sunt quinque Fratres qui loquuntur cum excommunicato, et unus ex illis nescivit illum esse excommunicatum, quia forte foris fuit; alter vero eorum qui locutus est cum illo, ignoravit sensum Regulae; alius autem locutus est cum illo, non malo studio, sed causa provocationis ad humilitatis satisfactionem; quartus locutus est cum eo, et exhortatus est illum ne se humiliaret, sed esset durus; quintus autem locutus est cum illo, dedit ei consilium fugiendi, et dedit illi ingenium quo possit ita agere, ut exire posset et fugere de illa custodia. Cui respondendum est, non dure fecit sanctus Benedictus, cum tam absolute dixit, quia discretum doctorem requirit. Discretus enim doctor ita discernere debet et discerni: idest, illum qui ignoranter locutus est cum illo iudicet liberum esse a culpa, et ideo non permittatur poenam ex hoc aliquam sustinere; illum autem, quia ignoravit Regulam, qualiter in isto capitulo dicit, iudicet similiter liberum esse a culpa, sed tamen eius Magistrum, qui illum debuit docere tempore Novitii, pro illo iudicet similem excommunicationis vindictam sustinere, quia illum non docuit sicut debuit per omnia; illum autem qui non malo animo locutus est illi, sed solummodo causa exhortationis, iudicet esse excommunicandum simili excommunicatione; verumtamen quia bono studio locutus est illi, non diu illum permittat iacere in illa poenitentia, sed aut duobus

aut tribus diebus. Illum autem qui malo animo illi locutus est, idest exortatus est illum ut non se humiliaret, iudicet talem poenitentiam habere, et tantis diebus; verum etiam qui illi locutus est, tantis diebus debet iacere sub illa poenitentia, quantis diebus ille iacuit vel debet iacere. Et cum hoc fit, ille excommunicatus si exierit, ille qui ei locutus est, illo egresso, iaceat postmodum in illa poenitentia. Similiter etiam et ille iudicetur, qui illum hortatus est fugere, et dedit ei ingenium quo posset se liberare.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXVII.
QUALITER DEBEAT ABBA SOLLICITUS ESSE CIRCA EXCOMMUNICATOS

Omni sollicitudine curam gerat Abba circa delinquentes Fratres: quia non est opus sanis Medicus, sed male habentibus. Et ideo uti debet omni modo, ut sapiens Medicus, immittere Senpectas, idest Seniores Sapientes Fratres, qui quasi secrete consolentur Fratrem fluctuantem, et provocent ad humilitatis satisfactionem; et consolentur eum, ne abundantiori tristitia absorbeatur; sed, sicut ait Apostolus, *Confirmetur in eo caritas*, *et oretur pro eo ab omnibus*. Magnopere enim debet sollicitudinem gerere Abba, et omni sagacitate et industria curare, ne aliquam de ovibus sibi creditis perdat. Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem; et metuat Prophetae comminationem, per quam dicit Deus: *Quod crassum videbatur*, *assumebatis; et quod debile erat*, *projiciebatis*. Et Pastoris boni pium imitetur exemplum; qui, relictis nona-

ginta novem ovibus in montibus, abiit unam ovem quae erraverat quaerere: cujus infirmitati in tantum compassus est, ut eam sacris humeris suis dignaretur imponere, et sic reportare ad gregem.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Omni sollicitudine curam gerat Abba circa delinquentes Fratres. Attendendum est, quia non dicit solummodo cum *sollicitudine curam gerat*, vel *sollicite curam gerat*, sed dicit *omni sollicitudine*, idest, *cum omni sollicitudine*. Per hoc enim, cum dicit *omni sollicitudine*, nil praetermisit, sed quidquid ad sollicitudinem salvationis animae attinet, cum illis totis debet Abba curam gerere circa *delinquentes Fratres*. Non dixit solummodo Fratres, sed praemisit *delinquentes*, et reddit causam quare *delinquentes* dixerit, et non *circa Fratres*, dicens: *quia non opus est sanis Medicus*. Hoc enim quod dicit: *non est opus sanis Medicus*, de Domino tulit; nam Dominus, cum manducaret cum Publicanis et peccatoribus, reprehendebatur a Pharisaeis, quare cum illis manducaret; ipse vero respondens dixit: *non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam;* et: *non est opus sanis Medicus, sed male habentibus*. Nunc videndum est, quid est quod dicit: *non veni vocare iustos, sed peccatores*. Varie enim intelligitur: sunt qui intelligunt, *non veni vocare iustos sed peccatores*, idest, vos qui dicitis esse vos iustos et non peccatores non veni vocare, sed peccatores illos, qui fatentur se esse peccatores. Sunt qui intelligunt: *non veni vocare iustos sed peccatores ad poenitentiam*, ac si diceret: iustos non veni vocare ad poenitentiam, quia illa non indigent, sed peccatores qui poenitentia indigent, hoc est dicere: iustos non despicio, neque contemno; peccatores vero ad poenitentiam voco, quia non est opus sanis Medicus, sed infirmis. Secundum hunc sensum sanctus Benedictus etiam hoc dicit; ac si diceret aliis verbis: super infirmos, idest negligentes, curam et sollicitudinem gerat Abba; studiosos et devotos, idest sanos, non despiciat neque contemnat.

Sequitur: *Et ideo debet, quomodo sapiens Medicus, immittere*

quasi occultos consolatores Senpectas, idest, Seniores sapientes Fratres, qui quasi secrete consolentur Fratrem fluctuantem, et provocent eum ad humilitatis satisfactionem. Nunc vero quia mentionem Medici fecit, voluit exponere rationem Medici, latius exponendo, dicens: *et ideo debet facere omnimodo ut sapiens Medicus. Medicus* enim *sapiens* ante languorem custodit per consilium, ne incidat quis in infirmitatem; deinde infirmi, qui incidit in languorem, cum magna et omni sollicitudine curam gerit, ut sanet; ita faciat et Abba, qui medicus est animarum infirmarum; et ideo debet cum omni sollicitudine curam agere, ut animam infirmam, quam recipit ad salvandum, sanet. Nam quid Fratri in infirmitate posito debeat facere, idem ipse sanctus Benedictus subiunxit dicens: *debet immittere,* idest occulte mittere *occultos consolatores, Senpectas, idest seniores Fratres;* nam superfluum est dicere *seniores sapientes,* quia in eo quod dixit *Seniores, sapientes* compraehendit, quia de his senibus dicit, qui sapientes sunt: *qui quasi secrete consolentur;* idest quasi non ab Abbate, sed a se ipsis veniant ad illum Fratrem excommunicatum. Quia dixerat superius ut nullus loqueretur ei, nec etiam ille qui cibum ei ministrat; ideo dixit, ut Abba immittat ad eum occultos consolatores, se quasi ipsis petentibus. Verum si Cellararius talis est, qui possit huiuscemodi hominem consolari, et ad satisfactionem provocare, permittente tamen et sciente Abbate, debet illi loqui, ut eum ad satisfactionem provocet humilitatis.

Sequitur: *Ne abundantiori tristitia absorbeatur.* Hoc est dicere: debet illum consolari, ne in illam vel per illam magnam tristitiam frangatur vas; ac si diceret: habeatur et teneatur erga illum charitas, ne frangatur, et in desperationem prorsus aut pereat; *Sed sicut ait idem Apostolus: confirmetur in eo charitas.* Hoc vero cum dicit: *Oretur pro eo ab omnibus,* ista oratio non est gradus, sicut illa oratio quae pró illo Fratre debet fieri, qui pro levioribus culpis excommunicatus est.

Sequitur: *Magnopere enim debet sollicitudinem gerere Abba, et omni sagacitate et industria currere, ne aliquam de ovibus sibi creditis perdat. Magnopere* enim adverbium est, idest, magno

studio; ac si diceret: studiose et diligenter. *Sagacitate*, idest velocitate. *Industria*, idest ingenio. In hoc enim quod dicit: *omni sagacitate et omni industria currere*, datur intelligi, ut etiam si talis est, ut non credat illi, Abba illum etiam in carcerem, et in catenas, et compedes, et aliquid vinculum, ne fugiat, mittere debeat; quia dixit solummodo *sagacitate et industria*, sine praemissione *omni;* et quia *omni* dixit, ideo potest illum mittere sicut dixi in vinculis; ac si diceret: cum omnibus quae excogitari possunt ingenii et velocitatibus debet currere erga illum, ne perdat eum, idest ne ille pereat. Reddit causam quare, cum dixit, ne perdat illarum animarum aliquam animam, quas illi Dominus dedit ad custodiendum.

Sequitur: *Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem exercere. Noverit*, idest sciat vel cognoscat. Ac si diceret aliis verbis: cognoscat, quia curam suscepit infirmarum animarum, non sanarum, sicut superius iam dixi: *non est opus sanis Medicus, sed male habentibus. Non super sanas tyrannidem exercere: tyrannidem*, idest crudelitatem, severitatem; idest, super sanas non debet crudelitatem agere; super infirmas autem omnia quae illis expediunt faciat, ut ad salutem perveniant.

Sequitur: *Et metuat Prophetae comminationem, per quem dicit Deus: quod crassum videbatis assumebatis, et quod debile erat proiiciebatis*. Hoc enim testimonium latius dicit Ezechiel Propheta, idest: *quod fractum erat non consolidastis*, et reliqua. Nunc videndum est, quid est quod dicit: *quod crassum videbatis assumebatis, et quod debile erat proiiciebatis*. Pastores enim crassum assumunt ad occidendum, debile vero proiiciunt. Ac si diceret aliis verbis: qui boni erant assumebatis, invidendo et malo exemplo perdebatis; super malos autem curam et sollicitudinem ad salvandum non habebatis. Nam *assumere* in hoc loco pro duobus modis accipitur, idest, ut aut exemplo, aut invidia; et hoc notandum est, quia sicut minatur, eo quod malos et negligentes non curabant; ita etiam comminatur, quia bonos, aut exemplo, aut invidia persequebantur.

Sequitur: *Et Pastoris boni pium imitetur exemplum, qui relictis nonaginta novem ovibus in montibus, abiit unam ovem quae erraverat quaerere; cuius infirmitati in tantum compassus est, ut eam in sacris humeris suis dignaretur imponere, et sic reportare ad gregem*. Bene exemplum Domini in hoc loco proposuit, quod agere iam superius indicaverat. Sicut enim Dominus relictis angelicis potestatibus in montibus, idest in excelsis, venit in terram quaerere unam ovem, idest humanum genus, quod per primae culpae meritum ab illa celsitudine immortalitatis, et a consortio Angelorum erravit; ita et Abba debet curam bonorum Monachorum deserere, qui per bonam conversationem in excelsis consistunt, sicut dicit Paulus Apostolus: *nostra conversatio in coelis est*, et habere curam illius Fratris infirmi, et omnem sollicitudinem, donec revocetur ad illam conversationem celsitudinis, quam caeteri boni Fratres habent. Forte dicit aliquis: quomodo ponit Abba super humerum suum istam suam ovem, idest, Monachum errantem? cognosco enim, quia tunc Christus ovem errantem, idest humanum genus in suis humeris suscepit, cum carnem hominis suscipere dignatus est, et tunc reportavit ad gregem, idest ad angelicas potestates, cum per Incarnationis misterium humanum genus redemit. Cui respondendum est: tunc Abba ovem morbidam, idest Monachum negligentem super humerum suum ponit, cum compatitur eius infirmitati, et eum studet admonere, et caeteros regulares ordines caste erga illum agere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXVIII.
DE HIS QUI SAEPIUS CORREPTI NON EMENDAVERINT

Si quis Frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus, non emendaverit, acrior ei accedat correptio: idest, ut verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit, aut forte, quod absit, in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua; tunc Abba faciat, quod sapiens Medicus; si exhibuit fomenta, si unguenta adhortationum, si medicamina Scripturarum divinarum, si ad ultimum ustionem excommunicationis vel plagarum virgas, etiam si viderit nihil suam praevalere industriam, adhibeat etiam, quod majus est, suam et omnium Fratrum pro eo orationem; ut Dominus, qui omnipotens est, operetur salutem circa infirmum Fratrem. Quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc jam utatur Abba ferro abscissionis, ut ait Apostolus: *Auferte malum ex vobis.* Et iterum: *Infidelis, si discedit, discedat;* ne una ovis morbida omnem gregem contaminet.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Saepe enim de tertia vice potest dici.

Sequitur: *Si quis frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus, non emendaverit, acrior ei accedat correptio; idest, ut verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit, aut forte, quod absit, in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua, tunc Abba faciat, quod sapiens Medicus.* In hoc enim loco, quod dicit *frequenter*, intelligitur secreta admonitio prima et secunda, et publica correptio. Sed hoc intuendum est, quia non Abba debet statim post unum gradum ire ad alterum. Verbi gratia, quod dicit *excommunicationi subiaceat*, non dicit ut post excommunicationem statim transeat ad ieiunium, vel post ieiunium ad flagellum; sed sicut dixi non statim transire, ita nec diu morare. Unde Abba, qui misericors et discretus est, diu debet in unum gradum morari, quia Medicus est animarum. Attendendum est ergo quid facit Medicus corporis. Medicus enim tamdiu dat unam potionem infirmo, donec cognoscat illi pleniter proficere; similiter etiam facit de medicamine; postquam vero cognoscit quia illa una potio, vel unum medicamen, non adiuvat infirmum, tunc dat illi aliam potionem, vel aliud medicamen. Et Abba ita debet facere erga negligentem Fratrem: tamdiu debet illi uno gradu medicari, donec cognoscit per illum gradum eum emendare non posse. Gradus enim septem sunt, quibus emendatur Frater de spiritalibus culpis: primus enim est admonitio secreta, secundus correptio publica, tertius excommunicatio, quartus ieiunia nimia, quintus flagellum, sextus oratio, septimus expulsio. Cum *pro qualibet culpa* dicitur, subaudiendum est, quae in levioribus tenetur.

Cum vero dicit: *acrior ei accedat correptio*, ipse manifestat quid sit *acrior correptio*, cum subiungit: *idest, ut verberum vindicta in eum procedat*. Hoc notandum est, quia in hoc loco ubi dicit: *etiam si excommunicatus non emendaverit, acrior ei accedat correptio, idest ut verberum vindicta in eum procedat*, datur intelligi, quia vindicta verberum ponitur post nimia ieiunia, quae in quinque gradibus persisti videntur a principio capituli. Verbi gratia, primus gradus et secundus comprehenduntur in eo loco ubi dicit: *Si quis frater frequenter correptus*, tertius est excommunicatio, quartus nimia ieiunia, quintus flagellum. Hoc notandum est, quia istud *tunc* quod nunc subsequitur, idest: *tunc faciat Abba quod sapiens Medicus*, illuc respicit ubi dicit: *tunc iam Abba utatur ferro abscissionis, ut ait Apostolus*; et est sensus iste: *Si Frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus, non emendaverit, acrior ei accedat correptio, idest, ut verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit, aut forte, quod absit, in superbiam elatus etiam defendere voluerit opera sua; tunc Abba utatur ferro abscisionis*, idest; *Auferte malum ex vobis;* et iterum: *Infidelis, si discedit, discedat*. Et reddit causam, quare, idest: *Ne una ovis morbida omnem gregem contagiet*, vel propter illud quod superius dixit: *Si autem contumax fuerit, de Monasterio expellatur*. Illud vero quod dixerat: *Quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc Abba faciat quod sapiens Medicus*, ita dixit, quasi diceret: consideret *si exhibuit fomenta*, et reliquà. Et si *oratio* nil proficit ei, *utatur ferro abscissionis, ut ait Apostolus*: *Auferte malum ex vobis*. Et iterum: *Si infidelis discedit, discedat*. Et reddit causam, quare, cum dicit: *Ne una ovis morbida omnem gregem contagiet*. Quasi interrogaret quis sanctum Benedictum, dicens: quid facere debet Abba, cum viderit Fratrem in superbia elatum, ita ut defendere velit opera sua? Ille autem quasi respondens dicat: videat *si exhibuit fomenta, si unguenta adhortationum, si medicamenta Scripturarum divinarum, si ad ultimum ustionem excommunicationis, vel plagarum virgas; et iam si viderit nil suam praevalere industriam, adhibeat etiam, quod maius est, suam et omnium Fratrum pro eo oratio-*

nem; ut Dominus, qui omnia potest, operetur salutem circa infirmum Fratrem. Ac si dicat: dignus fuerat quilibet Frater de Monasterio proiici cum per quinque gradus ductus, non est emendatus; *sed tamen tunc faciat Abba, quod sapiens Medicus. Si exhibuit fomenta,* et reliqua. Hic intuendum est, quia duas sententias comprehendit: una enim videlicet sententia continet quinque gradus. Quasi diceret aliis verbis: postquam quinque gradus expleverit, non debet omnimodo ita expellere Fratrem ut non recipiatur; sed cum iam dignus est expelli Frater ille, *Abba tunc faciat quod sapiens Medicus,* et reliqua. Noscendum est, quia ita debent isti praedicti septem gradus peragi, sicut dixi. Primus gradus est secreta admonitio, sive bis, sive ter, vel quater, aut quinquies, et reliqua. Secundus gradus est publica correptio, sive semel, sive bis, sive ter, et reliqua. Tertius gradus est excommunicatio, sive bis, sive ter, aut quater, et reliqua, iuxta qualitatem personae. Quartus gradus est nimia ieiunia. Hoc intuendum est, quia iste gradus quartus nil debet esse aliud, nisi solummodo ieiunium grande. Ideo dixi *nil,* quia iste qui ieiuniis castigatur, non debet, sicut excommunicatus, in Ecclesia satisfacere. Similiter et ille qui excommunicatus est, non debet affligi nimiis ieiuniis, quia nimium ieiunium unus est per se gradus, et excommunicatio alter per se. Deinde si talis est persona, quam cognoscit Abba non adiuvari ieiunio sed magis flagello, iste talis non debet nimiis ieiuniis castigari, sed solummodo transire debet ieiunium, et eum debet per sextum gradum, idest per flagellum, castigare. Si autem talis est persona, cui non convenit flagellum, debet illum Abba per quartum gradum, idest nimiis ieiuniis, castigare. Hoc sciendum est, quia ista sententia inferior in sex contineri gradibus declaratur. Per *fomenta* intelligitur primus gradus, in quo semel secreta admonitio fit; *fomenta* enim intelliguntur quae infusionem nos nominamus, idest, quando cum aqua calida et oleo fit, veluti cum facimus ad os, cum de loco suo exiit. *Fomenta* enim possunt esse peccatori, cum dicit illis Paulus: *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino.* Per *unguenta* in-

telligitur secunda admonitio secreta, cum praeponitur exemplum peccatori, qualiter David per poenitentiam Deum meruit placare, Maria, Latro, et Manasses, et reliqua. Per *unguenta* primus etiam gradus intelligitur. Per *medicamina Scripturarum divinarum* potest intelligi secundus gradus, in quo fit publica correptio. Quid enim aliud est Scriptura divina, nisi *medicamina infirmarum animarum?* Per *fomenta* et *unguenta* primus gradus intelligitur, in quo fit prima et secunda admonitio. Deinde tertius gradus est, sicut ipse sanctus Benedictus subiunxit, *si ad ultimum ustionem excommunicationis*. Per hoc vero quod dicitur *ustionem*, duo gradus intelliguntur, idest, non solum excommunicatio, verum etiam et nimia ieiunia. Sextus gradus est, in eo quod dicitur: *adhibeat etiam, quod maius est, suam et omnium Fratrum pro eo orationem*. Septimus gradus est, cum dicit: *quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc Abba utatur ferro abscissionis.*

Sequitur: *Auferte malum ex vobis*. Istud enim quod dicit: *Auferte malum ex vobis,* Paulus Apostolus dixit Corinthiis, de illo qui cum uxore patris adulterium fecerat. *Auferte* enim, duobus modis intelligitur; idest, abscidite a membro Monasterii, et *auferte* idest proiicite in carcerem. Illum debet separare a corpore Monasterii, idest, proiicere foras, qui iam grandis conversus est, et substantiam suam in saeculo dereliquit. Illum vero debet proiicere in carcerem et non foras, qui ab infantia in Monasterio nutritus est. Istud autem quod dicit: *si discedit, discedat,* Paulus Apostolus dicit Corinthiis de matrimonio, quod constat ex infideli et fideli persona. Et quamvis una persona sit fidelis et altera infidelis, ob hoc non dividuntur, si consenserint insimul habitare; si vero non sibi in invicem consenserint, et infidelis velit discedere, non detineatur; ait enim: *Infidelis, si discedit, discedat. Non est servituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. In pace autem vocavit nos Deus.* Sed in hoc loco videtur istud exemplum contrarium Quid enim attinet hoc exemplum Monacho? si discedere vult, discedat, cum Paulus Apostolus hoc de matrimonio dicat, quod constat esse ex fideli et infideli per-

sona? Non est contrarium; quia sicut illa coniunctio est ex muliere et viro, ita et ista coniunctio Monachi, quasi ex muliere et viro est, cum se, idest, animam et corpus suum corpori Monasterii sociavit. Et sicut ille discedit, si voluerit discedere, quia infidelis est, et matrimonio iungitur, et datur licentia huiusmodi separandi, si separari inter se voluerit; ita et Monachus, cum corpori Monasterii sociatus fuerit, et postea suadente diabolo voluerit exire de Monasterio, si nullo modo per sex gradus ductus emendari voluerit, tunc de Monasterio expelli debet; et ideo sanctus Benedictus hoc exemplum Pauli secutus, in Regula posuit, cum dicit: *infidelis, si discedit, discedat*, quia postquam Monachus sponte veniens in Monasterium, sponte iterum recedere voluerit, non est invitus tenendus. Insuper etsi per sex gradus emendatur, nec se correxerit, et cum exire noluerit, etiam de Monasterio expellendus est. Et reddit causam, quare, cum dicit: *ne una ovis morbida omnem gregem contagiet*. Istud exemplum notum est, quia est talis infirmitas in una ove, quae totum gregem coinquinat, et ad perniciem ducit. Ac si diceret aliis verbis: ideo dico discedere a corpore Monasterii illum, qui ita infirmus est, et istis modis sanare non valeat, ne eius miseria alii pereant, capiendo malum exemplum, sicut grex solet perire ex unius ovis infirmitate. Istud quod dicit: *Infidelis, si discedit, discedat*, duobus modis intelligitur; sive ad illum qui vult exire, ductus per sex gradus, sive etiam ad illum, qui in sex gradus non emendaverit, et tamen quamvis nolens voluntarie exire, proiiciatur; quia iste talis, quamvis corpore non discessit, tamen mente discessit. Unde, sicut discessit mente, discedat etiam et corpore. Hoc sciendum est, quia voluit beatus Benedictus animum Abbatis plenius docere et latius, et ideo in secunda vice replicavit sententiam dicens: *Tunc Abba faciat quod sapiens Medicus; idest si exhibuit fomenta.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXIX.
SI DEBEANT ITERUM RECIPI FRATRES EXEUNTES DE MONASTERIO

Frater, qui proprio vitio egreditur de Monasterio, si reverti voluerit, spondeat prius omnem emendationem vitii, pro quo egressus est: et sic in ultimo gradu recipiatur, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur. Quod si denuo exierit, usque tertio ita recipiatur: jam postea sciens, omnem sibi reversionis aditum denegari.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Egregium ordinem tenuit in hoc loco sanctus Benedictus, quando prius dixit de expulsione Fratris, et postmodum subiunxit legem revertentium. Quasi interrogasset quis sanctum Benedictum, dicens: ecce pater Benedicte, iussisti expelli Fratrem vitiosum de Monasterio; si ergo reverti voluerit, quid faciemus? utrum recipi debet, nec ne? Ille autem quasi respondens dicit: *Fratrem qui pro proprio vitio egreditur*, et reliqua. Attendendum est, quia non dixit: *qui pro vitio egreditur*: sed dixit: *qui pro proprio vitio*; quia aliud est *pro proprio vitio*, aliud autem *pro vitio*, sine additione *proprio*. Est enim vitium proprium, et est vitium quod non est proprium. Tunc non est proprium, quando quis facit tale peccatum, in quo alii se miscent; verbi gratia, sicut est in graviori culpa immunditia, vel sodomiticum peccatum; hoc enim quia cum aliis agitur, ideo non est proprium; et in leviori culpa discordia, et detractio; sicut dixit Salomon: *Sex sunt quae odit Dominus, et septimum detestabitur*, et reliqua. Hoc, quia multi intermiscentur ad perditionem, non est proprium; et propterea beatus Benedictus non dicit solummodo *vitio* sine adiectione, ut ostenderet se non iussisse pro hoc peccato Fratrem non recipi. Quare? *Ne una ovis morbida totum gregem contagiet*. Proprium vitium est, cum tale vitium facimus, ubi non intermiscentur alii; verbi gratia, sicut est in leviori culpa risus, superbia, iactantia, et reliqua; et in maiori culpa, sicut est furtum, et gula. Pro hoc vitio tali iussit beatus Benedictus recipi Fratrem; nam pro illis, quae superius diximus, non dixit recipi, idest, pro inmunditia et sodomitico, quia valde est Deo detestabile, et pro discordia et detractione. Sed intuendum est, quia in hoc loco, ubi dicit *egreditur, aut proiicitur*, excluditur ille qui pro melioratione conversationis

egreditur; et ille qui ita *egreditur*, ideo *egreditur*, quia ibi cognoscit aliorum malam esse vitam. Isti tales, non in ultimo recipi gradu, sed magis rogare et honorare debentur. Intuendum est etiam quid est quod dicit: *spondeat prius omnem emendationem vitii*. Ac si diceret: in ipsa poenitentia suscipiatur, quam dignus erat habere quando proiectus vel egressus est. Ac si diceret aliis verbis: si fecerat furtum, et dignus erat, ut in graviori culpa excommunicaretur, et tunc quando recipitur, ita iudicetur. Et bene dixit *spondeat omnem emendationem vitii*, quia ille emendat vitium, qui poenitentiam agit pro vitio, et amplius non agit vitium. Et hoc sciendum est, quia post actam poenitentiam debet *in ultimo* gradu recipi. Forte dicit aliquis: non debet poenitentiam agere, sed solummodo *in ultimo recipi* gradu; sed iste sensus valde stultus est, quia ille qui pro peccato aut *proiicitur aut egreditur*, et deinde postquam egressus est, vel proiectus, forte in saeculo mortalem commisit peccatum, quomodo potest solummodo per illum ultimum gradum deleri? Bene dixit quia prius poenitentiam debet agere, deinde in ultimo gradu consistere, ut per poenitentiam satisfaciat Deo, et per ultimum gradum humilitatis satisfaciat Fratribus. Sic enim alibi beatus Benedictus pro graviori culpa prius extra Oratorium, et Mensam praecepit esse; deinde post poenitentiam iussit illum recipi in Choro, sed tamen non in ordine suo, sed ubi voluntas fuerit Abbatis. Vide modo, sicut illic iudicavit illum poenitentiam habere, et postea in ordine suo non debere stare; ita etiam in hoc loco sentiendum est. Similiter si in secunda vice pro peccato exierit, in poenitentia debet suscipi, et postea in ultimo gradu recipi; ita etiam in tertia vice faciendum est. Si autem non pro peccato in secunda vel tertia vice exierit, sed pro verecundia solummodo exierit, quia in ultimo gradu receptus est, tunc non debet poenitentiam habere, quia non fuit peccatum pro quo egrederetur, sed in ultimo solummodo gradu recipiatur. Nunc vero quasi interrogasset quis sanctum Benedictum dicens: ecce pater Benedicte, iussisti in prima vice Fratrem exeuntem recipi, si denuo exierit, quid faciendum est? Ille vero re-

spondens dicit: *Si denuo exierit, usque tertio, ita recipatur. Iam vero postea sciat sibi omnem reversionis aditum denegari.* In hoc loco sciendum est, quia sanctus Benedictus non Abbati, vel alicui interroganti respondit, sed fugienti. Ac si diceret aliis verbis: fugientem constringo, et illi pono legem et terminum per quot vices se cognoscat recipi; Abbatem vero non constringo tali lege, nec illi terminum constituo, sed illum liberum in omnia relinquo. Illum fugientem ideo constringo, ut cum post tertiam vicem non fuerit receptus, non possit quaerelare contra Abbatem. Et quia post tertiam vicem non recipitur, ideo nullum iubeo, ut *sciat sibi omnem aditum reversionis denegari,* ne suo frequenti exitu aut ingressu Monasterium inquietetur; nam Abbatem in misericordia constituo liberum, ut quantis vicibus voluerit venire ille Frater, tot vicibus recipere debeat, quia Deus non iudicat secundum praesentia, nec secundum praeterita, sed sicut est unusquisque. Et propterea elegit Iudam, et dedit illi loculum, quia Iudas in illo tempore bonus videbatur, quamquam illum cognovit Dominus esse malum, secundum praesentiam suam; tamen secundum quod erat, remuneravit illum in hoc saeculo. Et propterea non constrinxit Abbatem in non recipiendo, sed ut recipiat; ut si forte Fratrem non lucraverit in secunda vice, lucret in tertia; et si non in tertia, lucret in quarta; sin autem lucret in quinta; et si non in quinta, lucret in sexta, et similiter in reliquum tempus. Hoc intuendum est, quia si Frater pro criminali culpa eiectus est de Monasterio, et reverti voluerit, in eadem poenitentia recipiatur, qua dignus erat quando eiectus fuerit. Si autem pro spiritali, idest in leviori culpa reversus fuerit, a capite illum incipiat arguere, idest a primo gradu, quod est secreta admonitio. Hoc intuendum est, quia si exierit aut fugerit pro levi culpa, non in poenitentia debet suscipi, sed solummodo in ultimo gradu; si autem pro graviori culpa fugerit, aut exierit, vel proiectus fuerit, in poenitentia debet suscipi; et post peractam poenitentiam, in ultimo gradu poni, sicut supra dixi.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXX.
DE PUERIS MINORI AETATE QUALITER CORRIPIANTUR

Omnis aetas vel intellectus proprias debet habere mensuras. Ideoque quoties pueri vel adolescentiores aetate, aut qui minus intelligere possunt quanta poena sit excommunicationis; hi tales dum delinquunt, aut jejuniis nimiis affligantur, aut acris verberibus coerceantur, ut sanentur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia superius dixerat de sententia iudiciorum, etiam et modos iudiciorum distinxerat; nunc vero dicit de actibus atque sensu conspiciendo. Ac si diceret sanctus Benedictus aliis verbis: supra disposui quomodo debeas iudicare, et distinxi ibi modos, qualiter agere debeas ipsa iudicia; nunc vero ne tu ipsa iudicia confunderes, ut aequaliter velis iudicare stultum et sapientem, infantem et senem, aut etiam ipsos minus intelligentes aequaliter velis iudicare; ideo tibi dispono et dico: *Omnis aetas vel intellectus proprias debet habere mensuras*. Pulchre dicit: *Omnis aetas vel intellectus proprias debet habere mensuras*, quia iuxta quod intelligit, et eius aetas est, ita debet mensuram habere in excommunicatione, vel in flagello, vel etiam in nimiis ieiuniis. In hoc loco cum dicit: *Quoties pueri vel adolescentiores*, duas aetates compraehendit; cum autem dicit: *aut qui minus intelligere possunt*, omnem aetatem comprehendit, idest, infantiam, pueritiam, adolescentiam, iuventutem, senectutem, et reliqua. *Pueri* autem sunt a septimo anno usque ad quartumdecimum annum; *Adolescentiores* sunt a quartodecimo anno, usque ad vicesimum octavum. In hoc enim loco notandum est, cum dicit: *Ili tales*, idest *pueri vel adolescentiores, aut qui minus intelligunt quanta poena sit excommunicationis; dum delinquunt, aut nimiis ieiuniis affligantur, aut acris verberibus coerceantur ut sanentur*, patet quid sit, quod superius in vicesimo tertio capitulo dicit: *si autem improbus est, vindictae corporali subdatur;* quia vindicta corporalis, sicut in flagellis intelligitur, ita etiam et in ieiuniis nimiis. Et bene dixit: *aut ieiuniis nimiis affligantur, aut acris verberibus coerceantur*, quia sicut non con-

venit omnibus flagellum, ita etiam non omnibus convenit ieiunium nimium. Istud enim *aut* separationem facit. Sicut enim superius, idest in vicesimo tertio capitulo, divisit inter honestam et improbam personam, cum dixit: *si intelligit qualis poena sit, excommunicationi subiaceat*; sicut et dixit: *si improbus est, vindictae corporali subdatur*: ita etiam hic distinguit inter improbam et inter probam personam, idest *qui nimis intelligunt quanta poena sit excommunicationis*. Ille enim non intelligit quanta poena sit excommunicationis, qui per simplicem excommunicationem non emendat se; verbi gratia, sunt duae personae *qui minus intelligunt quanta poena sit excommunicationis;* isti tales, quamvis aequaliter *minus intelligant quanta poena sit excommunicationis*, tamen non illis aequaliter convenit flagellum, aut nimium ieiunium; quia ieiunium uni nocet, et alterum iuvat; ita etiam flagellum. Et propterea beatus Benedictus distinguendo dixit: *aut nimiis ieiuniis, aut acris verberibus*. In hoc enim loco ubi dicit *nimiis*, varie intelligitur; sunt enim multi, qui nimium ieiunium intelligunt mediam libram panis solummodo, et unum stauponem aquae in hieme, in aestivo tempore duos; et sunt iterum alii, qui intelligunt quartam partem librae panis, et aquam sicut superiores. Sed isti qui quartam partem librae panis dicunt, non bene discernunt. Libra autem viginti duos solidos habet, quando crudus panis est, ut cum coctus fuerit, habeat solummodo viginti. Et hoc intuendum est, quia sunt aliae Regulae, quae habent *ieiuniis nimis affligantur*, istud *nimis* adverbialiter; et sunt multae iterum, quae habent *nimiis* nomen. Sed sive per nomen, sive etiam adverbialiter habeant, nil nocet. Videndum est, qua ratione nominatim duas aetates, idest, infantiam et adolescentiam, expressit; quia istae duae aetates procliviores sunt ad negligentiam faciendam, quam aliae.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXI.
DE CELLARARIO MONASTERII QUALIS SIT

Cellararius Monasterii eligatur de Congregatione sapiens, maturis moribus, sobrius, non multum edax, non elatus, non turbulentus, non injuriosus, non tardus, non prodigus, sed timens Deum, qui omni Congregationi sit sicut Pater. Curam gerat de omnibus: sine jussione Abbatis nihil faciat: quae jubentur custodiat: Fratres non contristet. Si quis Frater ab eo forte aliqua irrationabiliter postulat, non spernendo eum contristet; sed rationabiliter cum humilitate male petenti deneget. Animam suam custodiat: memor semper illud Apostolicum, quia, qui bene ministraverit, gradum bonum sibi acquirit. Infirmorum, Infantum, Hospitum, Pauperumque cum omni sollicitudine curam gerat, sciens sine dubio, quia pro his omnibus in diem Judicii rationem redditurus est.

Omnia vasa Monasterii cunctamque substantiam, ac si Altaris vasa sacrata, conspiciat. Nihil

ducat negligendum: neque avaritiae studeat: neque prodigus sit, et extirpator substantiae Monasterii: sed omnia mensurate faciat, et secundum jussionem Abbatis sui. Humilitatem ante omnia habeat, et cui substantia non est quae tribuatur, sermo responsionis porrigatur bonus: quia scriptum est: *Sermo bonus super datum optimum.* Omnia, quae ei injunxerit Abba, ipse habeat sub cura sua: a quibus eum prohibuerit non praesumat. Fratribus constitutam annonam sine aliquo typo vel mora offerat, ut non scandalizentur: memor divini eloquii, quid mercatur qui scandalizaverit unum de pusillis istis: *Expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris.* Si Congregatio major fuerit, solatia ei dentur, a quibus adjutus, et ipse aequo animo impleat Officium sibi commissum. Horis competentibus dentur quae danda sunt, et petantur quae petenda sunt, ut nemo perturbetur, neque contristetur in Domo Dei.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Egregium ordinem tenuit in hoc loco beatus Benedictus, cum prius dixit: *Qualis debeat esse Abba*, et postea subiunxit: *De officiis divinis;* deinde: *De Decanis*, et postea de sententia iudiciorum, et nunc subiunxit: *De Cellarario Monasterii*, quia per Cellararium multa vitia in Monasterio possunt nutriri, et multa resecari. Et bene *de Cellarario* disposuit qualis debeat esse, quia cognovit non parvam, nec mediocrem bonitatem esse, si Cellararius *sapiens* sit; sicut e contrario grave periculum, si stultus sit; nam alio genere loquitur nunc, cum dicit *De Cellarario Monasterii*, quasi interrogando qualis sit; et postea dicit *De Cellarario Monasterii*, quasi interrogatus: *Cellerarius Monasterii eligatur*. *Cellararius* dictus est a Cella. Cella vero dicitur a celando, eo quod ibi celantur ea, quae ad sustentationem vitae praesentis attinent. Attendendum est, quia non dixit solummodo *Cellararius*, sed cum adiectione *Monasterii*. Quasi diceret: si aliarum domorum Cellararius *sapiens* debet esse, quanto magis Monasterii. *Sapiens* dictus est a sapore. Cum enim dicit *eligatur*, attendendum est quia non dixit *ponatur*, ut quasi ad libitum suum Abba illum ordinet, sed dixit *eligatur*. Ideo dixit *eligatur*, ut ostenderet quia Abba non secundum quod sibi libitum est ordinet, sed quem meliorem reperit, qui illud ministerium recte et rationabiliter explere valeat, eligere debeat. Nam sunt multi, qui eligunt sibi Cellararium, sed tamen non qui iuste et rationabiliter illud ministerium expleat, sed qui sibi placere studeat. Hi tales, et si videntur eligi, tamen non verius eliguntur, quia meliores non eliguntur; nam illa est electio, qua melior semper eligitur. Nos enim cum aliquid eligere volumus, in quantum

congnoscere possumus, meliorem eligimus. Quid est enim electio, nisi separatio optima a meliore, vel melioris a bono, aut boni a malo? Et bene dixit *de Congregatione*, quia aliunde non debet eligi, nisi *de Congregatione*. Bene prius *sapiens* dixit, ante alias virtutes, quia primum donum Spiritus Sancti Sapientia est, sicut dicit Propheta: *Spiritus Sapientiae et Intellectus*. Intuendum est, quia cum dicit *sapiens*, non de Sapientia terrena dicit, sed de Philosophia caelesti. Philosophia caelestis est, discernere inter vitia et virtutes; deinde virtutes, quas sapit, operibus exercere, quia nil valet sapere et cognoscere bonum, et illud non diligere, et amando non operare. Talis est enim qui sapit bonum, et illud non diligendo operatur, qualis est ille, qui portat vinum et panem, et de pane non manducat, et de vino non bibit. Et bene Sapientia a sapore est dicta. Apte et congrue, postquam dixit *sapiens*, *et maturis moribus*, subiunxit *sobrius*, quia sobrietas ex Sapientia, et ex maturis moribus procedit. Sobrietas enim intelligitur temperantia. Ille autem dicitur *sobrius*, qui temperatus est, idest, qui nec plus nec minus quam oportet agit; nam ille, qui *sapiens* Dei est et *maturus*, idest dulcis et amabilis, *sobrius* statim efficitur, quia nil plus, nil minus agit.

Sequitur: *Non multum edax*. Hactenus beatus Benedictus dixit, qualis debeat esse Cellararius in interiore homine, cum dicit *non multum edax*. Deinde postquam dixit *non multum edax*, congrue subiunxit suo loco: *non elatus*, quia ex multa edacitate solet effici homo elatus. Et veluti equus ex multa edacitate incrassatus, efficitur superbus, ita et homo ex multa edacitate superbus est.

Sequitur: *Non turbulentus*. Nunc vero alio genere locutionis loquitur. *Turbulentus* enim dicitur obscurus, non sincerus, non hilaris, furibundus; veluti aer dicitur *turbulentus*, cum non est serenus, idest, lucidus; Et aqua dicitur *turbulenta*, cum non est limpida, et lucida. Ita et homo dicitur *turbulentus*, cuius vultus obscurus est, idest, non hilaris aut suavis. Iste talis iracundiam, quam in corde gestat, in vultu suo manifestat, quia hilaritas et

tristitia cordis in vultu solet manifestari. Bene postquam dixit *non turbolentus*, subiunxit: *non iniuriosus*, quia iste *turbulentus*, qui iram prius in vultu ostendit, tempore suo Fratrem, cui se iungit, exasperat. Iterum ordinem congruum etiam servavit in hoc, cum prius dixit *non turbulentus, et iniuriosus*, et subiunxit: *non tardus;* quia tarditas ex turbulentia et iniuria solet procedere, eo quod illi cui irascimur, vel quem iniuriamus, cum aliquid facere debemus, cum tarditate facimus.

Sequitur: *Non prodigus*. In hoc enim loco videtur alio genere locutionis loqui, cum prius dixit *non turbulentus, non iniuriosus, non tardus*, et subiunxit: *non prodigus*, quia *prodigus* non ex iracundia descendit, sed ex hilaritate, eo quod *prodigus* dicitur quasi inordinate porrigens. Sed quamquam ex hilaritate procedat *prodigus*, tamen etiam fit aliquando ex iracundia; nam quis hilaris potest dare simulate, idest corde irato et vultu hilari; qui autem *turbulentus* est, non potest dare laeto vultu et tristi animo, eo quod non potest occultare iracundiam cordis. Ideo enim dixi etiam ex iracundia posse aliquando procedere prodigum, quia multi iracundi per indignationem tribuunt causam commotionis animi Prioris. Unde animadvertendum est, quod neque per indignationem dare debet cui oportet; sed cum dat, sine ulla simulatione aut indignatione det illi, cui convenit dare; neque etiam illi tribuat, cui non convenit dari.

Sequitur: *Sed timens Deum*. Bene postquam indicaverat bona, quae Cellararius debet habere, subiunxit:*timens Deum;* quia tunc illa poterit custodire et retinere, si Deum timuerit. Notandum est, quia timorem castum indicat illum habere.

Sequitur: *Qui omni Congregationi sit, sicut Pater*. Pater enim familias omnes secundum qualitatem uniuscuiusque diligit, et unicuique iuxta meritum suum tribuit. Nam quid sit *sicut Pater sit omni Congregationi*, idem sanctus Benedictus indicat cum subiungit; ait enim: *curam gerat de omnibus*.

Sequitur: *Sine iussione Abbatis nihil faciat*. Hactenus beatus Benedictus, quasi sine fraeno illum esse constituere videbatur, in eo quod illi illa superiora dixerat habere et agere; sed nunc,

cum dixit: *sine iussione Abbatis nihil faciat*, quasi fraenum illi in ore posuit, ne libere agat ea, quae superius dixerat agere; veluti cum quis sternit equum, et eidem desuper sedit sine fraeno, ita beatus Benedictus facere iubebat, cum illa superiora illum iusserat agere; sed nunc fraeno illum constringit, cum illi dicit: *nihil sine iussione Abbatis faciat*. Nunc vero intuendum est, quae sunt, quae Abba illi debet committere. Idem pater Benedictus inferius manifestat, quorum curam agere debeat Cellararius; sed valde necessarium est Abbati, ne aut plus, aut minus quam oportet, Cellarario committat; quia si minus quam constitutum est Cellarario commiserit, uno e duobus modis, peccandi occasionem Cellarario praebet. Aut enim peccabit Cellararius, si minus quam oportet commissum habuerit, idest aut peccabit, si secundum suum ministerium agere voluerit, in Abbatem; aut certe, si plusquam pertinet ad suum ministerium dederit vel retinuerit, peccabit in Regulam, idest in Deum; et iterum, et si maiorem potestatem habuerit quam iustum est dandi vel retinendi, peccabit in Regulam hoc est in Deum. Debet enim illi Abba constituere isto modo, verbi gratia: sub cura tua sunt infantes, hospites, infirmi, pauperes, servi etiam qui ad usum orti vel Coquinae sunt deputati, flebothomati, vel cuncta generalitas Monachorum. Deinde debet illi constituere quid infantibus praebeat, qua hora, vel etiam quam magnam mensuram. Et infra ista, in tuo arbitrio constituo ut iuxta quod melius intelligere vales, curam infantum habeas; si vero evenerit tibi dubietas quid agendum sit, me interroga. Deinde debet illi constituere curam Hospitum, isto modo, verbi gratia: si venerint Episcopi, Abbates, aut Comites, tali modo illis servire stude; si autem venerint Clerici Canonici, tali modo servitium exhibe; si secrete venerint Monachi, tali tenore illos recollige; similiter si pauperes, sub tali ordine. Et postremo debet illi dicere: si in his tibi dubietas venerit, me interroga; item de infirmis tibi constituo isto modo; idest, qualitatem ciborum et horam, et admonere Cellararium propter infirmos debet, ut ille Cellararius admoneat suos manipulos, ut illi servi-

tores non negligant infirmis servitia praebere; nec non ut ipse Cellararius domum infirmorum visitare, et negligentias emendare studeat. Si autem per se emendare non potuerit, tunc Abbati suggerere debet; necnon etiam de famulis praedictis, tam sanis quam infirmis; similiter etiam de Fratribus, qui subitanea infirmitate infirmantur, si eundem cibum manducare non praevalent, Abbati nuntiare; similiter etiam de omnibus praedictis, si illi dubietas venerit, dicat Abba sibi manifestare debere. Ad illam vero Congregationem nil aliud tibi est ponendum, nisi hoc quod Regula dicit, aut ego constituero iuxta tempus. Fratri vero laboranti non est illi concessum dare quidquam cibi vel potus, sine iussione Abbatis; sed de illis qui laborant, ita agendum est. Ille autem Prior, qui cum illis laboraverit, debet providere, utrum necessitas sit, nec ne, et nuntiare Abbati. Breviter enim dico, si talis est Cellararius, sicut ista Regula dicit, potest Abba in illius arbitrio omnia constituere, et eum sicut se, potest constituere. Sin autem talis est, qui habet bonam opinionem, debet constituere illum Cellararium. Deinde si inventus fuerit malus post dies quindecim, et habuerit meliorem, melius est ut istum talem eiiciat et alium constituat, quam illud officium minoretur, aut depravatum sit. Sin autem non potuerit talem invenire, sicut istud capitulum dicit, tunc debet illi manifestare, quae et quanta sub cura sua habeat; caetera vero, cum facere volueris, me interroga. Sunt enim quidam, qui omnia scribunt, et traditionem uniuscuiusque capituli, quod ad illud officium attinet, sic unicuique tradunt; postea vero non habent excusationem. In omni autem obedientia, sic faciant.

Sequitur: *Quae iubentur custodiat; Fratres non contristet.* Hoc apertum est. *Si quis Frater ab eo forte aliqua inrationabiliter postulat, non spernendo eum contristet, sed rationabiliter et cum humilitate male petenti deneget;* et propterea dixit illum superius esse sapientem, ut sciat rationabiliter et denegare, et dare. Verbi gratia, debet illi dicere: Frater, hoc quod petis si dedero, et me et te reum facio; quia et tu contra legem petis, et ego contra legem dabo. Si autem ille Frater ex hoc iratus

vel commotus fuerit, debet illi dicere: ne irascaris, Frater, quia peccatum agis. Si autem denuo hoc fecerit; ille Frater per septem gradus debet duci.

Sequitur: *Si bene ministraverit, gradum bonum sibi acquirit;* hoc est, a Deo remunerabitnr. Ac si diceret, quia qui bene ministerium suum peregerit, bonam gratiam acquirit sibi, idest, bonum locum apud Deum.

Sequitur: *Infirmorum, Infantum, Hospitum, Pauperumque cum omni sollicitudine curam gerat.* In hoc enim loco indicat, qui sunt, quorum curam habere debeat Cellararius. Sed hoc intuendum est, quia cum dicit *Hospitum,* quod mos erat apud antiquos, ut Cellararius curam haberet Hospitum; sed nunc propter multitudinem Hospitum, qui pene omni hora ad Monasterium veniunt, ideo alii constituti sunt ad suscipiendos Hospites. Illorum Hospitum curam agere intelligere debemus, qui in Refectorium ad manducandum ducuntur.

Sequitur: *Omnia vasa Monasterii, cunctamque substantiam, ac si Altaris vasa sacrata conspiciat.* Nunc vidҿndum est, qualiter haec intelligere debeamus. Si enim sicut Altaris vasa sacrata conspici debent vasa Coquinae, ut sic munda sint, impossibile esse videtur. Sic enim intellegi debet. Ita debet Cellararius vasa Monasterii iuxta meritum vasculi conspicere, sicuti conspiciuntur vasa Altaris, secundum meritum suum, hoc est, non peius, sed secundum suum modum debent tractari; unde et sequitur: *Nihil ducat negligendum.*

Sequitur: *Neque avaritiae studeat.* Ac si diceret: illud quod constitutum est dare, tam a Regula, quam ab Abbate, non teneat. Cum autem dicit: *Neque prodigus sit,* debet intelligi, quia cui non debet dare non det. *Prodigus* dicitur, quasi porrigens.

Sequitur: *Et extirpator substantiae Monasterii.* Unum significat *Prodigus* et *Extirpator substantiae Monasterii. Sed omnia mensurate faciat, et secundum iussionem Abbatis.* Hic repetit, quod superius dixerat, ubi dicit: *Sine iussione Abbatis nihil faciat;* quia nos rem quam volumus acrius inculcari in cordibus auditorum nostrorum, frequenti iteratione repetimus.

Sequitur: *Humilitatem ante omnia habeat;* quia spiritalis sapientia non potest sine humilitate esse. Superius enim illum dixerat sapientem esse, nunc ut sapiens possit esse, *ante omnia*, idest super omnia, humilitas habenda dicitur.

Sequitur: *Cui substantia non est quae tribuatur, sermo responsionis porrigatur bonus*. Quasi diceret: si non est substantia quae tribuatur alicui, porrigatur sermo bonus. Verbi gratia, quaeritur ab illo piscis, aut ovum ab aliquo, ille vero non habet hoc quod queritur, debet sermonem porrigere bonum; *quia scriptum est*: *sermo bonus super datum optimum*. Nunc vero intuendum est, quomodo intelligi debet hoc quod dicitur: *sermo bonus super datum optimum*. Si enim quis datum optimum dat cum sermone, numquid melius est solus sermo bonus super datum illud optimum? non; sed illo dato optimo est melior sermo bonus, quod cum mala voluntate datur. Nam si melior est solus sermo bonus, quam datum optimum, quod cum mala voluntate datur, multo melior est datum optimum cum sermone bono.

Sequitur: *Omnia quae ei iniunxerit Abba, ipsa habeat sub cura sua; a quibus eum prohibuerit, non praesumat*. Cum dicit *omnia*, subaudiendum est *ministeria*. Cum dicit *a quibus*, subaudiendum est *ministeriis*. Cum dicit *non praesumat*, subaudiendum est *aggredi, agere*. Ac si diceret: illa habeat sub cura, quae illi commisit Abba; illa autem quae ei non sunt commissa, non praesumat accedere. *Fratribus constitutam annonam sine aliquo typo vel mora offerat*. In hoc quod dicit: *Fratribus constitutam annonam*, omnes comprehendit illos, quibus Abba constituerat annonam tribuere. *Annona* ideo dicta est, quia mos fuit apud veteres, ut ad horam nonam comederent, et inde tractum est *Annona*. Nunc vero dicitur omnis res, sive cibus sive potus, quae ad victum attinet. *Sine typo*, idest sine tumore, quia *typus* interpretatur tumor; et item *typus* interpretatur figura. Ac si diceret: Annonam, idest cibum et potum, sine aliquo tumore superbiae, vel sine mora tribuat, ut non scandalizentur, idest non tristentur.

Sequitur: *Memor divini eloquii, quid mereatur qui scandalizaverit unum de pusillis istis*; subaudiendum est: *Expedit ei ut su-*

spendatur mola asinaria in collum eius, et demergatur in profundum maris. In hoc loco intuendum est, quia Cellararius memor debet esse huius divini eloquii; si autem memor non fuerit, praevaricator huius praecepti est. In hoc loco videtur, quasi tacite dixisse, ut coram omnibus debeat dari unicuique obedientiam, et coram omnibus potestas illius obedientiae, quae et quantum debeat agere; et sensum capituli, quod ad illam obedientiam attinet. Per *molam* enim intelligitur cura saeculi. Bene enim per *molam* cura saeculi intelligitur, quia sicut mola in giro volvitur, et efficit minutissimas farinas; ita et cura saeculi semper in giro volvitur, et efficit minutissimas cogitationes. Per *collum* vero ordinatio seu dispositio intelligitur. Per *mare* vero intelligitur praesens vita. Ac si diceret Dominus: Expedit, idest, levius est ei in saeculo permanere, et de saeculo descendere in profundum maris, hoc est saeculi, quam habere formam sanctitatis, et sub forma sanctitatis contristare pusillos, et exinde descendere ad infernum. Quamquam alii sunt, qui aliter hunc locum intelligant; tamen sanctus Benedictus sub hoc sensu dixit illud, ut melius et levius fuisset Cellarario ut esset in saeculo, et inde descendisset ad infernum, quam sub forma sanctitatis alios faceret habere contra rationem malam voluntatem. *Mola asinaria* ideo dicitur, quia asinus molit cum illa. *Scandalizaverit unum*, idest contristaverit. Bene dixit: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis*, quia ille pusillus est, qui scandalum recipit; nam maiores scandalum non recipiunt, idest contristantur quia pusilli sunt.

Sequitur: *Si Congregatio maior fuerit, solatia ei dentur, a quibus adiutus, et ipse aequo animo impleat officium sibi commissum*. Ferunt quia apud antiquos mos fuerit, quia Cellararius in cathedra in loco noto sedebat, et habebat discipulos, quos dirigebat ad singulis aliquid dandum. Ideo enim in uno loco sedebant, ut omnes, qui necesse habebant aliquid ab illo petere, semper praesentem invenirent. *Aequo animo*, idest tranquillo, bono animo, patienti animo. Unde dicitur: aequo animo esto, aequioris animi esto; idest patientis animi esto, tranquilli animi esto.

Sequitur: ***Horis competentibus dentur quae danda sunt, et petantur quae petenda sunt, ut nemo perturbetur neque contristetur in Domo Dei.*** ***Horis competentibus***, idest horis aptis, congruis. Istud quod ***horis*** dicitur ***competentibus***, duobus modis intelligitur; idest, non debent aliis horis petere quae petenda sunt, nisi illis horis quibus debent loqui, sicuti est in diurnis horis, in quibus non vetat loqui, nec silentium teneri. Altero modo intelligitur ita: si autem talis est necessitas, quae non potest differri, tunc quando illa necessitas exigit ut petenda sunt, petantur. Hora vero incompetens est, in nocte, aut tunc etiam, quando lectioni vacandum est. Si autem non est necessitas, aut si talis est necessitas quae potest differri, non sunt aliis horis petenda, nisi in illis in quibus licet loqui. Nam si aliis horis petita fuerint, non ***horis competentibus*** petunt, quia incompetens hora est, quando lectioni vel psalmis vacant. In hoc loco intuendum est, quia cum dicit: ***dentur quae danda sunt***, Cellararium constringit, ut si ***horis competentibus*** petitus fuerit dare, debet dare, ut Fratres non contristet. Cum autem dicit: ***et petantur quae petenda sunt***, Congregationem constringit, ut Fratres non incongrua et incompetenti hora petant, ut illum Cellararium non contristent. Et reddit causam quare, cum dicit: ***ut nemo perturbetur, neque contristetur in Domo Dei;*** idest, ne Cellararius contristetur aut conturbetur, male petente Congregatione. Similiter ne Fratres conturbentur aut contristentur, non dante Cellarario, quod suo tempore petitum fuerit.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXII.
DE FERRAMENTIS VEL REBUS MONASTERII

Substantia Monasterii in ferramentis vel rebus, seu quibuslibet rebus, provideat Abba Fratres, de quorum vita et moribus securus sit; et eis singula, ut utile judicaverit, consignet custodienda atque recolligenda. Ex quibus Abba Brevem teneat: ut dum sibi in ipsa assignata Fratres vicibus succedunt, sciat quid dat, et quid recipit. Si quis autem sordide aut negligenter res Monasterii tractaverit, corripiatur. Si non emendaverit, disciplinae Regulari subjaceat.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Substantia Monasterii, et reliqua. Apte et congrue dicit nunc de caeteris ministeriis Monasterii, quia iam dixerat *de Cellarario*, quia Maior esse noscitur. *Ferramentis*, idest, sappa, falx, et reliqua.

Sequitur: *Vita et moribus*. *Vita* attinet ad conversationem, *Mores* vero ad affabilitatem, sicut iam de Decano dictum est.

Sequitur: *Et eis singula, ut utile iudicaverit, consignet custodienda atque recolligenda*. *Ut* pro *sicut* ponitur; *utile* vero pro *aptum*. Ita intelligitur: cum Abba singula, sicut aptum iudicaverit, vel secundum quod aptum iudicaverit, consignaverit, colligenda sunt atque custodienda.

Sequitur: *Ex quibus Abba Brevem teneat: ut dum sibi in ipsa adsignata Fratres vicibus succedunt*. In officiis omnibus, per Brevem debet dare, et per Brevem debet recipere, ut sapiat *quid dat aut quid recipit*. In hoc loco intuendum est, cum dicit: *vicibus succedunt*, quia Fratres per vices debent agere obedientiam. De Cellarario autem et Decano non dicit ut per vices succedant, sed usque dum non potest meliorem invenire, ille solus agat illud ministerium. *Sordide* autem attinet ad inmunditiam; *negligenter* autem attinet ad fracturam et ad sorditiam. *Disciplinae subiaceat regulari* duobus modis debet intelligi: uno modo, si fregerit, debet excommunicari in tertio gradu, sicut modo dicit; si vero non munde et non recte tractaverit, quod non pertinet ad fracturam sed ad immunditiam, debet per sex gradus duci.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXIII.
SI QUID DEBEANT MONACHI PROPRIUM HABERE

Praecipue hoc vitium peculiare radicitus amputandum est de Monasterio. Ne quis praesumat aliquid dare aut accipere sine jussione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium; sed nihil omnino: quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate. Omnia vero necessaria a Patre sperare Monasterii; nec quidquam liceat habere, quod Abba non dederit aut permiserit. Omniaque omnibus sint communia, ut scriptum est. Nec quisquam suum aliquid dicat vel praesumat. Quod si quisquam hoc nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admonitus semel et iterum, si non emendaverit, correptioni subiaceat.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Praecipue, idest, maxime, ante omnia. Hoc intuendum est, quia Scriptura divina illud vitium ***radicitus*** amputandum dicit esse, quod valde est detestabile, sicut in hoc loco dicit; unde, quia hoc vitium valde est detestabile et abominabile, noluit aliqua poena illud constringere, sed celeri morte finire. ***Nec quis praesumat. Praesumat***, idest, audeat. ***Nullam omnino rem***. Quasi diceret: nullam rem. *Omnino*, omnibus modis, hoc est per nullum modum. Hoc intuendum est: ***quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate***. Si iam voluntatem non debet habere in sua potestate, quanto minus aliquam rem. *Quippe*, idest, certe; quia Monachus nil debet habere proprium, neque rem, neque voluntatem; tunc talis debet esse, sicut mortuus. Quare non graphium vel tabulas debet proprium habere, cum illi sanctus Benedictus inferius iubet tribuere? Si tribuit, non ad proprietatem tribuit, sed ad suam utilitatem. habere. Si autem Abba, aut Praepositus, aut Decanus postea quaerit illi suas tabulas vel graphium, non debet illa sicut sua propria defendere, sed statim dare; si vero non dederit, iam ad proprium vult defendere. Cum autem dicit: ***Omnia vero necessaria a Patre sperare Monasterii***, subaudiendum est: ***oportet*** vel ***debet***. Intuere quia non dicit ***a parentibus vel ab amicis***, sed ***a Patre Monasterii***. Quod dicit: ***quod Abba non dederit vel permiserit; dare*** enim attinet, quod Abba dat de rebus Monasterii; quod autem dicit ***permiserit***, attinet ad illud, quod Abba concedit, quod a parentibus, vel ab aliquo amico, Monacho tribuitur.

Sequitur: ***Omniaque omnibus sint communia:*** idest, et omnia sint communia omnibus. Bene dicit ***communia sint omnibus***, quia

bos, ager, equus, et caetera, omnibus communia debent esse. Nullus enim debet habere aut equum, aut aliquid, quod non sit res communis. *Ut scriptum est. Nec quisquam suum aliquid dicat vel praesumat.* Quasi dicat: non debet aliquis dicere *meum aliquid, sicut scriptum est* hic, nec *dicat vel praesumat.*

Sequitur: *Quod si quisquam hoc nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admoneatur semel et iterum, si non emendaverit, correptioni subiaceat.* Sunt enim alii, qui *nequissimum vitium* referunt ad id, quod paulo supra dicitur: *nec quisquam suum aliquid dicat;* sed melius est ad *neque aliquid habere proprium* referatur, quam ad *meum dicere.* Quia sunt multi, qui quamvis dicant *sermonem meum,* tamen non volunt habere *suum* hoc quod *meum* dicunt, aut certe non sponte dicunt. Et iterum sunt alii, qui dicunt *sermonem nostrum,* tamen in corde *suum* est. Nunc videndum est, ubi debet ista correptio esse, utrum in leviori culpa, quia *nequissimum* dixit esse illud, an in graviori. Forte dicit aliquis, in graviori, eo quod *nequissimum* dixit esse. Non est verum, sed in leviori, quia vitium spiritale est. Sed tamen ideo dicitur *nequissimum,* quia ad comparationem illorum spiritalium, istud vitium *nequissimum* est. Qui vero dicit *meum,* quamquam vitium sit, tamen peius est habere proprium et non dicere *meum,* quam dicere *meum* et non habere in delectationem. *Delectari* pro velle ponitur; et quando dicitur: *admoneatur semel et secundo,* ad habere constat. Forte dicit aliquis: causa necessitatis habeo, et non delector. Cui respondendum est: unde habes illud? si ille respondit: a parentibus; tunc est ei respondendum: Tu non debuisti illud suscipere sine licentia; si tibi necessarium fuit, debuisti cum licentia Abbatis illud habere; si ille respondit: Abbati quaesivi, sed noluit concedere; tunc illi respondendum est: melius erat tibi in penuria et necessitate mori, quam ut praevaricator tuae professionis existeres.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXIV.
SI OMNES AEQUALITER DEBENT NECESSARIA ACCIPERE

Sicut scriptum est: *Dividebatur singulis*, *prout cuique opus erat.* Ubi non dicimus, ut personarum, quod absit, acceptio sit, sed infirmitatum consideratio. Ubi, qui minus indiget, agat Deo gratias, et non contristetur: qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, et non extollatur pro misericordia; et ita omnia membra erunt in pace. Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo qualicumque verbo vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit, districtiori disciplinae subdatur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Si omnes aequaliter debeant necessaria accipere. Sicut scriptum est: Dividebatur singulis, prout cuique opus erat. Interrogat nunc sanctus Benedictus, utrum debeant omnes aequaliter necessaria accipere; et quasi respondens dicit: *Sicut scriptum est;* et dicit quomodo scriptum sit: *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat.* Hoc autem scriptum est in historia Actuum Apostolorum. Ordo enim ecclesiasticus, qui in illa primitiva Ecclesia erat, in Monachis remansit. Unde oportet datorem omnibus rebus propriis abrenuntiare; et ita unicuique, sicut illa primitiva faciebat Ecclesia, prout cuique opus est, dividere. Attendendum est, quia egregium ordinem tenuit in hoc loco sanctus Benedictus, in eo quod prius dixit proprium non habere, et postmodum dixit dividere unicuique prout opus est. Quia sicut dixit prius admonuit, ut principium sanctae Ecclesiae primitivae observare debeat, idest propriis abrenuntiare; ita etiam congruum est, ut eiusdem sanctae Ecclesiae ordinem studeat observare.

Sequitur: *Ubi non dicimus ut personarum, quod absit, acceptio sit, sed infirmitatum consideratio. Ubi,* idest, in qua distributione, non debet Abba aliam causam considerare, sed solummodo infirmitatem.

Sequitur: *Ubi, qui minus indiget, agat Deo gratias, et non contristetur: qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, non extollatur pro misericordia.* Usque huc, idest, *ubi qui minus indiget,* et reliqua, admonuit datorem; nunc admonet susceptorem. Datorem, idest Abbatem, admonet, ne accipiat personam, sed consideret infirmitatem; susceptorem admonet, cum dicit:

ubi, qui minus indiget, et reliqua. In hoc, loco murmurationis, constituit referre Deo gratiarum actiones. Ac si diceret: *qui minus,* idest, qui non indiget, dicat: Gratias ago tibi, Deus, quia dedisti confortationem mihi, ut non indigeam sicut Frater. *Et non contristetur,* idest non murmuret, dicendo: Quia non dedisti mihi tantas vestes, et reliqua. Sicut illum Fratrem minus indigentem docuit gratias Deo agere, ita infirmum admonet, dicens: *qui vero plus indiget, humilietur,* et reliqua. Ac si diceret: ille, cui plus necesse est accipere, dicat: Domine, iustum est, et rectum iudicium tuum. Scio quia indignus sum, et ideo non dedisti mihi huiuscemodi confortationem, ut sic parum indiguissem, sicut ille Frater, quem tu confortasti, parum indiget. *Et non extollatur pro misericordia.* Ac si diceret: qui plus accipit quam alii, non debet dicere, quia pro merito, aut scientia, vel fortitudine, mihi plus quam aliis tribuuntur haec tanta.

Sequitur: *Et ita omnia membra erunt in pace.* Ac si diceret: si illud caput ita sanum fuerit, idest, si Abba non consideraverit personam, sed infirmitatem, et ille qui minus accipit, eo quod minus indiget, non murmuraverit, quia non accipit sicut alius, et ille alter non se crediderit priorem aliis, eo quod plus quam indiget accipit; tunc *omnia membra erunt in pace,* idest, omnes in concordia erunt.

Sequitur: *Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo qualicumque verbo, vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit, districtiori disciplinae subdatur.* Nunc videndum est, qua ratione beatus Benedictus *murmurationis* fecit mentionem in hoc capitulo. Quia ille dixerat, non omnes aequaliter debere accipere necessaria, sed secundum infirmitates suas, cognovit quasi causas murmurationis inesse infirmis; ideo vigilanter dixit: *Ante omnia ne murmurationis malum,* et reliqua. *Ante omnia* cum dicit, subaudiendum est: incipiendum est. Quod vero dicit: *districtiori disciplinae subdatur,* duobus modis intelligi debet, et in leviori culpa. Uno enim modo intelligitur, ubi invenitur *districtiori* vel *districtius,* aut *gravissimae,* in ipsa correptione, ubi est, idest in occulto aut in pa-

lam, debet plus exaggerare illam correptionem in verbis secretis, vel in correptione publica, quam pro aliis culpis. Altero vero modo intelligitur, idest *districtiori*, vel *districtius*, aut *gravissimae*, unam admonitionem transcendere. Verbi gratia, inventus est Frater, qui illud peccatum secrete fecit; pro hoc non duabus vicibus est admonendus secrete, sed solummodo post unam vicem secretam transire ad publicum. Et hoc intuendum est, sive secundum primum sensum, sive iuxta secundum, in modo levioris culpae est faciendum.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXV.
DE SEPTIMANARIIS COQUINAE

Fratres sibi invicem serviant, ut nullus excusetur a Coquinae officio, nisi aut aegritudine, aut in causa gravis utilitatis quis occupatus fuerit: quia exinde major merces et charitas acquiritur. Imbecillibus autem procurentur solatia, ut non cum tristitia hoc faciant: sed habeant omnes solatia secundum modum Congregationis aut positionem loci. Si major fuerit Congregatio, Cellararius excusetur a Coquina; vel si qui, ut diximus, majoribus utilitatibus occupantur. Caeteri sibi sub charitate invicem serviant. Egressurus de Septimana, Sabbato munditias faciat. Lintea, cum quibus sibi Fratres manus aut pedes tergunt, lavet. Pedes vero tam ipse qui egreditur, quam ille, qui intraturus est, omnibus lavent. Vasa ministerii sui munda et sana Cellarario reconsignet. Qui Cellararius item intranti consignet, ut sciat quid dat, aut quid recipit.

Septimanarii autem ante unam horam refectio-

nis accipiant super statutam annonam singulas biberes et panem; ut hora refectionis sine murmuratione et gravi labore serviant Fratribus suis. In diebus tamen solemnibus usque ad Missam substineant. Intrantes autem et exeuntes Hebdomadarii, in Oratorio, mox Matutinis finitis Dominica, omnium genibus provolvantur, postulantes pro se orari. Egrediens autem de Septimana, dicat hunc versum: *Benedictus es, Domine Deus, qui adjuvisti me, et consolatus es me.* Quo dicto tertio, accepta Benedictione egrediens, subsequatur ingrediens, et dicat: *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina.* Et hoc idem tertio repetatur ab omnibus, et accepta Benedictione, ingrediatur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Fratres sibi invicem serviant, ut nullus excusetur a Coquinae officio, nisi aut aegritudine, aut in causa gravis utilitatis quis occupatus fuerit; quia exinde maior merces et charitas acquiritur. Iubet enim beatus Benedictus, ut omnes faciant Coquinae officium, idest exerceant. Et reddit causam quare, cum dicit: *quia exinde maior merces et charitas acquiritur. Merces* attinet ad remunerationem, *Charitas* ad concordiam. Bene *Merces* ad remunerationem refertur, quia istud officium Coquinae laborem habet. Nam sunt nonnulli, qui magis cupiunt aliam obedientiam exercere, quam in Coquina servire, propter laborem; et ideo ille, quantum maiorem laborem habet, tantum maiorem remunerationem apud Deum consequitur. Et in hoc etiam officio, illud officium Charitatis impletur, quod dicitur: *Quaecumque vultis ut faciant vobis homines, vos eadem facite illis.* Verum cum dixit: *ut nullus excusetur a Coquinae officio, nisi aut aegritudine, aut in causa gravis utilitatis quis occupatus fuerit*, causa discretionis dixit, quia confusum reliquisset, nisi ipse discrevisset. De aegritudine nulla est dubitatio, quia ille qui in lecto a valetudine detinetur, iacet, et cognoscitur non posse Coquinae officium implere: de *causa* autem *gravis utilitatis* videtur esse dubitatio, quia solet esse *causa gravis utilitatis*, et pro hoc deputat esse minoris; pro hoc etiam hortatur Fratrem, ibidem praeoccupari in causa Coqninae. Unde animadvertendum est, si potest Abba ita manifestare illam causam gravis utilitatis omnibus, quatenus cum concordia et charitate Fratrum, ille Frater excusetur a Coquina, *causa gravis utilitatis*; tunc excusandus est Frater. Si autem non potest Fratribus Abba manifestare ita

causam gravis utilitatis, ut excusetur Frater a Coquina, sed magis inde discordiam inter Fratres ortam viderit, melius est, ut illa causa dimittatur, et Coquinae officium exerceat, quam charitatem Fratrum parvipendat, et illam *causam gravis utilitatis* in maiori loco habeat; quia Charitas maior est quam terrena actio.

Sequitur: *Imbecillibus autem procurentur solatia, ut non cum tristitia hoc faciant.* Imbecillis est ille, qui delicatus est; cui quasi per naturam est tale officium non posse manibus exercere, eo quod nunquam tale opus exercuit. Imbecillis est ille, qui ex infirmitate surgit; et quia vires in infirmitate perdidit, non potest illud officium implere. Imbecillis est etiam claudus, vel etiam huiuscemodi homo, qui non potest sine baculi adiutorio ire; et imbecillis dicitur, qui est sine baculo, fragilis, et qui non est stans. Nunc videndum est, qualiter *solatia* imbecillibus procuranda sunt. Aut enim si inveniuntur duo vel tres, qui possint illud officium implere, insimul hoc debent facere, et illis in una hebdomada deputetur solummodo, aut certe unus sanus debet coniungi cum imbecille per diem; et tamen ille sanus, pro hoc non potest dicere excusando, quia iam in Coquina servivi, ut suam hebdomadam in Coquina non faciat. Verbi gratia; Abba debet dicere uni Fratri: uno die, Frater, debuisti obedientiam agere, vade adiuva illum Fratrem imbecillem hodie. Deinde altero die iubeat alteri Fratri, et similiter in reliquis diebus.

Sequitur: *Sed et omnes habeant solatia secundum modum Congregationis, et positionem loci. Modus Congregationis* intelligitur, quantitas Fratrum. *Positio* vero *loci* intelligitur, sicut positus est locus. Est talis locus, qui prope non habet aquam, aut hortum, aut ligna, et reliqua. Ac si diceret: iuxta quantitatem Fratrum, et sicut positus est ille locus, et indigentiam habet, ita sibi vicissim serviant in Coquina; si necesse est ut duo Fratres ministrent sive tres, sive quatuor, et reliqua.

Sequitur: *Si Maior Congregatio fuerit, Cellararius excusetur a Coquina.* Si decem Fratres, non est *Maior Congregatio;* si autem sunt viginti Fratres, iam *Maior Congregatio* est. Unde si

ille Cellararius ita sibi commissum ministerium habet, sicut superius dixit, debet excusari, quia non potest manibus suis exercere, et iterum curam Infantum, Hospitum, Infirmorum, et reliqua habere; quia Regula non praecepit ut Canonici sint in Coquina, sed solis Monachis praecepit illud obsequium agere *sub charitate*, idest in charitate.

Sequitur: *Egressurus de septimana, Sabbato munditias faciat. Lintea cum quibus sibi Fratres manus aut pedes tergunt, lavent.* Intentio sancti Benedicti fuit, ut omnia in ipsa Hebdomada faciant; sed nunc, quia labor grandis est, eo quod non possunt in Coquina servire, et iterum Porticus scopare, et caeteras munditias facere; idcirco dividitur isto modo; idest, in die Sabbato scopatur Coquina, et lapidea, et scutellas, etiam et scamna lavent; in altera vero sequenti Hebdomada scopant totas Porticus Claustrae, praeter Refectorium. Quod vero dicit: *Lintea cum quibus sibi Fratres manus aut pedes tergunt*, illa Lintea intelligenda sunt, cum quibus sibi Fratres manus aut pedes tergunt in Sabbato. Et isto modo debent abluere; idest, postquam laverint pedes et manus et terserint, statim de eadem aqua laventur. Forte dicit aliquis: non iubet manus lavari, sed pedes. Cui respondendum est: non fuit intentio sancti Benedicti in aliis horis manus tergere, quia ubi dicit pedes tergere lotos, ibi etiam et manus lavandae sunt; propter quod dicit: *cum quibus sibi Fratres manus aut pedes tergunt;* nam valde inhonestas est, si pedes etiam, non manus lavandae sunt statim; propter quod sequitur: *pedes vero tam ipse qui intrat, quam ille qui egreditur omnibus lavent.* Forte dicit aliquis, quia et ille qui intrat, et qui exit, pariter lavare debent. Cui respondendum est: non; sed ille qui exit debet lavare, et qui intrat tergere. Quia quando pedes lotos tergunt, quid aliud faciunt, nisi lavant, eo quod officium lavandi faciunt. Nec etiam ipsa honestas docet, ut aequaliter utrique debeant pedes abluere.

Sequitur: *Vasa Monasterii sui munda et sana Cellarario recosignet*, et reliqua. In hoc loco intuendum est, quia Cellararius tria debet inquirere in vasculis, idest, munditiam, integritatem,

atque numerum. Munditiam, si munda sunt; integritatem, si sana sunt; numerum, si tota sunt. Isto modo, Brevem ibi habere debent, et illum in tabulam habere; et ille qui exit, et ille qui intrat, debent adesse. Debet dicere Cellararius illi qui exit: numera, Frater, et ostende isti Fratri qui intrat, ut videat utrum munda, an sana, vel tota sunt. Ille vero Frater, qui exit, debet numerare coram Cellarario illi Fratri qui intrat; deinde si fuerint tota, et munda, et sana, securus erit. Et debet dicere Cellararius Fratri intranti: ecce, Frater, tu vidisti quia sana, et munda, et integra sunt, ita redde et tu; et debet scribere in tabulis. Si autem non fuerint tota, datur spatium unus dies, ut quaerat diligenter; iam si uno die non potuerint inveniri, tunc in tertio die petat veniam pro damno.

Sequitur: *Septimanarii autem ante unam horam refectionis accipiant super statutam annonam singulos biberes et panem, ut hora refectionis*, et reliqua. Cum dicit: *ante unam horam*, non dicit propter terminum horae, sed propter intervallum, ut possint rationabiliter accipere hoc quod iussum est; sicut alibi de Lectore dicit: *Accipiat mixtum priusquam incipiat legere.* Verbi gratia, si tempus est quando ad Nonam reficiunt Fratres, cum canitur Missa ad octavam, post Missam vadant omnes qui debent accipere mixtum, idest Hebdomadarii Coquinae, Lector, Hospitalarii, et qui Infirmis serviunt pariter; et inveniant singuli praeparatam quartam partem librae de pane in loca sua. Quamvis sanctus Benedictus dicat de uno bibere et de uno pane, nos vero ita facimus, sicut diximus supra, quartam partem librae, idest quinque solidos pensantes. Ille vero, qui signum debet tangere ad Nonam, expectet iterum, et Sacerdotes parant vestimenta sua, et Sacrificia reponunt, et illi accipiunt in Refectorio hoc quod iussum est; deinde hoc facto, tangit Nonam. Si autem tempus Quadragesimae est, sicut in istis diebus agitur, quando ad Nonam manducamus inter Missam et Nonam, ita etiam agendum est inter Missam et Vesperum. Verbi gratia, canitur Nona, canitur Missa; deinde parvo intervallo, inter Missam et Vesperum accipiant quod iussum est. Si autem tempus

aestatis est, quando ad Sextam manducamus, cantata Tertia, deinde Missa finita; post vero ille, qui signum debet tangere, iam praevidet horam, ut parvissimum intervallum sit usque ad Sextam; tangit bis vel ter signum, et tunc vadunt omnes in Refectorium, et inveniunt praeparatum solummodo panem et vinum, sicut Regula solummodo de pane et vino dicit. Post vero ille, qui signum tangere debet ad Sextam, videt quia iam possunt omnia supradicta consummata esse, tunc tangat Sextam. Deinde cum incipimus *Miserere mei Deus* ad Officium, tunc vadunt in Refectorium Hebdomadarii Coquinae cum Cellarario, et illi ponunt unum pulmentum calidum, et Cellararius ponit vinum; iterum completur Nona, et lavantur manus, et ordinantur omnia. Quod vero dicit: *In diebus sollemnibus usque ad Missam sustineant*, consuetudo fuit in illa terra, sicut hodie faciunt Canonici, post Missam statim incipere Sextam. Voluit beatus Benedictus hanc consuetudinem tollere; ideo dixit: *ad Missam sustineant*, ut ante Missam non auderet Lector manducare; ut facto intervallo, propter illud illa consuetudo rumperetur. Forte dicit aliquis: qui sunt sollemnes dies, cum superius dixit: *Festivitates Sanctorum*, et *Sollemnitates Domini?* Superius enim distinxerat per adiectionem *Sanctorum*; nunc vero et *Festivitates* et *Sollemnitates* nomine *Sollemnitatis* comprehendit. Nam in his sat edocet, quia de omnibus diebus dicit, tam Sanctorum quam Domini, quia *Sollemnitas* et *Festivitas* unum est, si sine adiectione alicuius inveniatur, sicuti in hoc loco est; si autem adiectum fuerit aliquid, sicut superius *Sanctorum*, tunc dividitur.

Sequitur: *Omnibus genibus provolvantur*. Bene dixit *genibus*, et non *in terra*, quia non est auctoritas Canonica, ut genua flectamus in die dominica. Forte dicit aliquis: quare beatus Benedictus sic variavit vocem suam; idest superius dixit *intrantes et exeuntes*, et hic dicit *egrediens et ingrediens?* Bene dixit, quia sicut varia sunt Monasteria, ita variavit vocem. *Intrantes et exeuntes* pluraliter dixit, propter Monasteria, quae multitudinem habent Fratrum; et *egrediens et ingrediens* ideo dixit singulariter, propter illa Monasteria, quae paucitatem Fratrum ha-

bent; sicut superius dixit: *secundùm modum Congregationis, et positionem loci.*

Deus in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuvandum me festina. Consuetudo fuit, et est Monachorum, ut in omnibus operibus, tam spiritalibus, quam temporalibus, cum aliquid incipiunt, terna vice hunc versiculum dicere; ideo ter dixit eum repetere. Sed attendenda est vis huius versiculi, quatenus melius possimus intendere in illum, cum illum dicimus. Bene dixit in primis *Deus*, et postmodum *in adiutorium;* quia primitus Dei nomen vocandum et invocandum est, et postmodum adiutorium petendum. Quis petit adiutorium? Ille vero petit adiutorium, qui in aliquo opere, vel certamine, seu tribulatione constitutus, quia indiget adiutorio perficiendi, vel exeundi; ideo petit se adiuvari. *Intende* enim dicitur multis modis. Intendit aliquando Deus ad puniendum, aliquando ad adiuvandum, aliquando vero ad remunerandum; sed quia iste adiuvari indiget, ideo adiutorium petit.

Sequitur: *Domine, ad adiuvandum me festina.* Mos est Prophetarum aliquando eadem verba, et eundem sensum repetere; aliquando vero eundem sensum cum aliis verbis, sicut in hoc loco facit. Et est sensus cum dicit: *Deus in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuvandum me festina;* idest: Domine Deus adiuva me, respiciendo in me; nam unum est hoc quod dicit in primis *Deus*, et postmodum *Domine*; et hoc quod dicit *in adiutorium meum intende*, et illud quod subiungit *ad adiuvandum me festina.*

Sequitur: *Benedictus es Domine Deus, qui adiuvasti me et consolatus es me.* Debemus intelligere etiam hunc versiculum, ut melius intendere in illum valeamus, cum dicimus illum. Iste versiculus ex superioribus pendet; quasi diceret: postulavi te, Domine, ut me adiuvares implere officium huius Hebdomadae; ideo *benedictus es, qui adiuvasti me, et consolatus es me. Adiuvasti*, ad adiutorii ministrationem attinet; *et consolatus es me*, pertinet ad voluntatem et delectationem; nam sunt multi, qui res habent bona agendi, tamen delectationem non habent; et

ideo dixit *consolatus es me*; ac si diceret: et non solum mihi adiutorium praebuisti, verum etiam et delectationem faciendi dedisti.

Sequitur: *Et idem tertio repetatur ab omnibus*. Sunt enim alii Monachi, qui incipiunt hunc versum: *Deus in adiutorium meum intende*, et caeteri respondent: *Domine ad adiuvandum me festina* tertia vice; et similiter dicunt: *Benedictus es*, et caeteri respondent: *qui adiuvasti me et consolatus es me*. Sed hoc cum faciunt, praevaricatores huius praecepti sunt, in eo quod dicitur: *et hoc idem tertio repetatur ab omnibus*.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXVI.
DE INFIRMIS FRATRIBUS

Infirmorum cura ante omnia et super omnia adhibenda est; ut sicut revera Christo, ita eis serviatur; quia ipse dixit: *Infirmus fui, et visitastis me.* Et: *Quod fecistis uni de his minimis, mihi fecistis.* Sed et ipsi Infirmi considerent in honorem Dei sibi serviri, et non superfluitate sua contristent Fratres suos, servientes sibi. Qui tamen patienter portandi sunt; quia de talibus copiosior merces acquiritur. Ergo cura maxima sit Abbati, ne aliquam negligentiam patiantur. Quibus Fratribus infirmis sit Cella super se deputata, et servitor timens Deum et diligens ac sollicitus.

Balnearum usus infirmis, quoties expedit, offeratur. Sanis autem, et maxime juvenibus, tardius concedatur. Sed et carnium esus Infirmis omnino debilibus pro reparatione concedatur. At ubi meliorati fuerint, a carnibus more solito omnes abstineant. Curam autem maximam habeat Abbas, ne a Cellarariis aut a servitoribus negligantur Infirmi: quia ad ipsum respicit quidquid a Discipulis delinquitur. — Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

In hac vero sententia admonet beatus Benedictus generaliter principes et subiectos; maxime tamen subiectos. Ait enim: *Ante omnia et super omnia Infirmorum cura adhibenda est.* Attendendum est, quod non reperitur in Regula ita coniunctum alibi dixisse, sed solummodo aut *ante omnia*, *aut super omnia*; hic vero coniunctum dicit: *ante omnia et super omnia*. Datur intelligi, ut de Infirmis cura *ante omnia* debeat esse, et maior quam de caeteris omnibus; quia in his duobus maxime continetur Regula, idest, in *custodia*, et *cura* Infirmorum. Nam possunt esse *ante omnia*, et non *super omnia;* et *super omnia* possunt esse, et non *ante omnia*. Possunt etiam esse *ante omnia*, quia potest quis incipere aliquod opus, sed tamen intermittitur illud opus primitus incoeptum, et incipitur aliud et perficitur, et illud, quod primum coeptum est, perficitur postea, aut certe non perficitur; et possunt esse *super omnia*, et non *ante omnia*; verbi gratia, sicut diximus superius; et iterum possunt esse *super omnia*, et *ante omnia;* verbi gratia; incipit aliquid operis homo agere, et tamen non incipit aliud, quam illud primum perficiat, quia plus quam omnia diligitur. Per *ante omnia* et *super omnia* quod dicit, vult sanctus Benedictus ut ante quam fiant caetera, cura Infirmorum fiat; et *super omnia*, idest, cum maiore dilectione quam caetera. Istud *ante omnia et super omnia* attinet ad domum, ad focum, ad lectum, ad potum et cibum, et ad omnia necessaria Infirmorum. Voluit sanctus Benedictus similitudinem donare cui serviat, ut Infirmus confirmetur; propterea subiunxit dicens: *ut sicut revera Christo*, *ita eis serviatur*. *Revera*, idest, recta. Quasi interrogares: unde scio quia Christo servio, si Infirmis serviero? Quasi respondens dicit: *Quia ipse dixit:*

Infirmus fui et visitastis me, et quod fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis. Cum dicit: *ipse dixit*, subaudiendum est: se dicturum. Sed inspiciendum est, si Christo servit qui Infirmis servit; ergo cum magna ei diligentia et studio serviendum est Infirmis; nam si Christus fuisset nunc in carne, sicut in tempore Apostolorum, qualem illi domum praeparassemus, vel quale obsequium illi praebuissemus? Ergo si Christo servimus, cum Infirmis servimus, cum magna sollicitudine illis Infirmis serviendum est.

Sequitur: *Sed et ipsi Infirmi considerent in honorem Dei sibi serviri; et non superfluitate sua contristent Fratres suos servientes sibi.* Hactenus beatus Benedictus admonuit Praelatos, qualiter curam gerant erga Infirmos Fratres; nunc admonet Infirmos Fratres, ut non superfluitate sua, idest per inconditos mores, Fratres suos sibi servientes contristent; ut Frater, qui illis pro amore Dei vult servire, illorum malis moribus provocetur ad iracundiam.

Sequitur: *Qui tamen patienter portandi sunt.* Usque nunc admonuit Infirmos, ut non per suos malos mores contristent servientes sibi; nunc vero admonet iterum servientes, dicens: *qui tamen patienter portandi sunt;* ac si diceret aliis verbis: Quamquam illi Infirmi, iracundia aut aliqua causa sint furibundi, tamen *patienter portandi sunt;* quasi diceret: forte non sponte faciunt; nam sunt multae infirmitates, quae homines iracundos faciunt. Reddit causam *patienter portandi sunt*, dicens quare: *quia de talibus copiosior merces acquiritur.*

Sequitur: *Ergo cura maxima sit Abbati, ne aliquam negligentiam patiantur.* Iterum admonet Abbatem, ut magnopere studeat agere, *ne aliquam negligentiam patiantur*, subaudiendum est: *Infirmi;* nam sunt tales, qui multis annis laborant in servitio Dei; unde rectius est ut isti tales non negligantur in infirmitate sua, ne per iram vel murmurationem perdant laborem suum, si in fine vitae effecti fuerint murmuratores.

Sequitur: *Quibus Infirmis sit Cella super se deputata, et Servitor timens Deum, et diligens, ac sollicitus. Cellam*, quam dicit,

non dicit de una mansione, sed de Claustro dicit. Quomodo enim sufficit unum solummodo cubiculum, si fuerint tres Fratres, unus qui moritur, alter qui vomit, tertius qui vult manducare? Quomodo poterit iste manducare, si in eadem Cella fuerit, in qua alter vomit? Aut quomodo potest et iste qui moritur, et ille qui manducat, in uno cubiculo esse? Et ideo necesse est, ut sint tria cubicula. vel eo amplius quae supersunt; et domus Infirmorum Oratorium prope debet habere, in quo Infirmi Missam saltem iacendo possint audire, et Communionem accipere. Ad Infirmos semper omnia officia canenda sunt; etiam si sex infirmi fuerint, Lectorem debent habere, quia Regula, cum dicit: *Mensis Fratrum lectio deesse non debet*, non dicit *sanorum*, sed *Fratrum*. Quam Cellam debet facere talem, ubi Abba, infirmitate detentus, recumbat; quia Abba, si infirmus fuerit, in ipsa Cella debet iacere. Nil plus potuit dicere sanctus Benedictus quam dixit: *ante omnia et super omnia cura Infirmorum adhibenda est, et sicut revera Christo, ita eis serviatur*. Ergo si sicut Christo, debet Infirmis servire; magnopere studendum est, nullo modo in aliqua causa negligantur.

Sequitur: *Et Servitor timens Deum, et diligens ac sollicitus*. Iste enim timor non dicitur servilis, sed castus; quia servilis timor, non convenit huic, quod dicitur *diligens*. Ac si diceret: cum dicit *timens Deum*, ac *diligens*, amans Deum et diligens. In isto *sollicito* tria inspicienda sunt, idest, sapientia, possibilitas, seu zelum proximum. Attendendum est, quia sanctus Benedictus non dicit, cum dicit *Servitor*, ut Canonicus, aut Laicus, sed Monachus sit, non enim ille legem Laicis aut Canonicis, sed Monachis constituit. Vide, quomodo potest manus, vel pes, aut oculus corporis servire, si non fuerit in corpore? Et ita quomodo potest Canonicus aut Laicus, qui non est membrum Monasterii, Monacho, alieno membro, servire? Verum si necessitas fuerit, ut vestimenta Infirmorum propter inmunditiam sordescant, sicut solet Infirmo contingere, quomodo potest Laicus vel Canonicus lavare vestimenta illa sordida? Similiter, si necesse fuerit carnes afferri; Laicus vel Canonicus quomodo afferre debet?

Sequitur: *Balnearum usus Infirmis, quoties expedit, offeratur; sanis autem, et maxime iuvenibus, tardius concedatur.* Hoc notandum est, quia tres distinctiones facit in hoc loco beatus Benedictus, de usu Balnearum; prima Infirmorum, secunda sanorum, tertia iuvenum. Quod enim dicit: *Infirmis quoties expedit, offeratur*, intelligitur, si duabus etiam vicibus in die, vel certe si tota die eis necessitas fuerit, debet Balneum praeparari; de sanis autem, et de iuvenibus, multis modis intelligitur. Alii generaliter dicunt, sanis omnibus praeparari Balneum, sed *tardius;* alii sunt, qui tribus vicibus in anno intelligunt debere fieri praeparatum, idest, in Nativitate Domini, et in Pascha, atque Pentecosten; alii sunt, qui intelligunt duabus vicibus, idest, in Nativitate Domini, et in Pascha. Alii enim ita intelligunt: *sanis autem et maxime iuvenibus*, quod dixit, forte non generaliter dixit, sed de illis dixit, qui propter laborem aliquem, idest casam aedificant, aut aliquid, unde inquinantur; istis talibus praeparandum esse Balneum, sed tamen *tardius;* similiter etiam de iuvenibus intelligendum est, sed tamen plus *tardius.* Nunc videndum est, de quo Balneo dicat praeparari. Parandum est Infirmorum Balneum, quantum necessitas infirmitatis exposcit, et quando exposcit; nam sanorum et iuvenum Balneum intelligendum est tale, ubi unus tantum balneari queat; sicuti est tina. Ubi nunc dicit aliquis, quare non sit petrinum Balneum, ubi tres, vel duo, aut quatuor balneari possint? Cui respondendum est: quia ille, propter cautionem nefandissimi sceleris, praecepit solum iacere, et custodiam esse; ideo non est ratio, ut intelligamus sanctum Benedictum praecepisse duo vel tres insimul lavari, in quo loco illius sceleris nefandissimi occasio potest esse. Nil enim adiuvat, sicut dicit beatus Gregorius, totam civitatem esse munitam, et unum foramen habere, unde hostis intret; ita et haec ratio nil adiuvat, toto anno Fratres custodire die et nocte, et uno die dare occasionem peccandi. Nec enim ipsa religio Monachorum decet vel permittit, absque necessitate nudum videri; verum illud Balneum intelligi ratio exposcit, in quo solummodo unus lavari queat.

Sequitur: *Sed et carnium esus Infirmis omnino, debilibusque concedatur*. Nunc videndum est, si debeant sani Monachi carnes volatilium comedere. Haec ratio, conquirendo, melius investigari potest; verbi gratia, dicis: Tu cur dicis mihi ut abstineam a volatilium carnibus, cum sanctus Benedictus in sua Regula non vetuit carnes volatilium comedere, sed solummodo quadrupedum? Ergo, si tibi respondeo, quia non debes carnes volatilium comedere, quia ille vetuit; tu dicis: Proba mihi, ubi sanctus Benedictus hoc vetuit. Vis scire? Tu dicis: Volo. Audi rationem attentius. Constat enim in volatilibus carnes dulciores esse, quam quadrupedum. Iam si ille carnes quadrupedum tibi vetuit, in quibus minor dulcedo est; quanto magis vetuit tibi volatilium carnes, in quibus maior dulcedo est. Tu dicis: Unde sapis, quia per illam minorem dulcedinem carnium quadrupedum, vetuisset etiam maiorem dulcedinem carnium volatilium? Ego tibi dico: Quia mos est sanctorum Doctorum, in minore comprehendere maiorem, sicut legitur dixisse Dominum ad Ierusalem: *Haec fuit iniquitas sororis tuae Sodomae, quia panem suum in saturitate comedit*. Ecce per *panem* intelliguntur diversitates aepularum. Tu dicis, quia non est verum, ut ita sanctus Benedictus in hoc loco fecisset, idest, per *carnes*, carnes quadrupedum vetuisset et volatilium; ego dico, quia sicut dico, ita verum est. Ecce tu non potes probare, quia non est sequutus sanctus Benedictus Doctores, qui in minori comprehendunt maiorem; nec ego possum probare, quia sequutus est; sumus dubii, idest incerti. Nunc autem, quia incertus es tu, eo quod non potes probare utrum sanctus Benedictus non est sequutus Doctores, similiter et ego non possum probare, quia veraciter est sequutus in isto modo sanctos Doctores: in ista dubietate mea et tua, eligendum est certum, et dimittere incertum. Dic mihi, si concessisset sanctus Benedictus manducare carnem volatilium, et si pro amore Dei noluissem manducare, esset peccatum, an non? Tu respondes: non, quia ipse dixit: *Si omni vilitate et extremitate*, et reliqua; et iterum: *Cui autem dederit Deus tolerantiam abstinentiae, propriam se mercedem habiturum sciat*. Et iterum,

si non concessisset carnes volatilium manducare, et ego manducassem, esset peccatum, an non? Tu respondes: peccatum. Ergo melius, et ratio est, ut dimittamus hanc incertitudinem, qua si manducaverimus, nescimus utrum sit peccatum, an non; et teneamus hoc quod omnino scimus, non esse peccatum, si non manducaverimus. De pinguedine scimus, quia caro quadrupedum est; manifestum est, quia non est manducanda. Forte dicit aliquis, non est caro quadrupedum, sed flos. Interrogabo te: unde est ille flos? Dicis: De quadrupedibus. Ergo, si quadrupedum caro flos est, tunc non est manducanda. Illi Infirmi debent carnem manducare, qui pro infirmitate iacent quatuor, vel quinque diebus; et si viderit Abba, quia per hoc ad debilitatem venturus erit, debet illi carnem ad manducandum dare. Si autem dixerit ille Infirmus: quia nolo de fastu manducare; debet dicere: Frater, noli ita facere; melius est ut manduces, et surgas ab infirmitate, et facias obedientiam; nam si modo non manducaveris, manducabis postea; tunc maius damnum erit, quia servitium maior tibi impendetur, et postea manducabis.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXVII.
DE SENIBUS VEL INFANTIBUS

Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his aetatibus, Senum videlicet et Infantum; tamen et Regulae auctoritas eis prospiciat. Consideretur semper in eis imbecillitas, et nullatenus eis districtio Regulae teneatur in alimentis: sed sit in eis pia consideratio, et praeveniant horas Canonicas.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit beatus Benedictus, in eo, quod prius *de Infirmis*, et nunc subiunxit *de Senibus vel Infantibus*, qui quamvis non pleniter ita sicut Infirmi, tamen adiuvamine indigent. Nunc videndum est, quare sanctus Benedictus prius dixit de *Senibus*, et postmodum de *Infantibus*, cum infantia prior est quam senectus. Ideo enim dixit prius de *Senibus*, quam de *Infantibus*, quia plus est debilior senectus, quam infantia; eo quod senectus minuit roborem, infantia autem crescendo assumit; et senectus plus est fragilis, quam infantia, quia infans, etsi non habeat necessaria, tamen nescit murmurare; senectus vero scit murmurare. Bene prius Senes dicit, et post Infantes, ut maior studium sit de Senibus, quam de Infantibus; ut si deficiunt virtute, accipiant virtutem per cibum; et ne ille qui multis annis Domino servivit, post per culpam alienam murmurator existat, et perdat quod tanto labore acquisivit. Iterum videndum est, quare sanctus Benedictus iunxit Senes, cum Infantibus. Quia, sicut dicunt phisici, sibi convenit aetas Infantum et Senum; quia sicut Infantes crescunt, ita Senes decrescunt; obviant sibi, et propterea convenit sibi istorum aetas. Pulchre beatus Benedictus iunxit Senes cum Infantibus, quia honestas est sedere Senes cum manducant, et Infantes stant, et caeteri ministrant. Nunc videndum est, qualiter docendi sunt Infantes. Debent decem Infantes tres vel quatuor Magistros habere, propter illud quod dicit beatus Benedictus: *ubi et ubi ab omnibus custodia teneatur*, quia nullatenus sine Magistro non debent ire. In omnibus quidquid agunt, sine Magistro non debent esse; quia si fuerint, non est illis *ubi et ubi custodia*. Infantes debent

vocari cum stant in Refectorium, et non ire passim. Debent itaque doceri sollicite, et cum venerint hospites sapientes, debet unus ex illis probari isto modo. Debet illum Prior docere, quid debeat loqui cum hospite, vel de Grammatica, aut de Cantu, aut de Computo, vel de aliqua Arte. Et debet Prior quasi non videns videre, utrum honeste et verecunde cum hospite loquitur, vel qualiter aspicit in conspectu hospitis, ne passim aspiciat, sed solummodo hospitem. Post vero discessum hospitis, debet illum Prior admonere, ubi negligenter interrogavit, vel respondit, aut non reverenter, aut nimis timide, vel cum laetitia; ut possit postmodum potentibus reddere responsum. Deinde cum sunt Infantes, debet temperanter agere Magister illorum erga illos, et non illos flagellare nimis, aut male tractare; sed magna custodia debet super illos sollicitus esse; quia nil valet flagellum, vel excommunicatio, nisi fuerit custodia; et quia post flagellum vel disciplinam, statim ad vana revertuntur. Et hoc notandum est, quia illi Fratres, qui sub custodia sunt, cum negligunt, aut nimiis ieiuniis, aut flagellis cohercendi sunt. Infantibus autem nondum venit tempus, ut illi flagellari debeant dure, aut ieiuniis affligi nimiis; si vero illi noluerint cum Magistro suo esse, tunc debent valde flagellari. Et hoc notandum est, quod propter naturam humanam, ne frangatur, per hebdomadam, vel per mensem, prout viderit Magister illorum, debent illi Infantes in pratum, vel in aliquo loco deduci, et Magister illorum ire cum illis, ut dimittat illos iocare usque unam horam; magnam enim debet semper habere custodiam super illos. Debet etiam bona vestimenta illis dare Abba, et pisces, vel lac, aut ova, carnem per tempus quadrupedum, idest, in Nativitate Domini, vel Pascha, et in reliquis festivitatibus; et prout viderit esse Infantem debilem, propter debilitatem illius frequentius illi debet dare carnes; et sicut dixi, omnia necessaria tribuere, ut nullam indigentiam habeant; quia si in abundantia fuerint nutriti, cum fuerint maiores, non illam requirunt. Hoc notandum est, quia iuxta tempus aetatis suae debet illis tribuere carnes, eo quod plus indigent, et opus est eis, cum in

tertio anno sunt, carnes comedere; deinde in quarto minus, et in quinto plus minus; deinde usque decem vel undecim, carnes quadrupedum manducare; deinde postea, aut pro infirmitate vel debilitate debet illis carnes quadrupedum dare; deinde usque quintodecimo anno alium cibum, post quintum decimum annum, non praeveniant maiores. Cum vero non praeveniunt iam horas canonicas, sicuti unus de maioribus, in tali mensura contenti debent esse. Hoc notandum est, quia debet etiam Abba, si viderit iam Infantem qui religiose se continet, et bonam vitam habet, debet de illo sermonem dicere in Capitulo, ut ille, cum hoc audierit, sciat postmodum amare sanctitatis vitam. Debet etiam illi in Refectorio porrigere aliquando de cibo hospitis, ut ille sciat amare quasi suasus, et isto modo in melius proficiat. Illum autem Infantem, quem vanitati viderit esse deditum, cum bono porrexerit de cibo hospitis, subtrahere debet ab ipso cibum, ut ille cum viderit alium honorare, et se quasi contemnere, erubescat de sua vanitate, et quasi suasus, amet continentiam, sicuti et alium viderit amare. Nunc inspicienda sunt verba: *Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his aetatibus, Senum videlicet et Infantum; tamen et Regulae auctoritas eis prospiciat. Consideretur semper in eis imbecillitas, et nullatenus eis districtio Regulae teneatur in alimentis: sed sit in eis pia consideratio, et praeveniant horas Canonicas. Licet*, idest quamvis. Ac si diceret aliis verbis: quamvis trahatur cor ad misericordiam in his aetatibus, Senum videlicet et Infantum; tamen et ego de illis legem constituo; ut forte si aliquis durus non tractus fuerit ad misericordiam, constrictus a lege, mollescat. *Trahatur*, idest provocetur. Infantia est usque ad septem annos, pueritia usque ad quatuordecim, adolescentia viginti octo, iuventus quinquaginta sex, senectus septuaginta sex, postea decrepitas. Et hoc notandum est, quia non solum de illis Infantibus dicit Regula, qui usque septem sunt annos, sed etiam post septem; idest, usque septem debet esse maximum studium, et augmentatio in alimentis; post septem vero minus; prout viderit robur in illis esse. Ita etiam de Senibus intelligendum est;

in decrepita vero aetate, sicut in infantia; in senectute minus; in decrepita maxime. *Prospiciat*, idest, longe inspiciat. *Imbecillitas*, idest, teneritudo, vel pusillanimitas. *Districtio Regulae* attinet ad qualitatem ciborum, idest, carnium quadrupedum, et reliqua.

Sequitur: *Sed sit in eis pia consideratio.* Non est enim pia consideratio, si ille Infans vel ille imbecillis vadunt retro Cellarium quaerendo panem et vinum. *Praeveniant horas Canonicas*, idest, anticipent horas regulares. *Canon* enim graece, latine *Regula* interpretatur. Ac si diceret aliis verbis: antequam alii Fratres manducent, ante illi Infantes et Senes comedant. Forte dicit aliquis, contrarium est huic capitulo illud, quod in alio loco dicit: *Pueris non eadem quantitas reservetur, quam maioribus.* Non est contrarium, quia ille Infans, qui iam antea maducavit, bene est ut non ille sicut maior tantum pulmentum vel panem accipiat; eoquod iam poene saturatus est.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXVIII.
DE HEBDOMADARIO LECTORE

Mensis Fratrum edentium Lectio deesse non debet: ne fortuito casu, qui arripuerit Codicem, audeat legere ibi; sed lecturus tota hebdomada, Dominica ingrediatur. Qui ingrediens post Missas et Communionem, petat ab omnibus pro se orari, ut avertat ab ipso Deus spiritum elationis. Et dicatur hic versus in Oratorio tertio ab omnibus, ipso tamen incipiente: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.* Et sic, accepta benedictione, ingrediatur ad legendum. Et summum fiat silentium, ut nullius mussitatio vel vox, nisi solius legentis, ibi audiatur. Quae vero necessaria sunt comedentibus et bibentibus, sic sibi vicissim ministrent Fratres, ut nullus indigeat petere aliquid. Si quid tamen opus fuerit, sonitu cujuscumque signi potius petatur, quam voce. Nec praesumat ibi aliquis de ipsa Lectione, aut aliunde quidquam requirere, ne detur occasio: nisi forte Prior pro aedificatione vo-

luerit aliquid breviter dicere. Frater autem Lector hebdomadarius accipiat mixtum, priusquam incipiat legere, propter Communionem sanctam, et ne forte grave sit et jejunium sustinere. Postea autem cum Coquinae Hebdomadariis et Servitoribus reficiat. Fratres autem non per ordinem legant aut cantent; sed qui aedificent audientes.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Nunc videndum est, unde orta sit haec consuetudo, ut Lectio sit in Refectorio. Sicut narrat Cassianus in libro Institutionum, Cappadociae Monachi in primis coeperunt legere in Refectorio, manducantibus Fratribus, causa vitandi fabulas et lites, quae solent in conviviis oriri; nam Aegyptii Monachi tantam districtionem habebant in silentio in semetipsis, ut etiam cum manducarent, opertis oculis manducarent. Unde eorum inspicienda est intentio, ut cum manducant Monachi, usquedum totum manducant, semper ibi Lectio fiat. Nunc autem non solum debet esse Lectio, causa vitandi fabulas vel scandalum; verum etiam causa aedificationis. *Mensis Fratrum edentium Lectio deesse non debet.* Attendendum est, quia non dicit *sanorum*, vel ubi generalitas manducat. Sicut enim intelligendum est de sanis generaliter in unum comedentibus, ita etiam intelligi debet de Infirmis, de Flebotomatis, de Senibus vel Infantibus, et de Ministris. Verum si sex fuerint Infirmi, aut Flebotomati, aut Senes cum Infantibus, aut Ministri, Lectio illis debet esse manducantibus, verumtamen leviter; si autem fuerint viginti Infirmi, tunc in voce legendum est.

Sequitur: *Ne fortuitu casu qui arripuerit Codicem, ibi legere audeat. Fortuito casu*, idest subito, aut repente. Ac si diceret aliis verbis; nullus ibi legat, nisi iussus.

Sequitur: *Sed lecturus tota hebdomada, Dominica ingrediatur.* Cum enim dicit *ingrediatur*, subaudiendum est: ad legendum. Qui ingrediens *post Missas et Communionem, petat ab omnibus obsecrans pro se orari, ut avertat ab ipso Deus spiritum elationis*, et reliqua. Quamquam *Missa* et *Communio* unum sit, tamen

Missa attinet ad illud quod dicitur: *Te igitur clementissime Pater*, et reliqua; eo quod illud dicitur proprie Missa, quia ibi fit missio, cum dicit Sacerdos: *iube haec perferri per manus sancti Angeli tui in sublime*, et reliqua. Et propterea dicit Diaconus: *Ite missa est;* ac si diceret: Ite, quia vestra oblatio Deo oblata est. *Missa* enim ordinem tenet illum, quod Apostolus dicit: *orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones. Oratio* est ab ingressu Missae usque ad Evangelium; ab Evangelio usque ad *Sanctus, sanctus, sanctus* est *obsecratio*; deinde illa Missa Secreta usque ad Communionem est *postulatio;* post Communionem vero est *gratiarum actio*. Et quia proprie Missa ad illam Secretam attinet, quamquam et de Communione Missa dicatur; ideo beatus Benedictus secundum proprietatem *Missam* dixit et *Communionem*. In eo quod dicit: *dicatur hic versus in Oratorio tertio ab omnibus, ipso tamen incipiente*, non dicit ut ille incipiat illum versum, et alii subsequantur; sed ille totum debet dicere, et alii similiter totum debent repetere; quia ubi dicit *ab omnibus*, subaudiendum est: repetentibus; sicut superius de coquinariis Fratribus dicit: *et hoc idem tertio repetatur ab omnibus*. Quod vero dicit: *accepta benedictione*, subaudiendum est: a Sacerdote. Capitula vero haec sunt, quae debet Sacerdos dicere: *Salvum fac servum tuum. Convertere Domine aliquantulum. Dominus custodit te ab omni malo.* Item Oratio: *Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum; et auferat a te spiritum elationis. Qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.* Quia cognovit beatus Benedictus spiritum elationis inesse non solum in terrenis operibus, verum etiam in spiritalibus, propterea ut avertat Deus ab ipso spiritum elationis, iubet dicere: *Domine, labia mea aperies*, et reliqua. Quam pulchre hoc beatus Benedictus digessit, animadvertendum est. Sicut enim aptum versiculum invenit ad Coquinam intrandum, idest: *Deus in adiutorium meum intende*, et ad exiendum de Coquina: *Benedictus es Domine Deus qui adiuvasti me*; ita etiam aptum versiculum invenit ad legendum, idest: *Domine, labia mea aperies*. Ac si diceret Propheta: Domine, aperi labia mea, ut os meum pos-

sit annuntiare laudem tuam; eo quod omnis qui ex se os suum aperit, non tuam, sed suam laudem pronuntiat.

Sequitur: *Summumque fiat silentium ad Mensam.* Hoc enim notandum est, quia ubi beatus Benedictus dicit *silentium*, cum adiectione *summum*, sicuti in hoc loco facit, et ubi dicit *maxime nocturnis horis*, et iterum: *nulla sit denique cuiquam loqui licentia*, et ubi dicit: *cum omni silentio*, vult ut ibi nullatenus loquatur. Ubi vero dicit solummodo *silentium*, sine aliqua adiectione, suppressa voce dicit.

Sequitur: *Ut nullius mussitatio vel vox, nisi solius legentis, ibi audiatur. Mussitatio* attinet ad inhonestum sibilum, et aliquod signum vocis confusae, qua aliquid significatur, quamquam *mussitàre* etiam caute loqui sit, idest, leniter dicere. *Vox* vero attinet ad verba; quae *vox* intelligitur articulata, sive inarticulata, idest, litterata, seu inlitterata.

Sequitur: *Quae vero necessaria sunt comedentibus et bibentibus sic sibi vicissim ministrent Fratres, ut nullus indigeat petere aliquid; si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscumque signi potius petatur, quam voce.* Ita intelligitur, ut non debeat ibi quisquam, idest nec prior nec minor loqui; sed cum opus fuerit priorem loqui vel minorem, litteris exprimere debeat quod vult. Sunt alii qui intelligunt, ut suppressa voce queat senior, si necessitas illum cogerit loqui, propter illud quod dicitur: *ibi audiatur*. Ubi subaudiendum dicunt: generaliter ab omnibus; iste sensus est melior. Isti vero qui dicunt posse seniorem loqui, sicut diximus, attendunt intentionem sancti Benedicti; quia ille, propter confusionem ne ibi fieret ab omnibus, ne aut parabolae vel verbositates ibi fierent, in eo taliter dicere studuit: *ibi audiatur*. Illi enim qui intelligunt, nec priorem nec minorem ibi debere loqui, nisi hoc quod iussit de lectione, attendunt illud quod dicitur: *nullius mussitatio*. Dicunt enim hi: in hoc quod dicit *nullius*, nullum exceptavit debere ibi loqui ullo modo.

Sequitur: *Si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscumque signi potius petatur, quam voce.* Ac si diceret aliis verbis: dixi superius ita sibi vicissim debere ministrare Fratres, ut nullus indi-

geat petere aliquid; sed quia non potest hoc mortalis infirmitas pleniter peragere, ideo iubeo nunc, ut *si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscumque signi potius petatur, quam voce.*

Sequitur: *Nisi forte Prior pro aedificatione voluerit aliquid breviter dicere.* Non enim iubet, ut nimis dicat de Lectione, nec etiam semper, sed *breviter* debet *dicere*, si invenitur in libro talis occasionis locus. Hoc notandum est; si forte ibi male legit Lector, debet Abba cum consilio Fratrum constituere talem Fratrem, qui possit Lectorem reprehendere, isto modo: Ecce Fratres mei boni, volo per vestrum consilium eligere talem Fratrem, qui possit reprehendere Lectorem in nostro Refectorio; volo etiam ut sedeat prope Lectorem, et sic reprehendat illum, isto modo, idest, erigat se et aspiciat in libro, et sic reprehendat illum leniter. Deinde si cognoverit Abba tale testimonium, aut innuat Lectori ut ponat signum ibi, aut certe si potest intelligere illud testimonium, exponat ibi; nam non est bonum ut Frater longe sedeat, et sic reprehendat; quia ex hoc oritur occasio non bona. Cum enim dicit *ne detur occasio*, subaudiendum est: loquendi.

Sequitur: *Frater autem Hebdomadarius accipiat Mixtum, priusquam incipiat legere, propter Communionem sanctam, et ne forte grave sit ei jejunium sustinere. Mixtus* enim intelligitur panis et vinum; sicut superius dicit: *singulas biberes et Panem;* nam illius terrae consuetudo fuit dicere, unde nos dicimus *mordere, Mixtum* vocare. Hoc autem quod dicit: *priusquam incipiat legere*, unum est cum illo quod supra dicit: *ante unam horam*, et *usque ad Missam;* ac si diceret: congruo intervallo accipiat *mordere.*

Sequitur: *Fratres autem non per ordinem legant aut cantent, sed qui aedificent audientes.* Isto modo debet hoc fieri. Debet enim Abba eligere Fratres, qui bene possint legere, sive viginti, sive duodecim, sive octo, sive sex, quatuor, et ipsi postea ordine suo legant. In Ecclesia autem die dominico prius debet legere ille Infans qui peius sapit, deinde qui melius, et post haec crescendo in melius, in ultimo debet legere Abba.

Forte dicit aliquis: quare Abba non debet legere prius, ut sit secundum ordinem Lectio? Ideo non, quia ordo Lectorum crescere debet, non minuere; ut qui audit legere, melius intelligat, si melius et melius audierit legere; nam nulla aedificatio erit, si prius ille prior legit, qui bene potest legere, et postea qui peius. Ideo iste debet esse ordo. Prius debent legere quatuor Infantes, deinde quatuor Presbyteri, deinde tres Diacones, postea Abba. Si autem non sunt tanti Lectores, ut unusquisque legat solummodo lectionem unam, debent legere sex, si tales fuerint solummodo, aut quatuor, aut duo; quia melius est ut unus legat, tres, vel quatuor, aut quinque, aut sex, qui aedificent, quam multi legant, et non aedificent.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XXXIX.
DE MENSURA CIBORUM

Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tam Sextae quam Nonae, omnibus mensibus, cocta duo pulmentaria, propter diversorum infirmitates; ut forte qui ex uno non potuerit edere, ex alio reficiatur. Ergo duo pulmentaria cocta Fratribus omnibus sufficiant. Et si fuerit unde poma aut nascentia leguminum, addatur et tertium. Panis libra una propensa sufficiat in die, sive una sit refectio, sive prandii et coenae. Quod si coenaturi sunt, de eadem libra tertia pars a Cellarario servetur, reddenda coenaturis. Quod si labor forte factus fuerit major, in arbitrio et potestate Abbatis erit, si expediat aliquid augere, remota prae omnibus crapula, et ut numquam subripiat Monacho indigeries. Quia nihil sic contrarium est omni Christiano, quomodo crapula, sicut ait Dominus noster: *Videte*, *ne graventur corda vestra in crapula.* Pueris vero minori aetate non eadem servetur quantitas, sed minor quam

majoribus, servata in omnibus parcitate. Carnium vero quadrupedum omni modo ab omnibus abstineatur comestio, praeter omnino debiles aegrotos.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tam Sextae, quam Nonae, omnibus mensibus, cocta duo pulmentaria, propter diversorum infirmitates; ut forte qui ex uno non potuerit edere, ex alio reficiatur. Sunt enim multae Regulae, quae habent *mensis*, et aliae habent *mensibus*, idest, omni tempore; sed melius est *mensibus*, quam *mensis*: quia *mensibus* attinet ad iugitatem temporis, *mensis* vero ad intervallum temporis. *Refectio quotidiana* varie intelligitur. Alii sunt qui intelligunt, ut sicut in diebus privatis, ita etiam in sollemnibus, etiam in Pascha intelligunt; idest, ut *duo pulmentaria cocta* debeant esse in sollemnitatibus, sicut in diebus privatis, propter illud quod Patres nostri in privatis diebus manducabant ad Nonam, et in sollemnibus ad Sextam; et ita manducabant ad Sextam, ut non plus quam privatis diebus manducarent; quia solummodo illum cibum, quem manducabant ad Nonam, manducabant ad Sextam et seram, sed meliorem aliquantulum; nam numerum non augebant. Alii sunt, qui *quotidianam refectionem* intelligunt de diebus privatis, et in sollemnibus plus, propter illud quod idem sanctus Benedictus alibi dicit: *diebus privatis, et Dominica*; et sicut illic divisit inter privatos dies et Dominicam, ita hic divisit de pulmentis; et in Dominica plus aliquid pulmenti quam in privatis. *Pulmentaria* vero multis modis dicuntur. *Pulmentaria* dicuntur de carne, ut legitur in Genesi; similiter et de legumine; necnon et de piscibus, sicut legitur in Evangelio. *Pulmentum* enim dicitur quidquid cum pane manducatur. Si enim caseum manducaveris cum pane, pulmentum crudum est; si autem coctum caseum fuerit, pulmentum coctum dicitur. Sed in hoc

loco pulmentum coctum dictum est de oleribus et de legumine, sive de caseo et de farina aliqua coctio, pulmentum coctum dicitur. Reddit enim causam quare *duo pulmentaria* dixerat. Manifestat hoc cum subiunxit: *propter diversorum infirmitates; ut forte qui ex uno non potuerit edere, ex alio reficiatur*. Ac si diceret: ideo dico *duo pulmentaria, ut qui non potest ex uno edere, ex alio reficiatur*. Et hoc notandum est, ut ille qui ex uno tantummodo potest edere, tantum accipiat ex illo, quantum illi suffecisset ex duobus.

Sequitur: *Ergo duo pulmentaria cocta*, et reliqua. Istud *Ergo* superius respicit. Ac si diceret: *Ergo*, quia *credimus duo pulmentaria sufficere omnibus Fratribus, et si fuerint unde poma aut nascentia leguminum, addatur et tertium. Nascentia leguminum* intelliguntur germinantia; quia mos est illius terrae et romanae et aliarum provinciarum mittere legumina in aquam, et cum germinata fuerint, tunc manducari. Hoc autem notandum est, quia in diebus privatis, si non fuerit calor, aut maximus labor, duo debent esse pulmentaria cocta ad Sextam, et tertium crudum. Ad seram, si cenaturi sunt, debet unum coctum dari ad aestimationem panis; ut sicut iussit duas partes librae panis ad Sextam, et tertiam partem librae panis ad seram; ita etiam debet intelligi de pulmento; idest, duo pulmenta cocta debent dari ad Sextam, et tertium crudum, et ad seram unum crudum. Si autem ad Nonam fuerit manducandi tempus, iussit dari duo pulmentaria cocta, et unum crudum. Hoc notandum est, quia poma, aut ad Sextam, aut ad seram debent dari; idest aut ad prandium, aut ad coenam in aestivo tempore; ad Nonam autem in hiemis tempore debent dari; quia beatus Benedictus non iussit in aestivo tempore tribus, sed duabus vicibus manducari; nam si ad Nonam poma manducaveris, non duabus vicibus, sed tribus manducabis. Similiter in hieme, si ad seram poma manducaveris, non semel, sed duabus vicibus manducabis.

Sequitur: *Panis libra propensa una. Propensa*, idest, praeponderata, mensurata. In diebus autem sollemnibus, vel quando labor fuerit, debent ad Sextam tria pulmentaria cocta, et quar-

tum crudum manducare, prout labor fuerit factus; ad seram vero unum coctum, sicut ipse dixit. *Si labor forte factus fuerit maior, in arbitrio et potestate Abbatis erit, si expediat*, idest, oporteat; *remota*, idest, ablata; *prae omnibus*, idest, super omnia; *crapula*, idest ciborum indigeries; *ut numquam subripiat Monacho indigeries; quia nihil sic contrarium est omni christiano, quomodo crapula; sicùt ait Dominus noster: Videte ne graventur corda vestra in crapula*. In hoc enim loco notandum est, quia mentionem facit illius loci, in quo Dominus dixit: *Videte ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietáte, et curis huius vitae*. Notandum est etiam, quia in his tribus verbis, idest, *crapula* et *ebrietate*, atque *saecularis vitae curis* comprehenditur illud quod Ioannes Evangelista suo in loco dicit: *Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et oculorum, et superbia vitae. Concupiscentia* enim *carnis* attinet ad *crapulam et ebrietatem; Concupiscentia* vero *oculorum* et *Superbia vitae*, attinet ad *curam saeculi:* his enim verbis continentur etiam illae tres excusationes, quibus se excusaverunt illi, qui ad Coenam vocati sunt; idest, *uxor, ager*, et *iuga boum. Uxor* enim potest attinere ad *crapulam et ebrietatem; ager et iuga boum* possunt attinere ad *curas saeculi*. Necnon etiam his tribus verbis Domini comprehenduntur illae tres tentationes, quibus diabolus tentavit Dominum, idest, *gula, avaritia* et *iactantia. Gula* attinet ad *crapulam, avaritia* ad *ebrietatis impietatem, iactantia* attinet ad *curam saeculi*. In his autem tribus tentationibus comprehenduntur omnia vitia. Si enim in his non continerentur omnia vitia, nequaquam Lucas Evangelista, cum dixisset *tentatione*, praemisisset *omni;* ait enim: *consummata omni tentatione*. Sicut enim peritissimus medicus, cum videt infirmum, dicit illi: ab isto et isto cibo te abstine; quia nisi te ab his cibis abstinueris, in magnam incides infirmitatem; ita et Dominus fecit, cum descendit de coelis; invenit genus humanum infirmum, et dixit illi: O genus humanum, quia infirmum te inveni, ideo precipio: *attendite ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis saeculi*. Ubi animadvertendum est, si homo medicum terrenum auscul-

tat, et obtemperat, propter salutem corporalem, quanto magis debemus medico coelesti obedire, ut salvi esse mereamur in vitam aeternam! *Crapula* enim intelligitur, cum superflue cibus sumitur, et exinde aggravatur homo; nam in stomacho hominis est ventriculus, quasi olla, prope hepar; et ibi reconditur cibus, et ex calore hepatis coquitur. Proinde cum cibus ultra mensuram illius ventriculi sumptus fuerit, non potest decoqui a calore hepatis; et ex hoc ascendit fumus per membra, et ad caput, et exinde gravatur homo, et habet eructationem, sicut ex infirmitate. *Crapula* est superabundantia. *Indigeries* est indigestio. *Subripiat*, idest, latenter rapiat; *Sub* enim pro latenter ponitur. *Subripiat*, idest, rapiat, accipiat; ex integro et corrupto compositum est. Ac si diceret, ut numquam rapiat Monachum indigeries. *Si labor forte factus fuerit*, ita debet et tantum augere, ut numquam latenter rapiat, idest, dominetur indigestio Monachum; *Quia nihil sic cotrarium est omni christiano, quomodo crapula*; *sicut Dominus noster ait*: *Videte ne graventur corda vestra in crapula*: ubi subaudiendum est etiam illud quod Dominus subiunxit: *et ebrietate, et curis saeculi*. Intellexit enim sanctus Benedictus, nihil sic contrarium esse christiano, quomodo crapula; eo quod de crapula fit vitium gulae; de gula fit immunditia, et per haec caetera vitia oriuntur. *Pueris vero minori aetate non eadem servetur quantitas*. Superius enim dixit de Infantibus, et hic dicit de *Pueris;* quia non solum *Infantibus* prospiciendum est, sed etiam *Pueris minori aetate;* quia de illis annis vult intelligi, qui prope infantiam sunt. Sunt enim anni pueriles, qui prope infantiam sunt; veluti sunt octavus, nonus, decimus, undecimus; et iterum sunt anni pueriles, qui prope adolescentiam sunt, idest, duodecimus. tertiusdecimus, quartusdecimus. Quasi diceret: quantum plus sunt Pueri prope infantiam, tantum plus adiuvandi sunt, eo quod non est magnum robur in illis, et quantum sunt prope adolescentiam, tantum minus, et non debet illis sicut Infantibus cibus tribui. Pulchre dicit: *non eadem quantitas illis reservetur*, quia ille superius iam exposuerat; ut in alimentis *districtio Regulae non eis*

teneatur, et praeveniant horas Canonicas. Sicut dicit de maioríbus, ut non usque ad crapulam manducent; in hoc loco datur intelligi, quod si tales maiores sunt, qui se temperare nesciunt, Prior illos debeat temperare. Similiter et Pueri, cum ante reficiunt, si ita acceperint postea sicut maiores, crapulam patientur; ideo moderari illos debet Cellararius. Frequenter enim refici Infantes debent, sed tamen non nimis. Quod enim dicit: *in arbitrio Abbatis consistat,* non ad libitum Abbatis hoc largavit, sed posuit fraenum, cum dicit: *ut non subripiat Monacho indigeries*; ac si diceret: nec plus debeat dare quam oportet, nec minus; quia sicut peccat si plus dederit, ita etiam peccat si minus. Veluti de culpis et iudiciis et de vestimentis, ita de cibis, nec plus nec minus debet augere. Hoc autem quod dicit: *Si labor forte maior factus fuerit,* duobus modis considerari debet. *Labor maior* est, si a Prima usque Vesperam laborant, et *labor maior* est etiam si a Secunda laboraverint usque Nonam. *Servata in omnibus parcitate* cum dicit, *in omnibus,* idest tam in pueris, quam etiam in maioribus, debet servari temperantia.

Sequitur: *Carnium vero quadrupedum omni modo ab omnibus abstineatur comestio, praeter omnino debiles et aegrotos.* Alii enim sunt *debiles,* alii autem sunt *aegroti.* Aegroti sunt, qui in lecto iacent; debiles sunt, qui ab infirmitate surgunt, et debiles sunt, qui febribus laborant. Qui quamvis non assidue iaceant, tamen quia ex febribus eorum carnes deficiunt, veluti ex febribus tertianis aut quartanis, debiles sunt. Item debiles sunt senectute, maxime in decrepita aetate. Quod autem dicit: *At ubi meliorati fuerint,* ita debet intelligi; idest, tamdiu debent manducare carnem, donec possint suam obedientiam exercere, sicut ante quam in infirmitate cecidissent.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XL.
DE MENSURA POTUS

Unusquisque proprium habet donum ex Deo, alius sic, alius vero sic. Et ideo cum aliqua scrupulositate a nobis mensura victus aliorum constituitur. Tamen Infirmorum contuentes imbecillitatem, credimus, eminam vini per singulos sufficere per diem. Quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiae, propriam se habituros mercedem sciant. Quod si aut loci necessitas vel labor aut ardor aestatis amplius poposcerit, in arbitrio Prioris consistat; considerans in omnibus, ne subrepat satietas aut ebrietas, licet legamus, vinum omnino Monachorum non esse. Sed quia nostris temporibus id Monachis persuaderi non potest, saltem vel hoc consentiamus, ut non usque ad satietatem bibamus, sed parcius: quia *vinum apostatare facit etiam sapientes*. Ubi autem necessitas loci exposcit, ut nec suprascripta mensura inveniri possit, sed multo minus, aut ex toto nihil, benedicant Deum qui ibi habitant, et non murmurent. Hoc ante omnia admonentes, ut absque murmurationibus sint. — EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Unusquisque proprium donum habet ex Deo, et reliqua. Nunc videndum est, quod sanctus Benedictus dicit: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo*. Quomodo proprium? Quomodo est ex Deo? Si enim proprium est, quomodo est ex Deo? Et si ex Deo est, quomodo est proprium? *Proprium* est per susceptionem, *ex Deo* est per donationem. *Proprium* est, quia accepisti; ex Deo est, quia ille donavit. Sciendum est, quia hoc quod dicit: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius sic, alius vero sic*, de Paulo Apostolo sumpsit. Sic etiam Paulus Apostolus alibi dicit: *Alii datur sermo sapientiae, alii sermo scientiae*.

Sequitur: *Et ideo cum aliqua scrupolositate a nobis mensura victus aliorum constituitur*. Ac si diceret aliis verbis: si ita est, idest, si omnes non accipiunt aequaliter donum a Deo; ideo non possumus certius definire mensuram victus aliorum; quia non omnes habent unam qualitatem morum; a nullo mortali potest definiri, ut omnes aequales sint in cibo, et potu, et vestimentis. *Scrupulositas*, idest dubietas, anxietas.

Sequitur: *Quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiae, propriam se mercedem habituros sciant*. In hoc loco comprobatur, si Monachus, cum consensu Abbatis, voluerit, aut potuerit abstinere se a potu, seu cibo, aut vestimentis, bonum est ad faciendum; quia propriam mercedem recepturus ex hoc erit. *Subrepat*, idest, latenter rapiat; idest, ne intret satietas vel ebrietas. *Parcius*, idest, temperantius. *Apostatare* idest, deviare a via Dei, praevaricari.

Sequitur: *Ubi autem necessitas loci exposcit*, et reliqua. In hoc enim loco notandum est, quia tres sensus continentur in hac

Regula; idest, quia mensuram constituit, et plus augere aliquid praecepit, crapulam et satietatem abstulit. Verbi gratia: sunt tres fratres, unus cui sufficit mensura, et alter est qui plus indiget, plus debet accipere, sicuti de pane et pulmentis; ita tamen, ut fraenum habeat, idest, ut crapulam non sentiat. Iste vero qui de sola mensura crapulam sentit, idest aut in locutione, vel in ingressu vacillat, si sponte vult, debet illi minui etiam ipsa mensura. Si vero dixerit, quia nolo ut minuatur mensura mea, eo quod sanctus Benedictus illam mihi concessit, non debet illi mensura minui propter murmurationem; sed debet illum expectare, donec ab omnibus cognoscatur et convincatur sibi ipsam mensuram nocere. Et tunc si talis fuerit ille, et voluerit se abstinere, abstineat; si autem perseveraverit in sua pertinacia, potest illum Prior postmodum recompensare de alimentis et de vestimentis, si illi vinum abstulerit, ut liniatur et reconcilietur. Hoc enim notandum est, quia si paupertas talis fuerit, ut vinum non habeat, debet emere; ita tamen, ut prius praevideat si vestimenta habeant, tunc emat vinum; si autem non potest aliunde vestimenta emi, tunc melius est ut prius vestimenta emantur, quae magis necessaria sunt, et tunc si habet unde, ematur vinum.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLI.
QUIBUS HORIS OPORTET REFICERE FRATRES

A Sancto Pascha usque Pentecosten ad Sextam reficiant Fratres, et ad seram coenent. A Pentecoste autem tota aestate, si labores agrorum non habent Monachi, aut nimietas aestatis non perturbat, Quarta et Sexta feria jejunent usque ad Nonam: reliquis diebus ad Sextam prandeant. Quae prandii Sexta, si opera in agris habuerint, aut aestatis fervor nimius fuerit, continuanda erit, et in Abbatis sit providentia. Et sic omnia temperet atque disponat, qualiter et animae salventur, et quod faciunt Fratres, absque justa murmuratione faciant. Ab Idibus autem Septembribus usque caput Quadragesimae, ad Nonam semper reficiant. In Quadragesima vero usque in Pascha, ad Vesperam reficiant. Ipsa tamen Vespera sic agatur, ut lumine lucernae non indigeant reficientes: sed luce adhuc diei omnia consumentur. Sed et omni tempore, sive Coenae, sive refectionis, hora sic temperetur, ut cum luce fiant omnia.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

A sancto Pascha usque ad Pentecosten ad Sextam reficiant Fratres, et ad seram cenent. Congruum ordinem tenuit in hoc loco beatus Benedictus, in eo quod prius dixit de mensura ciborum et potus, et nunc subiunxit quibus horis oportet reficere. Cum enim dicit: *usque ad Pentecosten*, usque ad octavam Pentecostes vult intelligi prandere ad Sextam, et ad Vesperam cenare. Si Letaniae venerint infra hos dies, debent Monachi in his diebus ieiunare usque ad Nonam; et omne ieiunium, quod indictum fuerit ab Episcopo suo, debent etiam ieiunare; quia Regula Canonem non contradicit. Dicit enim Canon: *Si quis indictum ieiunium violaverit*, et reliqua. *A Pentecoste autem, tota aestate, si labores agrorum non habent Monachi, aut si nimietas aestatis non perturbat*, et reliqua. Labor agrorum est, cum non in Claustra Monasterii, sed in agris laborant, veluti cum foenum, aut messem, aut fruges recolligunt, et reliqua. *Nimietas* caloris est, cum angustiam homini ingerit. *Quarta et sexta feria ieiunent usque ad Nonam.* Haec consuetudo ieiunandi quarta et sexta feria orta est a sanctis Patribus; necnon etiam iudaica consuetudo fuit, quarta et sexta feria ieiunare, sicut Pharisaeus dicit: *Ieiuno bis in Sabbato.*

Sequitur: *Quae prandii Sexta, si opera in agris habuerint, aut aestatis fervor nimius fuerit, continuanda erit, et in Abbatis sit providentia. Continuanda*, idest simul tenenda. Ac si diceret aliis verbis: si opera in agris habuerint, et nimietas aestatis fuerit, sicut in secunda et tertia, aut quinta feria, aut Sabbato, ita etiam in quarta et sexta feria ad Sextam prandeant; hoc est *continuanda*. Simul hoc aequaliter tenendum est etiam in quar-

ta et sexta feria, sicut in aliis diebus prandii Sexta tenetur. Sunt enim aliae Regulae, quae habent: *absque murmuratione:* et iterum sunt aliae Regulae, quae habent: *absque iusta murmuratione*. Fuerunt enim alii qui dixerunt: non est bonum ut habeat *iusta murmuratione;* quia murmuratio *iusta* esse non potest. Deinde fuerunt alii, qui studiose intellegentes, invenerunt loca ubi *iusta murmuratio* reperitur, in eo loco ubi dicit: *Si vero non fuerint saturati, murmurabunt*. Hoc enim intelligit Cassiodorus de Apostolis dictum esse. Illi enim cum voluissent praedicare in Iudaeam, ipsi spreverunt et expulerunt illos. Et dixerunt Apostoli ad Iudaeos: *Vobis enim oportebat praedicari regnum Dei; sed quia vos iudicastis indignos aeternae vitae, convertimur ad gentes*. Ecce iuste murmuraverunt Apostoli contra Iudaeos, eo quod cum illi voluerunt illis bona annuntiare, ipsi repulerunt illos. Item dicit beatus Iob: *Si adversus me terra mea clamat, et cum ipsa sulci eius deflent, si fructum eius comedi absque pecunia*. Hoc enim testimonium tractat in Moralibus libris et in Homiliis suis sanctus Gregorius, dicens ita: *Terra etenim contra possessorem suum clamat, quando contra Pastorem suum iuste Ecclesia murmurat. Cuius etiam sulci deflent, si corda audientium quae a praecedentibus sunt Patribus praedicationis voce et vigore invectionis exarata, vident aliquid quod lugeant de vita Pastoris Cuius videlicet terrae fructus possessor bonus sine pecunia non manducat, quia discretus Pastor praerogat talentum verbi, ne ad damnationem suam stipendium sumat alienum. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando sumentes ecclesiastica subsidia in praedicatione laboramus*. Ecce quia inventa sunt loca ubi *iusta murmuratio* reperitur; bene in hoc loco *iusta murmuratio* habetur, maxime (quia) in Regula sancti Benedicti, quam ipse scripsit, *iusta* repertum est. Bene enim sanctus Benedictus *iustam murmurationem* dicit, quia cognovit hominem posse murmurare, non solum in ore, sed etiam in corde; et nullus mortalium potest ita causam suam semper praeordinare, ut murmuratio non sit; nam potest quis ita disponere, ut *iusta murmuratio* non sit, sed *iniusta*. Quasi diceret aliis ver-

bis: *ita temperet atque disponat, qualiter et animae salventur, et quae faciunt fratres,* non habeant unde iuste, et rationabiliter murmurent. Si enim iniuste et inrationabiliter disponit, peccatum Abbatis est, si Fratres murmurant ex hoc. Similiter peccant illi si murmurant, et non patienter sufferunt mala. Si autem Abba iuste disponit, et Fratres murmurant, peccant solummodo Monachi; Abba autem liber est. Quia si Abba sapiens et discretus fuerit, et zelum Dei habuerit, et possibilitatem, poterit, Domino iuvante, ita disponere, ut si Fratres murmurant, iniuste murmurent.

Sequitur: *Ab Idibus autem Septembris usque Caput Quadragesimae ad Nonam semper reficiant. Ab Idibus Septembris*, idest, ab ipso die in qua Idus sunt, idest, a tertiodecimo die mensis Septembris inchoandum est ieiunium. Istum enim locum varie intelligunt sapientes. Alii sunt qui intelligunt, quia istud capitulum quadragesimum primum fecit ad illos Monachos, qui non laborant in agris; et propterea dixit: *ab Idibus Septembris* inchoare usque ad Nonam ieiunare. Et ita ab ipsis Idibus intelligitur illis iussisse mane lectioni vacare, et usque Nonam laborare, sicut in quadragesimo octavo capitulo dicit: *A kalendis autem Octobris usque Caput Quadragesimae*, et reliqua. Illud autem capitulum quadragesimum octavum, cuius clavis est *De opere manuum quotidiano*, ubi dicit, ut *a Pascha usque ad kalendas Octobris a mane exeuntes a Prima usque ad Quartam laborent*, scripsit illis Monachis, qui in agris operantur, ut illi usque ad kalendas Octobris, propter labores agrorum, ad Sextam prandeant, et Lectioni vacent a Quarta usque quasi Sextam, et post refectionem Sextae dormiant. Iterum sunt alii qui dicunt, quod hoc non sit verum, sed sicut iussit facere in quarta et sexta feria per totam aestatem, cum ad Nonam manducant, ita etiam in istis decem et octo diebus iussit fieri. Isti dicunt proprium sensum sancti Benedicti, in eo quod dicunt ita agendum esse in istis decem et octo diebus, sicut in illis diebus duobus de aestate. Ita agendum est in illis diebus quando ad Nonam manducant in aestate, idest, Sexta cantata, vadant dormire. Deinde

qui tangere debet signum, cum videt horam congruam, tangere debet signum Missae. Deinde Missa cantata sit media octava, et cantent Nonam, et deinde manducent. Ideo dixit *media octava*, quia sicut in aliis diebus dixit tangere *media octava* Nonam horam, ita etiam in quarta et sexta feria cantanda est Nona. Et sicut in aliis diebus ieiuniorum non est manducandum sero poma, ita nec in quarta et sexta feria, si ad Nonam manducant.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLII.

UT POST COMPLETORIUM NEMO LOQUATUR

Omni tempore silentium debent studere Monachi, maxime tamen nocturnis horis. Et ideo omni tempore, sive jejunii, sive prandii, si tempus fuerit prandii, mox ut surrexerint a Coena, sedeant omnes in unum, et legat unus Collationes vel Vitas Patrum, aut certe aliud quod aedificet audientes. Non autem Heptaticum aut Regum; quia infirmis intellectibus non erit utile illa hora hanc scripturam audire: aliis vero horis legantur. Si autem jejunii dies fuerit, dicta Vespera, parvo intervallo, mox accedant ad Lectionem Collationum, ut diximus; et lectis quatuor aut quinque foliis, vel quantum hora permittit, omnibus in unum occurrentibus per hanc moram Lectionis, si quis forte in assignato sibi commisso fuit occupatus, occurrat. Omnes ergo in unum positi compleant; et exeuntes a Completoriis, nulla sit licentia denuo cuiquam loqui aliquid. Quod si inventus fuerit quisquam praevaricare hanc tacitur-

nitatis Regulam, gravi vindictae subjaceat; excepto si necessitas Hospitum supervenerit, aut forte Abba alicui aliquid jusserit. Quod tamen et ipsum cum summa gravitate et moderatione honestissime fiat.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Superius enim diximus, ubi *Silentium* dicit Regula, depressa voce dicit. Ubi vero *maxime*, sicuti in hoc loco, dicit, non vult ut ibi loquatur, sicuti etiam in Refectorio dicit. Sed hoc notandum est, quia si nocturno tempore damnum viderit quis tale, aut necessitas fuerit, quam non potest expectare ut congruo tempore loquatur, hoc non interdicit Regula loqui statim. Verbi gratia, si viderit Fratrem fugientem, aut aliquod damnum, vel aliquod grave peccatum, debet significare Priori. Tria enim inspicienda sunt tempore nocturno, idest damnum, necessitas tam spiritalis quam corporalis, atque interrogatio Prioris. Quae omnia, si altius consideraverit, ad interrogationem referuntur; quia sicuti Prior interrogat, ita etiam damnum et necessitas interrogare noscuntur. *Nocturnis horis* cum dicit, totam noctem significat. Quod inferius dicit: *Excepto si necessitas hospitum supervenerit, aut forte Abba alicui aliquid iusserit*, idest, si consuere, si piscari, si scribere iusserit, obediendum est; verumtamen non hoc assidue debet iubere, sed tarde; et hoc quod iussum est cum silentio fiat, sicut ipse dixit: *cum summa gravitate*, hoc est, cum maiori silentio et honestate, quam in die.

Sequitur: *Si tempus fuerit prandii, mox ut surrexerint a Coena*. Hoc quod dicit *mox*, non pro continue positum est; sed quia noluit beatus Benedictus ut grande intervallum fuisset, sed parvissimum, ideo dixit *mox*. Ac si diceret: ut surrexerint a Coena. *Parvissimo* dixit *intervallo*, donec Servitores manducarent. Et hoc notandum est; si tempore nubilo, cum fallitur Vespera, idest, plus tarde sit, quam in aliis diebus, mox accedant ad Collationem. Itaque considerandum est, quia tempore Collationis et

in loco Collationis nullus debet loqui, nisi aut Lector qui legit, aut Abba cum exponit, aut certe talis Frater, cui iusserit de lectione loqui. Hoc notandum est, quia cum lavant pedes Fratrum nec cantare nec legere debent. Forte dicit quis, quare non legatur, cum Regula dicit legere? Cui respondendum est: duo dicit beatus Benedictus fieri: legere, et pedes abluere, sed tamen non insimul. Non enim possunt insimul pedes abluere, et Collationes legere; sed separatim, idest, in primis pedes lavare, et postmodum legere. Per hoc quod dicit: *non autem Eptaticum aut Regum*, significat ipsos libros. Istud enim quod dicit: *et ideo omni tempore, sive ieiunii, sive prandii*, ad illud respicit ubi dicit: *dicta Vespera*. Forte dicit aliquis: quomodo illic respicit, cum illuc propria constructio habeatur cum dicit: *et tempus ieiunii fuerit?* Cui respondendum est: consuetudo est aliquando Doctorum, hoc quod in capite sententiae dicunt, iterum in fine replicare, sicut superius diximus, ubi de gradibus exponebamus. *Assignato*, idest, iniuncto. *Omnes in unum positi compleant*. Cum dicit *Omnes*, subaudiendum est: praeter eos qui non possunt occurrere, veluti est Portarius, Infirmarius, si preoccupationem habent. Notandum est autem, quia ita intelligendum est de *gravi vindicta*, sicut de leviori, aut districtiori, vel gravissima diximus.

Sequitur: *Excepto si necessitas hospitum supervenerit, aut forte Abba alicui aliquid iusserit*. Notandum est autem, quia non dicit ut semper Abba hoc faciat; ideo *forte* dixit. Cum dicit *cum summa gravitate*, attendendum est ibi, quia diurnis horis cum *gravitate* dicit aliquid agere; nocturnis vero horis cum *summa*: quasi diceret: nimis caute. Quod autem dixit superius: *quantum hora permittit*, non dixit usque dum videre potest legere, legat; sed *quantum hora permittit;* hoc est, quantum congruum tempus est; ita ut Completorium cum die compleatur. Quia si in die non cantaveris Completorium, non reddis Deo *septies* laudem in die.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLIII.
DE HIS QUI AD OPUS DEI VEL AD MENSAM TARDE OCCURRUNT

Ad horam Divini Officii, mox ut auditum fuerit signum, relictis omnibus, quaelibet fuerint in manibus, summa cum festinatione curratur, cum gravitate tamen, ut non scurrilitas inveniat fomitem. Ergo nihil operi Dei praeponatur. Quod si quis nocturnis Vigiliis post *Gloriam* Psalmi nonagesimi quarti, quem propter hoc omnino subtrahendo, et morose volumus dici, occurrerit, non stet in ordine suo in Choro; sed ultimus omnium stet, aut in loco, quem talibus negligentibus seorsum constituerit Abba, ut videatur ab ipso vel ab omnibus, usque dum, completo opere Dei, satisfactione publica poeniteat. Ideo autem eos in ultimo aut seorsum judicavimus debere stare, ut visi ab omnibus, vel pro ipsa verecundia sua emendentur. Nam, si foris Oratorio remaneant, erit forte talis qui se recollocet et dormiat, aut certe sedeat sibi foris, vel fabulis vacet, et detur occasio maligno. Sed ingrediatur intus, ut nec to-

tum perdat, et de reliquo emendetur. Diurnis autem horis, qui ad opus Dei post Versum et *Gloriam* primi Psalmi, qui post Versum dicitur, non occurrerit; lege, qua supra diximus, in ultimo stet, nec praesumat sociari Choro psallentium, usque ad satisfactionem: nisi forte Abba licentiam dederit permissione sua; ita tamen, ut satisfaciat reus ex hoc.

Ad Mensam autem qui ante Versum non occurrerit, ut simul omnes dicant Versum et orent, et sub uno omnes accedant ad Mensam, qui per negligentiam suam aut vitium non occurrerit, usque secundam vicem pro hoc corripiatur. Si denuo non emendaverit, non permittatur ad Mensae communis participationem; sed sequestratus a consortio omnium, reficiat solus, sublata ei portione sua de vino, usque ad satisfactionem et emendationem. Similiter autem patiatur, qui et ad illum Versum non fuerit praesens, qui post cibum dicitur. Et, ne quis praesumat ante statutam horam vel postea quidquam cibi aut potus praesumere: sed et si cui offertur aliquid a Priore, et accipere renuerit, hora qua desideraverit hoc quod prius recusavit aut aliud, omnino nihil percipiat usque ad emendationem congruam.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Ad horam divini officii mox ut auditum fuerit signum, relictis omnibus, quaelibet fuerint in manibus, summa cum festinatione curratur. Iste enim locus ita intelligitur. Si infra Claustra Monasterii est Frater, sicuti est scriptor, aut sutor, et caeteri qui sine magna obedientia sunt, statim ut audierint, debent currere; quod si non cucurrerint, per septem gradus ducendi sunt. Si autem ille Frater qui Infirmis servit, sive qui Hospiti, vel qui in Coquinam, et caeteri qui in his obedientiis ita fuerint praeoccupati, ut non possint statim dimittere, non dimittant. Verbi gratia, si Infirmum tenuerit in manibus, non debet constringi per hoc quod dicit: *mox ut auditum fuerit signum, relictis omnibus,* et reliqua. Illi vero qui possunt relinquere, et non occurrerint ante *Gloriam* primi psalmi, debent stare in loco ultimo, aut seorsum, usque ad satisfactionem. Illi autem qui Infirmis, aut Hospitibus serviendo, aut in Coquina, aut certe de longe veniunt, aut qui non per negligentiam suam cognoscuntur non occurrere ante *Gloriam* primi psalmi, cum veniunt, statim debet innuere illis Abba, ut stent in ordine suo. Et tunc debent stare in ordine suo absque satisfactione, quia sine ista culpa videntur tunc ante Deum esse; Deus enim magis cor respicit, quam factum. Illi autem qui per negligentiam suam ante *Gloriam* non veniunt primi psalmi usque ter, ad ipsum officium satisfacere debent, ad quod non venerint legitime. Si autem quarta aut quinta vice hoc fecerint, debent etiam ad alia officia satisfacere. Verbi gratia, si ad Primam ante *Gloriam* primi psalmi non venerint, debent satisfacere ad Primam et Tertiam et Sextam, vel prout Abba viderit illos esse negligentes

quia ista est lex. Illi vero debent admoneri, qui ita praeoccupati sunt, ut non possint occurrere, ut si corpore non possunt occurrere, occurrant mente; si autem possunt, occurrant mente et corpore; si vero non possunt occurrere corpore, occurrant mente; quia melius est apud Deum iste qui mente occurrit et non corpore, quam ille qui corpore occurrit et non mente. Potest enim quis occurrere aut timore poenae, aut timore vanae gloriae, et non amore Dei. Et hoc notandum est, quod ita intelligendum est hoc quod dicit: *relictis omnibus, quaelibet fuerint in manibus*, idest, sicuti est scriptor, non debet propter versum complendum stare, aut certe propter litteram perficiendam. Similiter et sutor, si acum in panno, vel subulam in calciamento missam habuerit, non debet stare, ut permittatur acus vel subula pertransire, sed statim ut vocem signi audierit, ita inperfecta debet dimittere, sicut illa sonus signi invenerit. Si autem foris est Frater super famulos, si talis causa est quam facit operari, veluti fodere, aut aliqua opera, debet ille statim dimittere et currere; si autem talis res est quam timet perdere, veluti est granum aut vinum, non debet statim dimittere, sed prius ita debet illa ordinare, ut exinde damnum non habeat, et post occurrere; quia iste qui pro hoc, vel pro Infirmo, aut Hospite non occurrit, si mente cucurrerit, duo bona facere comprobatur; unum, quod rem Fratrum sibi iniunctam diligenter agit, et mente currit. Hoc autem quod dicit: *Non stet in ordine suo in Choro, sed ultimus omnium stet, aut in loco quem talibus negligentibus seorsum constituerit Abba, ut videatur ab ipso, vel ab omnibus*, et reliqua; idest, si talis est Frater qui in loco superiore stat, debet in ultimo stare; si autem ultimus est, aut certe in medio, vel post, debet seorsum stare. Sed in nostro Monasterio omnes seorsum stant. Satisfactio autem duobus modis intelligitur. Aut certe dixit satisfactionem illam esse, qua stat in ultimo, aut certe dixit satisfactionem illam esse, qua prostratus debet iacere, cum Fratres genua flectunt. Quod autem dicit: *ita tamen ut satisfaciat reus ex hoc*, ita intelligitur. Verbi gratia, si Cantor est, et pro necessitate non dimittitur

illic stare, propter necessitatem debet ire in Choro; sed tamen dum completur opus Dei debet satisfacere, idest ire in illum locum consuetum, et ibi satisfacere. Hoc notandum est, quia debet ille Circator, quando audierit signum, ire in Ecclesiam, et cum oraverit, debet per Claustra Monasterii ire, et eum quem per negligentiam stare perspexerit, corrigere debet; quia si ita fuerit factum, tarde continget, ut Frater seorsum, aut in ultimo loco stet. Et hoc notandum est, quia sicut intelligitur de Fratribus, ita etiam et de Abbate intelligendum est; non enim debet propter illum opus Dei morari. Quod vero dicit: *cum auditum fuerit signum, relictis omnibus quae in manibus sunt, summa cum festinatione curratur*, non dico ut ita currat, ut ex hoc inveniat iocus occasionem, sed *cum gravitate, ut non scurrilitas fomitem inveniat. Fomes*, idest nutrimentum. *Scurrilitas*, idest iocus.

Sequitur: *Qui per negligentiam suam aut vitium non occurrerit. Negligentiam* attinet ad incuriam, *vitium* vero attinet ad studium. Quod vero dicit: *sequestratus a consortio omnium reficiat solus*, ita intelligendum est, ut sedeat solus ad Mensam aliam, separatam ab aliis Mensis, manducantibus aliis. Cum *solum* vel *sequestratum* dicit, non est intelligendum, ut postquam alii manducaverint ille manducet, sed quando illi manducant ille separatus manducet, et non bibat vinum. Quod autem dicit: *usque ad satisfactionem*, ita intelligendum est: idest, cum postquam manducaverint, et voluerint iam Fratres exire, debet ille Abbati coram Fratribus veniam petere. Si hoc fecerit ad Sextam, iam ad Vesperum non debet hoc pro ista vice facere. Quod vero dicit: *nec quidquam potus, aut cibi percipiatur*, ita est intelligendum, sicut de *vino* et de *aqua*, quia non dixit *vinum* specialiter. Verum non debet quisquam ante horam, vel post horam, aquam aut vinum bibere, praeter si necessitas fuerit. Si autem necessitas fuerit laboris, debet ille Decanus dicere Abbati, quia Frater noster necesse habet bibere, propter laborem quem habet. Deinde Abba debet illum cum Decano dirigere ad Cellararium, ut det illi bibere. Hoc vero quod dicit: *Sed et cui offer-*

tur a Priore aliquid, et accipere renuerit, hora qua desideraverit hoc, quod prius recusavit, aut aliud, omnino nihil percipiat, usque ad emendationem congruam, ita intelligitur; idest, si Fratri flebotomato, in Refectorio quando prandent aut cenant, aut aliqua hora cum ei necessarium est aliquid accipere, vult dare illi cibum, hoc est, aut ovum, vel pulmentum, non talem qualem aliis, aut minus, si illi non placuerit, et ingeniose dixerit, non mihi necesse est iste cibus, aut potus, detur alii Fratri, ut illi postea alius melius detur; aut certe si in Refectorio illud respuerit, nolens accipere, non debet illi aliud dari de simili genere cibi vel potus, nisi illud quod recusavit, aut certe nihil, usque ad satisfactionem congruam. Verbi gratia, det Fratri cuidam cibum in Refectorio, tamdiu debet illum cibum servare, donec potest servari, ut cumque petierit, possit illi dari; idest, si piscem recusavit, piscem illum accipiat, non alium, si in alia die iterum pisces posuerit Fratribus. Si vero alia die non posuerit Fratribus pisces, sed de alio genere pulmenta, debet illi dari de omnibus pulmentis; quia non de illo genere pulmentum recusavit, sed piscem. Si autem Frater ille neque tunc, neque ex quo non potest servari piscis ille, poenituerit, sicut nec illum, sic neque de alio debet illi dare quidquam, donec poeniteat se, et satisfaciat. *Emendatio congrua* est, quando de illa re poenitet coram Priore, quam recusavit, aut certe coram illis, quibus fecit hoc malum, poenitet se, et petit veniam; aut certe, si ipsum tulerit simpliciter quod prius recusavit, tunc debet illi aliud dari, sicut et coeteris Fratribus. Verum, secundum hanc Regulam, usque dum potest servari ille cibus, semper debet servari. Ita faciendum est de vestimento, de calciariis, de acu, de mappulis, de tabulis, et de omnibus iuste debet accipere. Illud vero vestimentum usque unum annum vel plus debet servari, et sic illi dari cum quaerit. Quod vero dicit: *hora qua desideraverit*, subaudiendum est: hoc accipere. Forte dicit quis: cur debeo accipere, si mihi sicut alii non tribuitur? Cui respondendum est: praeceptum est tibi accipere cum humilitate, et postea illud Priori significare cum humilitate, sicut Regula di-

cit: *Si qua requirenda sunt a Priore*, et reliqua; idest, non coram omnibus, sed secrete, cum summa humilitate et mansuetudine. Hoc notandum est, quia ille *versus* de quo dicit: *qui ad illum versum non fuerit praesens, qui post cibum dicitur*, significat illum versum, qui in Refectorio dicitur post cibum. Ille autem *versus* qui Ecclesia dicitur, et ille *Miserere mei Deus*, non est regularis; eo quod illum non dicit Regula dicere, sed consuetudo est Monachorum. Hoc notandum est, cum dicit: *Si quis ad nocturnas vigilias post Gloriam psalmi nonagesimi quarti occurrerit*, ita intelligendum est, ac si diceret: si quis, antequam *Gloria* psalmi nonagesimi quarti dicta fuerit, non occurrerit, debent in Dormitorio ire cum lumine accenso Decani, sicut dixi superius. Quod vero dicit: *Diurnis autem horis, qui ad opus Dei, post Versum et Gloriam primi psalmi, qui post Versum dicitur, occurrerit*, ita intelligendum est. Ad Primam, Tertiam, Sextam vel Nonam debet dici: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina*, et *Gloria;* deinde Hymnus et Psalmus. Et qui ante *Gloriam* istius Psalmi, qui post Hymnum dicitur, non occurrerit, intelligitur ita, sicuti ad Tertiam: *Ad Dominum dum tribularer*, et reliqua. Ad Vesperam vero, cum dicitur in primis: *Deus in adiutorium*, et reliqua; deinde Psalmus, sicuti est in dominico die: *Dixit Dominus Domino meo;* et tunc qui ante *Gloriam* istius Psalmi, idest, *Dixit Dominus Domino meo*, et reliqua, non occurrerit, intelligitur. Hoc enim notandum est, quia non debet Abba Lectori vel Ministro in Refectorio, postquam legit vel ministrat, dare illi de pane et de vino, quia contra Regulam est. Forte dicit aliquis: quomodo est contra Regulam, cum Regula dicat: *si cui aliquid a Priore offertur*, et reliqua? Cui respondendum est: in hoc est contra Regulam, quia Regula tam Lectori, quam etiam Ministris praecepit dare *mixtum*. Hoc quod dicit: *Sed et cui offertur aliquid a Priore*, non ita intelligendum est, sed de illis, quibus necessaria regulariter inpendenda sunt, sicut superius diximus. Nam hoc superfluum est, cum nil aliud Regula eis accipere dicat, nisi quod dixit supra. Hoc notandum est, qua ratione dixerit sanctus Be-

nedictus: *Mox ut auditum fuerit signum*, derelinquere omnia, et postea subiunxit legem, idest: *Qui ante Gloriam primi psalmi non occurrerit*. Duo voluit sanctus Benedictus; unum, relinquere omnia statim et festinanter venire; alterum, ante terminum venire; ne forte fuisset talis qui statim dimitteret, sed tarde veniret, propter negligentiam. Unde ille qui non derelinquit statim ut auditum fuerit, et non venit festinanter, quamvis ante signum vadat statutum, idest *Gloriam*, per sex gradus ducendus est. Ille autem qui ita negligenter vadit, ut post signum statutum vadat, non debet stare in Choro. Hoc notandum est, quia duae sunt personae, quae liberae sunt ab hac lege. Una, quae voluit venire, et propter necessitatem Infirmi, aut Hospitis, aut Coquinae, aut propter damnum alicuius rei, quam nullo modo potuit dimittere, non venit; altera, quae voluit, et non impedita venit. Duae iterum sunt, quae quamvis ab hominibus non videantur teneri ista lege, tamen apud Deum reae sunt. Una est, quae statim dimittit, et festinanter vadit causa timoris, ne excommunicetur; altera est, quae obtentu humanae laudis statim dimittit et vadit. Isti tales solummodo admonendi sunt, quia non cognoscuntur qua intentione hoc faciant. Iterum sunt duae personae quae iudicio humano et Dei reae sunt. Una est, quae cum audit statim non dimittit, et negligenter vadit, quamvis ante *Gloriam*. Iste talis per sex gradus ducendus est. Altera persona est, quae sive non dimittat statim, sive statim dimittat, tamen sua desidia hoc faciente, post *Gloriam* venit. Ideo haec, quod sanctus Benedictus dicit, debet sustinere; idest, non debet intrare in Choro.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLIV.
DE HIS, QUI EXCOMMUNICANTUR, QUOMODO SATISFACIANT

Qui pro gravioribus culpis ab Oratorio et a Mensa excommunicatur, hora qua Opus Dei in Oratorio celebratur, ante fores Oratorii prostratus jaceat, nihil dicens; nisi tantum posito in terra capite, stratus pronus omnium de Oratorio exeuntium pedibus. Et hoc tamdiu faciat, usque dum Abba judicaverit satisfactum esse. Qui dum, jussus ab Abbate, venerit, volvat se ipsius Abbatis deinde omnium vestigiis, ut orent pro ipso. Et tunc, si jusserit Abba, recipiatur in Choro, vel ordine quo Abba decreverit; ita sane, ut Psalmum aut Lectionem vel aliud quid non praesumat in Oratorio imponere, nisi iterum Abba jubeat. Et omnibus horis, dum percompletur Opus Dei, projiciat se in terra, in loco in quo stat, et sic satisfaciat, usque dum ei jubeat iterum Abba, ut quiescat jam ab hac satisfactione. Qui vero pro levibus culpis excommunicantur tantum a Mensa, in Oratorio satisfaciant usque ad jussionem Abbatis, et tamdiu hoc perficiant, usque dum benedicat, et dicat: Sufficit. — EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit beatus Benedictus in hoc loco; in eo quia coepit dicere quomodo satisfacere debent illi, qui ad opus divinum tarde occurrunt, et subsecutus est quomodo debeant satisfacere etiam et illi, qui aut pro gravi, vel levi culpa, excommunicantur. Hoc notandum est, quia si multis diebus Frater pro gravi culpa in custodia tenetur, paucis vero diebus teneri debet in Oratorio; et si paucis diebus tenuerit eum in custodia, multis diebus debet teneri in Oratorio. Itaque animadvertendum est, quia non debet Abba ante absolvere illum, quam prius satisfaciat in Oratorio; quia si fecerit, non est regularis ordo. Verum potest, si vult, aliquantulum eum satisfactionem facere isto modo, ut non transgrediatur ordinem regularem; idest, cum ad Capitulum eum miserit in Oratorio satisfacere, post Sextam vel Nonam, cum exit Abba cum Congregatione, debet clamare Congregationem illo absente et dicere: Est iustum et ratio, ut ille Frater quiescat a sua satisfactione. Si dixerit quia rectum est ut quiescat, debet vocari coram Fratribus Frater ille, et debet illi parcere. Hoc autem quod dicit: *volvat se Abbatis pedibus*, ita faciendum est. Debet ille Frater fixis genibus in terra salutare ex omni parte, et tunc debet se prosternere ante Abbatis pedes.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLV.
DE HIS QUI FALLUNTUR IN ORATORIO

Si quis, dum pronunciat Psalmum, Responsorium, Antiphonam vel Lectionem, et fefellerit; nisi satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, majori vindictae subjaceat: quippe qui noluit humilitate corrigere quod negligentia deliquit. Infantes autem pro tali culpa vapulent.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Si quis dum pronuntiat Psalmum, Responsorium, Antiphonam, vel Lectionem, et reliqua. Debet Abba constituere Fratres, qui Versus incipiant. Si iste Frater qui incipit Versum ita fefellerit, ut totum Chorum conturbet, debet se humiliare usque ad terram. Si item cum viderit alter eum non bene incepisse Versum, forte et ipse volens pro illo incipere, si emiserit vocem ita ut similiter sicut prior conturbet Chorum, vel fefellerit, simili modo sicut alter se debet humiliare. Si autem aliquis non ita fefellerit, ut alium conturbet, iste talis non ita se debet humiliare sicut alter, sed tantum corpus suum debet flectere. De Lectore, si fefellerit, isto modo discernendum est. Debet Abba constituere talem Fratrem, qui corrigat librum, et debet iubere ut vadat legere, qui lecturus est, ante illum. Deinde si correctus fuerit liber, et postquam ierit ad Lectorium Frater, et male legerit, si postquam unum Versum legerit, recuperaverit, non debet pro hoc veniam petere. Si autem postquam legerit non unum sed tres vel quatuor versus, ita ut non possit recuperare, post lectam lectionem debet ire in illum locum, ubi constitutum est, et flectendo genua veniam petere. Si autem noluerit ire ad Magistrum, quem Abba constituerit, et ierit ad Lectorium et fefellerit, fiat ei quod sequitur, idest, *maiori vindictae subiaceat*. Quae sententia variae intelligitur. Sunt qui intelligunt, ut in Oratorio duabus vicibus vel tribus petat veniam; iterum sunt alii qui intelligunt, ut in Oratorio increpetur; sed iste sensus, ut in Capitulo increpetur, sanior est.

Sequitur: *Infantes autem pro tali culpa vapulent*. Notandum est enim, quia Infantes debent veniam petere dum fefellerint, et post, si viderit Maior quia digni sunt flagellari, tunc flagellandi sunt. — EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLVI.

DE HIS QUI IN ALIIS QUIBUSLIBET REBUS DELINQUUNT

Si quis, dum in labore quovis, in Coquina, in Cellario, in Ministerio, in Pistrino, in Horto, in arte aliqua dum laborat, vel in quocumque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quippiam, aut perdiderit, vel aliud quid excesserit ubi ubi; et non, veniens continuo ante Abbatem vel Congregationem, ipse ultro satisfecerit, et prodiderit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subjaceat emendationi. Si animae vero peccati causa fuerit latens, tantum Abbati, aut spiritalibus Senioribus patefaciat, qui sciant curare sua, et aliena vulnera non detegere et publicare.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Sciendum est, quia non est bonum ut *levibus* habeatur; quia si *levis* habetur, videtur officium divinum leve esse. *Deliquerit* attinet ad versare aliquid. Quod autem dicit: *non veniens continuo*, ita intelligendum est. Non dicit ut statim deserat illam obedientiam, et veniat nuntiare, sed hora qua debet venire, veniat, et tunc nuntiet; propterea enim dicit *veniens*, quasi de futuro. Si forte venerit ante alius qui nuntiaverit, non debet illi Fratri imputari in malum; sed tunc debet Fratri reputari in malum, qui cum venerit noluerit manifestare spatio suo. Hoc notandum est, quia si delicto perdiderit aliquid, non est inde venia petenda; si autem parva res fuerit quam versaverit, veluti est vinum, cocleare olei, vel mellis, debet Abbati solummodo nuntiare, et veniam petere. Si autem maius damnum est, quod fecit, et non potest sine iudicio dimitti, tunc debet ante Congregationem Abbati veniam petere. Deinde si cognoverit maius esse damnum, debet iudicari ut in Oratorio satisfaciat, sicut de minoribus culpis sanctus Benedictus iudicavit; idest, si Fratres ad Sextam reficiunt, ille ad Nonam; si Fratres ad Nonam, ille ad Vesperam; et ita satisfaciat, sicut ille iudicavit in quadragesimo quarto capitulo. Deinde si viderit Abba non grandem esse culpam, debet illum iudicare ad unum officium poeniteri; si autem maior est culpa, plus. Veluti cognoscit culpam et intentionem peccantis, ita debet extendere vel minuere iudicium. *Ultro*, idest, sponte.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLVII.
DE SIGNIFICANDA HORA OPERIS DEI

Nuntianda hora operis Dei die noctuque, sit cura Abbati, aut ipse nuntiare, aut tati sollicito Fratri injungat hanc curam, ut omnia horis competentibus compleantur. Psalmos autem vel Antiphonas post Abbatem, ordine suo, quibus jussum fuerit, imponant. Cantare autem et legere non praesumat, nisi qui potest ipsum Officium implere, ut aedificentur audientes. Quod cum humilitate, et gravitate, et tremore fiat, et cui jusserit Abba.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Ubi dicit *Omnia*, subaudiendum est: officia. *Competentibus*, idest, horis aptis. Cum vero dicit: *Psalmos autem, vel Antiphonas, post Abbatem, ordine suo, quibus iussum fuerit, imponant*, ita intelligendum est. Debet Frater constitutus esse, qui semper scribat Fratres qui cantent, vel qui legant in Dominica, vel in festis diebus. Deinde debet, cui iubetur, incipere Versus aut Antiphonas, et ille qui prendit Versus aut Antiphonam debet, si dignus est, stare in Choro Si autem talis est, qui non sit dignus stare in Choro, sed in ante, debet tamen, si iubeatur ei, imponere Versum aut Antiphonam, propter cantum discendum. Abba vero si vult canere, vel sapit, canat; si autem non vult, nil est quaerendum de hoc.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLVIII.
DE OPERE MANUUM QUOTIDIANO

Otiositas inimica est animae: et ideo certis temporibus occupari debent Fratres in labore manuum: certis iterum horis in Lectione Divina. Ideoque hac dispositione credimus utraque tempora ordinari; idest, ut a Pascha usque Kalendas Octobres, a mane exeuntes a Prima usque horam pene quartam laborent, quod necessarium fuerit. Ab hora autem quarta usque horam quasi Sextam Lectioni vacent. Post Sextam autem, surgentes a Mensa, pausent in lectis suis cum omni silentio; aut forte, qui voluerit legere sibi, sic legat, ut alium non inquietet. Et agatur Nona temperius mediante octava hora: et iterum, quod faciendum est operentur usque ad Vesperam. Si autem necessitas loci aut paupertas exegerit, ut ad fruges recolligendas per se occupentur, non contristentur; quia tunc vere Monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt, sicut et Patres Nostri et Apostoli. Omnia tamen mensurate fiant propter pusillanimes.

A Kalendis autem Octobribus usque Caput Quadragesimae usque in horam secundam plenam, Lectioni vacent. Hora secunda agatur Tertia, et usque Nonam omnes in opus suum laborent quod eis injungitur. Facto autem primo signo Nonae horae, disjungant ab opere singuli, et sint parati dum secundum signum pulsaverit. Post refectionem autem vacent Lectionibus suis, aut Psalmis.

In Quadragesimae vero diebus a mane usque Tertiam plenam vacent Lectionibus suis, et usque decimam horam plenam operentur quod eis injungitur. In quibus diebus Quadragesimae accipiant omnes singulos Codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Qui Codices in Caput Quadragesimae dandi sunt. Ante omnia sane deputentur unus aut duo Seniores, qui circumeant Monasterium horis quibus vacant Fratres Lectioni, et videant, ne forte inveniatur Frater acediosus, qui vacet otio, aut fabulis, et non est intentus Lectioni, et non solum sibi inutilis est, sed etiam alios extollit. Hic talis, si, quod absit, repertus fuerit, corripiatur semel et secundo. Si non emendaverit, correptioni Regulari subjaceat, taliter, ut caeteri timeant. Neque Frater ad Fratrem jungatur horis incompetentibus. Dominico item die Lectioni vacent omnes, exceptis his qui variis officiis deputati sunt. Si quis vero ita ne-

gligens et desidiosus fuerit, ut non velit aut non possit meditari, aut legere, injungatur ei opus quod faciat, ut non vacet. Fratribus infirmis aut delicatis, talis opera aut ars injungatur, ut nec otiosi sint, nec violentia laboris opprimantur, ut effugentur. Quorum imbecillitas ab Abbate consideranda est.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Otiositas inimica est animae. Vere otiositas inimica est animae, quia hoc vitio otii male utentes Sodomitae, ceciderunt in peccatum detestabile Deo, sicut Dominus ait ad Ierusalem: *Haec fuit iniquitas sororis tuae Sodomae, abundantia panis, et otium.* Ideo *otium*, quia terra illa erat nimis fertilis; propter nimiam fertilitatem, non necesse habentes laborem, ideo vacabant otio. Unde factum est, ut quo plus erant otio vacantes, eo magis laberentur in nefandissimum scelus.

Sequitur: *Et ideo certis temporibus debent occupari Fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina.* Quasi diceret: quia otiositas inimica est animae, propterea ne otiosi sint Fratres, certis temporibus debent praeoccupari in labore. Quia cognovit beatus Benedictus has duas vitas, idest, activam et contemplativam, necessarias esse homini perfecto; ideo illas divisit per tempora. Et bene primum activam vitam designavit, et postea contemplativam. Per exercitationem operis, designavit activam vitam, et per vacationem lectionis, designavit contemplativam. Has duas vitas designaverunt illae duae mulieres Iacob, idest, Lia et Rachel. Iacob enim prius non accepit quam voluit, idest Rachel, sed Liam, et nocte accepit eam; Lia vero erat lippis oculis, sed foecunda; Rachel formosa aspectu, sed infoecunda. Iacob interpretatur supplantator. Per Iacob intelligitur bonus Monachus, per Liam vero, quae lippis erat oculis, sed faecunda, figuratur activa vita. Contemplativa est lectio et oratio, activa est exercitatio manuum. Bene per Liam figuratur activa vita, quia activa vita etsi non est intenta in contemplatione, tamen filios Dei procreat. Per Rachel pulchre figuratur contem-

plativa vita, quia quantum plus proficit quis in contemplatione, tanto minus procreat Deo filios. Hoc attendendum est, quia sicut Iacob, qui voluit accipere prius Rachel, et non eam accepit, sed Liam, deinde Rachel; ita et bonus homo non potest prius pervenire ad contemplationem, nisi exercitatus fuerit in activa vita. Et ille ad contemplativam bene veniet, qui recte prius conversatus fuerit in activa vita. Et ille Monachus, si caute et recte opera manuum exercuerit, quando ad lectionem venerit, aut contemplationem, aut lacrimas accipiet: nequaquam enim ille poterit studiose lectioni vacare, si prius non legitime opera manuum exercuerit.

Sequitur: *Pausent in lecta sua cum omni silentio.* Tale *silentium* iubet esse in meridie, quale et in nocte; quia sicut in nocte dicit *maxime nocturnis horis*, ita et hic dicit *cum omni silentio*, et incipi debet a Quarta. Nunc vero quasi interrogaret aliquis sanctum Benedictum dicens: Beate Benedicte, tu iussisti laborare et legere; quid faciendum est, si necessitas est ad fruges colligendas ire? Quid facere debemus? Ille vero quasi respondens dicit: *Si autem necessitas loci, aut paupertas exegerit ut ad fruges colligendas per se occupentur.* Istud *ut*, causalis est, et intelligitur propter fruges. Quasi diceret: Si necessitas est propter fruges colligendas ire, non debent lectioni vacare, nec dormire, sed laborare. Et dat consolationem, cum subdit: *non contristentur; quia tunc vere Monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt.* Istud *vere* ita intelligitur. Non enim dicitur ob hoc *vere*, ut illi qui lectioni vacant non sint *vere*. Quod autem dicit: *Patres nostri et Apostoli*, aut *Patres* dicit Paulum, Antonium, Hilarionem, et reliquos, deinde autem dicit *Apostolos;* aut certe dicit *Patres nostros* Abraham, Isahac, et Iacob, et reliquos, et post *Apostolos;* sed superior sensus est melior.

Sequitur: *A Kalendis autem Octobris*, et reliqua. Sciendum est, quia illo die, in quo Kalendae sunt, ieiunare debent usque ad Nonam. Quod dicit *hora secunda*, subaudiendum est: transacta; hoc est, cum incipit tertia, tunc canenda est Tertia; nam rectitudo canonica est, ut completa tertia canatur Tertia; quia com-

pleta hora, debet cani Tertia, sive Sexta vel Nona; ad undecimam canenda est Vespera. *Vacare* enim est aliam rem derelinquere, et aliis insistere rebus; sicuti in hoc loco, derelicta exercitatione manuum, insistere lectioni. Quod autem dicit *usque decimam plenam* laborare, istud *plena* non potest stare; quia si usque plenam laboraverint horam decimam, tunc non possunt implere omnia *cum luce;* et propterea *decima* debet esse, sed non *plena;* quia incipiente decima, debent canere Nonam; deinde Nona cantata, canenda est Missa; deinde, parvo intervallo, canenda est Vespera. Quod autem dicit: *qui Codices in caput Quadragesimae dandi sunt,*non dicit, si necesse fuerit accipere Fratrem, non accipiat; quasi diceret: si necessitas fuerit, accipiat ante vel postea. *Tamen ex integro per ordinem legant.* Ideo enim dicit eos *per ordinem ex integro* legere, quia debent intelligere Fratres quod legunt. Isto modo debet fieri, idest, debet ille qui librum recipit et dat, interrogare Fratrem de illo libro; deinde si potest inde aliquam rationem mittere, tunc recipiat librum; si autem non potest, tunc non debet recipere librum, sed iterum habeat illum.

Sequitur: *Ante omnia autem deputentur unus aut duo Seniores,* et reliqua. Istos *Seniores* non dicit de aetate, sed de sensu. Isti *Seniores* debent potestatem habere corrigendi Decanos et Praepositos, etiam et ipsum Abbatem. Fratres cum lectioni vacant, isto modo debent vacare: illi qui sunt sub custodia, debent insimul legere cum Magistris suis, caeteri vero in Claustra, non per cubicula, aut singillatim, vel in dormitorio, sed sicut dixi in Claustra, ut si vult contemplationem habere vel lacrymas, possit.

Sequitur: *Neque Frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus. Horis incompetentibus,* idest horis inaptis. Istae sunt *horae incompetentes,* quibus vacant Fratres lectioni. In his enim horis non debet Frater ad Fratrem iungi nec loqui, sed si necessitas fuerit, debet ille Abba constituere Fratrem sapientem in tali loco, ut impedimentum non sit aliis legentibus; postea qui necesse habet debet ante illum suam lectionem recitare et

legere. Potest etiam, si necessitas est, Cellararius loqui in his *horis, quibus vacant Fratres lectioni*. Et *horae incompetentes* possunt intelligi illo in tempore, quando Fratres laborant, idest, non debet Frater dimittere suam obedientiam, et ire ad alium Fratrem, si necessitas non fuerit. Verbi gratia, ille Frater qui scribit non debet suam obedientiam dimittere, et ire loqui cum alio; si vero necessitas fuerit, potest ire. Sunt qui intelligunt: etiam cum omnes Fratres insimul laborant, ut non debeat Frater cum altero Fratre loqui in ipsa obedientia, ubi insimul laborant. Sed iste sensus non potest perfecte stare; eo quod Regula dicit: *Si qua requirenda sunt a Priore*, et reliqua. Deinde debet alter alterum fraterna charitate corrigere. Et hoc notandum est, quia non solum Decanus, aut Praepositus, vel Circa debet corrigere, sed etiam iunior debet corrigere priorem suum, si negligentem viderit. Forte dicit aliquis: quare iunior corrigere debet priorem suum, cum non sit rectum? Cui respondendum est: quamquam iunior videtur esse, tamen senior est illa hora illo, quia melius facit ille, quam suus senior faciat. Et hoc notandum est, quia iste iunior suum debet secrete corrigere priorem duabus vel tribus vicibus, sicut corrigitur Decanus, et Abbati post nuntiare. *Acediosus* est otiosus, *qui vacat otio aut fabulis*. Quod enim dicit: *non solum sibi inutilis est, sed etiam alios extollit;* quasi diceret: non solum se deiicit, sed etiam aliis tribuit occasionem iactandi. *Extolli* enim est aliis tribuere occasionem iactandi. Verbi gratia, est talis Frater, qui intentus est lectioni; deinde alter est, qui non est intentus lectioni. Iste qui legit, cum alios videt non esse intentos lectioni, elevatur in mente dicens: ego lego, iste autem qui non legit, peior est quam ego.

Sequitur: *Regulari subiaceat correptioni, taliter, ut caeteri metum habeant.* Ac si diceret; quando correptione publica corripitur Frater, graviter illum debet corripere; et ideo, ne plus inveniatur in hoc malum, graviter debet tunc correptus fieri. Hoc notandum est, quia cum quali silentio legunt Fratres mane, cum tali etiam debent legere post Nonam.

Sequitur: *Si quis vero ita negligens et desidiosus fuerit, ut non velit aut non possit meditari aut legere, iniungatur ei opus quod faciat, ut non vacet. Negligens* et *desidiosus* unum significant. *Negligens* attinet ad opus quod non agit; *desidiosus* vero attinet ad id quod vitam suam negligit; sed sicut diximus, unum significant. Notandum est, quia iste qui non vult legere, prius debet duci per sex gradus, quos superius diximus. Si inventus est Frater acediosus, admoneatur semel et secundo; deinde corripiatur publice; taliter; ut caeteri timeant; post vero quam ductus fuerit per sex gradus, cum debet iactari, non iactetur, sed iniungatur ei opus. Sciendum est, quia omnis ars opus est; non omne opus est ars. Ars est quam non operatur, nisi magister; opus sine arte est, veluti fabam mundare, aut granum, et reliqua. Iste autem qui non vult legere, postquam ductus fuerit per sex gradus, tunc debet iniungi illi opus vel ars, ut operetur. Ille autem qui non potest legere, intelligunt multi, quod fuerit intentio sancti Benedicti, ut iniungatur ei oratio. Si autem dixerit Frater, quia nolo me circumvenire, non possum legere, iube michi ut faciam opus; tunc iniungatur illi opus. Alii autem sunt qui intelligunt, dicentes: non oratio illi debet iniungi, sed solummodo opus; sed superior sensus est melior, qui dicunt orare.

Sequitur: *Fratribus infirmis aut delicatis*. Fratres infirmi sunt claudi, necnon et senes, quorum senectus ipsa infirmitas est. Et dicuntur infirmi, qui infirmitate illa quam habent marcentur; ita ut non sint illis vires. Delicati sunt illi, qui non sunt ita nutriti, ut illa opera possint facere, quam alii faciunt; veluti sunt illi, qui iam maiores convertuntur, et fuerunt docti talem artem; et ideo non possunt operari.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT XLIX.
DE QUADRAGESIMAE OBSERVATIONE

Licet omni tempore vita Monachi Quadragesimae debet observationem habere, tamen, quia paucorum est ista virtus, ideo suademus, istis diebus Quadragesimae, omni puritate vitam suam custodiré, omnes pariter et negligentias aliorum temporum his diebus sanctis diluere. Quod tunc digne fit, si ab omnibus vitiis temperamus. Orationi cum fletibus, Lectioni et compunctioni cordis atque abstinentiae operam demus. Ergo his diebus augeamus nobis aliquid a solito pensu servitutis nostrae. Orationes peculiares, ciborum et potus abstinentiam, ut unusquisque super mensuram sibi indictam aliquid propria voluntate cum gaudio Sancti Spiritus offerrat Deo: idest subtrahat corpori suo de cibo, de potu, de somno, de loquacitate, de scurrilitate, et cum spiritalis desiderii gaudio sanctum Pascha expectet. Hoc ipsum tamen, quod unusquisque offert, Abbati suo suggerat, et cum ejus fiat oratione et

voluntate: quia, quod sine permissione Patris spiritalis fit, praesumptioni deputabitur et vanae gloriae, non mercedi. Ergo cum voluntate Abbatis omnia agenda sunt.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Licet, idest quamquam, vel quamvis. *Licet omni tempore vita Monachi Quadragesimae debet observationem habere, tamen, quia paucorum est ista virtus, ideo suademus.* Quasi diceret aliis verbis: quamvis Monachus omni tempore debet habere Quadragesimam, *et ideo*, idest, propterea *suademus*, rogamus, precamur, obsecramus, *omni puritate*, et reliqua. Attendendum est, quia non negavit ut nullus esset, qui omni tempore Quadragesimam haberet, sed dixit *paucorum*. Ergo optemus, ut de illis paucis simus. Nam ut Quadragesimam habeat Monachus omni tempore, inferius manifestat cum dicit: *omni puritate*, et reliqua. Potest enim esse *puritas*, sed non *omnis*; est enim puritas corporis, est et puritas mentis. Beatus vero Benedictus omnem puritatem vult, idest, corporis et mentis. Quid est *custodire?* Eam rem custodimus, quam servamus. *Puritate*, idest, simplicitate, innocua munditia. *Omnes pariter et negligentias aliorum temporum his diebus sanctis diluere.* Superius enim dixit iudicium de levibus atque gravioribus culpis, nunc etiam dat iudicium generaliter, ut omnes negligentias aliorum temporum his diebus diluamus. Sicut enim ille qui iudicium, quod superius dedit, non vult suscipere, contra Regulam agit; ita etiam qui hoc non agit, contra Regulam facit.

Sequitur: *Si ab omnibus vitiis temperemus.* Bene dixit *temperemus*, idest, retrahamus; quia vicina sunt vitia humanae naturae, quibus poenitus non potest carere, ut non aequaliter omnes pulsent; veluti est motio corporis, motio mentis; et ideo dixit *temperemus*, quasi dicat: et si penitus illis carere non possumus, saltem *temperemus*, idest, retrahamus.

Sequitur: *Orationi cum fletibus, lectioni et conpunctioni cordis.* Bene orationi iunxit fletus, lectioni conpunctionem; quia in oratione fletus est, et in lectione conpunctio, idest, suspirium. *Atque abstinentiae operam demus* Abstinentia attinet ad cibum et potum, opera ad studium diligentiae. Notandum est, quia istud *demus* ad superiores septies etiam referri debet; idest, demus operam orationi cum fletibus, demus operam lectioni cum compunctione, demus operam abstinentiae, idest cum studio diligamus, abstinentiam. Attendendum vero est, quia quinque sunt quae dixit: idest, lectionem, fletus, orationem, compunctionem, abstinentiam.

Sequitur: *Ergo his diebus augeamus nobis aliquid ad solitum pensum servitutis nostrae.* Ac si diceret: si ita est, ut non possimus omni tempore vitam quadragesimalem habere, saltem his diebus Quadragesimae faciamus plusquam in aliis; idest: illam Quadragesimam, quam omni tempore non possumus habere, in istis diebus habeamus. *Ad solitum pensum*, idest, ad generalem institutionem. Superius enim definierat iam quantum panem, et quanta pulmenta accipere, vel quantum deberemus dormire; nunc vero dicit ut augeamus ad istud pensum, idest, mensuram, aliquid.

Sequitur: *Orationes peculiares, ciborum et potus abstinentiam, ut unusquisque super mensuram sibi indictam aliquid propria voluntate cum gaudio sancti Spiritus offerat Deo.* Quid sit *augere ad solitum pensum*, manifestat nunc cum dicit: *orationes peculiares*, idest, privatae. Superius enim voluit *orationes peculiares* habere; nunc vero dicit, ut si forte, negligentia interveniente, non habuisti, modo in istis diebus habeas. Verum non debes dimittere obedientiam et orare, sed si non potes in die propter obedientiam, habe in nocte. Attendendum est, quia non dixit *ciborum aut potus*, sed *et potus;* quia ex utroque vult ut habeat Monachus abstinentiam, idest, ciborum et potus; sunt enim qui possunt ieiunare a cibo et non a potu, et sunt alii qui possunt ieiunare a potu et non a cibo; sed sanctus Benedictus utrumque dicit, idest, abstinentiam cibi et potus. Verum

ille qui a potu vel cibo ieiunat, non debet pro hoc aliud requirere. Si enim aliud vult, melius est illi hoc quod sanctus Benedictus iussit, manducare, quam illud dimittere, et aliud requirere. Quod enim dicit *propria voluntate*, idest, propria delectatione, spontanea voluntate, et cum aviditate. Duobus modis beatus Benedictus constringit Monachum, idest, dicit illi ut offerat, et iterum dicit ut quod offert, non ex mala voluntate, sed cum aviditate, et cum gaudio Sancti Spiritus offerat; quasi diceret, cum gaudio spiritali, non terreno, idest, *subtrahát corpori suo de cibo, de potu, de somno, de loquacitate, de scurrilitate, et cum spiritalis desiderii gaudio sanctum Pascha expectet;* non enim sine causa sanctus Benedictus tantis vicibus in hoc capitulo abstinentiam replicavit; cognoscitur enim ter dixisse. Dixit enim superius: *abstinentiae operam demus*; deinde subiunxit: *ciborum et potus abstinentiam;* nunc autem dicit: *subtrahat corpori suo de cibo, de potu.* Quia voluit ut abstinentiam habeamus, ideo ter vicibus replicando, eam nostris auribus inculcavit. Nos enim rem, quam arctius volumus teneri, frequenti iteratione replicamus. Forte dicit aliquis; non iussit; sed admonuit; ideo dixit *suademus.* Cui respondendum est: mos Sanctorum est, ut facilius exaudiamur, *suadeamus* dicere.

Sequitur: *Hoc ipsum tamen quod unusquisque offert, Abbati suo suggerat, et cum eius fiat oratione et voluntate.* Attendendum est, quare dixit: *cum Abbatis fiat voluntate et oratione. Voluntate* dixit, ut aequum sit, idest, ne plus iusto faciat qui vult, et ne minus iusto faciat qui non vult. Verbi gratia: talis est qui vult nimis ieiunare, de plus quam oportet ieiunare Abba temperet, et illum qui nihil vult ieiunare Abba cohortetur. Forte dicis tu Abbati, verbi gratia: volo totam Quadragesimam non bibere vinum propter negligentias meas. Abba autem, qui considerat fragilitatem tuam, dicit tibi: non debes ex toto ieiunare, quia non est bonum; volo ut bibas. Debes illi accommodare, ne opus tuum perdas, si sine voluntate Patris spiritalis hoc feceris. Deinde est alter, qui non vult ieiunare; dicit Abbati: non possum ieiunare, mittens excusationes, quia fragilis

sum, et debilis ero ex hoc. Dicit huic Abba: ieiunare te oportet, ut evadas poenam perpetuam, et vitam possis habere aeternam. Accomodare illi debet sensum, ut faciat quod hic dicit: *subtrahat corpori suo de cibo, de potu*, et reliqua. Si autem talis Frater, qui non vult consentire, ut aliquid bibat, sed ex toto ieiunet, et nullatenus Abbati consentit; debet Abba in tali re accomodare voluntatem, dicens Fratri: mea voluntas est, ut bibas; nunc autem quia tu perseveras, consentio tibi, ut facias hoc cum mea voluntate, ne perdas mercedem tuam, sicut sanctus Benedictus dicit: *quia quod sine permissione Patris spiritalis fit, vanae gloriae, non mercedi deputabitur*. Deinde si alter est, qui non vult Abbati consentire ut ieiunet, debet illi Abba manifestare quare debeat ieiunare, et ignem perpetuum et gloriam vitae aeterne illi manifestare debet; et si non illi consenserit ut ieiunet, dicat illi: Frater, quia non vis ieiunare, non debeo tibi consentire; sed quia unum velle in nobis debet esse, consentio tibi. Et pro hoc debet specialiter orare, ut Deus omnipotens aperiat illi cor, quatenus cognoscat quod facere debeat, si quod minus sibi placabile agit; et debet etiam alios Fratres rogare qui pro illo rogent, non manifestando personam. Deinde si non potuerit per illorum orationes illi suadere ut ad hoc perveniat ut ieiunet, debet etiam in Capitulo omnes rogare, non manifestando personam, ut rogent, isto modo: Fratres, rogo vos, ut rogetis Deum pro quodam Fratre nostro. Est enim quidam Frater, qui non vult ieiunare, sicut sanctus Benedictus dicit, mittens excusationem non posse ieiunare; ut Deus omnipotens, qui videt ei possibilitatem et impossibilitatem, det illi, si videtur posse ieiunare, voluntatem ieiunandi; et ipse specialiter pro illo debet orare, ut Deus det illi facultatem et possibilitatem ieiunandi. Iam si noluerit ille ieiunare, non est illi facienda vis. Ideo *cum oratione Abbatis* dicit, ut eorum opus orationibus Abbatis Domino commendetur. Reddit causam, quare cum voluntate et oratione Abbatis dicit haec facere; *quia quod sine permissione*, inquit, *Patris spiritalis fit, praesumptioni et vanae gloriae reputabitur*, mercedis affectu. Hoc

notandum est, quia ubi dicit de *Loquacitate*, ita intelligendum est, idest: quamquam omni tempore abstinere debet a loquacitate, tamen maxime in istis diebus. Si itaque sollicitus fuerit sicut hic dicit, Deo adiuvante, perficere poterit. Verbi gratia, a mane usque ad Tertiam nullatenus debet loqui, sed lectioni vacare. De post Tertiam constituat sibi non loqui, si necessitas non fuerit; deinde in obedientia laboret cum silentio. Si vero Frater fuerit, qui voluerit tecum loqui, tu si videris rem non esse necessariam, innue illi ut sileat; deinde, audito signo, vade statim in Ecclesia. Post vero iterum vade in obedientiam, et cum silentio usque Nonam permane in obedientiam; post refectionem vero debes iterum lectioni vacare cum silentio. In hoc capitulo animadvertendum est, et sollicite cogitandum, quia considerare debet Monachus *aliorum temporum negligentias*, et quantis vicibus praevaricator extitit suae professionis; non dico de aliis rebus, de officiis divinis professus est ut mens eius concordet voci eius; videat modo quisque, si hoc fecit aut non fecit. Notandum tamen est, quia nullo tempore debet Monachus ieiunare, nisi prius suggesserit Abbati.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT L.
DE FRATRIBUS QUI LONGE AB ORATORIO LABORANT AUT IN VIA SUNT

Fratres qui omnino longe sunt in labore, aut in via, et non possunt hora competenti occurrere ad Oratorium, et Abba hoc perpendit quia ita est; agant ibidem opus Dei, ubi operantur, cum tremore Divino, flectentes genua. Similiter, qui in itinere directi sunt, non eos praetereant horae constitutae. Sed, ut possunt, agant sibi, et servitutis pensum non negligant reddere.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Competenti, idest, apta, congrua. *Agant ibidem Opus Dei*, et reliqua. Ita in opere debent Fratres agere Tertiam, et reliquas Horas, sicut in Monasterio. *Similiter et eos qui in via sunt*, et reliqua. Varie iste locus intelligitur. Sunt enim qui intelligunt, ut sicut in Oratorio, ita etiam in via agere debeant; propterea quia dixit *similiter*. Et iterum sunt alii, qui intelligunt, ut non debeant ita agere, sicuti in Monasterio, quia dixit *non possunt*. *Ut possunt*, idest, ut sicut possunt. Quamvis sensum proprium sancti Benedicti proprie nesciamus, tamen melius est ut sit *sicut possunt*. Si equitant, in terram descendant, ut *non praeterant horas constitutas*.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LI.
DE FRATRIBUS QUI NON LONGE SATIS PROFICISCUNTUR

Frater qui pro quovis responso dirigitur, et ea die speratur reverti ad Monasterium, non praesumat foris manducare; etiam si omnino rogetur a quovis: nisi forte ei ab Abbate suo praecipiatur. Quod si aliter fecerit, excommunicetur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

***Fratres**, qui pro quovis responso diriguntur, et eadem die sperantur reverti ad Monasterium, non praesumant foris manducare*. Hoc notandum est,quia in hoc capitulo, quod dicit: *nisi forte ab Abbate suo eis praecipiatur*, ita intelligitur, idest, si talis persona est, quae non debet contemni, veluti est Episcopus, aut certe Monachus, aut certe si talis religiosa persona est, nam hoc debet Abba sollicite considerare, utrum possit hoc esse, an non; non enim debet prout vult dare licentiam, sed rationabiliter omnia debet facere Abba; nam si tales personae non sunt, non debet licentiam dare Abba suo Monacho manducare foras, nec cum Abbate, vel cum Episcopo, si talis non est, idest, si non est religiositas in illo. Hoc notandum est, quia de illo dicit Monacho, qui sub uno die exit, et in die revertitur. Notandum vero est, quia cum dicit *excommunicetur*, sanctus Benedictus illum iudicavit. Isto modo debet esse excommunicatus: alii dicunt, ut non debeat solummodo vinum bibere, et cum Fratribus insimul manducare; alii dicunt, debet in culpa minori excommunicatus esse, idest, si Fratres reficiunt ad Sextam, ille ad Nonam, si Fratres ad Nonam, ille ad Vesperam, et in Oratorio satisfaciat; si autem in labore vadunt generaliter omnes, et non possunt venire ad manducandum in Monasterium, tunc possunt ibidem manducare, eo ordine quo in Monasterio; nam si generalitas ibi non manducat, non debet ibi manducare vel bibere, sed in Monasterio; melius est enim ut omnes aequaliter laborent, quam unus fortiter et alter leviter; et ob hoc, quoties vult, bibat. Ipse Abba non debet permittere ut ita fiat, quia sanctus Benedictus dicit: *Si omnes greges meos in am-*

bulando fecero laborare, *morientur cuncti una die.* Si autem exierint de Monasterio longe causa laboris, possunt ibi manducare, etiam si non sit generalitas ibi; eo quod non possunt ad Monasterium venire hora manducandi. Nunc autem intuendum est, quomodo intelligi debet istud quod dicit: *si eadem die speratur reverti ad Monasterium*, cum possit ire viginti milia longe, et iterum reverti una die, sicut est aestivo tempore. Iste talis, si ieiunaverit, valde laborat, et plus iste, quam qui aliam obedientiam fecit, qui laboravit ieiunando; et plus quam ille, qui in minori culpa excommunicatur. Et ob hoc ita debet intelligi; ut sicut illi, qui causa laboris egreditur longe a Monasterio, dat licentiam manducandi; ita etiam debet considerare de longitudine itineris, hoc est, ut sicut illi licentiam dat manducandi, ita etiam isti debet dare licentiam manducandi, si ad horam manducandi, vel paululum post, non potuerit ad Monasterium reverti.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LII.
DE ORATORIO MONASTERII

Oratorium hoc sit, quod dicitur: nec ibi quidquam aliud geratur, aut condatur. Expleto opere Dei, omnes cum summo silentio exeant, et habeatur reverentia Deo, ut Frater, qui forte sibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate. Sed si alter vult sibi forte secretius orare, simpliciter intret et oret, non in clamosa voce, sed in lacrymis et intentione cordis. Ergo, qui simile opus non facit, non permittatur expleto opere Dei remorari in Oratorio, sicut dictum est; ne alius impedimentum patiatur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Honestatem docet beatus Benedictus, sequens auctoritatem canonicam. Praecipiunt enim Canones, ut nec accubitus, nec convivia debeant fieri in Ecclesiis, ait enim: *Oratorium Monasterii hoc sit quod dicitur, nec quidquam ibi aliud geratur*, et reliqua. Bene dixit *Oratorium hoc sit quod dicitur*. Oratorium enim dicitur, quia orationi est tantummodo consecratum; in quo nemo aliquid agere debet, nisi id ad quod est factum, unde et nomen accepit: unde et Dominus dicit: *Domus mea, domus orationis*. Sicut propositum fuit beati Benedicti dicere *de Cellarario Monasterii* et *de Decanis Monasterii*, ita etiam et *de Oratorio Monasterii*, non enim omnia Oratoria comprehendit. Verum si in aliis Oratoriis non debent quidquam laici agere, secundum institutionem canonicam, multo magis hoc Mònachis oportet custodire; unde non oportet Monachum ad aliqua Oratoria ire, nisi causa obedientiae, vel necessitatis. *Agatur* enim pertinet ad actionem, *condatur* vero ad positionem. Attendendum ést, quia non dicit tantum *cum silentio exeant*, sed praemisit *summo*; idest non mussitatio, non susurratio, non inhonestus sit incessus, sed caute exire debent. Quod vero dicit: *et agatur reverentia Deo*, ita intelligitur, idest; cum exeunt, salutato altario exeant; quia reverentia ad honorem attinet. Reddit causam quare, cum dicit: *ut Frater, qui forte sibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate*. Nunc animadvertendum est, quare beatus Benedictus dicit, *ut Frater qui vult orare*, et subiunxit: *sed et si alter vult sibi forte secretius orare*, et reliqua; et cum nullum spatium donet orandi, nisi lectioni vacare, deinde laborare, post manducare vel dormire, quomodo potest quis

remanere in Oratorium, aut intrare causa orandi? Tamen quia pauci sunt, non praeposuit lectionem sive laborem contemplationi. Si enim contingit ut quis habeat contemplationem tempore lectionis vel laboris, non illi fraudabit lacrymas; sed ob hoc potest dimittere lectionem vel laborem, et ire in Oratorium causa contemplationis. Sed pauci sunt, quibus hoc contingat. Verbi gratia, si unus stat in contemplatione, alter vero sursum stat aut talia agit ut ille impediatur, iste talis expellatur, ille vero stet. *Improbitatem* dicit susurrationem, vocem, vel sonum.

Sequitur: *Simpliciter intret. Simpliciter*, idest, tacite, leniter. *Non in clamosa voce, sed in lacrymis et intentione cordis. Ergo qui simile opus non facit.* Cum dicit *simile opus*, subaudiendum est Orationis; idest, qui in lacrymis et intentione cordis non orat, non remoret ibi, nec intret. Nam sunt multi, qui se circumveniunt, et non orant cum intentione cordis et lacrymis, et perdunt tempus obedientiae aut lectionis. In eo quoque loco ubi dicit: *non in clamosa voce*, manifestat qua intentione hoc capitulum praeceperit; non enim dicit ut ibi Officia Mortuorum non agantur, si generalitas est; similiter si duplicare vult officium, potest, si generalitas hoc agit. Verum non licet quemquam, si non generaliter hoc facit Congregatio, voce orare. In Oratorio autem possunt libri poni, sed solummodo illi, qui ibi leguntur.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LIII.
DE HOSPITIBUS SUSCIPIENDIS

Omnes supervenientes Hospites tanquam Christus suscipiantur, quia ipse dicturus est: *Hospes fui et suscepistis me*. Et omnibus congruus honor exhibeatur, maxime domesticis fidei et peregrinis. Ut ergo nuntiatus fuerit Hospes, occurratur ei a Priore vel a Fratribus cum omni officio charitatis. Et primitus orent pariter, et sic sibi socientur in pace. Quod pacis osculum non prius offeratur, nisi oratione praemissa, propter illusiones diabolicas. In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas omnibus venientibus sive discedentibus Hospitibus, inclinato capite, vel prostrato omni corpore in terra, Christus in eis adoretur, qui et suscipitur.

Suscepti autem Hospites ducantur ad Orationem, et postea sedeat cum eis Prior, aut cui jusserit ipse. Legatur coram Hospite Lex Divina, ut aedificetur, et post haec omnis ei exhibeatur humanitas. Jejunium a Priore frangatur propter Hospitem: nisi forte praecipuus sit dies jejunii, qui

non possit violari. Fratres autem consuetudines jejuniorum prosequantur. Aquam in manibus Abba Hospitibus det: pedes Hospitibus omnibus tam Abba quam cuncta Congregatio lavet, quibus lotis, hunc Versum dicant: *Suscepimus*, *Deus*, *misericordiam tuam in medio templi tui*. Pauperum et Peregrinorum maxime susceptionum cura sollicite exhibeatur; quia in ipsis magis Christus suscipitur: nam divitum terror ipse sibi exigit honorem.

Coquina Abbatis et Hospitum super se sit; ut incertis horis supervenientes Hospites, qui nunquam desunt Monasterio, non inquietentur Fratres. In quam Coquinam ad annum ingrediantur duo Fratres, qui ipsum officium bene impleant. Quibus, ut indigent, solatia ministrentur, ut absque murmuratione serviant. Et iterum, quando occupationem minorem habent, exeant, ubi eis imperatur, in opera. Et non solum in ipsis, sed et in omnibus officiis Monasterii ista sit consideratio, ut quando indigent, solatia accommodentur eis; et iterum, quando vacant, obediant imperatis. Item, et Cellam Hospitum habeat assignatam Frater, cujus animam timor Dei possidet; ubi sint lecti strati sufficienter, et Domus Dei a sapientibus et sapienter administretur. Hospitibus autem, cui non praecipitur, nullatenus

societur neque colloquatur. Sed si obviaverit aut viderit, salutatis humiliter, ut diximus, et petita benedictione, pertranseat dicens, sibi non licere colloqui cum Hospite.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Omnes supervenientes Hospites tamquam Christus suscipiantur. Notandum est enim, quia cum dicere voluit *Hospites*, praemisit *omnes*. Ideo, quod dicit *omnes*, videtur esse arduum; eo quod multi sunt Hospites qui ad Monasterium veniunt. Quasi interrogasset aliquis sanctum Benedictum, dicens: Pater Benedicte, quare debeo omnes Hospites sicut Christum suscipere? Ipse quasi respondens dicit: *Quia Ipse dicturus est: Hospes fui et suscepistis me. Et omnibus congruus honor exhibeatur*. Pulchre dixit *congruus honor exhibeatur*, quia *omnibus* non aequalis susceptio accepta est. Neque enim rectum est, si ea, quae praeparanda sunt diviti, omnia praeparentur et talia pauperi, idest delectio ciborum, et potus abundantia; maius enim peccatum est, quia pauper nescit se moderari; qui si tantum sicut consuevit potens manducaverit, crapulationem ex hoc sentiet, et nobis dantibus peccatum generabitur; et sicut dicit beatus Augustinus, non leve esset hoc peccatum. Similiter si diviti ea quae pauperi praeparanda sunt praeparemus, non est rectum. Verbi gratia, si diviti solummodo fabam, aut tale aliquid, vel pedes lavare voluerimus, derisio est, stultitia reputabitur et damnum; et propterea dicit: *omnibus congruus honor exhibeatur*, idest, iuxta qualitatem personae, ita recipiendus est Hospes. Sed videtur sibimet sanctus Benedictus esse contrarius, in eo quod hic dicit: *omnibus congruus honor exhibeatur*, et inferius dicit: *Peregrinorum et Pauperum maxime susceptionum cura sollicite exhibeatur*, et reliqua. Quomodo ergo *omnibus congruus honor* exhiberi debet, si *Pauperum et Peregrinorum maxime susceptio* debet esse? Respondendum itaque ad hoc est: non est beatus Benedictus sibi contrarius; quia haec sententia, in qua dicit: *omnibus congruus honor exhibeatur*, attinet ad exteriorem hominem; illa autem sententia, qua dicitur: *Pauperum et Pere-*

grinorum, et reliqua, attinet ad interiorem hominem. Ac si diceret: in praeparatione servitii unusquisque Hospes iuxta suam mensuram recipiendus est, tamen in mente debet praeponi pauper diviti.

Sequitur: *Omnis eis humilitas exhibeatur*. Attendendum est, quia potest esse *humilitas* et non *omnis*, eo quod potest esse humilitas corporis, sine humilitate mentis. Beatus vero Benedictus, quia voluit, ut sicut exhibetur humilitas corporis, ita etiam et animae exhibeatur, ideo dixit: *omnis humilitas*. Si autem talis fuerit Hospes, debet etiam Lectio exponi; post Lectionem vero exhiberi debet ei *omnis humanitas*. Quid est *omnis humanitas*? idest, omnis dilectio. Quod dicit *propter illusiones*, ideo dicit, quia *transfigurat se Diabolus in Angelum lucis*. In hoc autem quod dicit: *inclinato capite, vel prostrato omni corpore*, discretionem salutandi nos docuit; quia aliter salutare debemus Reges et Episcopos, aliter alios homines. Reges enim et Episcopos et Abbates, prostrati in terram, debemus salutare, propter Nathan Prophetam, qui prostratus David salutavit; Abbatem vero nostrum, si rarius viderimus, in terra salutare debemus, caeteros autem, idest Comites, Presbyteros, Monachos, et reliquos, inclinato capite salutare debemus. Verum quia de Hospitibus dicimus, dicendum est nunc, unde Hospites pascere debeamus. Omne enim quidquid venerit ad Monasterium, idest aurum, argentum, aes, ferrum, labores, vinum, poma, animalia, et reliqua, decimas de his omnibus in Hospitale Pauperum solummodo dare debemus, ut non alii, idest servi vel nobiles, sed solummodo Pauperes pascantur; quia sic scriptum est in lege, et nullus pauper debet ab his decimis se excusari. Verum quia Dominus dicit in Evangelio: *Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum Coelorum*. Iustitia Scribarum est, de omnibus decimas dare; nos enim ut possimus intrare in regnum Coelorum, duas decimas dare debemus; quia si ita non fecerimus, plus quam Scribae et Pharisaei, non intrabimus in regnum Coelorum; idest, cum damus decimas, deinde demus nonam partem. Istam enim nonam partem

debemus dare in Hospitale Divitum, quidquid fuerit, et ex his debemus praeparare necessaria divitum.

Sequitur: *Ieiunium a Priore frangatur;* idest, non debet custodire ieiunium, sed manducare cum Hospite. *Praecipuus dies ieiunii* est, veluti est indictum ieiunium, et Quadragesimae dies.

Sequitur: *Fratres autem consuetudines ieiuniorum prosequantur;* idest consequantur vel custodiant. Notandum est enim, si fieri potest, talis Claustra Hospitum debet esse nobilium, sicut Monachorum, cum sua ordinatione. Talis etiam Infirmorum, ut omnia necessaria eorum ibi praeparari possint. Hospitia vero divitum et Episcoporum debent separata esse a Pauperum, et Abbatum, et Monachorum Hospitiis. *Domestici fidei* sunt, qui vicini fidei nostrae sunt, veluti sunt Canonici et religiosi laici.

Sequitur: *Coquina Abbatis et Hospitum super se sit,* et reliqua. *In qua Coquina ad annum ingrediantur duo Fratres.* Isto modo agendum est. Debet enim iuxta Coquinam Monachorum esse Coquina Hospitum; ita tamen, ut per Claustra Monasterii illuc non possit quis intrare; sed cum necessitas fuerit, de foris intret. Verum debet esse inter Coquinam Fratrum et Abbatis fenestra, per quam possit cibus in Refectorium inferri. Deinde debet esse unus Monachus cum Cellarario, qui, cum Hospites fuerint pransuri, porrigat pisces et caetera ad coquendum. In ipsa autem Coquina Abbatis debet esse Canonicus, qui praeparet cibum, et ille Monachus, si talis necessitas non est ut adiuvet Clericum, debet stare in Coquina Fratrum, et per fenestram recipere cibum a Clerico et sic ministrare. Si autem talis necessitas fuerit, ut per se debeat adiuvare saeculum, tunc ille Monachus debet adiuvare. Cellararius debet ministrare, sicut Monachum diximus facere. Debet Abba duos Monachos ponere cum laicis ad Coquinam illorum Hospitum, idest laicorum, qui foris manducare debent; quia numquam debet laicus in Refectorium mitti ad manducandum, vel bibendum. Et alius Monachus debet intus esse in Coquina Abbatis, propter illos, qui in Refectorium manducare debent, idest Monachos, et Clericos Canonicos. Et alium Fratrem debet constituere ad Pauperes, alium

autem debet constituere propter honoratos Hospites; quia solet evenire, ut veniant uno tempore et Comites, et Episcopi, et Abbates, et Pauperes. Hi tales non possunt insimul convenire, et ideo necesse est, ut separati suscipiantur. Si enim non est talis potentia, ut per singulos habeant Claustra, debent habere cubicula. Quod enim dicit: *Pedes Hospitum tam Abba, quam cuncta Congregatio lavet*, per dies vicissim discretio est facienda. Debet etiam Fratrem Abba constituere talem, qui lecta Hospitum, et caetera, quae necessaria sunt, ordinet. *Administretur*, idest gubernetur, regatur, disponatur. Quod enim dicit: *cum omni officio charitatis*, quasi diceret: cum omni praeparatione, idest, tam mentis, quam corporis. Quod vero dicit: *omnis humanitas eis exhibeatur*, subaudiendum est; sufficiens et honesta. Verum cum in Refectorio manducant Hospites, non ita debet moram agere in cibis ministrandis Hospitibus, ut ex hoc Fratres moram patientur exeundi de Refectorio.

Sequitur: *Hospitibus autem, cui non praecipitur, nullatenus societur, neque colloquatur*. Quod vero dicit: *dicens, sibi non licere loqui cum Hospite*, ita distinguendum est. *Dicens*, hic subdistingue, et postea infer: *sibi non licere loqui cum Hospite*. Quod itaque dicit: *lecti strati sufficienter*, intelligitur, idest, tantos Pauperes debet suscipere, quibus *sufficienter* sint *strati lecti*; nam divites, quotquot veniunt, necesse est ut eorum etiam homines suscipiantur, si ipsi suscipiuntur divites. Quod enim dicit: *cum indigent, administrentur*, isto modo debet fieri. Cum multi sunt Hospites, debet Hospitalarius senior dicere Abbati: Hospites multos habemus; et tunc Abba debet iubere duobus vel tribus Fratribus, qui adiuvent, donec necesse fuerint. Post vero ire debent praedicti Fratres in aliam obedientiam, ubi eis iubetur; et ille Hospitalarius debet suum ministerium postea perficere. Ita et Cellararius debet facere, cum cuppas aut pannos lavare vult; quaerere debet Fratres, qui eum adiuvent. Pannos autem et cuppas de quindecim in quindecim dies lavari debent.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LIV.
SI DEBEAT MONACHUS LITTERAS VEL ALIQUID SUSCIPERE

Nullatenus liceat Monacho, neque a parentibus suis, neque a quoquam hominum, nec sibi invicem, Litteras, Eulogias, vel quaelibet munuscula accipere aut dare, sine praecepto Abbatis. Quod si etiam a parentibus suis ei quidquam directum fuerit, non praesumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit Abbati. Quod si jusserit suscipi, in Abbatis sit potestate, cui illud jubeat dari. Et non contristetur Frater, cui forte directum fuerat, ut non detur occasio Diabolo. Qui autem aliter praesumpserit, disciplinae Regulari subjaceat.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Nullatenus liceat Monacho. In hoc quod dixit *nullatenus*, nihil praetermisit. Et cum dixit: *nec a parentibus, neque a quoquam hominum, nec sibi invicem,* omnia comprehendit, ut non possit se excusare Monachus. Notandum est, quia sicut tres personas comprehendit, ita etiam tria comprehendit; idest, *litteras, eulogias,* et *munuscula. Litteras,* idest epistolas. Eulogiae vero sunt, veluti est cappa, sarica, quae maioris praetii sunt. *Munuscula* vero sunt munera parvissima, sive alicuius praetii parvissimi. Non ergo debet Monachus accipere vel dare quidquam, sine praecepto Abbatis. Hoc vero quod dicit: *non praesumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit Abbati,* ita agendum est. Quidquid alicui Monacho directum fuerit, non debet ille Portarius nuntiare illi Fratri, nisi Abbati. Deinde si Abba iusserit, tunc debet nuntiare illi Fratri, quem Hospes quaerit, et postea ire. Si vero non iusserit, tunc non debet nuntiare Portarius illi Fratri. Et hoc notandum est, quia si munus est, non debet etiam Portarius suscipere illud, nisi prius indicaverit Abbati. Si iam Abba iusserit, tunc suscipiatur. Fortassis enim pauper est ille Hospes, et ob hoc non vult Abba facere suscipere illud. Quod autem dicit: *si iusserit suscipi, in Abbatis sit potestate, cui illud iubeat dare,* notandum est. quia non dedit illi talem potestatem sanctus Benedictus, ut ille Abba iniuste disponat; sed ob hoc dedit illi istud in potestate sua, quia non potuit pleniter definire in dubiis rebus; propterea constituit hoc in Abbatis potestate, non ut ille ad suum libitum aliquid agat, sed ut *iuste discernat, et temperet atque disponat,* sicut sanctus Benedictus illi facere dicit. Debet enim Abba cognoscere, et qui plus opus

habet, ille accipiat illud. Verbi gratia, si venerit vestis, et viderit quia ille Frater plus indiget quam alii, illi debet dare, quia si non dederit, peccatum facit. Et si item alter est minus indigens quam alii, et alius plus, et ille Abba illi Fratri dederit, qui minus indiget, quam illi qui plus, peccatum fecit. Nam si recte disponere vult, illi Fratri debet dare qui plus indiget, sive fuerit ille cui missa est, sive alius.

Sequitur: *Et non contristetur Frater cui forte directum fuerat*. Usque modo castigavit Abbatem, ut recte disponat; nunc autem castigat Monachum, ut si alicui dederit illud Abba quod ei defertur, ut non debeat contristari. Et reddit causam quare, cum dicit: *ne detur occasio diabolo*. Quasi diceret: ille Abba debet recte disponere, *ne detur occasio diabolo*. Si aliter fecerit, idest si iniuste disposuerit, tunc datur occasio murmurandi, vel detrahendi. Similiter et Monachus non debet contristari, *ne detur occasio diabolo*.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LV.
DE VESTIARIIS ET CALCIARIIS FRATRUM

Vestimenta Fratribus secundum locorum qualitatem ubi habitant, vel aerum temperiem, dentur: quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus. Haec ergo consideratio penes Abbatem est. Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus Monachis per singulos Cucullam et Tunicam; Cucullam in hieme villosam, in aestate puram aut vetustam, et Scapulare propter opera; Indumenta pedum, Pedules et Caligas. De quarum rerum omnium colore aut grossitudine non causentur Monachi; sed quales inveniri possunt in Provincia qua degunt, aut quod vilius comparari possit.

Abba autem de mensura provideat, ut non sint curta ipsa vestimenta utentibus ea, sed mensurata. Accipientes nova, vetera semper reddant in praesenti, reponenda in Vestiario propter pauperes. Sufficit enim Monacho duas Tunicas et duas Cucullas habere propter noctes, et propter lavare ipsas res. Jam quod supra fuerit, super-

fluum, amputari debet. Et Pedules, et quodcumque est vetus reddant, dum accipiunt novum. Femoralia hi, qui in via diriguntur, de Vestiario accipiant, quae, revertentes, lota ibi restituant. Et Cucullae et Tunicae sint aliquanto a solito, quas habent, modice meliores, quas exeuntes in via accipiant de Vestiario, et revertentes restituant.

Stramenta autem Lectorum sufficiant Matta, Sagum et Laena et Capitale. Quae tamen Lecta frequenter ab Abbate scrutinanda sunt propter opus peculiare, ne inveniatur. Et si cui inventum fuerit quod ab Abbate non accepit, gravissimae disciplinae subjaceat. Et ut hoc vitium peculiare radicitus amputetur, dentur ab Abbate omnia quae sunt necessaria, idest Cuculla, Tunica, Pedules, Caligae, Bracile, Cultellus, Graphium, Acus, Mappula, Tabula; ut omnis auferatur necessitatis excusatio. A quo tamen Abbate semper consideretur illa sententia Actuum Apostolorum: *Quia dabatur singulis, prout cuique opus erat.* Ita ergo et Abba consideret infirmitates indigentium, non malam voluntatem invidentium. In omnibus tamen judiciis suis Dei retributionem cogitet.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

De Vestiariis et Calciariis Fratrum. Vestiarium est, ubi vestimenta ponuntur. *Vestimenta Fratribus secundum locorum qualitatem ubi habitant, vel aerum temperiem dentur.* Istud enim quod dicit *qualitatem locorum*, duobus modis intelligitur; idest, primus modus intelligitur *qualitas locorum* iuxta quod potest in illo loco ubi habitant habere Abba vestimenta. Secundus modus intelligitur *secundum qualitatem loci, et temperiem aerum;* unum enim significant; ac si diceret: *secundum locorum qualitatem.* Exponendo quae sit *qualitas locorum*, subiunxit *aerum temperiem;* sed iste sensus posterior verior est. Iterum exponendo protelavit gradatim sententiam cum dicit: *quia in frigidis locis amplius indigetur, in calidis vero minus.*

Sequitur: *Haec ergo consideratio penes Abbatem est. Penes Abbatem*, idest apud Abbatem. In hoc loco attendendum est, quia sicut de cibis et potibus constituit in potestate Abbatis, quia propter diversas qualitates corporum non potuit discernere; ita etiam nunc de Vestimentis facere cognoscitur, cum in potestate et arbitrio Abbatis hoc dicit esse. Non enim potuit propter diversas qualitates locorum vel hominum definire mensuram: vestitum vero non ita constituit in arbitrio Abbatis, ut ille iniuste ad suum libitum disponat; sed quoniam ille propter diversa impedimenta non haec pleniter potuit definire, ideo in arbitrio Abbatis illud constituit, ut ille Abba recte et iuste discernat et ordinet *mediocribus locis*, idest temperatis. *Cuculla* dicitur casula. *Tunica* de lana intelligenda est, nam potest esse et linea Tunica et serica; sed in hoc loco de lana dicit. *Scapulare* dicit illud, quod Graeci *Scima* vocant, cum quibus capita tegunt, et

cingunt illa sibi; ad cuius similitudinem videtur esse illud, quod nos *Melota* vocamus. *Pedules* sunt illa vestimenta, quae in modum Tribuci facta sunt, et pedes tegunt; et quidquid in pedes mittunt *Pedules* vocantur. Sunt enim multi Monachi, qui propter sudorem pedum dividunt illud quod in pedes mittunt, ne grave sit eis ad lavandum. Quod enim dicit: *de quarum rerum omnium colore aut grossitudine non causentur Monachi*, ita intelligitur: non debent Monachi causari si Pedules albi fuerint, et Tunicae fuscae, idest, si Pedules alterius coloris fuerint, et alterius Tunicae, atque alterius Cucullae, aut si grossae fuerint.

Sequitur: *Sed quales inveniri possunt in Provincia qua habitant, aut quod vilius comparari potest*. Usque modo admonuit Monachos, ut de colore, aut de grossitudine vestium non causentur, quia mortificati debent esse. Mortui enim non requirunt nobilia vestimenta, verum etiam nulla. Nunc autem cum dicit: *quales inveniri possunt*, admonet Abbatem, *ut quod vilius comparari potest*, comparet. Attendendum est, quia non dicit *vile* vel *vilissimum*, sed *vilius*, idest *mediocre*. Verbi gratia mediocre possumus dicere, quod nec praetiosum est, nec nimis abiectum. Iterum castigat Abbatem, cum dicit: *Abba autem de mensura provideat, ut non sint curta ipsa vestimenta*. Quod vero dicit: *Sufficit Monacho duas Tunicas, et duas Cucullas habere propter noctes, et propter lavare ipsas res;* Tunica attinet ad laborem, Cuculla autem attinet ad frigus. Istud vero quod dicit: *Quod vetus est reddant*, intelligitur: quod non potest portari. Illud autem quod *vetustum* superius dicit in aestate portari, attinet ad illud vestimentum, quod vetustum est, et potest portari. In eo vero quod dicit: *quales in Provincia inveniri possunt*, ideo taliter studuit dicere, quia si ita non dixisset, fuerant multi qui issent longius in aliam Provinciam, ut ibi bona emerent vestimenta; quae quamvis in illa Provincia ubi facta sunt viliora sint, in illa tamen Provincia ubi Monachi habitant bona sunt. *Provincia* enim est, quae Regem habet, veluti est Langobardia, Tuscia, Romania, et reliqua.

Sequitur: *Femoralia hi qui in via diriguntur de Vestiario acci-*

piant. *Femoralia* enim non dicit, ut generaliter habeant in Monasterio, sicut in via, nisi quibus necesse sunt; verum ipsa Femoralia cum dant, non in Capitulo debent dari, sicut alia vestimenta generaliter, sed seorsum.

Sequitur: *Et Cucullae et Tunicae sint aliquanto a solito quas habent modice meliores, quas exeuntes in via accipiant de Vestiario*. Non hoc dicit fieri cum prope vadunt, sed cum longe, verbi gratia in Civitatem, vel ad illa Monasteria quae prope ipsam Civitatem sunt, aut ad ignotos homines qui eos nesciunt. In hoc loco manifeste intelligitur, quia cum illis vestimentis, quae in Monasterio habent Monachi, non debent foras exire.

Sequitur: *Quae lecta frequenter ab Abbate scrutinanda sunt*. Hoc quod dicit frequenter lecta esse scrutinanda, isto modo debet fieri. Mane enim quando Capitulum fit, debet dicere Abba: Quod debuimus facere non fecimus; vos enim, Fratres, debuistis hoc admonere. Cumque responderint Fratres: Quae est causa? debet dicere: Lecta Fratrum debuimus scrutare; iam quia factum non fuit, debemus facere modo. Tunc nullus debet exire in illa hora de Capitulo, exceptis his quos Abba decreverit. Et debet Abba dirigere quatuor Fratres, vel quinque, iuxta quantitatem Fratrum. Isti vero Fratres debent esse bonae conversationis, et debent scrutare lecta omnium Fratrum. *Frequenter* enim de tribus vicibus potest dici. Scrutantibus ergo Fratribus, si aliquid alicui Fratri inventum fuerit, tunc deferant illud, et ponant ante pedes illius, in cuius vel apud cuius lectum inventum fuerit. Deinde debet Abba interrogare Fratrem illum, apud quem inventum est: Quae est causa Frater? Deinde si cognoverit ille Abba illam esse rem, quam ipse dedit illi, tunc debet dicere illi: quia ego hoc dedi; et tunc liberabitur Frater. Si autem fuerit talis res, quam debuit reddere et non reddidit, veluti est Cultellus, Tabulae, Mappula, vel talis res, quam debuit sicut iam dixi reddere et non reddidit, si est hebdomada una, tunc sola illa confessione liberetur; si autem plus est ex quo debuit reddere et non reddidit, tunc in minori culpa tenendus est, sed tamen plus est corripiendus, idest, debet unum

gradum transcendere, hoc est, si debet corripi, tunc excommunicetur, aut certe in ipsum gradum plus durius arguatur. Item si debet publice admoneri, in ipsa admonitione publica durius arguatur, sicut iam diximus, ut ibi dicitur: *districtiori disciplinae*, et reliqua. Hoc modo debet intellegi *gravissimae*, sicut *districtiori*. Si autem furtim habuit illam rem, si grandis est, sicut iam diximus, usque ad quatuor denarios, eo modo in minori culpa iudicandus est. Si autem maior est, tunc debet res incendi, et ipse in graviori culpa iudicandus est. Si autem aliquis, aut parens vel amicus, dedit ei aut cappam, aut pannum vel denarios, et ille dixerit: quia oblivioni tradidi, ideo non reddidi; tunc debet inspici persona, si credibilis est, aut non. Si autem credibilis est, tunc liberabitur. Si vero credibilis non est, tunc in graviori culpa iudicandus est. Potest etiam hoc ipsum alio modo dignosci, hoc est, si illam rem semper habuit absconsam, aut forte in palam usus est; si autem absconse habuit, ut alii iterum debuisset illam rem absconse donare, furtim dinoscitur esse, ideo gravissimae vindictae subiaceat. In duobus modis, quibus praediximus, intelligitur; idest, aut in graviori, aut minori vindicta. Ideo dixit *meliores* beatus Benedictus in via vestes portare, ne hypocrita esse videatur.

De Sapone ita faciendum est. Debet enim in uno loco constituto esse Sapones et Pectines, iuxta multitudinem, ut cum Fratres facies sibi lavant, tergant se et pectinent. Nam facietergulos nullatenus debet habere neque Abba, neque Monachi, secundum auctoritatem sanctae Regulae, praeter causa necessitatis. De Sapone quippe si forte furatum fuerit, tunc debet Abba facere pensare illud per mensuram, ut omnes aequaliter habeant, sicut Regula dicit, praeter eos qui plus indigent accipere; et debet adducere ipsum in Capitulo, et omnibus aequali mensura ipsum Saponem distribuere, vel iuxta quantum provide Prior aestimaverit posse sufficere; ita tamen, ut omnes aequaliter accipiant in uno tempore, praeter eos qui plus forte, aut ante pro infirmitate indigent accipere. Et debet Abba dare unicuique vasculum ubi possint Saponem servare ad suum lectum, et de hoc

Sapone solummodo caput, manus et faciem debent lavare. Ad pannos autem, sicut diximus superius, illi Fratres qui praeparant aquam, et concas ad pannos lavandos in tertiam feriam, illi etiam debent praeparare Saponem. Ad Sacerdotum etiam manus lavandas tempore cum Missam debent canere, ille Sacrista debet servare Saponem. Et unusquisque qui obedientiam habet, ubi opus sit manus lavare, debeat alium Saponem habere, veluti est Cellararius, vel Infirmarius. Item Magistri Infantum debent habere ad opus eorum simili modo pannos unum, aut duos, iuxta quantitatem Infantum, et Pectines, et Saponem in illo loco ubi sibi faciem lavant, ut dum lotam habuerint faciem, tergant se et caput pectinent. Simili modo debet et unctum ad calciarios ungendos habere, et debet vasculum habere talem, ubi possit unctus ille servari. Iam vero si talis, quod absit, evenerit causa ut furetur ab aliquibus illud unguentum, tunc debet pensari aequaliter, et per singulos Fratres dari, usque ad praefinitum tempus, cum vasculo, sicut Saponem acceperunt.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LVI.
DE MENSA ABBATIS

Mensa Abbatis cum Hospitibus et Peregrinis sit semper. Quoties tamen minus sunt Hospites, quos vult de Fratribus vocare, in ipsius sit potestate. Seniores tamen unum aut duos semper cum Fratribus dimittendum procuret, propter disciplinam.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Mensa Abbatis cum Hospitibus et Peregrinis sit semper. Attendendum est in hoc loco, quia beatus Benedictus hospitalitatem et humanitatem Abbatem perdocuit habere, cum Mensam eius nequaquam sine Hospitibus dicit esse. *Hospites* sunt, qui de eadem regione sunt, idest de prope; *Peregrini* sunt, qui de alia regione sunt.

Sequitur: *Quoties tamen minus sunt Hospites, quos vult de Fratribus vocare in sua sit potestate. Seniores tamen unum aut duos semper cum Fratribus dimittendum est, propter curam disciplinae.* Quaeritur in hoc loco, ubi debet Abba manducare; utrum in Refectorio, an foris. Sunt alii qui dicunt foris, alii vero dicunt intus. Quomodo ergo dimittere debet Fratres duos vel tres cum Fratribus, si ille in Refectorio debet manducare? Qui respondentes dicunt: propterea dixit beatus Benedictus Seniores dimittere, quia sunt alia Refectoria, in quibus ita sedent Fratres, ut propter multitudinem Fratrum, ab Abbate non possint videri, veluti sunt in sancto Gallo. Et iterum sunt plurimi, qui hoc negant fieri; sed dicunt Abbatem foris debere manducare eo modo cum silentio et lectione, sicut in Refectorio. Ubi animadvertendum est, quia si ille Abba ita fuerit mortificatus, sicut Regula dicit, non est malum suspicandum de illo. Si autem fuerit gulosus et vagus, et non ita mortificatus, sicut Regula dicit, non solum non debet illic manducare, verum etiam illam Abbatiam non debet habere. Quod autem dicitur: *quos vult de Fratribus vocare in sua sit potestate*, non debet ita intelligi, ut illos quos ad suum libitum vult, idest, Decanum aut Praepositum sine necessitate, sed illos debet vocare qui *debiles*

sunt, et quibus necessitas fuerit. Forte dicit aliquis: Quare illos *debiles* et non alios, cum Regula non dicit *debiles*, sed *quos vult?* Cui respondendum est: quia voluntas Abbatis secundum sanctam Regulam semper debet esse. Sancta enim Regula dicit: *semper indigentium necessitatem debet inspicere, non malam voluntatem invidentium.* Itaque et Abba secundum necessitatem cuiusque debet omnia tribuere, et non debet considerare personas, sed necessitates; quia beatus Benedictus non dat illi licentiam ut contra rationem aliquid agat, vel disponat, sed recte et iuste omnia debet agere, vel disponere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LVII.
DE ARTIFICIBUS MONASTERII

Artifices, si sunt in Monasterio, cum omni humilitate faciant ipsas artes, si permiserit Abba. Quod si aliquis ex eis extollitur pro scientia artis suae, eo quod videatur aliquid conferre Monasterio, hic talis erigatur ab ipsa arte, et denuo per eam non transeat, nisi forte humiliato ei iterum Abba jubeat. Si quid vero ex operibus Artificum venundandum est, videant ipsi per quorum manus transigenda sunt, ne aliquam fraudem facere praesumant. Memorentur semper Ananiae et Saphirae; ne forte mortem, quam illi in corpore pertulerunt, hanc isti, vel omnes qui aliquam fraudem de rebus Monasterii fecerint, in anima patiantur. In ipsis autem pretiis non subripiat avaritiae malum, sed semper aliquantulum vilius detur, quam ab aliis secularibus dari potest, ut in omnibus glorificetur Deus.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

In eo quod dicit: *cum omni humilitate faciant ipsas artes*, attendendum est, quia non dixit solummodo *cum humilitate*, sed *cum omni*, hoc est, mentis et corporis. Et non dixit solummodo *cum omni humilitate*, sed subiunxit: *si permiserit Abba;* ac si diceret: tunc faciant illas artes cum omni humilitate, si Abba iusserit. *Erigatur*, idest, evellatur. Et hoc notandum est, quia iste qui pro scientia sua extollitur, non alteri subiici debet poenitentiae, nisi ut evellatur ab ipsa arte, idest, non exerceat illam. Hoc quod dicit: *nisi forte humiliato ei iterum Abba iubeat*, attendendum est, quia dicit, ut pro extollentia artis suae iterum per illam non transeat, nisi ille humiliatus fuerit, et Abba iusserit. Et hoc intuendum est, quia duas causas dicit: unam, quia Abba non habet potestatem dandi licentiam, nisi ille Frater humiliatus fuerit; alteram, si humiliatus fuerit, non debet exercere, nisi Abba iubeat. *Transigenda sunt*, idest, transierint. Quod vero dicit: *ne forte mortem, quam Anania et Saphira in corpore pertulerunt, hanc isti vel omnes*, et reliqua; verum est quod Anania et Saphira in corpore mortem pertulerunt, tamen utrum in anima pertulissent, an non, incerti sumus. Quod autem dicit: *aliquantulum vilius detur*, ita agendum est: idest, si alii volunt dare pro illa re viginti denarios, tu debes dare viginti et unum. Et tamen quamvis hoc Regula non aperte dicat, tamen subintelligitur, ut pro illa re, pro qua alii volunt dare viginti denarios, sicut iam supra diximus, tu debes dare XX et unum. *Artifex* est Grammaticus, Cantor; tamen in hoc loco non dicit de Grammatico, sed de illo Artifice dicit, cuius ars venumdari potest, veluti sunt Fabri, Caligarii, Tornatorii, et reliqui. — EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LVIII.
DE DISCIPLINA SUSCIPIENDORUM FRATRUM

Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus; sed, sicut ait Apostolus: *Probate spiritus, si ex Deo sunt.* Ergo si veniens perseveraverit pulsans, et illatas sibi injurias et difficultatem ingressus, post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare, et persistere petitioni suae, annuatur ei ingressus, et sit in Cella Hospitum paucis diebus. Postea autem sit in Cella Novitiorum, ubi meditetur, et manducet, et dormiat. Et Senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, et sollicitus sit si revera Deum quaerit, si sollicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Praedicentur ei omnia dura et aspera, per quae itur ad Deum. Si promiserit de stabilitate sua perseverantiam, post duorum mensium circulum legatur ei haec Regula per ordinem, et dicatur ei: Ecce lex, sub qua militare vis. Si potes observare, ingredere: si vero non potes, liber discede.

Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradictam Cellam Novitiorum, et iterum probetur in omni patientia. Et post sex mensium circuitum, legatur ei Regula, ut sciat ad quod ingreditur. Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum relegatur ei eadem Regula. Et si, habita secum deliberatione, promiserit se omnia custodire, et cuncta sibi imperata servare; tunc suscipiatur in Congregatione, sciens se jam lege Regulae constitutum, quod ei ex illa die non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de sub jugo Regulae, quam sub tam morosa deliberatione licuit aut excusare aut suscipere.

Suscipiendus autem in Oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua, et conversione morum suorum, et obedientia coram Deo et Sanctis ejus; ut si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat, quem irridet. De qua promissione sua faciat petitionem ad nomen Sanctorum, quorum Reliquiae ibi sunt, et Abbatis praesentis. Quam petitionem manu sua scribat, aut certe, si non scit litteras, alter, ab eo rogatus, scribat, et ille Novitius signum faciat, et manu sua eam super Altare ponat. Quam dum posuerit, incipiat ipse Novitius mox hunc versum: *Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum, et vivam; et ne confundas me ab expe-*

ctatione mea. Quem versum omnis Congregatio tertio respondeat, adjungentes *Gloria Patri*. Tunc ille Frater Novitius prosternatur omnium pedibus, ut orent pro eo; et jam ex illa die in Congregatione reputetur. Res, si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta solemniter donatione, conferat Monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus, quippe qui ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum sciat. Mox ergo in Oratorio exuatur rebus propriis, quibus vestitus est, et induatur rebus Monasterii. Illa autem vestimenta, quibus exutus est, reponantur in Vestiario conservanda, ut si aliquando, suadente diabolo, consenserit ut egrediatur de Monasterio, quod absit, tunc, exutus rebus Monasterii, projiciatur. Illam tamen petitionem ejus, quam desuper Altare Abba tulit, non recipiat, sed in Monasterio reservetur.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Disciplina enim non solum dicitur correptio, vel excommunicatio, aut flagellum, sed etiam ordo et exercitium alicuius operis. Sciendum est quia aliud est *Conversatio*, et aliud *Conversio*. *Conversatio* enim attinet ad vitam et habitationem, *Conversio* vero est de saeculo ad Deum, sicut in hoc loco dicit. *Non facilis*, idest, non citius, non leniter.

Sequitur: *Sed sicut ait Apostolus*: *Probate spiritus, si ex Deo sunt*. Quod dicit: *Probate spiritus, si ex Deo sunt*, ac si diceret: *Probate* impetus *spiritus, si ex Deo sunt*. Varii enim sunt impetus spiritus. Est itaque spiritus impetus carnis, est et impetus spiritus. Est etiam impetus diaboli, est et impetus Dei, sicut Scriptura dicit: *Ibant, quo impetus ibat*. Et propterea quia varii sunt impetus, probandi sunt; quia solet immittere diabolus homini, ut vadat in Monasterio, ut et se et alium decipiat. Hoc quod dicit: *Ergo si veniens perseveraverit pulsans, et illatas sibi iniurias et difficultatem ingressus*, ita construitur: idest, *annuatur*, hoc est, concedatur, tribuatur *ei ingressus post quatuor aut quinque dies, si veniens* ad ingressus, hoc est fores Monasterii, *et perseveraverit pulsans, visus fuerit portare* illatas iniurias et difficultatem, *et persistere petitioni suae*. Ideo dixi *ad ingressus*, idest foras Monasterium, quia *ingressus* accusativus casus est, et illud *ingressus*, ubi dicit *annuatur ei ingressus*, nominativus casus est. Ecce postquam constructum est, nunc dicendum est qualiter fiat, idest, cum venit quis ad Monasterium, debet ille dici iniurias isto modo: Frater, tu forte fecisti furtum, aut adulterium, aut aliquid scelus, et nunc venisti ad Monasterium et te decipere et alium? Et hoc facto vel dicto, si quatuor

vel quinque diebus istam moram vel iniurias patienter portaverit, tunc debet illum suscipere in hospitale, sicut ipse dicit: *annuatur ei ingressus, et sit in Cella Hospitum paucis diebus. Postea autem sit in Cella Novitiorum, ubi meditetur, et dormiat, et manducet. Et Senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, et sollicitus sit si revera Deum quaerit, si sollicitus est ad Opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Praedicentur ei omnia dura et aspera, per quae itur ad Deum, et si promiserit de stabilitatis suae perseverantia,* et reliqua. Hactenus beatus Benedictus Abbati depinxit et designavit, quid facere illi Novitio debeat. Sed ita construi hoc debet, idest: annuatur ei ingressus, si promiserit de stabilitatis suae perseverantia; tunc sit paucis diebus in Cella Hospitum. Nam quot sint isti *dies pauci*, manifestat inferius cum dicit: *post duorum mensium circulum*, quia duobus mensibus debet stare in Cella Hospitum. *Et post duorum mensium circulum legatur ei haec Regula per ordinem, et dicatur ei: Ecce lex, sub qua militare vis. Si potes observare, ingredere; si non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradicta Cella Novitiorum*, idest, quam superius diximus, *ubi meditetur*, idest, discat, *et manducet et dormiat, et Senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, et sollicitus sit si revera Deum quaerit, si sollicitus est ad Opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria* sustinenda. *Praedicentur ei dura et aspera, per quae itur ad Deum.* Iam post quam construximus hoc, dicendum est nunc, qualiter faciendum est. Idest, primum, post quam venerit ad Monasterium, debet suscipi, et non debet suscipi per quinque dies, sed sub hac dubitatione sit. Deinde suscipiatur in Cella Hospitum adhuc laicus; debet enim illum suscipere qui Hospitalitatem tenet, et debet illi imperare, ut discalciet Hospites, et faciat focum, et servire quae necessaria sunt Hospitibus. Et debet ille Frater Hospitalarius eum admonere, qualiter obediens et mortificatus sit. Si autem illum talem cognoverit Frater ille Hospitalarius per duos menses, tunc debet dicere Abbati eius vitam, eiusque sol-

licitudinem. *Tunc debet illi legi Regula.* Ac si diceret: non ante duos menses *legatur ei Regula,* sed post duos menses. Attendendum est, quia quamvis absolute dicat: *legatur ei Regula,* subaudiendum tamen est: ab illo cui iusserit Abba. Bene dixit: *legatur ei Regula per ordinem,* ut sciat quae observare debeat; et manifestare illi debet totum sensum Regulae. Et sub duobus vel tribus diebus potest illi legi Regula, et manifestare sensum Regulae. Et debet dicere illi: *Ecce lex, sub qua militare vis.* Ista lex spiritalis est, et spiritaliter debet illi manifestari. Deinde post quam in Hospitale legerit ei Regulam, tunc *si adhuc steterit,* debet se indui suis bonis vestimentis, et lorica, et scuto, et lancea, et spata, et balteo, et debet se praeparare, sicut diximus, et venire in Capitulum sic praeparatus saecularibus vestibus et armis, et debet stare in Capitulo. Tunc debet Abba facere illi sermonem de regno Dei, idest, quanta gaudia Deus praeparavit his, qui pro suo nomine abrenuntiant saeculo, et serviunt ei. Debet deinde dicere quanta poena praeparata est illi, qui saeculum deserit, et postmodum negligens et tepidus ad saeculum revertitur. Et tunc debet dicere illi Abba: Quid vis? Ille respondens dicat: Volo arma deponere, et Deo omnipotenti servire. Tunc debet Abba illí dicere: Audi, frater, tu vis arma deponere, vide si forte non poteris observare Regulam; scias tamen quia non licebit tibi ad saeculum reverti. Canones enim Niceni Concilii dicunt: *si homo, post quam arma deposuerit, reversus fuerit ad saeculum, decem annos poeniteat,* et reliqua. Melius est ut, quamvis hoc non dicat Regula, demus tibi spatium, ut cogites hoc apud te, si forte non potes adimplere. Iam si ille dixerit, quia nullatenus revertor ad saeculum, tunc ibidem deponat omnia illa sua vestimenta, et debet radi. Post haec debet aliis suis vestibus mediocribus indui; et tunc debet illum mittere in Cella Novitiorum, et debet habere Magistrum Novitiorum, *qui aptus sit ad lucrandas animas, et qui super eum omnino curiose intendat, et sollicitus sit.* Attendendum est, quia multi sunt sapientes, et non sunt solliciti et apti; sed in ista sollicitudine intelligendum est intellectus, et studium, et fervor.

Et curiose omnino intendat, idest, vigilanter videat, si sit studiosus ad opus bonum. Idest, postquam dixerit illi qualiter cum festinatione debet ire ad Opus Dei, et ad obedientiam, cognoscat sollicite qualiter agit. Sic et de opprobriis intelligendum est. *Praedicentur ei omnia dura et aspera,* sicut scriptum est: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras,* idest, ardua et aspera. Debet enim iste Magister Novitiorum illum docere isto modo, idest, debet facere eum per se lavare scutellas, et scopare domum, et caetera omnia, sicut Monachum. Et cum manducat, lectionem audiat et sileat; et ille Magister Novitiorum debet cum illo manducare et dormire, et per omnia intus debet esse, et nullo modo illum debet ubicumque extra se ire. Et ita debet eum admonere, et corrigere, et excommunicare vel flagellare, sicuti Monachum. Quod enim dicit: *liber discedat,* subaudiendum est: a professione monastica. Non enim debet intelligi, ut ita *liber discedat,* ut ad saeculum revertatur, quia Canones Niceni dicunt: *Qui arma deposuerit, non revertatur iterum ad saeculum;* sed dicit: *liber discedat,* idest, a professione monachica; quia si ante discesserit, debet subiectus esse legi canonicae, et Episcopus illius Parochiae non debet illum sinere ad saeculum ire, secundum auctoritatem canonicam. Quod autem dicit: *Post quatuor menses iterum legatur ei eadem Regula,* non dicit ut post annum fiat hoc, sed in uno anno ita agatur. Et ideo hic *post quatuor menses* ponitur, quasi erga quatuor menses. Quod si intra menses quatuor istam tertia vice legerit; nil nocet.

Sequitur: *Et si habita secum deliberatione. Habita,* idest facta. *Deliberatione,* idest, definitione. Ac si diceret: si definierit, et statuerit se observare Regulam, hoc est, quod subiunxit: *si promiserit se omnia custodire, et cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur, sciens se lege Regulae constitutum,* idest, sub lege Regulae constrictum. Hoc autem isto modo est faciendum: postquam compleverit annum, et visus fuerit patiens, et obediens, et probatus, tunc venire debet in Capitulum, et debet illi dicere Abba: Si potes observare dic. Si responderit: Domino

iuvante, possum et volo; tunc debet illi dicere Abba: Ecce, frater, si vis Deo omnipotenti servire sub monachico habitu, et placet tibi sancta Regula, *vade, vende omnia tua, et da pauperibus, et veni sequere Christum.* Sed si ille dixerit, quia in hoc Monasterio volo tribuere; tunc dicat illi Abba: Frater, Deo adiuvante, nobis non est necessaria tua res; eo quod nostra indigentia habemus unde suppleatur. Sunt enim alii pauperiores nobis, aut etiam Monasteria, vel certe parentes tui forte plus sunt pauperes quam nos, et ideo melius est ut pro mercede illis tribuas qui plus indigent quam nobis. Si autem ille dixerit, quia volo pro mercede animae meae magis in hoc Monasterio tribuere quam alteri dare; tunc donare debet rem suam aut pauperibus, aut in Monasterium. Cum hoc fecerit, tunc debet venire in Oratorio, et ibi exui suis vestibus, et vestiri rebus Monasterii in uno angulo Oratorii, petitione iam facta. Et hoc notandum est, sive antequam promittat, sive postea vestiatur in Oratorio, nil obstat, tantum ut caput eius promissione veletur, et in die octavo develetur, quia vice baptismi est Melota. Deinde debet venire ante Altare, et ibi dicere debet: Promitto de stabilitate mea, et conversione morum meorum saecularium, et oboedientia coram Deo et Sanctis eius. Deinde illam petitionem suam, quam scriptam habet secundum Regulam, debet ponere super Altare; quam dum posuerit, tunc debet dicere tribus vicibus: *Suscipe me Domine, secundum eloquium tuum.* Deinde omnis Congregatio tribus vicibus, sicut Regula dicit, debet respondere. Tunc debet ille Novitius prostratus iacere in terra, et omnis Congregatio solummodo, genibus fixis, debet cantare Psalmos pro illo, idest: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam*, et *De profundis clamavi ad te Domine*, et caeteros Psalmos, qui ad hoc pertinent. Post hoc debet surgere, et dicere haec capitula: *Salvum fac servum tuum. Convertere Domine aliquantulum. Dominus custodiat introitum tuum;* et postea dicatur oratio pro illo. *Morosa*, idest, longa. *Deliberatione*, idest, definitione. Ac si diceret: sub tam morosa definitione, idest, sub isto annali spatio. Notandum est enim,

quia tria promittit Monachus, idest, primum de Stabilitate sua. Stabilitas enim attinet ad perseverantiam. Tunc enim recta est sua conversio, si usque in finem perseveraverit. Sic enim dicit beatus papa Gregorius: *Virtus namque boni operis est perseverantia.* Et voce veritatis dicitur: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et praecepto Legis cauda hostiae in sacrificio iubetur offerri. In cauda quidem finis est operis; et ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque in finem debitae perducit actionis. Hinc Ioseph talarem tunicam habere describitur. Tunica vero usque ad talum, est bonum opus usque ad consummationem. Deinde secundum est quod promittit, ut conversionem morum suorum saecularium dimittat. Conversio morum est eradicatio vitiorum, et plantatio virtutum. Sunt enim talia vitia, a quibus possumus pleniter abstinere; et iterum sunt alia vitia, a quibus non possumus abstinere, veluti est motio corporis. Propterea enim debemus tales assumere virtutes econtrario, quae comprimant illa vitia, a quibus penitus non possumus abstinere. Si enim non eradicaveris vitia, et quasi plantaveris virtutes, non est conversio morum. Si vero eradicaveris vitia, et tamen non plantaveris virtutes, non eris laudabilis. Ille est laudabilis, qui eradicat vitia, et plantat virtutes. Si enim non est laudabilis solummodo qui eradicat, et tamen non plantat, quid erit de isto, qui nec eradicat, nec plantat? Tertium est quod promittit, idest, Obedientiam. Obedientia est quae in prosperis non habet de suo, et in adversis habet de suo. Vera obedientia est, quae ad honorem, et delectationem, et prosperitatem saeculi pergit invita; ad tristitiam, et ad probra, et ad adversitatem saeculi, pergit sponte. Si enim ad gaudia, et ad prospera ieris sponte, non es obediens. Si autem ad tristitiam, et tentationes perrexeris invitus, non es obediens. Unde considerare debes, quae sit obedientia quam agis, et videre quali animo agis. Si autem animus tuus delectaverit obedire in prosperis, et compressus fuerit, tunc victor eris similiter etsi invitus. Tunc enim quis Deum irridet, cum quod promittit voce, opere non complet. Quod enim dicit: *Suscipe me, Domine, secundum elo-*

quium tuum et vivam, et ne confundas me ab expectatione mea; ac si diceret: Domine, eloquium tuum est, quo dixisti: *Qui dereliquerit omnia quae possidet, centuplum accipiet,* et reliqua. Ecce ego propter hoc eloquium tuum, idest praeceptum tuum, deserui saeculum, et omnibus meis abrenuntiavi; et nunc rogo, ut suscipias me. Et reddit causam, quare, cum dicit: *et vivam. Et* pro *ut* est positum, idest, *ut vivam,* et rogo, *ne confundas me ab expectatione mea.* Ac si diceret: rogo clementiam tuam, ut qui tamdiu distuli converti, nec ob hoc confundas me, idest, ne sit mihi confusio ante te. Quod autem dicit: *Res si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta sollemniter donatione conferat Monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus; quippe qui ex illo die, nec corporis proprii potestatem se habiturum sciat. Mox ergo in Oratorio exuatur rebus propriis quibus vestitus est, et induatur rebus Monasterii;* illic subiungendum est: *Suscipiendus autem, in Oratorio, coram omnibus promittat de stabilitate sua,* et reliqua. Ideo enim dicit illud vestimentum reservari, ut postmodum illi detur. Propter turpitudinem enim illius hoc dicit. Illud enim quod dicit vestimenta servanda esse, sic intelligendum est, ut tamdiu debeat reservari, donec servari potest. Post vero si non habuerit illud vestimentum, debet pro illo dari simile. Quod autem dixit, illam suam Petitionem non reddi, ideo dicit non reddi, ut si forte aliquando negaverit habitum monachicum, aut forte clericale, habeat cum quo illi probetur ab Episcopo. Quia aut in Monasterio, aut certe sub Canones constitutus, etiam coacte, postquam exiit de Monasterio, vivere debet iuxta auctoritatem Niceni Canonis. Quod dicit: *non liceat egredi de Monasterio,* non dicit si pro oboedientia exierit, vel si pro melioratione exierit, aut certe sibi aliud Monasterium regulare quaesierit; sed si nolens obedire Regulae exierit, tunc non debet egredi. Nam, aut in heremum, aut in aliud Monasterium ierit causa meliorationis, tunc magis Regulae se subdet. Hoc notandum est, quia cum quis advenerit ad Monasterium ad rogandum Abbatem, ut sinat illum intrare in Monasterium, ille Abba non debet illi adsensum praebere, ne videatur ei tribuere

facilem ingressum; sed debet illi dicere: Frater, non potes observare hoc quod petis. Melius est tibi in saeculo esse, quam huc venire, et promittere ea quae non potes observare. Forte tu fuisti malus in saeculo, nunc vero vis te et alium perdere. Verum debet unus e Fratribus dicere illi: Frater, nostra Regula dicit sicut noster Abba; nam ita illum commonet, ut non facilem cuiquam ingressum tribuat. Ideoque noster Abba tibi non dixit venire, et quasi respuit te, ut probaret tuam patientiam, tu vero ne expavescens recedas, sed veni ad portas Monasterii, et inde nequaquam recedas. Ideo vero dicit Monachum caput coopertum usque ad octavum diem habere, quia secundum sanctorum Patrum Catholicorum dicta, vice Baptismi est hoc.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LIX.
DE FILIIS NOBILIUM AUT PAUPERUM QUI OFFERUNTUR

Si quis forte de Nobilibus offert filium suum Deo in Monasterio, si ipse puer minori aetate est, parentes ejus faciant petitionem, quam supra diximus; et cum oblatione ipsam petitionem et manum pueri involvant in palla Aliaris, et sic eum offerant. De rebus autem suis, aut in praesenti petitione promittant, sub jurejurando, quia nunquam per se, nunquam per suffectam personam, nec quolibet modo ei aliquando aliquid dent, aut tribuant occasionem habendi. Vel certe, si hoc facere noluerint, et aliquid offerre volunt in eleemosynam Monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus, quas dare volunt Monasterio, donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario. Atque ita omnia obstruantur, ut nulla suspicio remaneat puero, per quam, deceptus, perire possit, quod absit: quod experimento didicimus. Similiter autem et pauperiores faciant. Qui vero ex toto nil habent, simpliciter petitionem faciant, et cum oblatione offerant filium suum coram testibus. — EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Perseverat adhuc beatus Benedictus in expositione sua. Iam quia coepit dicere de ordine Novitiorum, et dixit de his qui legitimam aetatem habent; nunc vero dicit de Infantibus hoc capitulum, cuius clavis est ista: *De filiis nobilium vel pauperum qui offeruntur*. Nobiles enim appellat divites, quos Scriptura divina appellat *liberos*. Solent enim multi pauperes esse nobiles, eo quod nobili progenie sunt orti. Unde beatus Benedictus, sive sint nobiles, sive ignobiles, divites dicit de nobilibus. Sciendum est autem, quia tres distinctiones facit hic beatus Benedictus, idest, divitum, mediocrium, et nihil habentium. Ait enim: *Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo in Monasterio, si ipse puer minor aetate est*. Puerum non dicit illum solummodo, cuius aetas ab octavo inchoatur anno, sed illum *Puerum* vocat, qui per se non potest profiteri legem, secundum quam Parentes eius vivunt. *Parentes* eius nominat solummodo Patrem aut Matrem, quia Parentes, Mater et Pater dicuntur, secundum ethimologiam, a *pariendo*. Quod enim dicit: *faciant petitionem, quam supra diximus*, illa intelligitur, de qua dicitur: *promittat de stabilitate sua, et conversione morum suorum, et obedientia*. Ita faciendum est: debet, si Pater est vivus, dicere Pater; si autem mortuus est, dicere Mater; nam alius propinquus non debet. Idest: *Promitto ego ille coram Deo et sanctis eius pro filio meo, de stabilitate sua, et conversione morum, atque obedientia*. Et debet habere petitionem scriptam, et promissionem in manu pro filio suo. Verbi gratia, cum lectum fuerit Evangelium, quando debent offerre, antequam incipiat Offertorium, debet ponere in dextera manu filii sui Oblatam cum Mappula, in sinistra autem

Amolam vini. Deinde debet illum Pater ante se tenere Infantem, et debet involvere manum filii sui in illa Mappula, cum qua offert, quia de ipsa Mappula dicit *Palla Altaris*, non de Altaris panno sacrato. Debet deinde tenere manu sua manum filii sui involutam in illa Mappula, et Petitionem qua firmat filium suum in illo Monasterio, et debent adesse testes. Tunc debet Abba interrogare illum isto modo: Quid petis, frater? Ille debet respondere dicens: Volo tradere filium meum Deo omnipotenti, ad serviendum sibi in hoc Monasterio; quia sic praecepit Dominus in Lege filiis Israel, ut offerrent filios suos Deo; propterea ego volo hunc filium meum similiter Deo offerre. Deinde debet dicere Abba testibus: Audistis, Fratres, et vidistis quid iste dicat? Illi debent dicere: Audivimus, et vidimus. Tunc debet ille Pater ante se filium suum ducere ad illum locum, ubi homines offerre consueverunt. Deinde debet Presbyter tollere Oblatam, et Amulam de manu Infantis tentam manu Patris, et Abba debet recipere Infantem, et tollere Petitionem. Ideo praecepit beatus Benedictus cum oblatione Infantem offerre, ut per hoc quod foris ostenditur, significet quod intus geratur; idest, ut sicut oblatio efficitur olocaustum Domino, ita etiam ille Infans olocaustum Domino efficiatur. Non enim dicit in illo panno Altaris involvi qui sacratus est, idest, qui super Altare ponitur, sed de illo panno cum quo nos offerimus, quem *Mappulam* vocamus. Et hoc Altaris pannus est, quia officium Altaris per hoc agitur. Quod vero dicit: *De rebus autem suis in praesenti petitione promittat sub iureiurando*, et reliqua; ac si diceret: numquam det illi aliquid aut per se, aut per aliquam personam, aut certe ullam occasionem, qua ille possit de Monasterio exire. Isto enim modo debet fieri; idest quando offert filium suum, tunc debet dicere sic: Promitto per viventem in saecula, quia numquam do illi haereditatem suam, aut aliquid quidquam, sed exhaeredo illum ab omni mea haereditate, ut exhaeres sit in perpetuum; ita ut per nullum ingenium possit quaerere haereditatem meam per successionem suam. Quod enim dicit: *Vel certe si hoc facere noluerint; et aliquid in eleemosynam,*

et reliqua, ita intelligitur, idest: *si hoc facere noluerint*, hoc est, eum exhaeredare de rebus suis, sed voluerint eius portionem offerre in Monasterium, tunc offerant etiam eius portionem cum ipso Infantulo. Isto modo fieri debet, idest, si voluerint offerre eius portionem in Monasterium, tunc debet etiam dicere, quando offert filium: Offero etiam eius portionem pro mercede animae meae in hoc Monasterio. Si voluerint usufructuario, et hoc possunt facere; idest: Ita offero eius portionem in hoc Monasterium, ut dum ego advixero, eius portionem usufructuario habeam. Post vero meum discessum, veniat eius portio in hoc Monasterium, aut certe plus aliquid quam portio est sua. *Ita obstruantur*, idest, claudantur. Ac si diceret: ita claudantur, *ut nullus* sit *aditus* qui *remaneat puero; per quem possit* de Monasterio exire, aut *deceptus perire*. *Quod absit*, idest, quod malum numquam sit. *Experimento*, idest, probatione. *Didicimus*, idest, cognovimus. Hoc quod dicit: *quod experimento didicimus*, dubium est, utrum pater adtraxit filium suum, an filius sponte de Monasterio exierit. Quod vero dicit: *Pauperiores similiter faciant*, ac si diceret: sicut dixi facere divites, ita per omnia faciant pauperiores, idest, mediocres. Quod autem dicit: *Qui vero ex toto nihil habent, simpliciter petitionem faciant, et cum oblatione offerant filium suum coram testibus*, ita intelligi debet, idest: si tales sunt, qui per omnia nihil habent, non est opus ut tali modo faciant promissionem, sicut divites, et mediocres. *Simpliciter*, idest, sine datione. *Et cum oblatione offerant filium suum coram testibus*, idest, sine ulla datione, *sed solummodo cum oblatione offerant filium suum.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LX.
DE SACERDOTIBUS QUI FORTE VOLUERINT IN MONASTERIO HABITARE

Si quis de Ordine Sacerdotum in Monasterio se suscipi rogaverit, non quidem citius ei assentiatur. Tamen, si omnino persliterit in hac supplicatione, sciat se omnem Regulae disciplinam servaturum. Nec aliquid ei relaxabitur, ut sit, sicut scriptum est: *Amice, ad quid venisti?* Concedatur ei tamen post Abbatem stare, et benedicere, aut Missas tenere, si tamen jusserit ei Abba. Sin alias, nullatenus aliqua praesumat, sciens se disciplinae Regulari subditum, et magis humilitatis exempla omnibus det. Et si forte ordinationis aut alicujus rei causa fuerit in Monasterio, illum locum attendat, quando ingressus est in Monasterio, non illum qui ei pro reverentia Sacerdotii concessus est. Clericorum autem si quis eodem desiderio Monasterio sociari voluerit, loco mediocri collocentur: et ipsi tamen, si promittunt de observatione Regulae, vel propria stabilitate.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS-CAPITULI

Adhuc beatus Benedictus ordinem servat, in eo quod prius dixit qualiter Laici maioris aetatis, seu etiam minoris susciperentur, et nunc etiam exponit qualiter Sacerdotes suscipiantur. *Sacerdotes*, ad Episcopum, seu Presbyterum attinent. In hoc ergo quod nunc dicit: *non citius*, manifestat quod superius dixit de Laicis, ubi dicit: *non facilis. Tamen si omnino persliterit in hac supplicatione*, subaudiendum est: *assentiatur*. Et hoc est quod superius est de Laicis, ubi dicit: *Ergo si veniens perseveraverit pulsans, et illatas sibi iniurias et difficultatem ingressus, post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare, et persistere petitioni suae, annuatur ei ingressus*. Et in hoc loco, ubi subsequitur dicens: *Sciat se omnem Regulae disciplinam servaturum*; *nec aliquid ei relaxabitur*, intelligitur, quia per omnes gradus debet probari veluti Laicus. Nam tres sunt gradus, quibus probari debent Novitii; idest: primus, ad portam Monasterii per quatuor aut quinque dies; deinde secundus, in hospitio paucis diebus, hoc est duobus mensibus; tertius est, in Cella Novitiorum per decem menses.

Sequitur: *Ut sit, sicut scriptum est: Amice ad quid venisti?* Istud quod dicit beatus Benedictus, Dominus tempore traditionis suae Iudae dixit. Sed sunt qui istum locum in Evangelio varie intelligunt. Alii enim dicunt, quia dolentis vox sit, quasi dolenter dixisset Dominus: *Amice ad quid venisti!* Idest: venisti discipulus tradere magistrum, servus dominum, creatura creatorem. Sunt iterum alii qui intelligunt: *Amice ad quid venisti*, subaudiendum est: *fac*, idest: non venisti osculum pacis dare, sed tradere; quasi diceret: ad quid venisti, fac, idest, trade.

Et secundum hunc sensum sanctus Benedictus in hoc loco illud intellexit, idest: Amice ad quod venisti fac; subesse, non praeesse. Quod vero dicit: *Concedatur ei post Abbatem stare, et benedicere, aut Missas tenere;* subaudiendum est: si ejus vita talis fuerit, ut sit dignus. Ac si diceret: si dignus est, idest, si talis eius fuerit vita ut praeferatur, stet post Abbatem; et si dignus non est, non stet; sed sive in medio, sive in ultimo, seu ubi dignus fuerit, stet. *Benedicere*, intelligendum est, cibum aut potum in Refectorio, aut certe Lectori in Ecclesia. Similiter et quod dicit *Missas tcnere*, intelligendum est, sicut diximus, de loco; hoc est, si dignus fuerit ut Missam non canat, non cantet; si autem dignus fuerit cantare, cantet. Si fecit adulterium, idest cum uxore alterius, aut cum femina sacrata, aut homicidium, aut certe talia pro quibus Canones illum prohibent Missam cantare, non cantet; quia si Paulus Apostolus de illis dicit, qui mortali peccato tenentur, non communicare; quanto magis Missas cantare non debent, qui digni non sunt. Ait enim: *Si quis indigne manducaverit corpus ct sanguinem Domini, iudicium sibi manducat et bibit.* Et in hoc quod superius dixit: *Sciat se omnem Regulae disciplinam servaturum, nec aliquid ei relaxabitur*; et nunc dicit: *Sciens se legi Regulae subditum, et magis humilitatis exempla omnibus det*; datur intelligi, ut tam in admonitione secreta, quam in publica correptione, aut excommunicatione, aut nimiis ieiuniis, vel flagello, aut oratione, seu expulsione, sic probetur in omnibus, sicut ille Laicus, qui conversus est in Monasterium; ita tamen, si talis fuerit, ut flagellari dignus sit, flagelletur; si vero est aut senex, aut sapiens, aut talis voluntatis durae, ut pro flagello sit postmodum peior, non debet flagellari, sicut iam de Monachis diximus; quia Abba medicinam debet adhibere, non vulnus suis Monachis; et in ore medici medicamentum debet esse, non vulnus. Quod vero dicit: *Si forte ordinationis aut alicuius rei causa fuerit in Monasterio, illum locum attendat, quem habuit quando ingressus est in Monasterio, non illum qui ei pro reverentia Sacerdotii concessus est*; ac si diceret: si forte fuerit dignus, ut Decanus, aut

Praepositus, aut Consiliator sit, sic simpliciter faciat hoc quod illi iniunctum fuerit, sicut simpliciter cum humilitate et reverentia, seu subiectione locutus fuit, quando in Monasterio ingressus est. *Clericorum autem si quis eodem desiderio se sociare voluerit, loco mediocri collocentur.* Ac si diceret: si mediocrem eius vitam cognoverit, loco mediocri collocetur; nam si talis fuerit qui dignus sit iuxta Abbatem stare, debet ibi collocari, si tamen Abba voluerit; et si talis fuerit ut in ultimo stet, sicut diximus de Sacerdotibus, ita sit de Clericis. Et hoc notandum est, quia in *Clericorum* nomine, non solum minoris ordinis, sed etiam Diacones comprehendit.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXI.
DE MONACHIS PEREGRINIS QUALITER SUSCIPIANTUR

Si quis Monachus peregrinus de longinquis Provinciis supervenerit, si pro hospite voluerit habitare in Monasterio, et contentus est consuetudine loci quam invenerit, et non forte superfluitate sua perturbat Monasterium; sed simpliciter contentus est quod invenerit, suscipiatur quanto tempore cupit. Si qua sane rationabiliter et cum humilitate charitatis reprehendit tractet Abba prudenter, ne forte pro hoc ipso eum Dominus direxerit. Si vero postea voluerit stabilitatem suam firmare, non renuatur talis voluntas; et maxime quia tempore hospitalitatis potuit ejus vita dinosci. Quod si superfluus aut vitiosus inventus fuerit tempore hospitalitatis, non solum non debet sociari corpori Monasterii; verum etiam dicatur ei honeste, ut discedat, ne ejus miseria etiam alii vitientur. Quod si non fuerit talis, qui mereatur projici, non solum, si petierit, suscipiatur Congregationi sociandus: verum

etiam suadeatur ut stet, ut ejus exemplo alii erudiantur: quia in omni loco uni Domino servitur, uni Regi militatur. Quem si etiam talem esse perspexerit Abba, liceat eum in superiore aliquantum constituere loco. Non solum autem Monachum, sed etiam de suprascriptis gradibus Sacerdotum vel Clericorum stabilire potest Abba in majori quam ingreditur loco, si eorum talem perspexerit esse vitam. Caveat autem Abba, ne aliquando jam de alio noto Monasterio Monachum ad habitandum suscipiat, sine consensu Abbatis ejus, aut litteris commendatitiis; quia scriptum est: *Quod tibi non vis fieri, alio non feceris.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Si quis Monachus peregrinus de longinquis Provinciis supervenerit, et reliqua. Perseverat adhuc beatus Benedictus in proposito suo. Quia iam superius coeperat dicere qualiter suscipiantur Laici, et Clerici, et minoris aetatis; nunc vero dicit etiam de Monachis qualiter suscipiantur. Ait enim: *Si quis Monachus peregrinus de longinquis Provinciis supervenerit,* et reliqua. *Longinquam Provinciam* dicit, quae longo spatio distat, idest, quae multis miliaribus abest; veluti est Ravenna, Burgundia. Nam non dicit *longinquam Provinciam,* ut de tertia plebe, vel eo amplius intelligatur: sed pro spatio longo terrarum dicit. *Contentus,* idest, continens, hoc est, simul tenens. Sive enim dicatur *consuetudinem loci,* sive *consuetudinem regularem,* unum significat; quia bona consuetudo Monasterii regularis est. *Simpliciter,* idest, innocenter. *Superfluitate,* idest, in cibo, aut in potu, vel in aliquo. *Quanto tempore cupit,* idest, annum, vel duobus annis, et reliqua. Quod enim dicit: *Si qua sane rationabiliter et cum humilitate charitatis reprehendit aut ostendit,* indicat, quia sunt tales qui reprehendunt verbis; et iterum sunt alii, qui nolunt verbis reprehendere, sed operibus manifestare. *Tractet Abba prudenter, ne forte pro hoc ipsum Dominus direxerit;* idest: debet dicere Abba apud se: forte ad nostram eruditionem illum direxit Dominus. *Et maxime quia tempore hospitalitatis potuit eius vita dinosci.* Ac si diceret: ob hoc maxime eius voluntas non renuatur, *quia tempore hospitalitatis potuit eius vita dinosci.*

Sequitur: *Quod si superfluus aut vitiosus fuerit,* et caetera. *Superfluus* attinet in cibo et potu, et incessu; *Vitiosus* vero at-

tinet ad malos mores. *Dicatur ei honeste; honeste*, idest, honorifice dicatur hoc modo: Optamus, Frater, te meliorem esse; sed nunc quia tui mores cum nostris non conveniunt, nec nostri cum tuis, ideo tolle quod tibi in via sufficit, et vade. *Miseria*, idest, vitia. Quod dicit: *In omni loco uni Domino servitur, et uni Regi militatur*, hoc ad Abbatem attinet; idest, cum rogat illum peregrinum stare, et ille responderit dicens: non possum stare, quia ad Monasterium meum volo reverti, et ibi Deo servire; Abba debet respondere dicens: Frater, non timere, quia *in omni loco uni Domino servitur, et uni Regi militatur*. Quod vero dicit: *Liceat eum in superiori aliquantulum constituere loco*, hoc pro vitae merito dicitur; idest, si dignus est esse iuxta Abbatem, ponatur prope Abbatem; si autem in medio dignus est poni, ponatur in medio; si autem in ultimo, ponatur in ultimo; et in omnibus, prout vita eius vel necessitas exposcit, sic constituatur. Quod autem dicit: *Non solum autem Monachum, sed etiam de superscriptis gradibus Sacerdotum*, et reliqua; ac si diceret: non solum Monachum peregrinum potest Abba ponere in maiori loco, sed etiam de ipsis gradibus Sacerdotum vel Clericorum potest in maiori loco stabilire, si eius vitam talem conspexerit esse. *Caveat*, idest, custodiat. *Notum Monasterium* est visu vel auditu. In hoc enim loco in quo dicit: *de noto Monasterio*, subintelligitur, quia de ignoto Monasterio potest suscipere sine litteris commendatitiis. In hoc loco intelligendum est, quia tribus modis datur licentia, idest, primo modo fit consensu, veluti cum rogat Abba quispiam alium Abbatem, ut cum suo consensu habeat Monachum suum, et ille consentit. Altero modo fit cum litteris commendatitiis, idest, cum scribit: Domno tali reverentissimo Abbati Ego talis humilis Abba salutes. Noverit dilectio tua, quia suggessit iste Frater nomine talis nobis, ut illi licentiam daremus vobiscum habitandi. Nunc autem tibi illum commendo, ut illum ita tractes, sicut ego; et pro illo orationem Deo, sicut ego, reddas. Tertio modo fit generaliter omnibus; idest: Omnibus Episcopis, seu cunctis Ordinibus sanctae Ecclesiae, necnon cuncto populo fide-

li. Notum vobis sit, quia ego talis Abba dedi licentiam isti Fratri nostro nomine tali, ut ubi sibi invenerit quomodo habitare possit regularem ordinem ducendo, inveniat. Quod vero dicit: *Quod tibi non vis fieri, alio ne feceris;* idest: si forte aliud Monasterium est ditius, et exit Monachus tuus propter paupertatem tui Monasterii, et vadit ad aliud ditius, et tu non vis sic tibi fieri, nec tu debes alteri facere, quod sustinere non vis. Notandum vero est, quia isto modo debet peregrinus Monachus firmare stabilitatem suam, idest: Ego talis, veniens de longinquis Provinciis in hoc Monasterio, quia placuit mihi conversatio Fratrum istius loci, et illis mea placuit conversatio; ideo stabilitatem meam in hoc Monasterio, per hanc scripturam manu mea scriptam, in perpetuum confirmo. Si autem nescierit litteras, debet rogare alium qui scribat, et debet dicere inferius: Manu mea pro maiori firmitate subscripsi. Et hoc notandum est, quia non debet nominare Monasterium unde fuit.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXII.
DE SACERDOTIBUS MONASTERII

Si quis Abba sibi Presbyterum vel Diaconem ordinari petierit, de suis eligat, qui dignus sit Sacerdotio fungi. Ordinatus autem caveat elationem aut superbiam: nec quidquam praesumat, nisi quod ei ab Abbate praecipitur, sciens se multo magis disciplinae Regulari subdendum. Nec occasione Sacerdotii obliviscatur Regulae obedientiam et disciplinam; sed magis ac magis in Deum proficiat. Locum vero illum semper attendat, quo ingressus est in Monasterio, praeter Officium Altaris; et si forte electio Congregationis et voluntas Abbatis pro vitae merito eum promovere voluerit. Qui tamen Regulam a Decanis vel Praepositis constitutam, sibi servare sciat. Quod si aliter praesumpserit, non Sacerdos, sed rebellio judicetur; et saepe admonitus, si non correxerit, etiam Episcopus adhibeatur in testimonium. Quod si nec sic emendaverit, clarescentibus culpis, projiciatur de Monasterio; si tamen talis fuerit ejus contumacia, ut subdi aut obedire Regulae nolit. — EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Si quis Abba sibi Presbyterum, idest, sibi subiectum, *ordinari petierit, de suis eligat qui dignus est*. In hoc loco in quo dixit: *qui dignus est*, attendendum est, quia non dedit potestatem liberam Abbati, ut ille indignum constituat, sed dignum. Verbi gratia, si ita docuerit Monachos suos, sicut superius dixi, sub illa custodia, non dubitat de illo Fratre. Si autem alter est Frater, qui non fuit sub custodia, tunc debet pro eo sermonem facere ad eius Confessorem, et debet ab illo consilium petere. Ille autem debet dicere: Nescio adhuc; tamen sine me ire ad illum, et interrogare illum, et postea dicam vobis. Tunc debet Abba pro illo Fratre sermonem dicere ad Fratres: Ego volo cum adiutorio Dei, et vestro consilio facere talem Fratrem Presbyterum; unde rogo dilectionem vestram, ut tam pro amore Dei et salvatione nostra, quam et animae suae, qui sapit aliquid de isto Fratre, per auctoritatem nostram dicat nobis. Et prius debuit ille dicere hoc mihi, quod iam de illo nuntiatum est, sed nolo dicere et manifestare, sed per vos scire; nam in processu temporis maiori coniuratione vos constringam, si hoc mihi non manifestaveritis. Hoc dicto debet dare inducias per octo dies. Deinde debet venire in Capitulum, et si quis non dixerit et indicaverit illi, debet coniurare omnes isto modo: Adiuro vos et coniuro per communionem corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi, et per sanctum baptismum, et remunerationem coelestis gaudii, et professionem nostram quam professi sumus, ut quicumque cognovit illum in tali peccato detentum, quod illum prohibet ab oblatione sacrificii, nuntiet mihi, atque manifestet; quatenus ego praevaricator huius praecepti non existam. Deinde

si aliquis cognoverit, veniat et nuntiet. Si autem non venerit, tunc debet specialiter vocare unumquemque, et singulos interrogare de motu et incessu illius. Deinde si non potuerit cognoscere indignum, tunc offerre debet ad ordinandum; si autem cognoverit indignum esse, non debet offerre; idest, si maior pars dixerit male, et spiritales fuerint qui dixerint bene, tunc credendum est. In hoc autem loco, in quo dicit: *sciens se multo magis disciplinae regulari subditum*, intelligunt alii, ut debeat duci per septem gradus, idest, ut etiam flagelletur. Et hoc comprobant, per hoc quod inferius dicit: *nec occasione Sacerdotii obliviscantur Regulae obedientiam et disciplinam. Obedientia* attinet ad exercitium operis; *Disciplina* vero attinet ad septem gradus. Et hoc notandum est; si talis est Sacerdos, idest Senior, aut forte durus, vel sapiens, qui cognoscitur peior fieri per flagellum, sicut iam diximus de Monachis, non est flagellandus; si autem iuvenis est, et noluerit emendari alio modo, flagellandus est. Quod vero dicit: *Locum vero illum attendat, quo ingressus est in Monasterio, praeter officium Altaris*, hoc est, praeter quando officium Altaris agit. Quod, cum dicit: *Aut si forte electio Congregationis, et voluntas Abbatis pro vitae merito eum promovere voluerit. Qui tamen Regulam a Decanis et Praepositis sibi constitutam, servare sciat;* ac si diceret: si eum promoverit electio Congregationis et voluntas Abbatis, non debet pro hoc superbire; sed quod a Decanis et Praepositis sibi imperatum fuerit, obediat. Quod vero dicit: *Si aliter praesumpserit, non Sacerdos, sed rebellio iudicetur.* Alii sunt qui intelligunt quod hoc tantum *iudicetur*, idest, *rebellio*, et non debeat excommunicari vel flagellari, aut per septem gradus duci *Sacerdos;* sed solummodo *rebellio iudicetur*, idest, existimetur. Ac si diceret: si peccaverit Sacerdos, non debet iudicari sicut alius Monachus, sed solummodo debet existimari *rebellio*, idest, superbus, et *non Sacerdos*, et debet admoneri solummodo, sicut dixit inferius: *et saepius correptus*. Et sunt alii qui intelligunt: *non Sacerdos, sed rebellio*, idest, sic debet duci per septem gradus, sicut alius Monachus; et etiam si dignus fuerit, et persona fuerit talis, fla-

gellari debet, propter quod superius dicit: *Regulae obedientiam et disciplinam*. Et hoc esse dicunt, quod inferius adiungit: *et saepe admonitus, etiam Episcopus adhibeatur in testimonium;* ac si diceret: *saepe admonitus*, idest, per septem gradus ductus, tunc *adhibeatur Episcopus in testimonium*. Notandum est enim, quia pro illis Sacerdotibus, qui Sacerdotes iam veniunt in Monasterium, non debet *adhiberi Episcopus in testimonium*, sed solummodo pro illis Sacerdotibus, qui in Monasterio consecrantur. Ideo non pro illis Sacerdotibus, qui Sacerdotes veniunt in Monasterio, eo quod illi in alio titulo fuerunt consecrati. Isti autem Sacerdotes, quia in illo titulo consecrantur, ideo necesse est ut *adhibeatur Episcopus in testimonium*. Quod vero dicit: *Quod si nec sic emendaverit, clarescentibus culpis, proiiciatur de Monasterio; si talis fuerit eius contumacia ut subdi aut obedire Regulae nolit*, manifestatur, quia iste Sacerdos per octo gradus duci debet, non per septem, sicut alius Monachus vel Sacerdos. Hi vero sunt isti gradus: Primus namque gradus est secreta admonitio; Secundus, publica correptio; Tertius vero gradus est excommunicatio simplex; Quartus, nimiis ieiuniis; Quintus, dignus est flagellis; Sextus, oratio; Septimus gradus est testimonium Episcopi; Octavus est expulsio. Hoc autem quod dicit: *si subdi, aut obedire Regulae nolit*; quasi diceret: si ita contumax fuerit, et inrevocabilis, et reliqua.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXIII.
DE ORDINE CONGREGATIONIS

Ordines suos in Monasterio ita conservent, ut conversationis tempus, ut vitae meritum discernit, utque Abba constituerit. Qui Abba non conturbet gregem sibi commissum; nec, quasi libera utens potestate, injuste disponat aliquid; sed cogitet semper, quia de omnibus judiciis et operibus suis redditurus est Deo rationem. Ergo secundum ordines quos constituerit, vel quos habuerint ipsi Fratres, sic accedant ad pacem, ad Communionem, ad Psalmum imponendum, in Choro standum. Et in omnibus omnino locis aetas non discernat ordines, nec praejudicet; quia Samuel et Daniel pueri Presbyteros judicaverunt. Ergo, exceptis his, quos, ut diximus, altiori consilio Abbà praetulerit, vel degradaverit certis ex causis; reliqui omnes, ut convertuntur, ita sint: ut, verbi gratia, qui secunda hora diei venerit in Monasterio, juniorem se noverit illius esse qui prima hora venit diei, cujuslibet aetatis aut dignitatis sit. Pueris per omnia ab omnibus

disciplina conservata. Juniores igitur Priores suos honorent: Priores juniores suos diligant. In ipsa appellatione nominum nulli liceat alium puro appellare nomine; sed Priores juniores suos Fratres nominent; Juniores autem Priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia.

Abba autem, quia vices Christi creditur agere, Dominus et Abba vocetur, non sua assumptione, sed honore et amore Christi. Ipse autem cogitet, et sic se exhibeat, ut dignus sit tali honore. Ubicumque autem sibi obviant Fratres, junior a Priore benedictionem petat. Transeunte majore, minor surgat, et det ei locum sedendi: nec praesumat junior consedere, nisi ei praecipiat senior suus, ut fiat quod scriptum est: *Honore invicem praevenientes*. Pueri parvi vel adolescentes, in Oratorio, vel ad Mensas, cum disciplina ordines suos consequantur. Foris autem vel ubi ubi, et custodiam habeant et disciplinam, usque dum ad intelligibilem aetatem perveniant.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

De ordine autem *Congregationis*, ita dicendum est. Quia coeperat dicere de Sacerdotibus qui in Monasterio voluerint intrare, et dixit de Monachis peregrinis; recte subiunxit *de Sacerdotibus Monasterii;* et nunc *de ordine Congregationis*. Aptum ergo ordinem tenuit beatus Benedictus, in eo quod prius specialiter dixit de Novitiis, et post de Pueris; deinde, ut diximus, de Sacerdotibus qui habitare voluerint in Monasterio, et de Monachis peregrinis suscipiendis, et de Sacerdotibus Monasterii; et nunc subiunxit de toto corpore Monasterii specialiter, cum dicit: *De ordine Congregationis*. Ait enim: *Ordines suos in Monasterio ita conservent, ut conversionis tempus et vitae meritum discernit, utque Abba constituerit*. Quasi diceret: sic debent Fratres servare ordines suos, sicut conversi sunt, hoc est, sicut intraverunt in Monasterio; *et vitae meritum*, hoc est, iuxta meritum vitae; *utque Abba constituerit*, hoc est, et sicut Abba constituerit. Istud enim quod dicitur: *utque Abba constituerit*, duobus modis intelligitur; idest: sicut Abba cognoverit meritum vitae; quia ille debet cognoscere meritum vitae uniuscuiusque. Alii sunt qui intelligunt dicentes: tertius gradus est, in quo dicitur: *et ut Abba constituerit*. Primus est *iuxta conversionem;* secundus est *iuxta meritum*; et *sicut Abba constituerit*, causa necessitatis. Verbi gratia, sunt tales qui pro merito vitae non debent promoveri; tamen pro necessitate promoventur, quia sunt tales qui bonam vitam non habent, sed tamen cantare sciunt; et quamvis pro merito vitae isti non promoveantur, tamen pro necessitate cantandi promoveri debent. Similiter et in caeteris causis agendum est. Verum si aliquis solummodo pro

necessitate promovetur, idest, si vita illorum non fuerit melior quam aliorum, solummodo in Choro stant, tunc promoveri debent; in aliis autem locis, sicut intraverunt, ita stent. Si autem tales fuerint, qui vitam meliorem habeant, et habuerint scientiam vel artem, non solum illic ubi necessitas cogit, sed in omnibus locis promoveantur. Si autem tales fuerint, qui quasi meliorem vitam habuerint quam alii, et nullius humilitatis fuerint, isti non debent promoveri. In hoc enim loco ubi dicit: *qui Abba non conturbet gregem sibi commissum*, et reliqua, frenum posuit Abbati. Quasi diceret: in arbitrio Abbatis constitui discernendi sive meritum vitae, sive necessitatem; ideo dico, ut non conturbet gregem sibi commissum, et ut contra rationem non disponat aut ordinet aliquid; quia *de omnibus iudiciis et operibus suis Deo redditurus est rationem*. Illud vero quod superius dicit: *Ergo secundum ordines quos habuerint, vel constituerint ipsi Fratres*, ac si diceret: ergo si ita est, ut iuxta conversionis tempus, et vitae meritum, et secundum quod constituerit Abba pro merito vitae, quam etiam pro necessitate, *sic accedant ad pacem, ad Communionem, ad Psalmum imponendum*, idest, ad Antiphonam Psalmi imponendam, *in Choro standum;* idest, illi qui possunt ad legendum vel psallendnm doceri, illi stent. Quod vero dicit: *et in omnibus omnino locis aetas non discernat ordines*, subaudiendum est: *usque in quintumdecimum annum*. Verum ipsi Infantes, qui minus decem annorum sunt, inter se debent ordinem suum tenere. *Nec praeiudicet*, idest, non ante iudicet. Daniel Seniores iudicavit, cum de falsis Senioribus iudicium dedit; Samuel autem Seniores iudicavit, quia totum Israel iudicavit, et ab infantia prophetavit.

Sequitur: *Ergo exceptis his, quos, ut diximus, altiori consilio Abba praetulerit, vel degradaverit. Praetulerit*, idest, super posuerit. *Degradaverit*, idest, locum abstulerit. Verbi gratia, tunc degradatur Frater, cum in graviori culpa dignus est iudicari. Cum dicit: suscipiatur in Ordine, vel in Choro, quo Abba decreverit, in minoribus culpis degradari debet etiam duobus modis. Verbi gratia, si excommunicatur Frater frequenter in

excommunicatione simplici, et non emendaverit, debet eum Abba ad adiutorium excommunicationis, ut emendetur, degradare, idest, in ultimo loco iubeat eum stare. Altero vero modo degradari debet Frater, cum nimiis ieiuniis affligitur frequenter, et non emendaverit. Tunc ad adiutorium ieiunii, ut emendetur Frater, debet etiam in hoc gradu in ultimo loco stare. Notandum est, quia in hoc loco ubi dicit: *iuniorem se noverit illius esse qui prima hora diei venit, cuiuslibet aetatis aut dignitatis sit,* intelligitur, quia nullus pro aetate aut pro dignitate saeculari, quam etiam ecclesiastica, debet praeponi, si eius vita non fuerit digna, aut necessitas non fuerit. Verbi gratia, si Presbyter, aut Diaconus fuerit, sicut dixi, non debet praeponi, nisi eum vita sua commendaverit. Quod autem dicit: *Pueris vero per omnia ab omnibus disciplina teneatur*, subaudiendum est: ab his qui non indigent disciplina, et qui noverunt disciplinam. Nam debet Abba, praeter illos Magistros, idest tres vel quatuor, quos iam diximus, specialiter constituere, qui eos iugiter, et ubique, usque ad tempus, debeant custodire, et etiam aliis Fratribus iubere, qui super eos vigilent, et si illi opus fuerit Coquinam facere, vel aliquid agere, cum ipso Infante potest facere. Verum tales debent isti esse, quibus Abba iniungit curam custodiae Infantum cum illis tribus vel quatuor, de quibus securus sit; nam aliqui nesciunt disciplinam, sed magis ea indigent; permitti non debent Infantes arguere, vel excommunicare, aut flagellare, quia si illis stultis et negligentibus permissum fuerit, per terrorem poterunt Infantes magis peiores facere, quam bonos. Notandum est et manifestandum, qualiter debent Priores iuniores suos honorare, et minores Priores suos venerare; quia nihil valet verba solummodo dicere, et qualiter agendum sit non manifestare. Verbi gratia, sicut dilectissimus filius patri suo honorem impendit, idest cum quanta dilectione illi impendit honorem, cum tanto scilicet amore debet iste iunior Priori suo honorem impendere. Deinde iterum cum quanta dilectione amoris affectum impendit pater filio suo dilecto, cum tanto amore debet ille senior dilecto suo iuniori

dilectionem impendere. Et propterea iussit beatus Benedictus, ut nullus vocetur puro nomine, quia per istam adiectionem nominis voluit designari honorem. Ait enim: *Nulli liceat alium puro appellare nomine; sed Priores iuniores suos Fratres*, subaudiendum est: *vocent*. Bene *Fratres* iussit appellari, quia uno sacro fonte baptismatis sunt renati, et uno Spiritu sanctificati, et unam professionem professi sunt, et unam remunerationem adipisci desiderant, et ab una matre, idest sancta Ecclesia, editi sunt. Et hoc notandum est, quia melior est ista fraternitas spiritalis, quam carnalis. *Iuniores autem Priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia*. Bene *Patres* sive doctrina, sive honore aetatis dicuntur. Quaeri potest: quid est quod sanctus Benedictus iubet minores Priores suos Patres vocare, cum Dominus dicat: *Nolite vocare vobis patrem super terram?* Non est contrarium hoc, quasi nos *Patres* vocamus super terram, non auctorem vitae nostrae vocamus; sed aut causa honoris deferentes *Patrem* dicimus, aut doctrina.

Sequitur: *Abba autem, quia vicem Christi agere creditur, Dominus et Abba vocetur, non sua assumptione sed honore et amore Christi*. Quod dicit: *non sua assumptione, sed honore et amore Christi*, ac si diceret: Abba debet vocari Dominus et Abba, verum non debet hoc assumptione sua facere Abba, idest, non debet se Abbatem praesumere, ut se faciat clamari Abbatem et Dominum, sed, cum clamatur, amore et timore Christi clametur. Quod vero dicit: *Iunior a Priore benedictionem petat*, subaudiendum est: in his locis et horis, ubi licet loqui. Verum si aliis locis vel horis fuerit, quibus contigerit Iuniorem cum Seniore occupare, in corde suo solummodo petat benedictionem, inclinato capite. Hoc vero quod dicit: *Transeunte maiore, minor surgat et det ei locum sedendi; nec praesumat Iunior considere, nisi ei praecipiat Senior suus*, ita intelligitur, ut sicut ille Iunior non tardat in surgendo ante suum Seniorem, ita etiam ille Senior dicere debet Iuniori sedere. Et notandum est, quia si ille Senior voluerit sedere, et venerit, tunc debet dare locum sedendi Iunior Priori. Isto modo debet fieri: verbi gratia, sedes

tu qui es Iunior, et vides Seniorem venientem, et sicut tu surgis, ita etiam statim debet Prior iubere te sedere, sicut superius dixi. Iuniores igitur Priores debent honorare, sicut filius patrem, et Maiores debent diligere Iuniores suos, sicut pater filium suum. Sicut dulcissimus pater, qui nimis diligit filium suum, cum illum viderit ante se surgere, dicit illi sedere, quia non patitur illum stare; ita et isti Seniores debent suis Iunioribus facere. Et hoc est quod inferius dicit: *honore invicem praevenientes*, idest, sicut ille Iunior praevenit Priorem suum in levando, ita etiam debet ille Senior minorem suum praevenire in innuendo sedere; et sicut ille Iunior servat illi honorem in loquendo et levando, ita et ille Senior debet recompensare Iunioris sui laborem surgendi, et humilis locutionis, in dulce sermone, et blanda verba dicendo. Debet etiam Abba constituere unum aut duos Seniores, qui doceant Iuniores, cum eos viderint surgentes ante Seniores suos. Cumque viderit Iuniorem surgentem et Seniorem eum benedicentem, debet dicere Iuniori: Quare surrexisti Frater, coram Seniore tuo? Et illi Seniori dicere: Quare eum benedixisti? Cumque illi uterque rationem non sapuerit dicere, debet statim illos docere is, cui hoc iniunctum est ministerium, et debet dicere iuniori Fratri: Sic debes surgere cum tali reverentia et honore tuo Priori, sicut dilectus filius patri; et illi Seniori similiter dicere debet: Ita debes tuo Iuniori benedicere, sicut pater dilectissimo filio suo reddit votum dilectionis. Hoc notandum est, quia si viderit Iunior Priorem suum ad se venire, et viderit velle illum sedere, debet surgere et dare illi locum ad sedendum; si autem viderit illum pertransire, debet parum surgere, et capite inclinato petere benedictionem. Et hoc omnino considerandum est, quia in eo loco maxime debet sedere Frater, cum aliquid operatur, ubi non est locus frequenter transeundi Seniori. Quod si fortasse hoc esse non potuerit, et Senior in illo loco supervenerit, statim innuere debet Iuniori sedere. Quod si non innuerit statim sedere Prior Iuniori suo surgenti, admoneatur regulari disciplina, sicut diximus, per septem gradus; si autem non se emendaverit, debet

talem Seniorem Abba in ultimo gradu constituere, ut discat, qualiter debeat Iuniori suo sedere dicere: Quod vero dicit *Pueri parvi vel adolescentes in Oratorio, vel ad Mensam cum disciplina ordines suos consequantur; Ordines suos* debent servare inter se illi qui in custodia sunt; nam si quartum decimum annum habuerit, et sua vita concordaverit aetati, tunc debet in Choro stare, et ordinem suum in omnibus habere. Si autem quindecim annos habuerit, et vita non fuerit talis, ut possit exire de generali custodia, non debet in Choro in ordine suo stare, et in reliquis locis ordinem suum tenere, sed tamdiu debet stare in illa custodia generali, licet viginti annos habeat, donec veniat ad illos annos, in quo possit illi credere Abba, sicut aliis Fratribus bonis. Non enim quindecim anni computantur sine sensu, sed tunc quintus decimus computatur in illis, si sensus cum aetate concordatur. Quod autem dicit: *Foris autem vel ubi et ubi*, hoc est, in omni loco. Nam cum dicit *ubi et ubi*, nullum locum praetermittit absque custodia et disciplina. Hoc est dicere: *Pueri* et *adolescentes*, idest, qui quamvis maiori sint aetate, sed quia minus intelligunt, sub custodia sicut pueri debent esse, quia ipse dicit: *usque dum ad intelligibilem aetatem perveniant.* Ac si diceret: tamdiu habeant custodiam et disciplinam a Magistris suis, donec veniant ad illam aetatem, in qua cognoscantur posse sine disciplina esse. Similiter Adolescentes tamdiu debent esse sub custodia vel disciplina, donec veniant ad illam aetatem, in qua possunt credi sine Magistris esse. Verbi gratia, si usque viginti vel triginta annis fuerit necesse sub custodia esse, sub custodia debent stare; si autem post quintum decimum annum visus fuerit ille iuvenis bonus et sobrius, ita ut non sit illi necesse Magistros habere, debet exire de illa disciplina, et debet illum Abba solummodo uni specialiter Fratri bono et sanctae conversationis commendare, qui illum custodiat, et pro hoc non debet illum habere ille Frater, ut serviat illi sicut manipulus, sed ut illum custodiat, et cum illo sedeat quando legit, cum illo vadat foris Oratorium, et si sanguis de naribus eius cucurrerit, cum illo exeat. Et hoc notandum est, quia nullus de Officio nocturno

vel de festivitatibus Sanctorum debet exire de Nocturnis ante duas turmas; sed ad tertiam turmam debent Maiores ire, et Infantes cum Magistris suis. Et de nocturnis Vigiliis usque ad totam Nocturnam, idest usque ad Orationem dictam, non debet quis exire, praeter illi qui tali infirmitate detenti sunt, ut aliter facere non possint; nam hoc debent ante admoneri hi qui in infirmitate sunt, ut quantum possunt, decertent se temperare. Quando vero obedientiam ubicumque facit ille Senior, de quo supra diximus, debet illum iuvenem sollicite custodire, et videre utrum levis sit in suo motu, aut forte familiaritatem habeat cum aliis infantibus suis coaevis; et si iam illum non cognoverit esse vitiosum; tunc debet Abbati denuntiare post unum annum, ex quo egressus est de custodia, idest, a quo eum cognoverit sollicitum. Tunc ille Abba debet illum infantem ita sicut Maiores constituere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXIV.
DE ORDINANDO ABBATE

In Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio: ut hic constituatur, quem sive omnis concors Congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, Congregationis, saniori consilio elegerit. Vitae autem merito et sapientiae doctrina eligatur, qui ordinandus est; etiam si ultimus fuerit in ordine Congregationis. Quod si etiam omnis Congregatio vitiis suis, quod quidem absit, consentientem personam pari consilio elegerit; et vitia ipsa aliquatenus in notitia Episcopi, ad cujus Dioecesim pertinet locus ipse, vel Abbatibus aut Christianis vicinis claruerint; probibeant pravorum praevalere consensum; sed Domui Dei dignum constituant dispensatorem: scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud caste et zelo Dei faciant; sicut e diverso, peccatum, si negligant.

Ordinatus autem Abba cogitet semper quale onus suscepit, et cui redditurus est rationem vil-

licationis suae: sciatque sibi oportere prodesse magis, quam praeesse. Oportet ergo eum esse doctum lege Divina; ut sciat, et sit, unde proferat nova et vetera: castum, sobrium, misericordem, et semper superexaltet misericordiam judicio, ut idem ipse consequatur. Oderit vitia, diligat Fratres. In ipsa autem correptione, prudenter agat, et ne quid nimis: ne dum nimis eradere cupit eruginem, frangatur vas: suamque fragilitatem semper suspectus sit, memineritque, calamum quassatum non conterendum. In quibus non dicimus ut permittat nutriri vitia: sed prudenter et cum charitate ea amputet, ut viderit cuique expedire, sicut jam diximus: et studeat plus amari, quam timeri. Non sit turbulentus et anxius: non sit nimius et obstinatus: non sit zelotypus et nimis suspiciosus; quia nunquam requiescit. In ipsis imperiis suis sit providus et consideratus, et sive secundum Deum, sive secundum saeculum sit opera, quae injungit, discernat et temperet; cogitans discretionem S. Jacob, dicentis: *Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti una die.* Haec ergo aliaque testimonia discretionis matris virtutum sumens, sic omnia temperet, ut et fortes sit quod cupiant, et infirmi non refugiant. Et praecipue, ut praesentem Regulam in omnibus conservet: ut dum bene mi-

nistraverit, audiat a Domino quod servus bonus, qui erogavit triticum conservis suis in tempore suo: *Amen dico vobis*, ait; *super omnia bona sua constituet eum.*

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Forte quaerit aliquis, quare sanctus Benedictus hoc capitulum in primordio non scripserit. Cui respondendum est: bene in hoc loco hoc capitulum scripsit, nec aliter etiam debuit facere, quia in primis scripsit de illo vel pro illo, cum dixit: *Obsculta, o fili, praecepta Magistri*, eoquod discipulos admonuit obedire Magistro. Deinde totum corpus comprehendit, cum *de generibus vel vita Monachorum* dixit. Ait enim: *Ad Coenobitarum fortissimum genus disponendum, adiuvante Christo, veniamus.* Quod vero quasi caput huius corporis constituit, cum de Abbate dixit, qualis debeat esse tam in se, quam in exterioribus. Post vero, de instrumentis bonorum operum. Deinde de duodecim gradibus humilitatis. Post autem, de Officiis divinis. Deinde, de iudiciis. Postmodum autem, qualiter suscipiantur Novitii. Deinde, de ordine Congregationis. Post vero, ordinato capite cum corpore suo, quia non potest aliter fieri ut istud caput, idest Abba, non moriatur, ideo nunc de restauratione capitis, idest Abbatis, congruo loco hoc capitulum constituit. Dicit enim: *In Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibi omnis concors Congregatio secundum timorem Dei*, subaudiendum est: *elegerit, sive etiam pars, quamvis parva, Congregationis, saniori consilio, elegerit.* Notandum est, quia tres distinctiones fecit hîc beatus Benedictus. Primam, cum dixit: *si omnis concors Congregatio secundum timorem Dei elegerit.* Et bene dixit: *secundum timorem Dei*, quia est et mala concordia sine timore Dei, sicut inferius dicturus est. Secundam distinctionem fecit, cum dixit: *sive etiam pars, quamvis parva, saniore consilio, elegerit. Quod si omnis Congregatio pari consilio*, et reliqua. Hoc notandum est, quod in hoc

loco, ubi dicit: *quamvis parva*, subintelligitur: si media pars Congregationis, saniori consilio, sive etiam pars maior Congregationis, saniori consilio, elegerit, illis consentiendum est, qui saniorem, idest, meliorem consilium eligunt. Verbi gratia, si quinquaginta Monachi sunt, qui malum Abbatem eligunt, et sunt duo boni Fratres, qui meliorem eligunt Abbatem, istis duobus consentiendum est, et non illis quinquaginta. Similiter si centum sunt, qui negligentem Abbatem eligunt, et tres sunt qui meliorem eligunt, istis tribus consentiendum est, et non illis centum. Similiter si ducenti, vel trecenti, aut etiam quingenti fuerint, qui in malo consensu sunt, et tres, vel quatuor, aut quinque boni fuerint, qui melius voluerint, istis tribus, vel quatuor, aut quinque Fratribus consentiendum est, et non illis ducentis, vel trecentis, aut quingentis. Et bene dixit: *etiam si ultimus fuerit in Congregatione*, quia in tali electione nullatenus ordo debet servari. Verbi gratia, si fuerit talis, qui per triginta annos habitavit in Monasterio, et non fuerit dignus eligi Abba, et alius iterum fuerit, qui solummodo uno anno habitavit ibi, et hic comprobatur melioris esse vitae quam ille, iste eligendus est, qui uno anno habitavit in Monasterio, et est sanctae conversationis, et bonis moribus, et non ille, qui per triginta annos habitavit in Monasterio, et in hoc utilis non est ministerio. Hactenus beatus Benedictus dixit, qualiter eligatur Abba; nunc vero subiungit, qualis, et quae persona eligatur, cum dicit: *Vitae autem merito, et sapientiae doctrina eligatur, qui ordinandus est, etiam si ultimus fuerit in Congregatione.* Attendendum est, quia duo dixit beatus Benedictus habere illum qui eligendus est ut Abba consecretur, idest, vitam bonam et sapientiam. Notandum est, quia si inveniri potest qui ista duo habeat, ipse eligendus est; si vero non fuerit inventus qui ista duo pariter habeat, verbi gratia, si inventus fuerit talis Frater, qui vitam bonam habeat, et tamen sapientiam non habet, et invenitur item alter Frater, qui vitam bonam non habet, et tamen sapientiam habet, ille eligendus est magis qui vitam bonam habet, quamvis non habeat sapientiam; quam ille qui sapientiam

habet, et non bonam vitam. Si autem talis fuerit illa persona quae vitam bonam habet, et tamen non est affabilis, ut aliis possit prodesse, sicut solent multi esse, qui non sunt affabiles, nec zelum habent; et iterum est alter, qui sapientiam habet et potest aliis prodesse, eo quod affabilis et zelans est, et quamvis eius vita sit fragilis, tamen non multum est mala, iste potius est eligendus, quia quamvis eius vita sit fragilis, tamen non multum est mala, si sapiens est, et doctus, et affabilis, ut aliis proficiat. Si autem iste, qui quamvis sapiens sit, tamen eius vita multum est mala, ille eligendus est, qui vitam bonam habet, quamvis non sit ita doctus, ut aliis proficiat. *Dioecesis*, idest Parrochia. *Aliquatenus*, idest, aliquomodo. *Caste*, idest, sine corruptione vanae gloriae vel praemiorum. Sicut enim merces est, si hoc malum sine vana gloria aut praemio prohibent, ita e contrario peccatum est si negligant. Hactenus dixit qualiter fiat Abba; nunc autem ordinatum Abbatem docet illum qualiter agat.

Sequitur: *Ordinatus autem Abba cogitet semper quale onus suscepit, et cui redditurus est rationem villicationis suae.* Per hoc itaque quod dicit: *Ordinatus autem Abba cogitet semper quale onus suscepit, et cui redditurus est rationem villicationis suae*, fraenum ei mittit. Attendendum vero est, quia non dicit solummodo *cogitet* absolute, sed cum adiectione *semper*, idest, non per intervallum *cogitet*, sed *semper*. Considerandum vero est, quia non dicit *honorem*, sed *onus*, quia qui hoc pondus suscipit, non ut honoretur illud suscipi debet, sed ut laboret et aliis proficiat, sicut ipse sanctus Benedictus subiungit: *sciatque sibi oportere prodesse, magis quam praeesse*. Attendendum est, quia non dicit *praeesse*, sed *prodesse*. Quasi diceret: Cognoscat Abba hoc officium ideo suscipi, quia oportet illi ut aliis proficiat, non ut praesit. Mali enim e contrario non sentiunt *prodesse*, sed *praeesse*, idest, ideo accipiunt officium pastorale, ut honorati et praelati esse videantur, non ut aliis prosint. *Prodesse* enim est, adiutorium aliis praebere; *praeesse* vero, super esse. *Villicationis suae rationem*, idest ministerii sui curam.

Sequitur: *Oportet ergo eum esse doctum lege divina, ut sciat et sit unde proferat nova et vetera.* Bene dixit Abbatem doctum esse lege divina, quia debet cognitionem novi et veteris Testamenti habere. Sicut enim dicit beatus Gregorius papa: *Ars artium est gubernatio, et doctrina animarum.* Nam quare dixerit illum *esse doctum lege divina,* manifestat cum subiungit, dicens: *ut sciat et sit unde proferat nova et vetera.* Quasi diceret: ut cognoscat, et sit tale vasculum, unde possit nova et vetera proferre; nam cum dixit nova et vetera proferre, vas eum fecit; hoc est dicere: sicut est per doctrinam, sic sit per vitam. Ille enim scit nova et vetera proferre, qui cognoscit dicere poenam perpetuam, et gaudium patriae coelestis. Per *nova* enim gaudium, per *vetera* poena intelligitur. *Castum.* Castus est, qui post perpetrationem sceleris se continet. Notandum est, quia si ante perpetravit illud scelus, Abba potest esse, quia sacrificium Abba, ob hoc quia Abba est, non offert, sed quia Presbyter est. Nunc videndum est, quare prius *castum* dicit sanctus Benedictus, et non aliud. Ideo hoc dixit, quia nullum vitium ita est Deo abominabile, quomodo immunditia corporis. Et ob hoc prius dixit eum esse castum, quia si in aliqua immunditia corporis iacuerit, nullo modo Abba fieri debet, quia malum hoc valde Deo orribile est. *Sobrium,* idest, non gulosum, vel vagum, sed temperatum, et modestum. *Misericordem.* Bene *misericordem* eum dicit esse, quia sic Dominus in Evangelio dicit: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Notandum est, quia *misericordem* illum oportet esse in cibo, et potu, et vestitu; si autem in vitiis quis inventus fuerit, et ei dubium fuerit, utrum poenam exerceat an misericordiam, tolerabilius est ad misericordiam flectere, quam ad poenam. *Ut idem ipse consequatur* cum dicit, subaudiendum est: opus misericordiae. Ac si diceret: sit misericors, ut misericordiam consequatur. Quod vero dicit: *et semper superexaltet misericordiam iudicio;* quasi diceret: semper superponat misericordiam iudicio, idest, poenae vel vindictae. Ac si diceret: semper maiorem faciat misericordiam in iudicio, quam poenam; quia melius est ut of-

fendere videatur in misericordia, sicut diximus, quam in crudelitate.

Sequitur: *Oderit vitia, diligat Fratres*. Sunt enim multi, qui pro amore hominis, etiam vitium eius diligunt; et iterum sunt alii, qui orrendo vitium, etiam hominem, in quo vitium est, orrent; et quia hoc malum est, ideo sanctus Benedictus dicit: *Oderit vitia, Fratres diligat;* hoc est, illum hominem debet diligere, in quantum homo est, vitium autem eius solummodo debet orrere. Quod autem dicit: *In ipsa autem correptione prudenter agat, et ne quid nimis;* ac si diceret: cum aliquem corripit, et eum emendare vult, prudenter faciat, et non nimis. Et reddit causam quare, cum dicit: *ne dum nimis eradere cupit eruginem, frangatur vas*. *Nimis* est, quod plus est quam oportet. Est enim vas, quod eruginem in summo habet; et est aliud vas, quod usque in medio habet eruginem; et est aliud, quod plus profundius habet, idest, usque in aliam partem. Deinde si volueris istud vas eruginare, quod in summo habet eruginem, potes illud absque fractione eruginare; similiter facere potes et de isto, quod usque in medio habet eruginem; si autem istud, quod profundius habet eruginem, ita eruginare cupis, sicut illud, quod in summo, vel sicut illud, quod in medio habet eruginem, tunc franges illud vasculum: ita et in ominibus fit. Sunt enim tales homines, qui naturaliter habent qualecumque vitium; et sunt item alii, qui non naturaliter habent aliquid vitium, sed postea illud assumpserunt. Itaque iste, qui non habet illud vitium naturaliter, potest emendari; ille autem, qui naturaliter habet qualecumque vitium, emendari non potest. Ab aliis enim vitiis correptus, cito emendaverit; ab illo autem, quod quasi naturaliter habet, emendari nullo modo potest. Tu autem si volueris ita istum hominem, qui illud vitium naturaliter habet, pro eo vitio prosequi et castigare, sicut illum qui emendari potest, tunc frangitur, idest, forte odio moritur, antequam emendetur. Verum debet iste talis castigari et non dimitti, sed tamen non sicut ille qui potest emendari.

Sequitur: *Suamque fragilitatem semper suspectus sit*. Bene di-

xit: *suam fragilitatem semper suspectus sit;* ac si diceret: semper debet se fragilem cognoscere, quia forte aut cecidit in grave peccatum, aut si non cecidit, potest cadere. Si enim hoc consideraverit, tunc nosse poterit, quomodo aliis misericordiam faciat.

Sequitur: *Memineritque, calamum quassatum non conterendum.* Hoc enim testimonium Ieremias Propheta de Domino Iesu Christo dixit. Ait enim: *Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet.* Per *calamum* intelligitur peccatum; per *linum* vero *fumigans*, homo qui non per omnia malus est; quia iam quando fumus exit de illo, tunc focum aliquid habet; quasi diceret: peccatorum conversionem non despiciet, sed ad poenitentiam illos revocet. Ita et nunc beatus Benedictus dicit: *Calamum quassatum non conterendum,* idest, non in tantum persequatur illum hominem, qui naturaliter habet illud vitium, ut pereat; tamen ex toto dimittendus non est; et non dicimus, ut illum hominem pro suo vitio non castiget, sed non illum ita fortiter persequatur, sicut illum qui non habet naturaliter illud vitium, sicut iam diximus. Et hoc est quod subsecutus est dicens: *In quibus non dicimus ut permittat nutriri vitia, sed prudenter et cum charitate ea amputet.* Ac si diceret: vitia emendet, et non nutriat, sed tamen prudenter et cum charitate hoc faciat; quasi dicat: resistat vitiis, compatiatur homini. Per hoc quoque quod dicit: *ut viderit unicuique expedire, sicut iam diximus;* ac si diceret: sicut cognoverit unicuique expedire; hoc est, cui flagellum expedit, adhibeat; et cui non expedit, non adhibeat. Verbi gratia, ecce duo Fratres sunt; hunc unum nisi flagellaveris non emendatur, tunc flagellandus est; alium autem si flagellaveris non emendatur, sed magis deterioratur; tunc non debet illi flagellum adhiberi, quia sicut dicit Papa Gregorius: *unde unus medetur, inde alter moritur.*

Sequitur: *Et studeat plus amari, quam timeri*; subaudiendum est: a bonis. Isto modo oportet hoc praeceptum implere. Verbi gratia, si flagellum alicui adhibet, debet illi postea dulcem confabulationem porrigere, vel formam huiuscemodi, quatenus ad amorem provocetur.

Sequitur: *Non sit turbulentus.* Ille *turbulentus* est, qui in vultu suo hilaritatem non ostendit, et semper incedit iratus et vultu orribili. *Non anxius. Anxius* est, quem nos dicimus inquietum. *Nimius et obstinatus* unum significant. Nam in Priore qui *obstinatus* est, hoc est, qui per aliorum consilium nil vult agere, malum in eo vitium est; et ob hoc ad malum finem solet pervenire ille Prior. Quod vero dicit: *Non sit zelotipus, et nimis suspiciosus*, unum significat. *Suspiciosus* non dicit ut in divinis rebus non sit, sed in temporalibus. Verbi gratia, si dederit ministerium alicui, veluti est Cellararius, Vestararius, et reliqui Obedientiales; de his dicit, ut non sit *nimis suspiciosus*, hoc est, plus quam oportet. Et hoc notandum est, quia de talibus non dicit, ut nullo modo suspicetur; sed dicit, ut *nimis suspiciosus* non sit. Verum in divinis rebus, hoc est in lectione, in silentio, et caeteris talibus, semper *sollicitus* debet esse et *suspiciosus*.

Sequitur: *In ipsis imperiis suis sit providus et consideratus.* Ac si diceret: in suis imperiis debet providere et considerare hoc quod iniungit, et illum cui iniungit. Quod autem dicit: *sive secundum Deum, sive secundum saeculum sit opera quae iniungit, discernat et temperet.* Notandum est, quia *sit* debet dici singulariter, et non *sint* pluraliter. Et est sensus. Sive *sit* hoc quod iniungit secundum saeculum, sive secundum Deum, temperate et discrete imperet; non enim plus quam oportet debet Abba imperare suo Monacho. Hoc itaque animadvertendum est, quia non dicit ut ille Abba sive sit secundum Deum, sive sit secundum saeculum, quod omni modo refutandum est; sed dicit: sive sit opus spiritale, sive temporale, *discernat et temperet.* Quod vero dicit: *cogitans discretionem sancti Iacob dicentis: Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti una die*; quasi diceret: debet cogitare discretionem sancti Iacob, et sicut ille fuit discretus super gregem suum, ita sit et Abba super Monachos suos. Nam habuit sanctus Iacob in grege suo tales oves, quae cito poterant ire, et iterum habuit tales, quae forte infirmitate aut parvitate, non poterant sic cito ire, sicut

illae quae sanae erant; propter hoc ergo sanctus Iacob noluit consentire illis qui plus poterant, sed magis illis qui minus; quia si forte ire cogerentur, morerentur omnes una die. Ita et Abba facere debet. Verbi gratia, si fuerint tales Fratres spiritales, qui dixerint Abbati plus quam Regula dicit ieiunare, et viderit ille Abba non posse illud ieiunium omnes aequaliter ieiunare, non debet illis consentire. Si vero illi Fratres spiritales de vino et caeteris ad aesum pertinentibus voluerint abstinere, considerare debet Abba, ut si possunt hoc facere, faciant; si vero cognoverit eos non posse hoc adimplere, non debet illis consentire. Similiter etiam de labore manuum debet facere; ut si verbi gratia fuerint in tali opere duo vel tres Fratres, qui fortiter potuerint laborare, et habent vires laborandi, et voluerint ut similiter laborent cum eis qui non possunt, nec vires laborandi habent, non debet Abba illis consentire, sed magis illos debet constringere ut non faciant quantum ipsi volunt et possunt, sed ita temperate, ut et infirmi quoque qui non possunt, valeant cum illis aequaliter laborare. Et hoc est quod inferius dicit: *sic omnia temperet, ut et fortes sit quod cupiant, et infirmi non refugiant*. Non enim *sint* pluraliter, sed *sit* singulariter dici debet; ut sit sensus: sic *temperet* opus et disponat, qualiter *et fortes sit quod cupiant* facere, *et infirmi non refugiant* illud opus; quia si temperatum fuerit opus, et infirmi illud non refugiunt, et fortes erit quod cupient agere, sicut superius diximus. Si enim fortes qui possunt laborare refraenati fuerint, semper desiderabunt laborare, et infirmi qui non possunt, animati restrictione eorum qui possunt, fiant fortes ad laborandum. Veluti est cum quis ducit unum equum nimis cupientem ambulare, et alterum ducit debilem; illi cupienti nimium ambulare mittit fraenum, ut non ambulet multum, debilem vero non constringit, ut ambulet prout vult.

Sequitur: *Haec ergo aliaque testimonia discretionis matris virtutum sumens*. Bene dixit *discretionem matrem virtutum* esse, quia haec est omnium virtutum mater, et caeterae virtutes ab ipsa procedunt. Quod autem dicit: *et praecipue ut praesentem*

Regulam in omnibus conservet, subaudiendum est: ille Abba. Ubi ergo sunt illi qui dicunt: non debent Abbates hanc Regulam sicut Monachi observare? cum hic absolute dicatur de Abbate praecipue ut hanc Regulam observet? Quod autem dicit: *ut dum bene ministraverit, audiat a Domino ut servus bonus qui erogavit triticum conservis suis in tempore suo: Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum;* quasi diceret: quia si bene suum administraverit ministerium, tam in se quam in aliis, idest, si eum qui increpari dignus fuerit increpaverit, quem rogari rogaverit, quem excommunicari excommunicaverit, et illis etiam temporalia ministraverit; tunc merebitur a Domino constitui, sicut ille servus qui bene ministravit, idest, qui tempore suo dedit conservis suis cibum: *Amen dico vobis*, ait; *super omnia bona sua constituet eum.* Quomodo itaque super omnia bona Domini unus constitui dicitur, cum multi sint boni dispensatores? iam si unus super omnia bona constitutus fuerit, quomodo alter poterit constitui? Vere potest, quia coelestis patriae haereditas non est sicut terrena haereditas, in qua quantum quis plus habuerit, tantum alius habebit minus; illa vero coelestis haereditas non est ita; sed quantum plus quis illam habuerit, tantum alius plus possidebit, quia gaudium alterius suum esse credet.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXV.
DE PRAEPOSITO MONASTERII

Saepius quidem contingit, ut per ordinationem Praepositi scandala gravia in Monasteriis oriantur: dum sint aliqui, maligno spiritu superbiae inflati, et aestimantes se secundos esse Abbates, assumentes sibi tyrannidem, scandala nutriunt, et dissensiones in Congregationes faciunt; et maxime in illis locis, ubi ab eodem Sacerdote, vel ab eis Abbatibus, qui Abbatem ordinant, ab ipsis etiam et Praepositus ordinatur. Quod quam sit absurdum, facile advertitur; quia ab ipso initio ordinationis materia ei datur superbiendi, dum ei suggeritur a cogitationibus suis, exutum eum esse a potestate Abbatis sui, quia ab ipsis es et tu ordinatus, a quibus et Abba. Hinc suscitantur invidiae, rixae, detractiones, dissensiones, aemulationes, exordinationes. Ut dum contraria sive Abba Praepositusque sentiunt, et ipsorum necesse est sub hac dissensione animas periclitari; et hi qui sub ipsis sunt, dum adulantur partibus,

eunt in perditionem. Cujus periculi malum illos respicit in capite, qui talibus in ordinationibus se fecerunt auctores.

Ideo nos praevidimus expedire propter pacis charitatisque custodiam in Abbatis pendere arbitrio ordinationem Monasterii sui. Et si potest fieri, per Decanos ordinetur, ut ante disposuimus, omnis utilitas Monasterii, prout Abba disposuerit; ut dum pluribus committitur, unus non superbiat. Quod si aut locus expetit, aut Congregatio petierit rationabiliter cum humilitate, et Abba judicaverit expedire, quemcumque elegerit Abba cum consilio Fratrum timentium Deum, ordinet ipse sibi Praepositum. Qui tamen Praepositus illa agat cum reverentia, quae ab Abbate suo ei injuncta fuerint; nihil contra Abbatis voluntatem aut ordinationem faciens; quia quantum Praelatus est caeteris, in tantum eum oportet sollicitius observare praecepta Regulae. Qui Praepositus, si repertus fuerit vitiosus, aut elatione deceptus superbire, aut contemptor sanctae Regulae fuerit comprobatus, admoneatur verbis usque quater: si non emendaverit, adhibeatur ei correptio disciplinae Regularis. Quod si neque sic correxerit, tunc dejiciatur de ordine Praepositurae, et alius, qui dignus est, in loco ejus subrogetur. Quod si et postea in Congregatione quietus

et obediens non fuerit, etiam de Monasterio pellatur. Cogitet tamen Abba, se de omnibus judiciis suis Deo reddere rationem; ne forte invidiae aut zeli flamma urat animam.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit beatus Benedictus in eo, quod prius dixit de Abbate, et postmodum subiunxit de Praeposito. *Assumentes sibi tirannidem, scandala nutriunt. Tirannidem*, idest, crudelitatem. *Quod quam sit absurdum, facile advertitur.* Quasi diceret: hoc malum *quam sit absurdum*, idest, contrarium vel malum, *facile*, idest, cito, *advertitur*, hoc est, cognoscitur, intelligitur. *Materia*, idest, occasio. *Aemulationes*, idest, invidiae. *Exordinationes* vero dicit, quia quod Abba ordinat, Praepositus exordinat, et quod Praepositus ordinat, Abba deordinat. Quod vero dicit *necesse est*, non dicit ut necessitas sit perire, sed *necesse est*, idest, non potest aliter fieri. *Dum adulantur partibus, eunt in perditionem;* idest: *dum adulantur* Monachi, alii Abbati, alii autem Praeposito, et alii dicunt Abbati: tu melius disponis quam Praepositus; et iterum alii vadunt ad Praepositum et dicunt: tu melius agis quam Abba; et quod peius est, sunt alii qui quod audiunt a Praeposito dicunt Abbati, et iterum quod ab Abbate audiunt dicunt Praeposito; et dum hoc agunt, *eunt in perditionem*. Quod vero dicit: *Cuius periculi malum illos respicit in capite, qui talibus se in ordinatione fecerunt auctores;* ac si diceret: in primis ad illos Episcopos vel Abbates hoc malum respicit, qui illum Abbatem et Praepositum ordinaverunt; vel etiam ad Monachos qui consenserunt; deinde et ad Abbatem et Praepositum hoc malum respicit, qui quaerunt sua, et non quae sunt Dei. *Expedire, pendere*, idest, constare. Quod vero dicit: *Si potest fieri, per Decanos ordinetur, ut ante disposuimus, omnis utilitas Monasterii, prout Abba disposuerit;* ac si diceret: quidquid ordinandum est in Monasterio, Decani debent

ordinare; et Decani ita debent disponere, sicut Abba disposuerit; et reddit causam quare, cum dicit: *ut dum pluribus committitur, unus non superbiat*. Ac si diceret: ideo Decani debent ordinare, quia si unus solummodo, idest Praepositus, vel quilibet alius Frater cuncta ordinaverit, elatus efficitur in cogitationibus suis. Non dicit, ut non superbiat Abbati, sed ut etiam nec in corde elatus existat, cum videt se quasi solum regere Monasterium. Quod autem dicit: *Quod si aut locus expetit, et Congregatio petierit rationabiliter et cum humilitate, quemcumque elegerit Abba, cum consilio Fratrum timentium Deum, ordinet ipse sibi Praepositum;* quasi diceret: quando elegerit Abba Praepositum, *cum consilio Fratrum timentium Deum,* hoc est, Seniorum, eligat; et postmodum interroget omnes generaliter in Capitulo. Quod vero dicit: *Qui tamen Praepositus illa agat cum reverentia,* et reliqua. Usque modo dixit, qualiter ordinetur Praepositus; modo vero, postquam ordinatus est, constringit illum dicens: *illa agat cum reverentia,* idest, cum honore, quae ei ab Abbate iniuncta fuerint. Hoc vero quod dicit: *nihil contra voluntatem Abbatis aut ordinationem faciens,* sciendum est, quia duo dixit, idest, *voluntatem Abbatis,* et *ordinationem*. Potest enim voluntas esse Abbatis, quod non est ordinatio. Verbi gratia, ordinat Abba quae agi debent; et quia nullus mortalium est qui sic possit definire omnia in primis, ut postmodum non sit emendandi necessitas, tunc ille Praepositus non agit contra *Abbatis ordinationem,* cum eam custodit; et iterum non agit contra *voluntatem Abbatis,* si in illis rebus, in quibus non potuit Abba definitionem ponere ex toto, Praepositus ita illa agit, prout Abbatis voluntatem cognoverit. Quod autem dicit: *Quantum praelatus est caeteris, tantum eum oportet sollicite observare praecepta Regulae,* intelligi debet, in cibo, et potu, vel in silentio, et ubi potest in lectione, vel caeteris rebus spiritalibus. Hoc vero quod dicit: *Qui Praepositus, si repertus fuerit vitiosus, aut elatione deceptus. Vitiosus* attinet ad cibum et potum; *elatus* vero ad vestitum et aliud huiusmodi. *Contemptor sanctae Regulae* attinet ad silentium, lectionem et caetera quae Regula

dicit custodire, et non custodit. *Admoneatur verbis usque quater*. Bene *usque quater* dixit, quia sicut maior est in honore, ita etiam plus debet habere admonitiones. Monachus enim duabus vicibus admonendus est secrete, Decanus tribus, Praepositus quatuor. Quod autem dicit: *Si non emendaverit, adhibeatur ei correptio disciplinae regularis*, quasi diceret: si per quatuor vices fuerit admonitus, et non emendaverit, ducatur per sex gradus; hoc est, publica correptio, excommunicatio, nimiis ieiuniis si dignus est, flagellum, deinde oratio, postea *deiiciatur de ordine Praepositurae*, sicut ipse sanctus Benedictus dicit, *et alius, qui dignus est, in loco eius subrogetur*, postea vero *expellatur de Monasterio, si quietus et obediens in Congregatione non fuerit*. Quod vero dicit: *Cogitet tamen Abba, se de omnibus iudiciis suis Deo reddere rationem*, attendendum est, quia ubi sanctus Benedictus de iudicio dicit Abbati, quasi fraenum illi mittit, cum dicit quia *de omnibus iudiciis suis redditurus est rationem*, sicut in hoc loco dicit. Et bene dixit, *ne forte invidiae aut zeli flamma urat animam;* quia forte ille Praepositus est bonus homo, et sanctae conversationis; et ideo dicit: *ne forte zeli, aut invidiae flamma urat animam*. Zelus enim attinet ad praesens tempus, invidia ad futurum; quamvis et zelus et invidia referatur ad unum finem; quasi diceret: et quia videt illum bonum esse, aut futurum esse; ideo eiicere illum vult de Monasterio; propterea dixit: *ne forte zeli aut invidiae flamma urat animam*, hoc est, ne forte ille Abba, invidia aut zelo diaboli excitatus adversus illum Praepositum, velit eum quasi regulariter deponere de gradu suo, et postea iterum eiicere illum de Monasterio.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXVI.
DE HOSTIARIIS MONASTERII

Ad portam Monasterii ponatur Senex sapiens, qui sciat accipere responsum et reddere, et cujus maturitas eum non sinat vagari. Qui Portarius Cellam debebit habere juxta portam, ut venientes semper praesentem inveniant, a quo responsum accipiant. Et mox, ut aliquis pulsaverit, aut pauper clamaverit, *Deo gratias*, respondeat, aut *Benedic;* et cum omni mansuetudine timoris Dei reddat responsum festinanter cum fervore charitatis. Qui Portarius, si indiget solatio, juniorem Fratrem accipiat. Monasterium autem, si possit fieri, ita debet constitui, ut omnia necessaria, idest aqua, molendinum, hortum, vel artes diversae, intra Monasterium exerceantur; ut non sit necessitas Monachis vagandi foris; quia omnino non expedit animabus eorum. Hanc autem Regulam saepius volumus in Congregatione legi; ne quis Fratrum se de ignorantia excuset.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Egregium ordinem tenuit beatus Benedictus, in eo quod prius dixit de Abbate, et post de Praeposito; nunc vero dicit de Portario Monasterii. Ait enim: *Ad portam Monasterii ponatur senex sapiens, qui sciat accipere responsum et reddere.* Non omnis senex sapiens, quamvis divina Scriptura senem pro sapiente ponat; tamen sanctus Benedictus in hoc loco duo vult, et senem, et sapientem; quia, sicut dixi, non omnis senex sapiens, cum multi senes inveniantur stulti. Si autem non potest inveniri talis senex ut sit sapiens, melius est ut iuvenis sapiens et bonus sit, quam senex stultus. Bene senem et sapientem ad portam Monasterii poni iubet, quia sicut per ostium intratur in domum, ita per portam intratur in Monasterium.

Quod autem dicit: *Cuius maturitas eum non sinat vagari*, ostendit, quia utilior est maturitas, quam longaevitas. Sicut vero dixit superius *senex sapiens*, ita inferius subiunxit: *ut sciat accipere responsum et reddere*, et subiunxit: *cuius maturitas non sinat eum vagari. Sapiens* attinet ad accipere responsum et reddere, *senex* attinet ad illum ubi dicit: *cuius maturitas non sinat eum vagari.*

Sequitur: *Qui Portarius cellam debet habere iuxta portam, ut venientes semper praesentem inveniant, a quo responsum accipiant.* Antiquitus enim illi qui coquinam Abbatis faciebant, ipsi etiam erant Portarii, quia non erat multitudo hospitum, et ideo illi duo poterant haec facere; nunc autem quia multitudo est hospitum, ita debet fieri. Isti Portarii debent esse duo, et nihil aliud debent agere, nisi nuntiare solummodo. Et ideo duo debent esse, ut cum unus vadit ad officium, aut cum hospite, aut

manducare, alter remaneat qui responsum reddat supervenienti; nam in nostra provincia solarium habetur super portam, et oratorium ibidem. Isti solummodo nuntiant hospitem. Si autem pauper fuerit, innuit illi, ut ad hospitalem vadat. Et bene dixit ut *si aliquis pulsaverit,* et reliqua; quia pauper clamat, dives pulsat. *Deo gratias respondeat,* idest gratuletur et benedicat Deum. Quod autem dicit: *Hanc Regulam saepius in Congregatione volumus legi,* de traditione Regulae dicit; quia nil valet illa lectio, nisi fuerit eius ostensa ratio. Hoc notandum est, quia duo vult beatus Benedictus ut habeat Portarius, idest, senectutem et sapientiam. Sapientiae reddit causam quare, cum dicit: *qui sciat accipere responsum et reddere;* et quare senectutis, simili modo reddit, cum dicit: *cuius maturitas eum non sinat vagari.*

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXVII.
DE FRATRIBUS IN VIAM DIRECTIS

Dirigendi Fratres in via, omnium Fratrum vel Abbatis se orationibus commendent. Et semper ad orationem ultimam operis Dei commemoratio omnium absentium fiat. Revertentes autem de via Fratres, ipso die quo redeunt, per omnes Canonicas horas, dum expletur opus Dei, prostrati solo Oratorii ab omnibus petant orationem propter excessus: ne cui forte subripuerit in via visus aut auditus malae rei aut otiosi sermonis. Nec praesumat quisquam referre alio quaecumque foris Monasterium viderit aut audierit; quia plurima destructio est. Quod si quis praesumpserit, vindictae Regulari subjaceat. Similiter et qui praesumpserit Claustra Monasterii egredi, vel quocumque ire, vel quidpiam, quamvis parum, sine jussione Abbatis facere.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit in hoc loco beatus Benedictus, eo quod prius dixit de introitu Monasterii, et nunc dicit de his qui ab intus exeunt, ut foras pro aliqua utilitate procedant. Ait enim: *Dirigendi Fratres in via, omnium Fratrum vel Abbatis se commendent orationi.* Quia vero cognovit beatus Benedictus, illum qui de Monasterio exit, et ad alia loca properat, posse cadere in aliquo peccato, ideo iubet, ut se orationi commendet Abbatis, vel omnium Fratrum, ut cum prosecutus fuerit orationibus Fratrum, absque offensione illud iter perageret. Sed notandum est, quia sollicitum voluit reddere Monachum, non solum in Monasterio, verum etiam in via, et in omnibus omnino locis. Et quia cognovit, sine offensione illud opus Monachum non posse perficere, ideo iussit, ut orationi omnium se commendaret. Unde illum, qui pergit, tempore egressionis cum se in solo Oratorii ad prosternendum vadit, oportet ita dicere: Domine Iesu Christe, tu scis fragilitatem meam, adiuva me in hoc itinere, quatenus hoc iter obedientiae meae valeam orationibus Fratrum sine offensione peragere. Et postea, quantum potest, debet se sollicitum reddere.

Sequitur: *Revertentes autem de via Fratres, ipso die quo redeunt, per omnes canonicas horas dum expletur opus Dei, prostrati solo Oratorii, ab omnibus petant orationem propter excessus.* Animadvertendum est in hoc loco, quia sicut dedit iudicium de praeteritis negligentiis, vel universis vitiis, quibus operatur Monachus, sive de eis quibus operatur et non intelligit, sive quae intelligit et non recordatur, vel si recordatur, forte negligit poenitere, ut in diebus Quadragesimae illas di-

luat; ita etiam nunc iudicium dat de his negligentiis, quibus visu, aut locutione, vel auditu committit Monachus in via, quatenus quod negligenter foris commisit, hac venia orantibus Fratribus debet delere. Et notandum est, quia non aliorum sensuum fecit mentionem, sed visus, et auditus, atque otiosi sermonis; quia nullus sensus est tam lubricus et facilis *ad peccandum* quomodo visus, et auditus, et os; saepe enim *contingit*, ut non quod vult quis aut videat, vel audiat, aut certe loquatur. Et hoc est quod dixit *excessus*. *Excessus* enim est, cum non sponte peccatur, vel pro improvisu, idest, quod non cogitavit ante, nec cognovit, sicut in visu, auditu, atque locutione. Et hoc notandum est, quia fortasse dicit aliquis callidus: quidquid foris commisi, in hac oratione mihi dimittitur. Cui respondendum est: scito, Frater, quia non aliis culpis dicit sanctus Benedictus esse ignoscendum, nisi quod visu, aut auditu malae rei, aut otiosi sermonis committuntur; non enim dixit, si potum aut cibum plus quam debuit percepit, aut donavit quod non debuit, aut osculo inlecebroso quemquam osculatus fuit, et caetera talia, sed de visu et auditu, necnon et de otioso sermone fecit mentionem. Unde intelligere oportet illum qui hoc dicit, quia utinam de his tribus per hanc veniam indulgentiam mereatur, incertus est! Caetera vero peccata oportet per confessionem humiliter Abbati suo satisfaciendo confiteri, et emendare. Et si venerit tali hora, antequam in Oratorio veniam petat, debet confiteri Abbati has negligentias pariter. Si vero illi Abba indicaverit cantare aliquot Psalmos, dicens: Frater, cane pro te tantos Psalmos, et pete huc veniam in Oratorio, quam tibi praecepit sanctus Benedictus petere; ita faciens, credi debet etiam sibi parci caetera delicta. Cum enim frater Abbati confitetur; ita debet facere. Petat veniam humiliter et dicat: Pater, tu cognoscis quia sanctus Benedictus pro tribus rebus dixit veniam petere in Oratorio, idest, auditu, visu, et otiosi sermonis; ego autem plus me cognosco deliquisse, et idcirco vobis illa confiteri volo. Et cum hoc ita dixerit, tunc confiteri ei debet omnia, undecumque eum accusat conscientia. Si autem

non potuerit Abbati confiteri antequam petat veniam in Oratorio, confiteatur postea, et sicut Abba constituerit, ita faciat. Cognoscere itaque debet ille qui veniam petit, ut cum petit, intente petat, quia Deus cor magis respicit. Et cum in Oratorio ad veniam vadit petendam, debet in corde suo ita orare, dicens: Domine Iesu Christe, tu me cognoscis fragilem, et ideo praecepisti nobis servis tuis per famulum tuum sanctum Benedictum, pro negligentia auditus, et visus, atque otiosi sermonis veniam postulare; quapropter deprecor clementiam tuam, ut ipso sancto Benedicto intercedente, non solum illas negligentias pro quibus iussus sum veniam petere, sed etiam omnia peccata mea praeterita mihi in hac supplicatione parcere digneris. Et hoc notandum est, quia non dixit sanctus Benedictus: *ipsa nocte qua redeunt*, sed *ipsa die*. Intentio enim sancti Benedicti fuit, ut in die veniat Monachus, et non in nocte, quatenus per canonicas omnes horas ante quas venerit, valeat negligentias suas abstergere. Unde pro hac causa in nostra terra consuetudo est Monachorum tali hora ad Monasterium redire, ut ad Completorium paratus possit esse; si aliis horis, non potest ut hoc praeceptum valeat implere, ne praevaricator suae professionis existat; aut certe si non potest ita venire, vadit ad mansionem in alterum locum nostrum quem habemus, aut certe si hoc non facere potest, tunc manet ad portam Monasterii in illa nocte, et ibi pro necessitate manducare illi praeparatur sicut hospiti, et lectum. Et hoc notandum est, quia si longa via vadunt Fratres, veluti est ad Regem, aut etiam alicubi longe, tunc in Capitulo, sive Abba, seu caeteri qui ambulaturi sunt veniant, ubi coram Fratribus manifestantur quo pergunt; ibi etiam prosternunt se Fratribus, et commendant se eorum orationibus, et osculantur omnes; et tunc in Oratorio prosternunt ad orationem recipiendam, et sic vadunt quo ituri sunt. Si autem non valde longe vadunt, solummodo in Oratorio petunt benedictionem, et, sicut dixi, illi qui longe vadunt omnes in Capitulo Fratres osculantur; illi vero qui prope solummodo vadunt, non in Capitulo, sed in Oratorio satisfaciunt, et cum revertuntur, quos potue-

rint de Fratribus osculare, osculentur. Hoc vero omnino attendendum est, quia si Fratres manserint foris in Cella Monasterii, vel alicubi, cum revertuntur, veniam debent postulare. Et sive quando vadunt, sive quando veniunt, si veniam noluerint petere, per regulares modos castigari debent. Quod autem dicit: *Non praesumat referre quaecumque foris Monasterium viderit, aut audierit, quia plurima destructio est;* verum est, quia plurima destructio potest esse, si ille qui intus est talem causam nuntiare audierit illum qui revertitur, idest, aut haeresim, aut blasphemiam, aut aliquid perversum, unde ille qui hoc audierit, cogitando et meditando, in aeternum exinde possit perire, et nunquam recuperari.

Sequitur: *Quod si quis haec facere praesumpserit, vindictae regulari subiaceat.* De hoc iam supra diximus. Quod vero dicit: *Dum expletur opus Dei, prostrati solo Oratorii ab omnibus petant orationem,* reddit causam quare, cum dicit: *propter excessus.* Et quid sit iste *excessus* manifestat cum dicit: *ne quid forte subripuerit in via visus, aut auditus malae rei, aut otiosi sermonis. Similiter et qui praesumpserit Claustra Monasterii egredi,* subaudiendum est: *vindictae regulari subiaceat, vel quippiam quamvis parvum sine iussione Abbatis facere, vindictae regulari subiaceat.* Notandum est, quia talis debet esse Claustra Monasterii, ubi Monachus ea quae necessaria sunt valeat exercere, idest, consuere, lectioni vacare, et reliqua opera exercere, et ubi custodia possit esse. Nec debet esse ita parva, ut cum aliquid vult operari Monachus, occasionem inveniat murmurandi propter parvitatem. Nec ita debet esse ampla, ubi occasionem possit invenire fabulandi cum aliquo. Verum illi qui habent obedientiam foras eundi, suam claustram debent habere, idest, suum terminum. Verbi gratia, ille qui calceamenta debet praeparare Fratribus, suam claustram debet habere, idest, suum terminum, hoc est, ut usque ad magistrum calceamentorum vadat. Similiter et caeteri qui obedientiam foras habent exeundi, tantum vadant, quantum constitutum habent. Similiter et ille qui hortum ad laborandum habet, in hortum solummodo

vadat, quia sic in horto, sicut in Monasterio Regula dicit esse; idcirco ita debet in horto sicut in Monasterio esse; eo quod non debet ibi accessus esse aliorum. Reliqui autem, quibus non est iniunctum, non debent foris ostium Claustrae exire. Hoc vero quod dicit: *quamvis parvum, sine iussione Abbatis facere*, ita intelligitur, idest, ut nullam rem parvissimam, sine iussione Abbatis praesumat quis facere. Sed in ipsa iussione ita considerandum est. Si fuerit talis res, ubi certius cognoscis placere Abbati, quamvis non interroges Abbatem, potes facere; quia intentionem tui Abbatis respicere debes. Si autem etiam bona sit res, et cognoscis certius non esse voluntatem Abbatis, nullo modo debes illam facere. *Disciplina regularis* est per gradus duci praedictos. Sed sive dicatur *disciplina regularis*, seu *vindicta regularis*, unum est.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXVIII.
SI FRATRI IMPOSSIBILIA INIUNGANTUR

Si cui Fratri aliqua forte gravia aut impossibilia injunguntur, suscipiat quidem jubentis imperium cum omni mansuetudine et obedientia. Quod si omnino virium suarum mensuram viderit pondus oneris excedere; impossibilitatis suae causas ei, qui sibi praeest, patienter et opportune suggerat, non superbiendo aut resistendo vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit; sciat junior ita sibi expedire; et ex charitate, confidens de adjutorio Dei, obediat.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Aptum ordinem tenuit in hoc loco beatus Benedictus, in eo quod postquam dixit de Fratribus in viam directis, subiunxit: *Si Fratri impossibilia iniungantur,* eo quod certe in ipsa via contingit, ut aut gravia sint, aut certe impossibilia. Ac per hoc intelligitur, ut non solum si contigerint in via gravia aut impossibilia debeat Monachus ea suscipere, sed etiam in omnibus imperiis quae eis imperantur a Priore. Dicit enim: *Si cui Fratri forte aliqua impossibilia vel gravia iniunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium, cum omni mansuetudine et obedientia. Gravia* enim attinent ad dura, hoc est, difficilia, quae vix possunt fieri, hoc est, cum grandi labore; *impossibilia* vero attinent ad illa, quae nunquam possunt fieri. Et bene dixit *cum omni mansuetudine,* idest, non solum ore non dicere se nolle, aut non posse suscipere, sed etiam in vultu non debet se significare resistere; et sicut in corpore ostendit mansuetudinem, ita etiam teneat in mente.

Sequitur: *Quod si omnino virium suarum viderit mensuram pondus oneris excedere, impossibilitatis suae causas ei, qui sibi praeest, patienter et oportune suggerat.* Quasi diceret: si viderit nullo modo se posse illa facere, tunc debet suggerere patienter et oportune. Notandum est enim, quia si pro illis gravibus rebus vult suggerere, suggerat; si vero non vult, non suggerat; nam de illis quae sibi omnino impossibilia sunt, idest, quae nullo modo possunt impleri, suggerere debet; quia forte talia sunt, quae necessaria sunt ut fiant; ut si ille non potest, adimpleat alius. *Oportune* enim attinet ad locum, *patienter* vero ad humilitatem. *Oportune* itaque dicit, hoc est, in secreto. Quod autem

dicit: *non superbiendo aut contradicendo*, potest attinere ut partem velit, partemque nolit illius obedientiae facere; sed tamen *superbiendo*, et *resistendo*, vel *contradicendo* ad unum finem veniunt.

Sequitur: *Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit*, et reliqua. Ac si diceret: iam si cum humilitate suggesserit, et Prior ille consentire noluerit, *confidens de Dei adiutorio, obediat*, et non praetermittat illam obedientiam, sed quantum potest facere, faciat. Notandum est, quia *impossibilitatis suae causas* dicit suggerere, de levibus vero tacuit. Ista gravia ita consideranda sunt: si potest ille Monachus illa peragere, perficere debet; quod si non potest, tunc efficitur illi impossibile, et quia impossibile illi est, tunc debet pro illis suggerere. Ideo dixit de impossibilitate suggerere, ne damnum Monasterii inde eveniat.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXIX.
UT IN MONASTERIO NON PRAESUMAT ALTER ALIUM DEFENDERE

Praecavendum est ne quavis occasione praesumat alter alium defendere Monachum in Monasterio, aut quasi tueri, etiam si qualevis consanguinitatis propinquitate jungantur. Nec quolibet modo id a Monachis praesumatur; quia exinde gravissima occasio scandalorum oriri potest. Quod si quis haec transgressus fuerit, acrius coerceatur.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Congruum ordinem tenuit beatus Benedictus in hoc loco, quia prius dixit, gravia vel impossibilia cum humilitate Priori suo, qui sibi praeest, suggerere, et nunc dicit: *Ut non praesumat in Monasterio alius alium defendere Monachum*, quia forte contingit, ut cum alium, cui videt quis gravia aut impossibilia iubere, defendere conetur. Et hoc notandum est, quia non solum de tali defensione istud capitulum intelligendum est esse dictum, sed etiam de omnibus. Dicit enim: *Praecavendum est, ne quavis occasione praesumat alter alium defendere Monachum, aut quasi tueri. Praecavandum*, est valde cavendum. Per hoc quod dicit: *ne quavis occasione*, omnem excludit occasionem. *Defendere* enim attinet ad apertam defensionem; *tueri*, non ad manifestam defensionem, sed ad coopertam verbis pertinet. Sunt enim alii qui palam, idest, manifeste defendunt alios; ut hoc itaque non faciant, posuit *defendere;* et sunt alii qui non audentes manifeste, defendunt ingeniose, cum dulcibus verbis, et latenter; contra istos, ut non faciant ita, dixit *tueri*, et praemisit: *quasi*. Notandum est enim atque dicendum, quia sicut nimis offendit qui accusat, sic qui defendit. Verbi gratia, adducit Praepositus, aut quilibet Fratrum Priorum, Fratrem negligentem ad Abbatem, et adsunt ibi quinque Fratres; et dum corripit Abba Fratrem negligentem, iactat se unus causa defensionis dicendo fallaciam, ut ille negligens liberetur. Deinde secundus est qui dicit veritatem, qui quamvis veritatem dicat, tamen ideo dicit, ut ille negligens liberetur, habens voluntatem liberandi eum. Tertius vero interrogatur ab Abbate; ille autem dicit veritatem, sed ob hoc dicit veritatem, ne ille negligens liberetur, aut condemnetur,

sed solummodo ut iuste corripiatur. Item quartus est qui dicit veritatem, non ut liberetur, sed ut condemnetur, quia intentio eius est nocendi illum. Quintus est qui falsum dicit, ut ille negligens condemnetur, non ut liberetur. Iste quintus unum cum illo primo finem habet; quartus autem et secundus similiter unum finem habent, qui si coram hominibus videntur liberi esse, tamen coram Deo detinentur; solummodo ille tertius coram Deo et coram hominibus liber est a culpa. Istud enim quod dicit: *acrius coerceatur*, duobus modis intelligi debet, idest, aut certe unum gradum transcendere debet, aut in eo in quo detinetur solito severius iudicari.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXX.
UT NON PRAESUMAT QUISQUAM ALIUM CAEDERE

Vetetur in Monasterio omnis praesumptionis occasio; atque constituimus, ut nulli liceat quemquam Fratrum suorum excommunicare aut caedere; nisi cui potestas ab Abbate data fuerit. Peccantes autem, coram omnibus arguantur, ut caeteri metum habeant. Infantum vero, usque quindecim annorum aetates, disciplinae diligentia ab omnibus et custodia sit: sed et hoc cum omni mensura et ratione. Nam in fortiori aetate qui praesumit aliquatenus, sine praecepto Abbatis, vel in ipsis infantibus sine discretione exarserit, disciplinae Regulari subjaceat, quia scriptum est: *Quod tibi non vis fieri*, *alio ne feceris*.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Bene postquam dixerat beatus Benedictus *ut in Monasterio non praesumat alter alterum defendere Fratrem*, nunc etiam dicit, nec *caedere, aut excommunicare;* ut sicut constrinxit et vetuit *defendere*, vetaret etiam *caedere, aut excommunicare*. Ait enim: *Vetetur in Monasterio omnis praesumptionis occasio*. Quasi diceret: nullam occasionem habeat aliquis aut excommunicare, vel flagellare. Per hunc enim locum docet, ut nec Abba, aut ille qui potestatem habet caedendi aut excommunicandi, debeat *caedere passim, aut excommunicare;* nec etiam ille, cui non est commissum, excommunicare vel caedere. *Passim*, intelligitur leniter, vel praesumptive. Tunc enim Abba leviter vel praesumptive excommunicat vel caedit, cum non suo, idest, congruo tempore, vel sine consilio excommunicat vel caedit; sed cum excommunicat vel caedit, coram omnibus debet excommunicare vel caedere, sicut ipse sanctus Benedictus dicit. Simili modo, quando parcere illi vult, quem excommunicavit, coram omnibus debet indulgere. Quod autem dicit: *Peccantes autem coram omnibus arguantur*, bene dicit; quia dignum est, ut ille qui malum exemplum praebuit aliis, cum peccavit, debeat etiam exemplum praebere humilitatis. Quod vero dicit: *Infantibus vero usque ad quintum decimum annum aetatis, disciplinae diligentia adhibeatur, et custodia sit ab omnibus*, subaudiendum est: ab illis qui non indigent disciplina, et noverunt eam; nam non est consequens ut illi disciplinam dent, qui indigent disciplina, et nesciunt eam. Et hoc notandum est, quia de illis infantibus quindecim annos habentibus dixit, quorum vita cum annis concordat; nam caeteri, etiam usque viginti vel eo amplius, donec intelligant, sem-

per diligentiam habeant et custodiam, nec locum suum in nullo loco teneant inter alios, nisi inter illos, cum quibus in disciplina et custodia sunt. Quod vero dicit: *et hoc cum omni mensura et ratione*, ad *disciplinam* attinet et non ad *custodiam*, quia custodia infantum nullam mensuram debet habere; etenim Regula dicit: *ubi et ubi custodiam habeant. Aliquatenus*, idest, aliquo modo. Quod enim dicit: *Qui in ipsis infantibus exarserit*, quasi diceret: si in ipsis infantibus sine mensura et ratione disciplinam adhibuerit, regulari disciplinae subiaceat, per septem gradus duci in levioribus culpis. Quod si aliquis, qui non habet hoc ministerium commissum, cum videt aliquem male tractare librum, aut sermonem non recte proferre, quos pro disciplina percusserit, in leviori culpa iudicandus est. Si vero per rixam aliquis pugno vel fuste percutit aliquem, iste talis, non in leviori culpa tenendus est, sed in maiori, hoc est, noxa; sicut de potu, vel cibo ante horam sumpto, superius iam diximus. Hoc notandum est, quia si talis Magister infantum fuerit, qui quamvis nimis in ira accensus infantes aut percusserit, vel excommunicaverit ultra mensuram, aut certe male percusserit, tamen sollicitus est nimis super infantes, iste talis propter iram non est expellendus, sed magis tolerandus est, et corripiendus, et admonendus ne ita agat; et propter suam bonam sollicitudinem in ipsa obedientia est retinendus.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXXI.
UT OBEDIENTES SIBI SINT INVICEM FRATRES

Obedientiae bonum non solum Abbati exhibendum est ab omnibus, sed etiam sibi invicem ita obediant Fratres, scientes per hanc obedientiae viam se ituros ad Deum. Praemisso ergo Abbatis aut Praepositorum, qui ab eo constituuntur, imperio, cui non permittimus privata imperia praeponi, de caetero omnes juniores Prioribus suis omni charitate et sollicitudine obediant. Quod si quis contentiosus reperitur, corripiatur. Si quis autem Frater pro quavis minima causa ab Abbate vel a quocumque Priore suo corripitur quolibet modo, vel si leviter senserit animos Prioris cujuscumque contra se iratos vel commotos, quamvis modice; mox sine mora tamdiu prostratus in terra ante pedes ejus jaceat satisfaciens, usque dum benedictione sanetur illa commotio. Quod qui contempserit facere, aut corporali vindictae subjaceat, aut, si contumax fuerit, de Monasterio expellatur.

Explicit Regula.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Quia venit beatus Benedictus ad consumationem sui operis, ideo in ea virtute, qua opus suum inchoavit, perficere dignoscitur. Ille enim opus suum a virtute inchoavit Obedientiae, et in virtute Obedientiae consummavit. Mos enim sanctorum Doctorum est, ut in qua virtute inchoant, in eadem consumment. Verbi gratia, si a Charitate inchoant, in latitudine eiusdem Charitatis opus suum consumant. Bene ergo beatus Benedictus ab Obedientia inchoavit, quia sicut initium recedendi a Deo est inobedientia, ita etiam virtus Obedientiae est initium convertendi ad Deum. Quod vero dicit: *Ut obedientes sibi sint invicem Fratres,* quasi diceret: o auditores mei, o discipuli mei, superius vos admonui solo Abbati bonum obedientiae exhibere; nunc autem dico vobis, admonens vos, quod bonum obedientiae non solum Abbati exhibendum est ab omnibus, sed etiam vobis invicem obedientiam exhibete. Nunc videndum est, quare sanctus Benedictus dicit, bonum obedientiae non solum Abbati exhibendum, sed etiam sibi invicem obedire Fratres, vel quando debeant Fratres sibi invicem obedire, cum ipse sanctus Benedictus nullum spatium donet obediendi; verbi gratia, a mane usque ad horam secundam, vel tertiam, aut pene quartam, aut dicit laborare, vel certe legere; deinde usque ad horam sextam, vel nonam, aut decimam dicit aut legere, vel laborare, iuxta rationem temporis, sicut ipse definivit; post dicit manducare. Ista quaestio duobus modis solvitur. Tunc enim uno modo obedientes sibi invicem sunt Fratres, cum unus obedit in coquina, alter servit hospitibus, alius vero infirmis; sic et in aliis officiis. Altero modo solvitur haec quaestio, ut intra obedientiam Abbatis aut Praepo-

sitorum, si possunt, debeant sibi invicem obedire; verbi gratia, cum donat licentiam lavandi pannos decem Fratribus, vel quotquot fuerint; postea si est talis aut delicatus, vel debilis, qui hoc officium non potest facere, si tu cognoveris necesse illi esse, vel ipse in veritate tibi dixerit suos pannos lavare, facere hoc debes. Similiter cum calcearios ungeris vel lavaris, seu aliquid aliud agis, si tu cognoveris eum velle, aut si ipse Senior innuerit aut certe dixerit, debes obedire; sic tamen, ut tua non decidat obedientia. Simili modo si iniunctum tibi fuerit coquinam facere cum tuo Seniore, et si tu rusticiorem usum ac laboriosum forte ibi feceris, plus quam ille cum quo ipsam coquinam facis, obedientiam maximam Seniori tuo impendis. Similiter in reliquis officinis faciendum est. *Praemisso*, idest, anteposito *Abbatis, aut Praepositorum, qui ab eo constituuntur, imperio, cui non permittimus privata imperia praeponi*. Privata imperia sunt, quae separata sunt ab imperiis Abbatis vel Praepositorum, quorum imperiis non licet cuiquam postponi. *De caetero omnes iuniores Prioribus suis omni charitate et sollicitudine obediant;* idest, ita sibi obediant invicem, ut iussa Priorum non postponant. Attendendum est, quia non dicit solummodo *charitate*, sed cum adiectione *omni*, idest, mentis et corporis. Simili modo cum dicit *sollicitudine*, subaudiendum est *omni*. Charitas itaque attinet ad dilectionem solummodo, sollicitudo vero attinet ad charitatem et ad locum. Et bene, cum obedientiae fecit mentionem, subiunxit: *si quis contentiosus fuerit, corripiatur;* nulli enim magis contentio congruit, quam inobedienti. *Contentiosus* enim est, qui obediens esse non vult. *Iratus* attinet ad maiorem irae commotionem, *commotus* vero attinet ad modicam iram.

Sequitur: *Si quis autem Frater, pro quavis minima causa, ab Abbate, vel a quocumque Priore suo corripitur quolibet modo, vel si leviter senserit animos cuiuscumque Prioris contra se iratos vel commotos, quamvis modice, mox sine mora tamdiu prostratus ante pedes eius iaceat satisfaciens, usque dum benedictione sanetur illa commotio.* Hoc enim omnibus modis ita observandum est. Et iam, quia scimus ut si minor a Priore increpatus fuerit, de-

beat veniam petere, restat nunc ut videamus si maior a minore reprehensus fuerit, quid illi faciendum est: utrum debeat minori sui veniam petere, an non. Sciendum est, quia si minor humiliter atque rationabiliter et de re certa maiorem reprehenderit, debet Senior humiliter illi gratias agere, et veniam petere, quantum ad Dei iudicium attinet; quia quamvis maior sit, tamen in quantum nunc reprehensibilis est, minor illo videtur esse, a quo reprehensus est. Et notandum est, quia si talis fuerit ille minor, ut debeat praecellere, debet ascendere; quia ne ista ratio videatur esse confusa, ideo superius iussit sanctus Benedictus, secundum meritum vitae ordinem in Monasterio observare. Et propterea Abba debet ita disponere et ordinare, ut haec ratio possit suo ordine observari. Caeterum si quis Frater non cuilibet Priori, sed alii Fratri veniam petit, et ille non statim indulserit, ille qui veniam petit debet usque tertia vice veniam petere, quia in illo loco ubi dicit, *usque dum benedictione sanetur illa commotio,* ostendit, ut usque ad plenam indulgentiam debeat supplicare. Sed ille qui diu distulit parcere, debet admoneri, et duci per gradus. Deinde si non voluerit parcere in se peccanti et veniam dare, debet in ultimo loco poni tamdiu, donec discat veniam petenti dare, dum ille ab aliis veniam poscit. Post vero cum emendaverit hoc vitium, tunc revertatur in suum gradum. Quod autem dicit: *Quod qui contempserit facere,* idest, humiliari, *aut corporali vindictae subiaceat, aut, si contumax fuerit, de Monasterio expellatur,* ita intelligitur. Corporalis vindicta in isto loco in duobus constat gradibus, idest, in ieiuniis nimiis, et in flagellis. Sed quaeri potest: quid est quod hic beatus Benedictus dicit: *si contumax fuerit, de Monasterio expellatur,* cum superius idem ipse dicat: *si contumax, aut inobediens, aut murmurans fuerit,* et reliqua, *admoneatur semel, et secundo secrete a Senioribus suis; si non emendaverit, obiurgetur publice,* et reliqua; quomodo itaque expellendus est contumax, si admonendus est? vel quomodo admonendus, si expellendus est? Haec quaestio ita solvitur. Sciendum namque est, quia alia est contumacia, quae nullo modo unquam vult acquiescere, et alia

est contumacia, quae si ad tempus contumax fuerit, idest, si ad tempus noluerit acquiescere, tamen postmodum poenitens, dicit se velle acquiescere. Ille enim contumax expellendus est, qui nullo modo vult acquiescere disciplinae Regulae, et ille contumax admonendus est; qui si ad tempus dicit nolle se suscipere, tamen postmodum poenitens, dicit se velle suscipere. Sciendum est, quia contumacia diversis modis fit, quamvis ad illos duos, quos superius diximus, fines veniat. Verbi gratia, sunt quinque Fratres: unus quidem quia peccavit secrete, cum secrete primo admonetur, dicit: non mihi curae est quod dicis, quia nolo suscipere regularem disciplinam. Iste talis, quamvis tunc ita dixerit, tamen postmodum aut illi qui eum admonuit, aut certe Abbati cum nuntiatur, iactat se in terram, dicens: mea culpa est quia peccavi; nunc paratus sum suscipere quidquid placuerit vobis iudicare; iste iterum admonendus est, et ducendus est per gradus. Item secundus Frater secrete admonetur, quia secrete peccavit; sed cum corripitur vel admonetur, dicit: non mihi curae est quod dicis, quia nolo regularem disciplinam, et caetera; sicut consuentur facere superbi. Simili etiam modo dicit ante Abbatem; deinde dum dicitur in publicum, simili quoque modo dicit in Capitulo. Iste talis expellendus est, si iam grandis de saeculo conversus est in Monasterium, quia ipse sponte venit; si autem infans ibi nutritus fuerit, et vult ad peiorem conversationem ire, idest, in saeculo, iste non debet expelli, sed in carcerem mittendus est, donec se emendet, etiam usque ad mortem. Item tertius Frater peccat; cum secrete admonetur dicit similiter, sicut superius diximus; similiter etiam facit ante Abbatem; deinde cum venerit in Capitulum, si iam non habuerit verba contumaciae, sed ibi poenitens dixerit: mea culpa, quia peccavi, volo suscipere iudicium quod vobis placet dare; iste talis non est expellendus. Item quartus est Frater, qui dum in publico arguitur, quia forte publice peccavit, aut certe in secundo vel tertio gradu est, vel in reliquis, et dixerit: hanc disciplinam nolo suscipere, nec Regulae subdi volo; et perseveraverit in hac resistentia; iste talis expellendus est, ita

tamen, si iam grandis conversus est, sicut dixi; si autem infans ibi nutritus fuerit, non est expellendus, sed, sicut dixi, constringendus, et disciplinae subdendus. Item quintus est Frater, qui dum in secundo gradu publice corripitur, sive quia in ipso gradu est, sive quia publice peccavit, dicit se nolle hoc suscipere, sed tamen postmodum iactans se in terram, poenitens dicit, se velle suscipere disciplinam; iste non est expellendus. Hoc considerandum est, quia Frater ille, qui post secretam admonitionem, et publicam correptionem debet pro quacumque causa excommunicari, si in hac excommunicatione contumax fuerit, idest, si dixerit se nolle suscipere illam excommunicationem, et postmodum poenituerit, ex hoc veniam petens, pro causa qua debuerat excommunicari, excommunicetur, et pro contumacia sua publice corripiatur. Et ille Frater, qui nimiis ieiuniis debet constringi, et ibi repertus fuerit contumax, et post poenitens petierit veniam, pro causa qua debet constringi, constringatur nimiis ieiuniis; et pro contumacia sua excommunicetur.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXXII.
DE ZELO BONO, QUEM DEBENT MONACHI HABERE

Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo, et ducit ad Infernum; ita est zelus bonus, qui separat a vitiis, et ducit ad Deum et ad vitam aeternam. Hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant Monachi: idest, ut honore se invicem praeveniant. Infirmitates suas, sive corporum, sive morum, patientissime tolerent. Obedientiam sibi certatim impendant. Nullus quod sibi utile judicat sequatur, sed quod magis alio. Charitatem Fraternitatis casto impendant amore. Deum timeant, Abbatem suum sincera et humili charitate diligant: Christo omnino nihil praeponant, qui nos pariter ad vitam aeternam perducat.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Notandum est enim, quia congruo loco sanctus Benedictus hoc capitulum dixit. Ille enim, quia cognovit magnas res per invidiam decrescere, et parvas per concordiam crescere; postquam dixerat: *Obsculta, o fili, praecepta magistri*, et dixerat qualis debeat esse Abba, et de Instrumentis bonorum operum, et de Humilitate, et de Officiis divinis, et de discretione iudiciorum, et de reliquis virtutibus; ne bonum quod dixit per discordiam solveretur, dixit hoc capitulum, cuius clavis est: *De zelo bono quem debent Monachi habere*. Ait enim: *Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo, et ducit ad Infernum; ita est et zelus bonus, qui separat a vitiis, et ducit ad Deum et ad vitam aeternam.* Zelus et in bono et in malo ponitur. *Zelus*, qui in bono ponitur, intelligitur sanitas mentis, et *Zelus*, qui in malo ponitur, intelligitur invidia, idest, vulneratio animi.

Sequitur: *Hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant Monachi*. Istud *ergo* superius respicit. Ac si diceret: si ita est, ut zelus bonus separet a vitiis et ducat ad Deum, *ergo hunc zelum ferventissimo amore exerceant Monachi. Ferventissimo*, idest, ardentissimo. Et reddit causam, quare vel quomodo debent Monachi exercere hunc zelum, cum subdit: *idest, ut honore se invicem praeveniant. Infirmitates suas, sive corporum, sive morum, patientissime tolerent*. Infirmitas corporis multis modis venit; infirmitas mentis duobus modis: aut est naturalis, aut est quod postea venit. Sed in hoc loco, per infirmitatem mentis vulneratio animi intelligitur. *Obedientiam sibi certatim impendant;* idest, cum certamine et studio. Et bene hic Obedientiae fecit mentionem, quia illa obedientia est bona, quae

cum zelo Dei fit. Quod vero dicit: *Nullus quod sibi utile iudicat sequatur, sed quod magis alio*, subaudiendum est: *placet*. Et hic debet esse versus. Quasi diceret: non debet aliquis hoc agere, quod sibi placet, et utile sibi esse iudicaverit, sed quod aliis placuerit et utile fuerit. Et bene dicit: *Charitatem fraternitatis casto impendant amore*; quia charitas fraternitatis est, invicem sibi in Deum, et propter Deum velle placere.

Sequitur: *Deum timeant*. Hic praeposuit Deum. Quod vero dicit: *Abbatem suum sincera et humili charitate diligant*, ita intelligitur. Tunc enim Abbatem suum sincere diligunt, cum quidquid boni Abba fecerit, illis placuerit. *Christo omnino nihil praeponant, qui nos pariter ad vitam aeternam perducat*. Diverse enim postponitur Christus. Tunc enim quis postponit Christum, quando eius praeceptum postponens et contemnens, vitium aliquod perpetratur quod diligit. Item tunc postponit quis Christum, quando diligendo hominem, contemnens praeceptum Christi, pro amore illius hominis, vitium perpetrat. Tunc etiam postponit quis Christum, quando etiam Christi praeceptum pro amore vanae gloriae humanae agit. Pariter enim ad vitam aeternam perducere est, nullum excludere, sed omnes ducere.

EXPLICIT EXPOSITIO EIUSDEM CAPITULI.

CAPUT LXXIII.
DE HOC QUOD NON OMNIS IUSTITIAE OBSERVATIO IN HAC SIT REGULA CONSTITUTA

Regulam autem hanc descripsimus, ut hanc observantes in Monasteriis, aliquatenus vel honestatem morum aut initium conversationis nos demonstremus habere. Caeterum ad perfectionem conversationis qui festinat, sunt doctrinae Sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis. Quae enim pagina, aut quis sermo Divinae auctoritatis veteris ac novi Testamenti non est rectissima norma vitae humanae? Aut quis liber Sanctorum Catholicorum Patrum hoc non resonat, ut recto cursu perveniamus ad Creatorem nostrum? Nec non et Collationes Patrum et Instituta et Vitas eorum; sed et Regula S. Patris nostri Basilii quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium Monachorum instrumenta virtutum? Nobis autem desidiosis et male viventibus atque negligentibus rubor confusionis est. Quisquis ergo ad Patriam Coelestem festinas, hanc minimam inchoationis

Regulam descriptam, adjuvante Christo, perfice; et tunc demum ad majora quae supra commemoravimus doctrinae virtutumque culmina, Deo protegente, pervenies.

EXPLICIT REGULA.

INCIPIT EXPOSITIO HUIUS CAPITULI

Superius enim dixerat sanctus Benedictus auditori suo: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur*, et fecerat illum intentum. Et ex hoc ille relinquens omnia, adhaesit eius doctrinae, et coepit intente audire. Sanctus vero Benedictus coepit ei dicere, de generibus vel vita Monachorum, et de Abbate, et de reliquis rationibus; et pervenit ad hunc locum, ubi dixit: *De eo, quod non omnis observatio iustitiae in hac sit Regula constituta;* scilicet, pro duabus causis: vel quia credidit se tam vita, quam doctrina imparem aliis sanctis, vel certe quia more suo humilitatem studuit, ne suus auditor, postquam se quasi crediderit ista observare, de plenae iustitiae observatione, quasi iam perfectus, in superbia erigeretur. Nunc vero quasi interrogasset auditor eius dicens: ecce, Pater, tu me superius provocasti ad te audiendum dicens: *Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur,* et ego, quia putavi te omnem iustitiam me docere, relictis omnibus, adhaesi tuae disciplinae. Cur ergo voluisti hanc Regulam scribere, si ibi omnis iustitiae observatio non continetur? Ille autem quasi respondens dicit: *Regulam autem hanc descripsimus, ut hanc observantes in Monasteriis, aliquatenus vel honestatem morum, aut initium conversationis nos demonstremus habere.* Quasi diceret aliis verbis: quia tu eras homo feralis, quasi bestia, et non habebas aliquod initium convertendi ad Deum; mores tui erant incompositi; propterea hanc Regulam scribere studui, ut tui mores aliquo modo compressi, honestatem habeant, et initium conversationis tibi significemus habere. *Aliquatenus*, idest, aliquo modo. Nunc vero quasi respondens, iterum videtur auditor interrogare sanctum Benedictum dicens: iam postquam hic non est

omnis iustitiae observatio, quid ergo faciendum mihi? ubi requirenda est perfectio? Ille autem quasi respondens dicit: Ecce enim *ad perfectionem conversationis qui festinat, sunt doctrinae Sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis. Quae enim pagina, aut quis sermo Divinae auctoritatis veteris ac novi Testamenti,* et reliqua. Catholicus enim est ille liber, in quo fides Ecclesiae reperitur. Et bene post historiae libros, et eorum expositiones, nunc dicit *Collationes Patrum.* Collationum enim tria volumina sunt. Unum volumen continet septem libros; aliud totidem; tertium autem decem; qui simul iuncti, fiunt viginti quatuor libri. *Instituta* ideo dicuntur, quia ibi institutum est de cibis et potibus, atque vestimentis Monachorum; necnon etiam ibi constitutum est, qualiter debeat pugnare unusquisque contra unumquodque vitium, a quo impugnatur; et sunt libri duodecim. *Vita* vero *eorum* attinet ad illos libros, ubi de eorum miraculis dicitur.

Sequitur: *Sed et Regula Patris nostri Basilii,* et reliqua. Ista omnia, idest Scriptura veteris et novi Testamenti, et expositiones earum, et Collationes, et Instituta, et Vita Patrum, instrumenta sunt virtutum Monachorum bene viventium, et obedientium. *Nobis autem desidiosis, et negligentibus, et male viventibus rubor confusionis est.*

Sequitur: *Quisquis ergo ad Patriam Coelestem festinas, hanc minimam inchoationis Regulam descriptam, adiuvante Christo, perfice. Minimam* cum dicit, subaudiendum est: doctrinarum Patrum. Quasi diceret: quicumque es, qui ad Patriam Coelestem festinas, istam minimam doctrinam imple, *et tunc demum ad maiora, quae supra commemoravimus, doctrinae, virtutumque culmina, Deo protegente, pervenies.* Notandum est enim, quia ordinem congruum tenuit in hoc loco sanctus Benedictus. Sicut enim dixit superius: doctrinae sanctorum Patrum, et Instituta, et Regula sancti Basilii; ita et hic dicit: *doctrinae,* eo quod doctrina ad illa omnia superiora attinet; *Virtutum* vero *culmina* attinet ad vitam illorum. Et hoc animadvertendum est, quia illi dicit venire, qui nondum venit. In hoc enim loco potest licen-

tiam donare sanctus Benedictus perficientibus hanc minimam legem, ad maiora ire. Ubi notandum est, quia si illi concedit sanctus Benedictus egredi, qui pro perfectione sua vult exire de Monasterio; concedit etiam illis, qui in loco periculoso constituti sunt, et tumultuoso, atque inordinato; et si ibi professionem non possunt implere, ad alia loca ire; idest, aut ad solitudinem, aut ad aliud strictius Monasterium. Forte dicit aliquis: quomodo hoc possum cognoscere, ut isti tales egrediantur de Monasterio? Cui dicendum est: si istis, qui sponte volunt exire, conceditur egredi de Monasterio; qui si voluissent stare non periculosum illis esset; magis conceditur etiam illis, qui ob liberationem animae suae volunt exire, posse exire. Ut quia ibi non possunt salvari, salventur in alio loco.

DE TACITURNITATE

Notandum est enim, quia hoc quod dicit: *Quamvis de bonis et aedificationum eloquiis perfectis discipulis propter taciturnitatis gravitatem rara concedatur loquendi licentia*, intelligitur de praedicatione; nam non dicit ut non loquatur necessaria sua, quia ibi dicit: *Si qua requirenda sunt a Priore*, et reliqua; nec etiam ut consolationem quis Fratri non tribuat, cum ipse alibi dicat: *et consolentur eum, ne absorbeatur abundantiori tristitia*, et reliqua. Sed dicit, ut nulli, nisi perfecto, debeat dari licentia loquendi generaliter. Nam qua intentione ipse sanctus Benedictus dixerit hoc capitulum, declarat cum dicit: *loqui et docere: Magistro condecet, tacere et audire discipulis convenit:* nam quia discipulus, vel quia adhuc ignarus est, tacere debeat, alibi constringitur, ubi dicit: *ut usque ad interrogationem non loquatur*. Nocturno itaque tempore, nullatenus loqui Monachus debet, sicut ipse sanctus Benedictus contestatur, dicens: *Omni tempore silentium debent studere Monachi, maxime tamen nocturnis horis. Horis* vero *quando vacant Fratres lectioni*, non debent loqui; quia ipse sanctus Benedictus dicit: *neque Frater ad Fratrem iungatur horis incompetentibus*. Et ita cum unum tempus dimittitur, aliud intrat. Notandum vero est, quia ideo dixi legere in Ecclesia primum Infantes, et postea Sacerdotes, post vero Diacones, postremo Abbatem; quia non ibi ordo est conversionis custodiendus, sed aedificationis, sicut ipse sanctus Benedictus dicit: *cantare autem et legere non praesumat, nisi qui aedificet audientes*. Tunc enim fit aedificatio audientium, cum ille, qui peius legit, legerit ante, qui primus post, quia melius; deinde crescendo usque ad duodecimam lectionem; quia tantum accedit

melior aedificatio, quantum illa mala lectio recedit a memoria; nam si antea legunt maiores, postea minores, tunc magis destructio est, quam aedificatio; quia quod bonum fuit recedit, et quod malum appropinquat. Verum si omnes illi quatuor Infantes aequaliter legunt, tunc ordo conversionis servetur, si omnes aequaliter legere sciunt. In Consilio vero non est dicendum alicui: nescis dare consilium; aut: rustice respondisti; sed solummodo debet illis referre gratias Prior dicens: gratias vobis referimus, Fratres, et benedicat vobis Dominus, quia quod sapuistis dixistis. Deinde iuxta qualitatem causae debet tractare illam. Verbi gratia, si grandis causa est, debet iungere se cum illis Senioribus, qui ad hoc opus deputati sunt, et cum illis, tribus aut duobus vel quatuor diebus, aut plus, minusve tractare uniuscuiusque consilium per congruentias et contrarietates, sicut diximus. Si vero potuerit de consiliis Fratrum bonum invenire, debet venire in Capitulum postea et dicere: tractavimus consilia vestra, et non potuimus reperire ex illis melius consilium, quam istud, et volo ut fiat. Et cum hoc dixerit, iam nullus debet aliquid contendere et dicere; sed omnes taceant.

DEO GRATIAS. AMEN.

APPENDIX

CAPITULA LUDOVICI IMPERATORIS

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCXVII. Imperij vero gloriosissimi Principis Lodovici IV. VI. idus Iulij, cum in domo Aquisgrani Palatij, quae Lateranis dicitur, Abbates cum quampluribus una suis resedissent Monachis, haec, quae subsequuntur Capitula communi consilio, ac pari volutate Regularibus conservari decreverunt.

I. Ut Abbates, mox ut ad Monasteria sua remeaverint, Regulam per singulas sententias discutientes pleniter legant, et intelligentes, Domino opitulante, efficaciter cum Monachis suis implere studéant.

II. Ut Monachi omnes, qui possunt, Regulam memoriter discant.

III. Ut officium iuxta quod (in) Regula sancti Benedicti continetur, celebrent.

IV. Ut in coquina, in pistrino, et in caeteris artium officinis, propriis operentur manibus, et vestimenta sua opportuno tempore ipsi lavent.

V. Ut nullo unquam tempore post Vigilias, causa dormiendi, nisi contigerit eos ante horam constitutam surgere, ad lectos redeant suos.

VI. Ut in Quadragesima, nisi in Sabbato sancto, non radantur; in alio enim tempore semel per XV. dies radantur, et in octava Paschae

VII. Ut certum phlebotomiae non observent tempus, sed unicuique secundum quod necessitas expostulat, concedatur; et specialis in cibo, et potu tunc solatio praebeatur.

VIII. Ut si necessitas poposcerit, ob operis laborem, post refectionem vespertinam, etiam in Quadragesima, pari modo et quando officium mortuorum celebratur, prius quam lectio Completorij legatur, bibant.

IX. Ut cum (ab) Abbate, vel a quocumque Priore suo increpatus quis eorum fuerit; mox sine mora prosternens (se) illius pedibus, mea culpa primum dicat, ita ut indutus est, et tunc iubente Priore surgat, et unde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat.

X. Ut solus sine altero Monacho in via non dirigatur.

XI. Ut sibi compatres, vel commatres non faciant, neque feminas osculent.

XII. Ut nudi pro qualibet culpa coram Fratrum obtutibus non flagellentur.

XIII. Ut si necessitas fuerit eos occupari in frugibus colligendis, constitutum legendi, et meridie pausandi tempus praetermittatur, et operantes non murmurent.

XIV. Ut quarta, et sexta feria iejunantes, ante, si necessitas fuerit, iuxta Prioris arbitrium, levia opera exerceant.

XV. Ut in Quadragesima, libris de Bibliotheca secundum Prioris dispositionem acceptis, alios, nisi Prior decreverit expedire, non accipiant.

XVI. Ut eis vestimenta, nec multum vilia, nec multum praetiosa, sed mediocria dentur.

XVII. Ut in Quadragesima, sicut in alio tempore, vicissim sibi pedes lavent, et Antiphonas huic officio congruentes decantent. In Coena vero Domini pedes Fratrum, si valet, Abbas lavet, et osculetur, et poculum porrigat.

XVIII. Ut Mandatum post Coenam fiat.

XIX. Ut ea, quam Monachi sui habent, mensura sint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in vestiendo, in operando, quando in aliis utilitatibus non fuerint occupati.

XX. Ut Villas frequenter, nisi necessitas cogerit, non circumeant, neque suis illas Monachis ad custodiendas committant,

et si eos ad eas ire necessitas fuerit, expleto necessitatis negotio, ad sua mox Monasteria redeant.

XXI. Ut Abbas, vel quispiam Fratrum ad portam Monasterij cum hospitibus non reficiat, neque bibat. In Refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi, ac bibendi exhibeat. Ipse tamen ea cibi, potusque mensura contentus sit, quam reliqui Fratres accipiunt. Si vero propter hospitem voluerit ad solitam mensuram Fratribus sibique aliquid augere, in sua maneat potestate.

XXII. Ut Servitores non ad unam Mensam, sed in propriis locis post refectionem Fratrum reficiant, quibus eadem Lectio, quae Fratribus recitata est, legatur.

XXIII. Ut Lectori nihil, nisi quod Regula iubet, detur.

XXIV. Ut *Alleluia* in Septuagesima dimittatur.

XXV. Ut Praepositus infra, et extra Monasterium, post Abbatem, majorem reliquis Abbatibus subditis habeant potestatem.

XXVI. Ut Monachis, nisi Monachus, non constituatur Praepositus.

XXVII. Ut ex Senioribus Monasterium circumeuntibus, quidam in Monasterio propter custodiam remaneant.

XXVIII. Ut Novitio non facilis in Monasterio tribuatur ingressus, et ut in Cellas hospitum paucis diebus probationis causa hospitibus serviat. Res vero, si quas habet, parentibus suis, aut amicis commendet; et expleto probationis suae anno, secundum quod Regula praecipit, inde faciat. Ipse vero nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, prius quam Obedientiam promittat.

XXIX. Ut in Quadragesima usque ad Nonam operentur Fratres, quatenus Missa celebrata congruo tempore reficiant.

XXX. Ut domus remota his, qui fugere, aut pugnis, baculisve inter se voluerint confligere, aut quibus ex integro factae sunt regulares disciplinae, habeatur hujusmodi, ut in hieme ignis possit accendi, et atrium iuxta sit, quo possint, quod eis injungitur, operari.

XXXI. Ut si quis negligenter sonum fecerit, vel aliud quid

excesserit in Refectorio, mox a Priore veniam petat, et annuente Priore surgat: servetur tamen silentium, et cum egressi fuerint, expleta oratione, veniam petat, et secundum modum culpae iudicio subjaceat.

XXXII. Ut nullus plebeius, aut Clericus saecularis in Monasterio recipiatur ad habitandum, nisi voluerit fieri Monachus.

XXXIII. Ut nemini liceat sermonem iuramenti affirmationis proferre, nisi sicut sancti Patres soliti fuerunt loqui.

XXXIV. Ut Abbatibus liceat habere Cellas, in quibus aut Monachi sint, aut Canonici, et Abbas praevideat ne minus de Monachis habitare ibi permittat, quam sex.

XXXV. Ut Scola in Monasteriis non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt.

XXXVI. Ut in praecipuis solemnitatibus, id est in Natali, et in Octava Domini, in Epyphania, in Pascha, et Ascensione Domini, in Pentecoste, et in festivitatibus Sanctorum, idest sancti Stephani, beati Ioannis Evangelistae, et in Natali Infantum, in Purificatione, et Assumptione sanctae Mariae: similiter et in Beatorum Festis, et in sancti Ioannis Baptistae, in sancti Laurentii, sancti Martini, et in sancti Benedicti, sive, et in natali cuiuslibet Sancti, cujus honor in qualicumque Parrochia specialiter celebretur, et bis reficiatur.

XXXVII. Ut in Parasceve non aliud, nisi panis et aqua sumatur. Ut benedictio a Sacerdote post Completorium dicatur. Ut de omnibus in eleemosina datis tam Ecclesiae, quam Fratribus, Decimae pauperibus dentur.

XXXVIII. Ut usus Balnearum in arbitrio Prioris consistat.

XXXIX. Ut praetermissis portionibus Psalterij, Psalmi speciales pro eleemosinariis, et defunctis canentur.

XL. Ut in hebdomada Pentecostes non flectant genua, et non iejunetur, nisi statuti dies iejunij fuerint.

XLI. Ut laici causa manducandi, ac bibendi in Refectorium non ducantur.

XLII. Ut quoties necessitas exposcit, vestimenta, et calceamenta, et omnia necessaria Fratribus dentur.

XLIII. Ut Monachus, promissione facta, tribus diebus coopertum Cuculla habeat caput.

XLIV. Ut puerum pater, aut mater tempore oblationis secundum Regulam offerant, et petitionem coram testibus laicis faciant, quam tempore intelligibili Regulam observare promiserit, puer ipse confirmet.

XLV. Ut qui praeponuntur, Nonni vocentur.

XLVI. Ut Senior, Decanus, (reliquis Decanis praeponatur, et Abbate vel Praeposito praesente, locum proprium teneat.

XLVII. Ut Praepositus Decanus) Cellararius, Portararius de eorum ministerio nonnisi, causa (utilitatis aut necessitatis, non removeantur.

XLVIII. Ut Infantes oblati carnem, nonnisi causa) infirmitatis, manducent.

XLIX. Ut libra panis triginta solidos per duodecim denarios metiatur.

L. Ut mensura Scapularis duobus constet cubitis.

LI. Ut Dormitorium iuxta Oratorium constituatur, ubi supervenientes Monachi dormiant.

LII. Ut Canonici Abbates Monachos secum itinere, non nisi ad generalem Synodum, ducant.

LIII. Ut duo tantum signa ad Tertiam, Sextam, Nonamque pulsentur.

LIV. Ut Monachi Cappas tissutas praeter villosas non habeant.

LV. Ut Abbas, Praepositus, Decanus, quamvis Presbyteri non sint, Lectoribus benedictionem tribuant.

LVI. Ut docti Fratres eligantur, qui cum supervenientibus Monachis loquantur.

LVII. Ut de furto incerto, oratio primum, et postea excommunicatio a corpore, et sanguine Christi fiat, quousque qui culpaverit confiteatur.

LVIII. Ut si Frater adversus Fratrem pro qualibet culpa testimonium protulerit, Fratri perfectiori credatur.

LIX. Ut Psalmus invitatorius, et *Gloria* pro defunctis non canatur.

LX. Ut Lector stans humiliatus benedictionem petat.

LXI. Ut Eulogiae Fratribus a Presbyteris in Refectorio dentur.

LXII. Ut ad Capitulum primitus Martyrologium legatur, et dicatur Versus, quod silentium solvatur. Deinde Regula legatur, aut Homilia quaelibet, novissime *Tu autem Domine* dicatur.

LXIII. Ut is, qui noxa tenetur culpae, die dominico remissius habeat, et veniam non petat.

LXIV. Ut pro Abbate defuncto anniversarium fiat Officium.

LXV. Ut ad Capitulum Lectio tradatur, similiter ad Collationem, si tempus fuerit opportunum.

LXVI. Ut ad Missam, *Sanctus* stantes inclinati, et *Pater noster* genua flectentes dicant.

LXVII. Ut nullus pro muneribus recipiatur in Monasterio, nisi eum bona voluntas, aut merita commendant.

LXVIII. Ut unicuique Fratri in cibo, et potu separatim portio detur, et de ipsa mensura alicui minime sit licentia dandi.

LXIX. Ut adipes non mittantur in pulmento octo dies ante Natale Domini, et octo ante Quadragesimam, et omni tempore Sexta Feria.

LXX. Ut Muffulae si facultas fuerit vervicinae dentur.

LXXI. Ut Volatilia in Natale Domini, et Pascha, tribus diebus, si fuerint unde, qui voluerint comedant, si vero non fuerint unde, non requirantur per debitum. Si autem Abbas, aut Monachi voluerint abstinere, in ipsorum maneat potestate.

EXPLICIT.

EPISTOLA PAULI DIACONI AD CAROLUM REGEM

Propagatori, ac Defensori Christianae Religionis, Domino Carolo, Christi potentia Regum sapientissimo, Theodemar exiguus, et universus Beati Benedicti Patris Grex vestro subditus Dominatui, aeternam in Domino salutem.

Tam per epistolae seriem, quamque et per sanctum virum Adelgarium Episcopum vestra famina suscipientes, magna sumus exultatione gavisi; dum vestram sublimitatem, Domnamque nostram Reginam, vestrosque Liberos sospites, valentesque esse cognovimus. Nec minori etiam tripudio exultavimus, dum vestrarum protelationem finium, victoriamque de hostibus triumphos agnovimus. Auxit etiam nostrum illa res gaudium, quia vestram Excellentiam de virtute in virtutem succrescentem, Dei agrum studiose excolere addidicimus; ac Monachorum Religionem ad meliorem perducere statum. Certum est, quia Vos hoc factum beatiores efficiet, dum tale Deo nostro, tamque beneplacitum munus offertis. Qua de re, quia ad Beati Patris nostri Benedicti doctrinam, et luculenta exempla aliquos Monachorum regionis illius vestrae Clementiae informari placuit, juxta praeceptionem, en Vobis Regulam ejusdem Beati Patris de ipso Codice, quam ille suis sanctis manibus exaravit, transcriptam direximus. In fine autem sacrae ejusdem Regulae, Ymnos, qui secundum instituta Beati Patris nostri per singula officia, vel festivitates cantari debent, adnexuimus. Si quem autem movet, quare beatus Benedictus in aestatis tempore quotidianis diebus ad Nocturnum officium unam tantum de veteri Testamento Lectionem praeceperit legere; cognoscat, necdum eo tempo-

re in Romana Ecclesia, sicut nunc leguntur, sacras Scripturas legi mos fuisse: sed post aliquot tempora hoc institutum esse, sive a beato Papa Gregorio, sive, ut ab aliis affirmatur, ab Honorio. Qua de re nostri majores instituerunt, ut hic in sacro nostro Coenobio, quod juxta sanctum illius corpus institutum est, tres, quotidianis diebus, aestivo in tempore, ex veteri Testamento Lectiones in Codice legantur, ne a sancta Romana Ecclesia discrepare viderentur. Nec enim credendum est, hoc beato Patri Benedicto displicere, sed potius gratum ei esse, si quis supra id, quod ille in Dei laudibus instituit, propter Dei amorem adiiciendum esse curaverit. Nam et de Psalmorum canendorum per singulos septimanae dies divisione, si cui melius visum fuerit, quam ipse beatus Pater instituit, ab ipso habet licentiam, ut melius aestimaverit, canere. Nec debent cogi Monachi, si tamen vestro sapientissimo cordi ita placet, qui nunc Romano more psallunt, juxta institutionem sacrae hujus Regulae Psalmos dividere: sed possunt, si vobis ita videtur, solito more canentes, arctioris vitae normam suscipere. Direximus quoque Pondo quatuor librarum, ad cujus aequalitatem ponderis panis debeat fieri, qui in quaternas quadras singularum librarum juxta sacrae textum Regulae, possit dividi. Quod Pondus, sicut ab ipso Patre est institutum, in hoc est loco repertum. Misimus etiam mensuram potus, quae prandii, et aliam, quae Coenae tempore debeat Fratribus praeberi: quas duas mensuras aestimaverunt majores nostri Eminae mensuram esse. Direximus etiam et mensuram unius Calicis, quam obsequiaturi Fratres juxta sacrae Regulae textum, solent accipere. Beatus Pater noster instituit duo cocta pulmentaria in quotidiana refectione Fratribus praeparari, et tertium de leguminibus crudis, aqua infusis. Nos vero ex institutione majorum nostrorum, tria cocta pulmentaria aliis diebus, quarta feria, et sexta feria duo tantum reficiendis Fratribus praeparamus; excepto, quod plures ex Fratribus nostris pane tantum his diebus, herbisque hortensibus vescuntur: quorum plerique etiam nec vinum bibunt. Die vero Dominico, et in festivitatibus praecipuis, etiam quartum addi-

mus pulmentum. Exceptis secunda, quarta, et sexta feria, aliis diebus prandentibus Fratribus, cum vinum nobis abundat, singulas phialas miscere facimus. In summis quoque festivitatibus, hoc est in Nativitate Domini, et Epyphania, in Pascha, et tertia feria post Pascha, quando nobis grandis festivitas est, et in Pentecoste, et in sancti Iohannis, et in sancti Petri, et in sancti Laurentii, et in sanctae Mariae, et in sancti Martini, et Beati Benedicti, etiam bis ad prandium miscere facimus. Praeter haec etiam aestatis tempore post Nonam, aliquid si est de pomis, et singulas phialas nostris Fratribus praebemus. Cum vero tempus sectionis foeni est, etiam potionem ex melle ab horam quartam laborantibus Fratribus propinamus. Volatilia nunquam, nisi die Natalis Domini, si est unde, usque ad dies octo comedimus, similiter etiam Paschalis festi diebus; sed de esu volatilium tam caute prudentissimus Pater noster in sua Regula posuit, ut, si velint comedere Monachi, cum opportunum est, non subjaceant culpae: sin vero eis a suo tale edulium non praebeatur Abbate, ut quasi ex debito hoc non possint requirere. Sane, quia percontari dignati estis, quod vestimentum Cuculla debeat intellegi; Cucullam nos esse dicimus, quam alio nomine Casulam vocamus. Et inde est, quod hieme villosam, aestate puram, aut vetustam beatus Pater instituit; quia scilicet hoc genus indumenti solet cum villis intexi. Illud autem vestimentum, quod a Gallicanis Monachis Cuculla dicitur, et nos Cappam vocamus, quod proprie Monachorum designat habitum, Melotem appellare debemus, sicut et hactenus in hac Provincia a quibusdam vocatur: de quo, sicut beatus Gregorius scribit in libro Dialogi, ereptus ab aqua per Maurum Monachum puer Placidus, dixit: Ego, cum ab aqua abstraherer, Melotem super me Abbatis cernebam, eumque me ab aquis educere considerabam. Quod tegumentum ideo sic appellatum est, quia solebat antiquitus de illius animantis pelle fieri, quod Melos, propter nuditatem sui corporis, appellatur; quod genus bestiolae a nonnullis Taxus vocatur. De quo genere tegumenti nihil beatus Benedictus in suae textu Regulae locutus est; ob hoc scilicet, ut coniicere

possumus, quia diverso modo hoc vidit a plerisque Monachis uti tegumento; nam Galliarum Monachi hoc laxius, et prolixius induuntur; Itali vero Monachi, sicut nostis, brevius hujuscemodi, et strictius vestimentum habent; Graeci vero, praeter operimentum capitis, modicum quoddam tantum ante pectus, et a dorso dependens; Transmarini autem Monachi hujusmodi operimentum pelliceum habent. Ergo quia tantam in Monachico indumento beatus Benedictus diversitatem vidit, unicuique Monachorum, quod ex his potius eligere velit, proprio arbitrio dereliquit. De numero autem, et qualitate vestimentorum sic beatus Pater noster in sua Regula posuit, ut tamen iu providentia sit Abbatis, quomodo debeat pro sua unicuique distribuere necessitate, sed et ipse Pater dixit, quia in temperatis regionibus minus, in frigidis plus vestimenta sit opus haberi. Seniores tamen nostri, et praeteriti Abbates instituerunt Fratribus nostris, propter diversos labores, tres Tunicas habere; duas grossiores in hieme, unam subtiliorem in aestate; similiter et in loco Cucullarum, duos, quos nos dicimus Mattos, qui ex grossiori sago fiunt, et unum in aestate subtilius operimentum. Cucullas autem ideo non habemus, quia majoris sunt pretii, et quia nobis Pater noster alias praecepit, talia vestimenta habere, qualia possunt in Provincia illius emi. Habent autem Fratres nostri et duplicia foemoralia: multi tamen ex eis, Deo adjuvante, in tantum se continent, ut neque foemoralia habeant, neque amplius, quam duplicia, secundum regularem textum, indumenta. Statuit autem venerabilis Pater, ut Scapulare Monachi propter opera habeant, quod ob hoc Scapulare dicitur, quod scapulas praecipue tegat, et caput; quod vestimentum pene omnes in hac terra rustici utuntur. Pro quo tegumento nos e grossiori textu ad Melotis similitudinem operimentum habemus: nisi quod manicae in hoc usque ad manus pertingentes habentur. Praeter addimus unicuique sicut ei opus est: nam senibus nostris gunnas pelliceas tribuimus, infirmos etiam, et in culcitis jacere permittimus, et unicuique omnino, sicut sua exposcit necessitas, praebemus. Concessum est etiam Fratribus nostris habere manutergia,

sive ad tonsurae obsequium, sive ad Codices, quos ad legendum suscipiunt, involvendos.

Praeter regularia quoque jejunia, in vigiliis praecipuarum festivitatum usque ad Vesperam jejunamus; et a Vespera vigiliarum per totam noctem, et diem festivitatis, usque ad Completorii Officium, genua non flectimus. Dominicis quoque diebus, et a Domini Nativitate, usque ad octavum diem; a Pascha quoque usque ad Pentecosten similiter ad publicum Officium genua non flectimus.

Textum quoque Promissionis, quo ordine solebant anteriores Monachi Regulam sanctam in hoc loco promittere, ecce intra hanc Epistolam in brevi paginula exaratum direximus Vobis. Ioseph quoque Frater noster, quem, ut scribere nobis dignati estis, praeficere ad regendum Monasterium sub Regulae tramite destinatis, habet, secundum sacrorum Canonum instituta, largitatis facultatem, ut hoc possit facere, qui licentiam Monachis tribuunt, etiam Ecclesiasticis gradibus sublimari. Videat tamen ille, si sic se potest coarctare, ut possit suo exemplo Fratribus prodesse. Grandis siquidem, et prima est in hoc Monachis, et contra Regulae seriem districtio, si eis sine sua electione externus aliquis praeponatur. Vestra tamen sagax, providaque subtilitas, sicut coelitus mentem auxerit, ita disponat. De Optato venerabile Monacho nostro submissis precibus obsecramus, ut quia per ignorantiam aetatis excessit, Vestra mereatur clementia relaxari. His expletis, commendamus nos Sacrae Vestrae, poscentes Dominum nostrum tam publice, quam private, ut Vestram nobis, vestrorumque salutem prolixis temporibus concedat, et ubique Vestram gloriam, semperque custodiat.

Explicit.

EPISTOLA GREGORII PAPAE AD CASTORIUM EPISCOPUM ARIMINENSEM

UT ABBA IN MONASTERIO NON PER EPISCOPUM AUT PER QUEMLIBET EXTERUM ORDINETUR, NEQUE MISSA AB EPISCOPO IBI CELEBRETUR; ET UT NULLI ECCLESIAE SUBIICIATUR.

Luminosus Abba Monasterii Sanctorum Andreae et Thomae in Ariminensi civitate constituti, quas nobis lacrymabiliter preces effuderit, inditus textus petitionis informat. Pro qua re fraternitatem tuam hortamur, ut obeunte Abbate Monasterii ipsius, Ecclesia tua in describendis, praevidendisque acquisitis, acquirendisve eidem Monasterio rebus, nulla se occasione permisceat. Abbatem vero eidem Monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque aptum disciplinae monachicae, communi consensu Congregatio tota proposcerit, ordinari volumus.

Missas autem illic publicas per Episcopum fieri omnimodo prohibemus, ne in Servorum Dei recessibus popularibus occasio praebeatur ulla conventibus, et simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit, in scandalum trahat frequentior quoque mulierum introitus. Hanc autem scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore a te, vel post te Episcopis ordinandis, tam in vestra civitate, quam et in cuncto orbe terrarum firmam statuimus, illibatamque servari; ut et tua Ecclesia, iuvante Domino, suo tantummodo sit iure contenta, et Monasterium illud, cunctaque in universis regionibus Coenobia constituta, nulli alterius Ecclesiae subiaceat aliquando, tantummodo suae Regulae ditioni deserviens, remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus sub suo Abbate degentes Fratres cum summa devotione perficiant.

ORDO QUALITER AGENDUM SIT MONACHIS IN MONASTERIIS CONSTITUTIS ET SUB REGULA BEATI PATRIS BENEDICTI DEGENTIBUS

Nocturnis horis, cum ad opus divinum de lectulo surrexerit Frater, primum signum sanctae Crucis imprimat sibi per invocationem sanctae Trinitatis, deinde dicat versum *Domine labia mea aperies*, inde Psalmum *Deus in adiutorium meum intende*, et in finem *Gloria Patri*. Tunc provideat sibi corpoream necessitatem naturae, et sic ad Oratorium festinet psallendo Psalmum *Ad te Domine lavavi animam meam;* intrans cum summa reverentia et cautela, ut aliis orantibus non impediat. Tunc, prostratus in loco congruo, effundat preces in cospectu Domini, magis corde, quam ore; ita ut illius vox vicinior sit Deo, quam sibi. Tunc referat gratias Deo Creatori suo, ita dicendo: Gratias tibi ago, Omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte custodire, deprecor Clementiam tuam, piissime Domine, ut concedas mihi diem venturum sic peragere in tuo sancto servitio cum humilitate, et discretione, qualiter tibi complaceat servitus mea, et praesta mihi hodie, cum summa patientia tibi gratum exhibere servitium. Cum vero novissimum signum sonuerit, tunc omnes sint parati stantes in loco suo in Choro per ordinem, et cum coeperint, cum summa humilitate et honestate referant laudes Creatori suo in conspectu Angelorum eius. Et si alicui frequens tussis, aut flegma ex pectore, vel naribus excrescit, post dorsum proiiciat, aut iuxta latus; caute tamen, et curiose, ut infirmis mentibus non vertatur in nauseam, et semper quod proiicitur, pede conculcetur, ut, cum ad orationem curvantur, vestimenta eorum non sordidentur; et infra Ecclesiam,

vel in omni Conventu, seu et in Atrio, vel Porticu hoc observandum est, ut quod spuitur semper pede conculcetur. Post expletionem Vigiliae nocturnae silentium fiat, tam in voce, quam in actu, vel in incessu, seu sono alicuius rei; ut liceat unicuique, absque alterius inquietudine, peccata sua cum gemitu, et suspirio, vel lacrymis confiteri, et veniam, vel remissionem pro ipsis ab Omnipotente Domino flendo postulare. Cum autem inchoante Aurora diei signum sonuerit, omnes festinanter occurrant cum hilaritate cordis, ac quasi Deum clementem, misericordem sibi placatum factum, matutinas laudes prompta voluntate, et sincera mente, vocibus modulatis, nec nimis producte, nec multum correpte, cum summa gravitate et honestate persolvere.

Expleta autem matutina laude, praecipuum fiat silentium in orando, vel legendo, vel certe sibimet vestiendo, et facies lavando. Si autem manifesta necessitas fuerit alicui aliquid loqui ante Capitulum, illi Fratres, quos necessitas compellit loqui, divertant se seorsum ut alios non impediant. Dicant versum suum, per quem silentium solvitur, et sic loquantur. Iterum convenientes ad Primam, dum percompletur ipsum Officium, ante Psalmum quinquagesimum, donent confessionem suam vicissim puriter, simplici corde certatim pro se orantes. Hoc expleto, conveniant ad Capitulum, et adversa facie ad Orientem, salutent Crucem, et caeteris Fratribus se undique humilient. Similiter faciant et in omni Conventu; et petat benedictionem Lector, et recitentur nomina Sanctorum, quorum festa crastinus excipiet dies, et surgentes pariter dicant versum: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Inde dicat presbyter Orationem hanc: *Ipsi et omnes Sancti Dei intercedant pro nobis, ut mereamur a Deo adiuvari, qui vivit, et regnat in saecula saeculorum. Amen.* Deinde dicatur versus ad solvendum silentium, idest, *Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adiuvandum me festina,* tribus vicibus, Priore incipiente, caeteris autem respondentibus idipsum tertio, subiungentes *Gloria Patri,* et flectentes genua orent, et dicat Prior: *Et ne nos inducas in tentationem.* Caeteri respondeant: *Sed libera.* Surgentes ite-

rum, dicant versum pariter, *Respice in servos tuos*, usque in finem Psalmi, subiungentes *Gloria Patri*, humiliato corpore. Post hunc sequatur haec Oratio a Priore: *Dirigere, et sanctificare digneris, Domine Iesu Christe, Fili Dei vivi, hodie corda, et corpora nostra in via tua, et in operibus manuum tuarum, ut hîc, et in aeternum per te salvi esse mereamur, Salvator Mundi, qui vivis, et regnas in saecula saeculorum.* Respondent omnes: *Amen.* Dicat Prior: *Adiutorium nostrum in nomine Domini;* respondent caeteri: *Qui fecit Coelum, et Terram.* Tunc legatur Lectio Regulae. Post haec, qui culpabilis est postulet veniam, et secundum modum culpae iudicium recipiat. Et tam in Capitulo, quam et in quolibet Conventu, vel loco, quando veniam postulat Frater ab Abbate, vel Praeposito, vel Decano, vel certe a qualicumque de Senioribus; cum ille Prior dixerit: Quae est causa Frater? ille, qui veniam postulat primum omnium respondeat: Mea culpa, Domine. Si exinde aliud quodcumque ante dixerit, iudicetur exinde culpabilis. Postea dicat Abba, vel caeteri, quibus obedientia iniuncta est, quidquid necessarium est, et utile in communi necessitate. Quicumque exinde Frater veniam postulat pro culpa, quanto plus se humiliaverit, et culpabilem asseruerit, tanto misericorditer lenius a Priore iudicetur. Necessitas (est), ut omnes nostrae negligentiae, idest cogitationum, linguae, vel operis in praesenti vita per veram confessionem, et humilitatem semper iudicentur; ut non post mortem nos reos faciant. Surgentes a Capitulo simul omnes stantes dicant tribus vicibus, Priore tamen incipiente, versum: *Deus in adiutorium meum intende*, subiungentes *Gloria*, flectentes genua. Post Orationem Dominicam surgentes, dicat Prior: *Adiutorium nostrum in nomine Domini*, respondeant alii: *Qui fecit Coelum, et Terram.* Tunc vadant, aut simul, aut separatim ad opus sibi iniunctum, custodientes silentium, decantent Psalmos suos, aut pariter, aut bini, aut singuli, iuxta quod congruum est; et secundum qualitatem operis, nihil aliud loquentes, nisi forte de ipso opere necesse fuerit aliquid dicere, aut monere caute, atque modeste. Cum exinde ad opus divinum horis canonicis auditum fuerit si-

gnum, sicut continetur in Regula, relinquentes statim quidquid in manibus habuerint, sic tamen, ut non per negligentiam pereat. Tunc conveniant simul ad introitum Oratorii, aut certe sic ut se parati fuerint ad obedientiam, dicant versum: *Benedictus es, Domine Deus meus, qui adiuvasti me, et consolatus es me,* tribus vicibus, uno incipiente, subiungentes *Gloria Patri,* flectentes genua orent, et oratione expleta, surgentes dicat Prior: *Misereatur nostri Omnipotens Deus*, respondentibus caeteris: *Amen.* A Kalendis Octobris usque in Pascha hora Nona hoc faciant. A Pascha autem usque Kal. Octobris hora Tertia, et undecima. Omni tempore in Ecclesia summum silentium fiat, excepto, quod ad laudes Dei pertinet. Nullus ex Fratribus alterum puro nomine appellet: sed sicut Regula praecipit, seniores suos iuniores *Fratres* vocent: iuniores seniores suos *Nonnos* vocent, quod est paterna reverentia. Abbatem *Dominum, et Petrem* vocent. Iuramentum aliud nullus proferat, nisi, *crede mihi,* quod in Evangelio legimus Dominum mulieri Samaritanae affirmasse; aut, *certe,* seu aliud, quod Monachorum est consuetudo iurandi. Si Frater increpatur, vel reprehenditur, aut corripitur a Priore qualicumque, aut ab alio quolibet, vel certe a iuniore pro qualicumque re, statim cum summa velocitate in faciem cadens, veniam postulet, quia haec eadem humilitas Deo exhibetur, non homini: et si ex corde fuerit, cito indulgentiam promerebitur. Oportet ante omnia omnino, ut obedientes sibi sint invicem Fratres, et ipsa obedientia, si recto corde ostenditur, Deo offertur: ipsa est via, quae ducit ad vitam. Citius exinde exauditur una oratio obedientis, quam decem millia contemnentis. Ubicumque exinde sibi obviant Fratres, iunior Priori inclinato capite dicat, *Benedicite.* Si iunior sedet, transeunte Seniore surgat, et si Senior voluerit sedere, iunior tamen, nisi iussus, non sedeat, iuxta Regulam nostram. Si cognoveritis aliquem ex Fratribus contra alium invidiam, aut iram modicam, vel tristitiam in corde retinere, statim corripiatur, et emendetur; et mutuo in pace ambo reconcilientur, et quantos dies hoc confiteri neglexerit, tantos abstineat; et si humiliter se reprehenderit,

et veniam postulaverit, cum misericordia iudicetur. Cum Abba, aut certe alius e Senioribus alicui ex Fratribus aliquod opus facere praecipit, suscipiat iunior cum summa humilitate iubentis imperium; sit auris intenta ad audiendum, ac si divinitus dicatur; sint pedes directi ad ambulandum, manus vero expeditae ad faciendum; et praecipue prompta voluntas ad obediendum: et expleto sermone iubentis, humiliato capite, dicat *Benedicite*, et, accepta benedictione, obediat. Peracta vero obedientia revertens cum humilitate dicat similiter *Benedicite*, et semper iunior cum a Seniore se separat, dicat *Benedicite*. Similiter, cum se iterum ei iunxerit, faciat. Egrediens de Conventu Fratrum, humiliato capite dicat *Benedicite*; veniens iterum in Conventum, similiter faciat. Quando aliquid inchoat, etiamsi solus sit, dicat *Benedicite*; quia Dominus ubique praesens est, reddere unicuique ex corde postulanti benedictionem. Si aliquid in Cellario, in Refectorio, in Coquina, vel ubicumque Frater neglexerit, perdiderit, fuderit, fregerit, aut aliquod damnum intulerit, statim festinet ad veniam postulandum, et si talis res est, quam neglexerit, in manu teneat, in terra prostratus, veniam postulando, ostendens damnum, quod fecit.

Caveant se Fratres de saecularibus, vel superfluo risu, de frequenti locutione cum amicis, et parentibus; nisi necessitas fuerit, aut aliter recte esse non possit. Non loquatur Frater solus cum femina, si talis evenerit necessitas loquendi cum ea, nisi praesentibus et audientibus aliis Fratribus, de quorum fide certa sit fiducia: et hoc maxime in iuvenibus observetur. Mens vero, quae Deo vacare debet, multum impeditur saecularium locutionibus. Non vadat quis infra Monasterium licenter ubique voluerit; nisi obedientia uniuscuiusque sibi iniuncta exigit, vel imperat. Nullius Fratris in Monasterio vox alta audiatur. Nullum opus, etiamsi bonum videatur, sine permissione, vel benedictione Prioris, aliquis ex Fratribus agere praesumat. Nihil dare, aut accipere, sine permissione Abbatis, nihil habere proprium, nisi quod Abba dederit, aut habere permiserit. Abundet unicuique in cibo, in potu, vel vestimento, quantum Regula

ministrare praecipit, nisi forte aut infirmitas, aut senectus, aut aliqua manifesta necessitas existat, et hoc tamen secundum permissionem Regulae Abba diligenter. Qui autem voluerit plus habere, quam Regula permittit, occasionem contra se occulti hostis nostri excitare pertimescat. Nullus ex Fratribus alteri Fratri suo aliquod praeteritum, vel turpe peccatum improperet. Si Senior viderit negligere iuniorem, corripiat eum prius inter se, et illum semel, et secundo, et tertio; de levioribus tamen culpis; nam de aliquibus gravibus, si opere perpetrare contingat, statim emendari oportet secundum Regulam. Et Frater, qui castigare vult Fratrem suum, non frangat, sed magis leniter solidare studeat, secundum qualitatem negligentis; quia saepe deterius frangitur membri fractura, quae incaute legatur. Pro immundis vero, et turpibus, ac nocivis cogitationibus, vel ineptis, et otiosis sermonibus, seu pravis, vel indiscretis actionibus, semper ad confessionem recurrant ad suum Abbatem. Melius est vero, ut Diabolum accusemus pro occultis tentationibus, et malis suggestionibus suis, quae nobis inferre non cessat, quam nos pro consensu culpae commissae; quia, si semper manifestamus iniquas eius suggestiones, minus nos nocere poterit. Humiliter respondeant sibi se invicem Fratres. Hora canonica, audito signo, festinanter ad Oratorium recurrant cum honestate, et gravitate. Non contendant omnino; et si contigerit, qui primus tacuerit, sapiens reputabitur. Ante horam, aut post horam nihil cibi, aut potus accipiant, exceptis infirmis, et infantulis, quorum imbecillitas a Priore consideranda est. Nec detrahat quis, nec detrahenti consentiat. Pacem seminate inter vos et verbis, et factis; et discordia procul absistat, quia sicut, dicente Evangelio *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur;* ita discordes Diabolo mancipantur: saeculares fabulae longae sint a vobis. Certis horis et constitutis, opera manuum non negligantur, quia virtus est animae, et corporis: certis iterum horis, lectionibus pleniter vacent, illi tamen, qui possunt. Et, si fieri potest, in una Claustra sedeant tempore lectionis, ut se invicem videntes, se invicem cohortentur, et sub silentio legant. Et nec unus ad alium

iungatur, nisi necessitas discendi exposcerit; ipsum tamen sine inquietudine alterius fiat. Aestivo exinde tempore post prandium unusquisque ad proprium lectulum vadat cum summa cautela, et sine alicuius perturbatione, aut legat sub silentio, aut dormiat. Nullus ex Fratribus aliquid dicat *suum*, semper *nostrum:* hoc solummodo oportet dicere *proprium*, idest, *mea culpa*, aut *meum peccatum*, vel *vitium*: omnia, quae Deus tribuit, communia nobis esse debent, peccata exinde ex nostra fragilitate oriuntur. Providendum magnopere est, ut iussio Abbatis de qualicumque re sollicite impleatur, quia haec eadem obedientia, si recto corde perficitur, Deo exhibetur; et si, quod absit, negligatur, aut corde, aut opere, aut tarditate, cito iunior ad veniam currat postulandum, et, quod corde delinquente neglexerat, veniam postulando recuperet, et Deo acceptam obedientiem expleat; quia vera obedientia caeteris virtutibus praefertur. Quando in Choro ad psallendum statis, consona et concordi voce psallite, et illi incipiant versus, qui prae caeteris utilius possunt; ita ut ad primam syllabam, vel secundam caeteri convenire possint, et semper iuniores versus pronuntient alta voce. Ad horam vero refectionis, post expletionem divini Officii, expectent in Ecclesia, in Choro, tacite psallentes; cum autem audierint signum, cito, et ordinate, sine ullo strepitu festinent lotis manibus introire in Refectorium, salutantes Crucem, versis vultibus ad Orientem; et cum secundo signum sonuerit ad mensam, omnes congregati simul dicant versum, et Orationem Dominicam, inclinato corpore, et data benedictione a Priore, sedeant singuli ordine suo ad mensam cum summa silentio; et nullus praesumat prius quidquam cibi accipere, aut potus, quam Abba; ipse tamen in percipiendo non faciat moram. Cum primum accipiunt panem, dicant Fratri suo summisso capite *Benedicite;* et ille respondeat *Deus*: similiter faciant de potu, cum primum biberint. De caeteris exinde pulmentariis, quae tunc in mensa sunt, non est necesse amplius benedictionem petere. Et antequam incipiant cibum sumere, petat Lector benedictionem, et incipiat legere, et, sicut docet Regula, nullius vox ibi audiatur, nisi so-

lius legentis, nisi forte pro aedificatione aliquid de ipsa Lectione breviter dicatur a Priore; postea autem quidquid pulmentarium ex coquina ministratur, Frater, qui ministrat, a novissimis incipiat, et usque ad Abbatem ministrando perveniat; et cum in ultimo ante illum posuerit, tunc signum Frater faciat, qui ministrat, tacite, et dicant Fratres omnes *Benedicite*, aequali voce, et producta. Data benedictione expectent, sicut iam diximus, ut Abbas prior accipiat, postea dicentes singuli alterutrum *Benedicite*, et sic ipsi accipiant. Quando Prior benedicit cibum, vel potum, vel aliud quidquam, non sedendo, sed stando benedicat. Si autem cum calicibus, et mixtum fuerit paratum, Cellararius faciat signum modice ad ministerium, et statim surgant iuvenculi ad miscendum, et loti calices impleantur aequa mensura; et, venientes ante mensam Prioris, stent ordinate sicut sunt conversi. Tunc Cellararius iterum sonet cimbalum tacite, et dicant Fratres *Benedicite*, una voce, et producte, et data benedictione a Priore, respondentibus omnibus *Amen* producte, propinentur Fratres, incipientes ab Abbate. Iunior, qui dat calicem in manus sedentis, caput inclinet humiliter, et qui accipit, humiliato capite agat gratias Deo. Qui dat dicat *Benedicite*, et cum reddiderit, uterque caput inclinet humiliter. Cum enim expleverint opus miscendi, inclinent se pariter, et ordinate Abbati suo, et in circuitu omnibus Fratribus, et sic vadant ad mensas. Poma autem, vel quaelibet nascentia terrae cruda, quae comedenda sunt, sive hora prandii, sive coenae, aequaliter cum alio cibo ad mensam antequam Fratres resedeant, a Cellarario unicuique Fratri aequaliter partiantur; et statim post alium cibum, vel ante cum aliis pulmentis illic ad mensam subiecta comedantur. Expleto cibo, finiatur et Lectio; et facto signo uno ictu in cimbalo, bibant, qui voluerint, de eorum cuppis. Surgentes a mensa, dicto versu, sinister Chorus exeat prius ordinate, dexter exinde posterior, novissime Abba, psallentes Psalmum quinquagesimum distincte, et non festinanter. Cum introierint Oratorium psallentes, inclinent se, et iterum se erigant usque ad *Gloriam*. Ad *Gloriam* vero flectant genua. Post Orationem Dominicam, et Capi-

tula, surgentes vadant cum silentio, secundum quod tempus congruit, idest aestatis tempore ad lecta sua, hyemis vero tempore ad Lectionem, aut Psalmos. Post haec, vel Vespere, hora competenti facto signo, omnes in unum conveniant ad conventionem vespertinam. In diebus ieiunii parvum fiat intervallum post Vesperum; in diebus prandii et coenae parvissimum; et mox accedant ad Lectionem. Legantur quae aedificent audientes, quantum hora permittit, et sicut praecipit Regula, et omnes quibuscumque necessariis obedientiis occupati fuerint, intra spatium huius Lectionis occurrant. Finita Lectione surgant omnes pariter, et dicat Abba: *Adiutorium nostrum in nomine Domini;* respondeant omnes: *Qui fecit Coelum, et Terram;* et recepto silentio nocturno, cum reverentia intrent Oratorium ad Completam. Orent cum intentione cordis mentis, et dent confessiones suas alternatim, et incipiant Completorium. Clara luce diei expleto eodem officio, summo silentio exeant, hoc custodientes; et ore, et corde fiant orationes secrete cum recordatione peccatorum, et desiderio vitae aeternae, cum lacrymis, et gemitu, vel suspirio; ita ut nullus alio noceat, vel impediat. Tunc iterum agant gratias Deo, dicendo haec: Or. *Gratias tibi ago, Domine Sancte Pater Omnipotens, qui me dignatus es in hac die custodire per tuam sanctam misericordiam, concede mihi hanc noctem tranquillo, et mundo corde, et corpore sic pertransire, ut puriter ad vigilias surgens, gratum tibi servitium exolvere possim.* Et cum magna cautela ambulent de Ecclesia in Dormitorium, et cum ad proprium stratum venerit Frater, et se collocaverit, dicat Psalmum *Deus in adiutorium meum intende,* et post *Gloriam* dicat versum: *Pone Domine custodiam ori meo,* et sic signo sanctae Crucis vallatus, cum invocatione Sanctae Trinitatis, opportuno somno opportune quiescat.

Quomodo per annum ieiunandum sit.

Quatuor tempora quatuor sunt legitima ieiunia in anno, scilicet mensis primi hebdomada prima, Feria quarta, et sexta et

Sabbato in duodecim lectiones, ieiunandum usque ad Vesperum. Mensis quarti, id est Iunii, hebdomada secunda, Feria quarta, et sexta et Sabbato in duodecim lectiones ieiunandum usque ad Nonam. Mense Septembrio, id est mensis septimi hebdomada tertia, Feria quarta, et sexta et Sabbato in duodecim lectiones, ieiunandum usque ad Nonam. Mense decimo hebdomada quarta, Feria quarta, et sexta et Sabbato in duodecim lectiones, ieiunandum usque ad Vesperum. Ista duodecim legitima Ieiunia per annum excusant pro peccatis centum solidos in auro cocto. Et qui studiose hoc duodecim agit annos, expellit, imo liberabit suam de inferno animam; extra ea ieiunia, quae Prior indixerit pro quacumque tribulatione.

Item de reliquis ieiuniis.

In Vigilia sancti Martini, et Natalis Domini, et Epiphania ieiunandum usque ad Vesperum. In Vigilia Ascensionis Domini, Pentecostes, et sancti Iohannis Baptistae, et sancti Petri, et sancti Laurentii, et sanctae Mariae; in Vigiliis harum festivitatum semper ieiunandum usque ad Nonam, et expleta Missa reficiant. Si nominatae Festivitatum Vigiliae die Dominico occurrerint, non licet ieiunare. Octava Natalis Domini, octava Epiphaniae, Purificationis sanctae Mariae, sed et sanctae Scholasticae, sanctorum Faustini et Iovitae, sancti Germani, dedicatio sancti Benedicti sursum, et dedicatio Domini Salvatoris et sanctae Mariae deorsum; in istis omnibus Festivitatibus, in Vigiliis non ieiunatur usque ad Vesperum, nisi si evenerit sanctae Scholasticae, aut sanctorum Faustini et Iovitae, vel sancti Matthiae Apostoli in Quinquagesima, aut in Quadragesima. Quod si evenerit, sic agatur sicut in aliis sacris Ieiunii diebus. Nam officia et reliqua omnia de suprascriptis Festivitatibus ita agantur, quomodo diximus, sicut et in Dominico die. In sancti vero Gregorii et sancti Benedicti, et Annuntiatione sanctae Mariae duodecim lectiones fiunt, et genua in oratione Fratres non flectunt, sed Ieiunium usque ad Vesperum observant; tamen post Vesperas refectionem faciunt

de cocto et vino. In sancti Stephani et sancti Iohannis Evangelistae, et in Feria secunda, et in Feria tertia post Pascha, novem quidem lectiones faciunt, nam Missa ita agitur, sicut in die Dominico. In istis omnibus suprascriptis Festivitatibus semper ad Matutinum *Dominus regnavit* canitur, et genua non flectunt, et Capitulum et Lectionem ad seram non legunt. Nam in aliis omnibus Sanctorum novem quidem lectiones faciunt, Matutinum et Missa ita agitur, sicut in quotidianis diebus, genua flectent, Ieiunium observent usque ad horam statutam; *Miserere mei Deus*, ad Vesperas et Matutinum et ad Primam non cantent: nam caeteris horis cantatur, praeter si in Dominico die venerit; si contigerit, celebratur sicut Dominica. De divisione Matutini et Nocturni ita agitur. A Kalendis Novembris usque in Vigiliam Coenae Domini, sicut sanctus Benedictus praedestinavit; praeter in Vigilia Natalis Domini, et in omnibus Sanctorum et Dominicis diebus, quod minime licet dividere. A Natali Domini usque Epiphaniam genua non flectunt: *Miserere mei Deus* in oratione publica ad nullum Officium cantant usque in octavam Natalis Domini. Similiter a Pascha usque octavam Pentecosten; postea vero cantent. De Refectorio autem omnia adimpleri debent, sicut sanctus Benedictus dicit, sive aestatis, sive hiemis, sive Quadragesimae, omnia secundum tempus suum. Praeter quod consuetudo est; sive sursum, sive deorsum, ut non reficiant ad Nonam, usque dum vindemiaverint. Cum autem liberi a vindemia fuerint, incipient statim ad Nonam horam reficere, et post Vesperas gustum manducant, et bibunt iterum, quod in Regula non est scriptum. Similiter et Quinquagesima post refectionem, secundum consuetudinem, antequam Lectio legatur, tota hebdomada bibunt, quod nec istud in Regula dicitur. Quando autem Mandatum faciunt, si Dominus abundantiam vini dederit, semper bibunt; si autem exiguum fuerit, abstinebunt.

Item de reliquis festivitatibus.

In primis in Dominica die, quae est ante Palmas, non canunt

Responsorium minorem cum *Gloria;* et secunda Feria in ipsa hebdomada iconas velant, et coronas et thesauros Ecclesiae tollunt, et altaria induunt vestimenta nigra. Item in Palmas cantant Tertiam in sancto Petro, et residentibus secundum consuetudinem, legitur lectio. Post haec incipiunt Missam. INTROITUS. *Sitientes venite ad aquas, dicit Dominus.* LECTIO ISAIAE. *Haec dicit Dominus, dicite filiae Sion, ecce.* GRADUALE. *Laetatus sum.* EVANGELIUM. *Cum appropinquaret Iesus Bethphage ad montem.* Deinde orationes ac benedictionem super Palmas, et aquam benedictam super Palmas et super populum, et tunc incipiunt Antiphonam *Turba multa, Osanna filio David, Occurrunt turbae, Cum angelis et pueris,* et alias antiphonas *Ingrediente Domino in sanctam civitatem;* et pergunt, intrantque in sanctum Martinum, et data ibidem oratione incipiunt Litanias, et intrant in sanctum Benedictum; qua expleta cantant Missam maiorem, et pergunt omnes cum procerie ad Refectorium, decantantes iterum *Turba multa,* cum Psalmo *Iubilate Deo.* Et data oratione revertuntur omnis sacerdotalis gradus ad expoliandum; post haec omnes faciunt refectionem. Item post Palmas, tres noctes dividunt Nocturnum. Feria IIII. quae est in Vigilia de Coena Domini, hora Nona intrant ad Missam, et omnia rite complentur, ut scriptura edocet. Ad Completorium autem in ipso die signum non tangunt, sed tantum tabulas usque ad Missam sero in Sabbato Sancto; nec Lectores benedictionem petunt, neque finem consuetam faciunt, et ad Missam similiter agunt; neque Sacerdotes versum dicunt, neque ad finem complent; neque a quarta Feria post Missam et Vesperum dicitur *Dominus vobiscum* in oratione, usque Sabbato ad Missam. A Passione vero Domini usque in Pascha, *Nos autem gloriari oportet* non cantant ante Crucifixum, nec Invitatorium nec Hymnum canunt, sed tantum simpliciter incipiunt Antiphonae et Psalmi, quomodo aut qualiter novem Psalmi, cum novem Responsoriis, et novem Lectionibus dividan(tur) in tres Vigilias. Item de Coena Domini agatur Missa, et Vespera; post haec intrent in Refectorium, accipiant singulas biberes, et panem, et aliud quidquid eis appositum fuerit; exeuntes vero lavent pe-

des simul unusquisque ad invicem, tam Abba quam Sacerdotes, et Seniores, Antiphonas decantantes *Dominus Iesus postquam coenavit*, aliam *Dum recubuisset Dominus Iesus*; aliam *Ibi est gaudium*, Psalmum, *Beati immaculati*. Et post Mandatum expletum dicant Versum, et Orationem, et post haec vadant ad Coenam, et in ipsa nocte ad Matutinum per singulas Antiphonas extinguant singulas Candelas. Item sexta Feria, hora Tertia legitur *Passio Domini nostri Iesu Christi secundum Matthaeum*, hora Sexta *Passio Domini secundum Marcum*, hora vero Nona legitur in primis Lectio de Oseae; inde sequitur Canticum *Domine audivi*, post haec alia Lectio de Exodo, et Tractus *Qui habitat adiutorio*; et ut modernis placet Tractus *Eripe me Domine ab homine malo*. Post haec *Passio Domini secundum Ioannem*. Deinde subsequuntur Orationes cum Litaniis, et post haec adorant Crucem, cantantes Antiphonas secundum consuetudinem, et acta Vespera, reficiunt panem et aquam tantum, et legumen infusum. Item in Sabbato Sancto ad Matutinum de Candelis extinguendis sic faciant, quomodo et in Coena Domini. Post horam Nonam incipiunt Lectiones cum Orationibus, et Tractu, et *Benedicite*. Inde sequitur benedictio Ignis, et Cerei, et Aquae, et tunc incipiunt Litaniam, et ibunt in Ecclesiam Beati Petri Apostoli, et dicta ibi Oratione, pergunt ad S. Benedictum, et finita Litania incipiunt Missam maiorem, et quando Sacerdos dicit *Gloria in excelsis Deo*, tunc incipiunt tangere campanas, et ut legitur Apostolus, dat Abba cerea ad omnes; finito autem Apostolo, incipit Sacerdos *Alleluia*: legitur Evangelium, timiama solum praecedente; finita Missa, acta Vespera, pergunt ad Refectorium Antiphonam cantantes *Vespere Sabbati*, et data ibidem oratione, exeuntes Presbyter et Diaconus exuent se vestimenta Sacerdotalia, et post haec omnia faciunt refectionem, inde canunt Completorium.

In die autem Sancto Paschae omnia ritu suo peraguntur. Sequenti Feria secunda eunt mane cum Crucibus, et codicibus sacris, et aqua benedicta per singulas domos, dantes orationes, ac benedictiones, et redeuntes ad Ecclesiam cum Litania, peracta Missa, reficiunt. Item Feria tertia in Albis, quando Monachis

major est festivitas, descendent omnes e sursum cum thesauro, cerostandis, Crucibus, cantantes et psallentes; eo quidem die magnum eis exhibetur epulum a Praeposito majore; et deorsum similiter exeunt cum ornatu, et thesauro ecclesiastico, cantantes et psallentes, et sic se pariter conjungunt ad S. Petrum in Civitate. Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, omnes vestimenta Sacerdotalia et ante pectus alii Cruces aureas, alii capsas habentes, et salutant se invicem omnes, et incipiunt illi de deorsum: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; et subsequuntur ipsi de sursum similiter: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*. Quo finito dicit Sacerdos excelsa voce Orationem. His expletis veniunt omnes unus ad unum ad Domnum Abbatem, et ad reliquos de sursum salutantes, et pacem dantes; in primis Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, postea Seniores, et reliqui Fratres. Incipiunt Litaniam illi de deorsum, et intrant omnes in Sanctum Petrum, et data Oratione a Presbytero, cantant Tertiam, et legatur Lectio secundum consuetudinem; inde incipiunt Missam. INTROITUS. *Venite, benedicti Patris mei*, et Lectio quae in Feria sexta. Item Tonus ALLELUIA, *Psalmus tuus David*, Responsorium proscomen: in Graduali *Alleluia;* Versus *Coeli enarrant gloriam Dei;* Versus *Expectans expectavi Dominum*, et ipsi Versus plani in graeco; Evangelium quod in Feria sexta; Presbyter vero perfinit Missam, reliqui autem egrediuntur foras cantates, et psallentes, ac deorsum pergentes. Mox igitur, ut appropinquaverint prope Monasterium, aut quin non longe ab ipso negotiantium foro, incipiunt Litaniam, cum qua ingrediantur in Ecclesiam Domini Salvatoris, et expleant eam; qua completa, pausent modicum, et lotis manibus, induunt se omnes pariter Sacerdotes, et Levitae, Nathinaeique sacris, optimisque vestimentis, et procedunt caute, et ordinate in atriis beati Principis Michaëlis Archangeli, expectantes venerabilem virum, et Sacerdotem, nec dubium quem, Bertharium Abbatem. At ubi stipatus adeo coelesti exequia isdem pervenerit, mox simul omnes pariter reboent campanae; et fiat processio cum signis, et flamulis, cereis, Crucibus, cerostandis, codicibus, ordinatis capsis, et Domnus Abba illum, an-

te pectus deferat codicem, quem Bertharius mirifice Domino beatoque construxit Benedicto, et introeundo ad aedem post Tonum incipiat Introitus *Aqua Sapientiae potavit eos;* et omnia ordine suo complebuntur ut mos est; post Sextam vero eunt decantando in Refectorium, ubi et cantent *Te Deum laudamus*, gratias agentes omnipotenti Deo, qui eos ab adversis eripuit, et Coenobium cum inhabitantibus incolumem custodivit. Post datam orationem exeunt ad expoliandum, et post modicum revertuntur ad refectionem. Hoc honeste completo, post refectionem assumentes vestimenta sua, et deposito ornatu, valedicentes Patri Fratribusque redeunt sursum. A feria quarta in Albis usque in octavam Paschae sex lectiones ad Nocturnos faciunt, et Evangelium semper legunt, et ad Matutinum *Dominus regnavit* cantant, et ad nullum officium completum *Miserere mei Deus* et caeteros psalmos cantent, sed neque genua flectunt publice in oratione usque in octava Pentecostes; similiter in Natalitiis Sanctorum et reliquis festivitatibus. His autem vicibus in anno proficiscunt cum processione ad Refectorium, siquidem in Natale Domini, in Epiphania, in Palmis, in Sabbato sancto, sanctum Pascha, sequenti feria tertia, et Pentecoste. Et sciendum quia Domnus Abbas ad mensam suam solitam ad reficiendum non residet in Quadragesima, praeter in festivitate S. Benedicti, et in Palmis, in Coena Domini, in Sabbato Sancto; et commemorabimus quoniam per omnes poene canonicas horas pro defunctis psalmus canitur *Miserere mei Deus*, pro vivis autem *Deus in nomine tuo;* pro Eleemosynantibus *Domine Deus in adiutorium meum intende;* et pro Domna Engelberga Augusta *De profundis clamavi;* pro Pastoribus vero et Commissis in Quadragesima *Ad Dominum dum tribularer*, usque *Memento Domine David*. Sursum vero canuntur non solum in Quadragesima pro eis hi psalmi, sed etiam a Solemnitate sancti Martini usque Natale Domini, et memorata Quadragesima per circuitum Coenobii triduanas faciunt Fratres publice Litanias.

De temporibus jejunii.

Jejuniorum quatuor sunt tempora.

De primo jejunio.

Quadragesimarium, quod a veteribus cepit Moyses, et quod tot diebus Dominus jejunavit. In persona Moysi Lex est, in persona Heliae Prophetae, inter quos Iesus Christus in monte apparuit, quia Iesus inter Legem et Prophetas fuit, sicut dicit *testimonium habens a Lege et Prophetis*. Antiquus populus quaerebat decimas de rebus, nos iuxta decimas de rebus quaerimus et de diebus.

De secundo jejunio.

Secundum jejunium est iuxta Canonem quod Pentecoste in alia die inchoatur, sicut Moyses ait: *Initium mensis ordiarii facietis vobis Ebdomadas septem*. Post Domini Ascensionem pro eo completur, quia ipse Dominus dixit: *Non jejunent filii sponsi, dum cum illis est sponsus*. Et postquam Christus ascendit, indicendum est jejunium.

De tertio jejunio.

Tertium jejunium est quando ab Iudaeis agebatur primum Tabernaculorum sollemnitas, decimo die Septembrii mensis. Hoc primum in lege a Domino institutum est, dicendo ad Moysen: *Decimo die mensis septimi dies orationis sanctus erit vobis*. Ab antiquis est hoc jejunium: Esdra meminit hos dies postquam redierunt filii Israel in Hierusalem.

De quarto jejunio.

Quartum jejunium Kalend. Novembris, in quo Dominus ad

Hieremiam dixit: *Tolle volumen libri et scribe omnia verba quae locutus sum tibi adversus Israel et omnes gentes;* et scripsit Baruch verba quae dixit Hieremiae Dominus. Et in mense nono praedicatum est jejunium in Hierusalem.

De triduano jejunio.

Triduanum jejunium ex multis initium sumpsit exemplis, quia cito Deus ab homine per hoc jejunium placatur.

De legitimis temporibus jejuniorum.

Legitima tempora jejuniorum Sexta feria, propter passionem Domini. Sabbatum vero, eo quod Dominus jacuit in sepulcro, jejunandum est. Clerici et Monachi jejunare non prohibentur, quia Antonius et Paulus et caeteri Patres in eremo semper abstinuerunt, praeter diem Dominicum.

De legitimis jejuniis.

Mense primo, idest Martio, hebdomada. I, IIII. et VI. fer. et Sabbato jejunandum est usque ad Vesperam. Mense quarto, hoc est Iunio, hebdomada II, IIII. et VI. fer. et Sabbato jejunandum est usque ad horam nonam. Mense septimo, hoc est Septembrio, hebdomada. III, IIII. et VI. fer. et Sabbato jejunandum usque ad horam nonam. Mense decimo, hoc est Decembrio, hebdomada IIII, IIII feria, sexta et Sabbato jejunandum usque ad Vesperam. Haec quidem jejunia sacratissima sunt cunctis, praecipiente Domino primitus in Veteri Testamento, dicente ad Moysen: *Jejunium primi, jejunium quarti, septimi et decimi mensium ritu sempiterno in generationes et generationes vestras servetur.* In Novo quidem Testamento, servandum ritum istius jejunii tradiderunt nobis sancti Apostoli et post ipsos successores eorum. Sancti quoque Patres Orientales, usque hunc diem praedicta servant jejunia. Et ista XII. jejunia in anno excu-

sant C. solidos in auro cocto. Et si XII. annos hoc facis, eripis animam de inferno. Nullus dies praetermittatur, quo non offeratur Domino sacrificium.

Quod rite omni Sabbato jejunetur.

Sabbato vero jejunandum esse ratio evidentissima demonstrat. Nam si die Dominico, ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, non solum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos ebdomadarum ipsius diei imaginem frequentamus. At si Sexta feria propter Passionem Domini jejunamus, Sabbatum praetermittere non debemus, quia inter tristitiam atque laetitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat Apostolos biduo isto in moerore fuisse, et propter metum Judaeorum se occultasse. Quod utique non dubium est, in tantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio Ecclesiae habeat isto biduo Sacramentum non celebrari. Quae forma utique per singulas tenenda est ebdomadas, propter id quod memoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant semel atque non Sabbato jejunandum, ergo et Dominicum et VI. feria semel in Pascha erit utique celebrandum. Si autem Dominici ac sextae feriae per singulas hebdomadas reparanda est imago, dementis est biduo agere hanc consuetudinem, Sabbato pretermisso, cum non disparem habeat causam; a Sexta videlicet feria, in qua Dominus passus est, quando et ad inferos fuit, ut tertia die resurgens redderet laetitiam post biduanam tristitiam praecedentem. Non ergo nos negamus Sexta feria jejunandum, sed dicimus et Sabbato hoc agendum, quia ambo dies tristitiam Apostoli, vel hi qui Christum secuti sunt indixerunt; qui die Dominico hilaritate non solum ipsum festivissimum voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum esse dixerunt.

INDEX

REGULA SANCTI BENEDICTI

APPENDIX